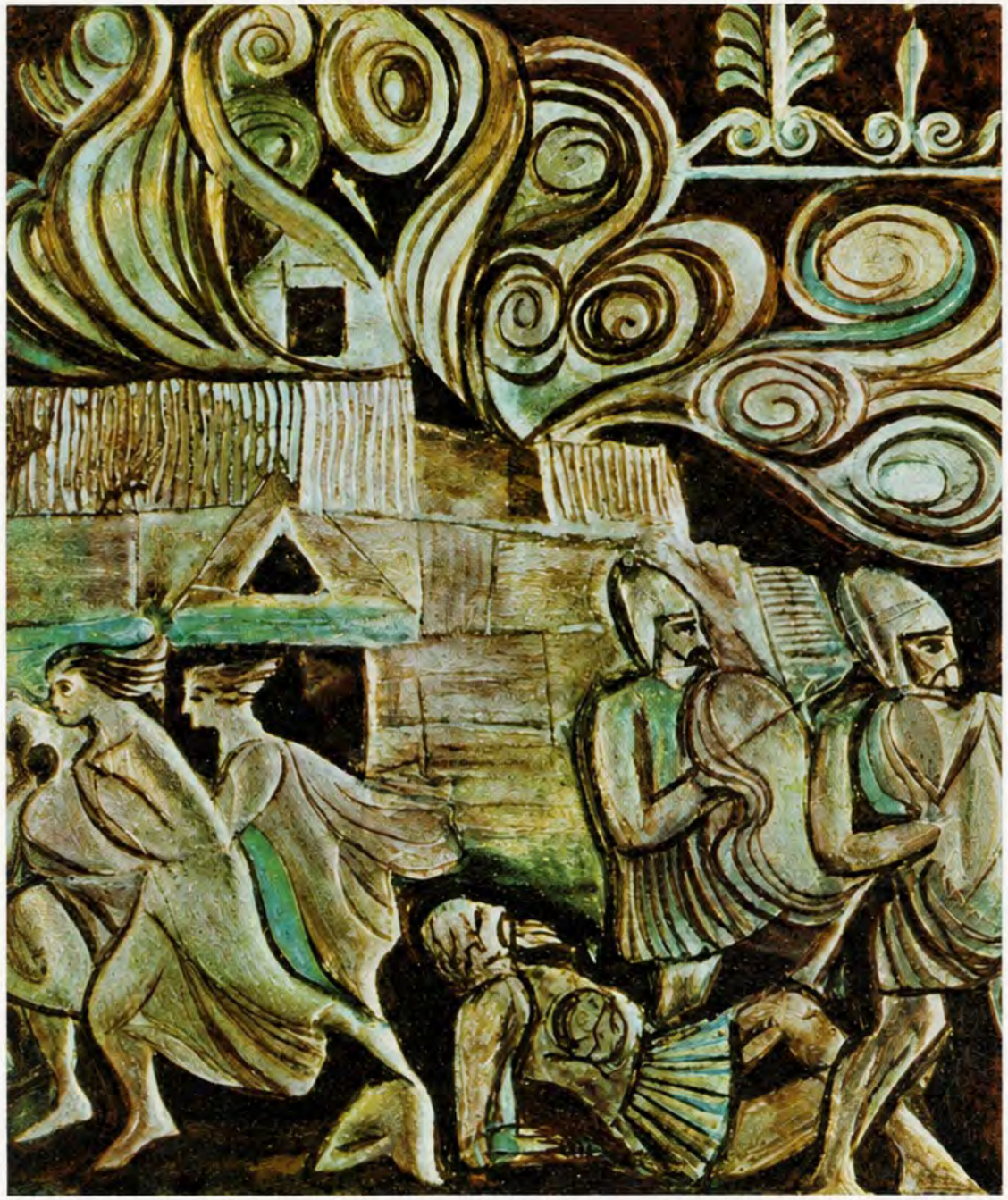

EDITURA ION CREANGĂ

Lei 10,50

HORIA STANCU ASKLEPIOS

HORIA STANCU

ASKLEPIOS

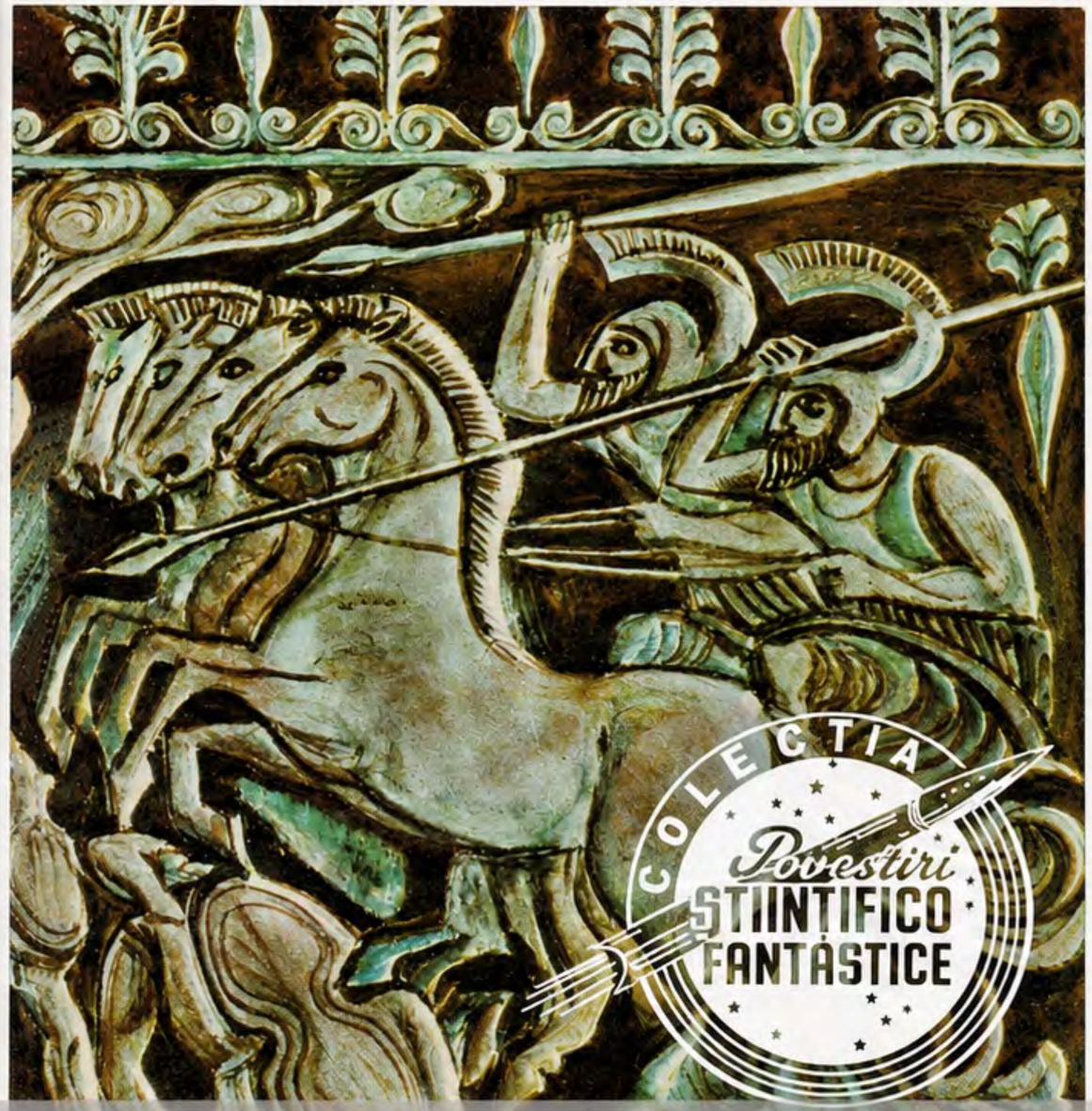

CLUBUL CĂRȚII DIGITALE
BIBLIOTECA ALEPH

HORIA STANCU

ASKLEPIOS

ROMAN

EDIȚIE REVĂZUTĂ

SCAN: D F
PRELUCRARE şi editor
prima ediţie digitală
Costin Teo Graur
septembrie 2011

EDITURA ION CREANGĂ

1972

Copertă și ilustrații :
ADRIAN IONESCU

Voi fi zeu, după moarte. Sînt încredințat de aceasta cu tărie. Temeiurile pe care mă bizui vi le voi dezvălui treptat, odată cu întîmplările trăite și înfruntate de mine în viață.

Mai înainte de a începe, vreau să vă înfățișez pe cel mai însemnat dintre ele, ascuns nu în făptura mea, ci în sufletul oamenilor din vremea și din neamul meu. Îi cunosc bine : aplecați spre războaie, aprinzîndu-se repede de pofta jafurilor, mai ales cei puternici, care se aleg cu dobîndă și plean, se satură tot atît de repede de ele și tînjesc după focul vetrelor de acasă și după dulceața petrecerilor. Cei slabi și sărmani, îndurînd doar greutatea expedițiilor, văd în întoarcerea pe locurile de baștină alinarea tuturor suferințelor, uitînd că nici în colibele lor nu erau mai ferciți decît printre străini. Și unii și alții iubesc poveștile, basmele și închipuirile ieșite din propriile lor minți. Gata să ceară altora să le creadă, sfîrșesc prin a lua ei înșiși drept adevăr ceea ce au scornit cu o zi sau cu un an mai înainte. Cerînd crezare de la alții, le vine greu să învinuiască pe cineva de minciună.

Cei de neam ales, dispreţuind o înrudire omenească, îşi trag adesea spiţa din zei, şi nimeni nu îndrăzneşte să le pună la îndoială vorbele.

Cei mărunţi, care alcătuiesc mulţimea de rînd, încrezători şi lesne de pornit într-o parte sau alta cu vorbe, sînt stăpîniţi de crai, dar şi mai mult de slăbiciune şi neştiinţă. Tot atît de iubitori de întîmplări neobişnuite pe cît de trudnic şi mereu acelaşi le este traiul, sînt gata totdeauna să primească încă un zeu, mai ales dacă nu le cere nimic, făgăduindu-le în schimb vreo nădejde.

Despre zei, fraţii mei de mîine, mărturisesc drept că nu ştiu ce să spun. Nu i-am întîlnit niciodată, deşi vreunul din ei sau soarta mi-au fost de ajutor la nevoie. Nemurirea, lucru tainic şi îndoielnic, se cîştigă cu o plată prea mare pentru puterile noastre de oameni : viaţa.

Din cele ce voi scrie cu semnele sfinte învăţate de mine în ţara Egyptos, credeţi ce vreţi şi luaţi ce socotiţi mai aproape de sufletul vostru. Eu le dau un singur înţeles : să arăt cum a ajuns zeu omul Asklepios. De se poate, să slujească drept învăţătură şi altora ; este destul loc pe Olimp. Eu, unul, de voi ajunge acolo, voi fi bucuros să întîmpin pe oricare dintre voi.

CARTEA I

AHAIA

Despre mine spun astăzi unii că am călătorit de tînăr în țara Egyptos și că meșteșugul de vindecător l-am deprins de la preoții egiptiaci. Adevărat, este, am ajuns și acolo purtat de o corabie a craiului Agamemnon din Mykene, și chiar mai departe, mînat de soartă. Însă mai degrabă cred că întîi și întîi m-am născut cu un dar și pe urmă am învățat de la unii și de la alții. De mic mă înduioșam și mă străduiam să lecuiesc pisicile oloage de bătrînețe sau cîinii de vînătoare schilozi. Era destul ca astfel de animale să-mi cadă în mînă. Le doftoriceam de milă și adesea, de atîtea îngrijiri, li se scurta firul vieții dăruite de zei. Cînd m-am mai înălțat, m-a cuprins grija de soarta slujnicelor și roabelor din casă doborîte de osteneală și de boală, mai ales că

trăiam mai mult prin odăile lor, ascultînd poveşti, mîncînd ce se îndurau să-mi dea, îmbrăcat în haine sărace şi vechi. Parcă nici n-aş fi fost fiu de bazileu. Tatăl meu, craiul Eumeniches, nu mă chema niciodată la sine. Maica mea, Ixiona, îşi aducea uneori aminte de fiul ei Asklepios şi voia să mă vadă. Odată ajuns în cămările ei, mă privea lung, începea să lăcrimeze şi sfîrşea prin a porunci slujnicelor să-mi poarte mai bine de grijă şi să mă ducă de acolo. Fraţii mei mai mari, Andros şi Androcleides, duceau altfel de viaţă. Eram nevîrstnic şi îmi închipuiam că aşa se cuvine. Cu toate acestea, mă simţeam într-un fel părăsit şi oropsit. Era drept să-mi caut prieteni printre oameni de rînd. Cînd cădea vreuna din roabe bolnavă, îmi vîram capul pe uşa odăii în care zăcea şi încercam să-i fiu de folos, căci şi roabelor le era milă de mine. Îi aduceam în taină vin îndoit cu apă, băutură adesea adunată din cupele rămase nedeşertate pe la ospeţe, ca să se mai răcorească. Aprindeam opaiţul, vegheam. Dacă era nevoie, chemam cîte o slujnică să dea ajutor mai bun decît al meu. Uneori uitam în felul acesta de joc sau de mîncare. Cea dintîi învăţătură mi-a fost că bunătatea poate să aline durerile...

Aşa, mai mult stingher şi lipsit de iubire, ajunsesem pe la vreo doisprezece ani, hotar la care mintea începe să fie mai limpede şi lucrurile mai greu de înţeles. Una din roabele cele mai oropsite — (nu ştiam din care pricină) — căzuse greu bolnavă. M-am strecurat la dînsa şi am întrebat-o dacă are trebuinţă de ceva, după obiceiul meu.

— Adu-mi, micul meu stăpîn, un ulcior cu lapte proaspăt, să-mi mai întremez puterile. Fiertura de mei e prea slabă și nu-mi ajută, m-a rugat roaba. Boala mi-a stors orice vlagă.

Zăcea părăsită în cea mai întunecată cămară din curțile sclavilor. Nu se uita nimeni la ea. Erau destui robi, mai ușor de dobîndit decît turmele. Dacă pierea unul din ei părintelui meu nu-i păsa. Cîștiga alții, cu ascuțișul armelor de aramă.

— N-am de unde, i-am răspuns. Pot să-ți aduc vin amestecat cu apă.

— Lapte îmi trebuie.

Eram gata să-mi iau inima în dinți și să mă încumet să cer pentru ea de la mama ulciorul cu cu lapte, cînd roaba mă opri :

— Nu-i spune stăpînei. Mă dușmănește, deși nu sînt vinovată. Adu-mi mai bine de la stînă.

— Să fur ?

Vorbisem cu îndoială.

— Și pe mine m-au furat, micul meu stăpîn, dintr-o țară îndepărtată. Mi-au furat și numele și mi-au dat unul nou : Eudaimona — fiindcă tare aveam să mai fiu fericită !

Mi-am adus aminte de poveștile cu zîne și cu zei. Unul dintre ei, Hermes, era meșter vestit pentru îndemînarea lui la hoții.

Înduplecat de rugămințile roabei, am pornit-o spre stînă, cu toate că se apropia vremea amurgului. Păstorii erau adunați la strungă, pentru mulsoarea de seară a oilor și a caprelor. Coliba în care păstrau laptele dulce și brînza era pustie. Am ales un ulcior pîntecos, potrivit cu puterile mele, și m-am strecurat afară. În grabă, am răsturnat cîteva

vase de lemn, făcînd zgomot. Credeam că nu mă simţise nimeni. Nu eram departe, cînd strigăte de îndemn şi lătrat de dulăi îndrumaţi pe urmele mele mi-au vestit că furtul fusese dat pe faţă. Am luat-o la goană, strîngînd ulciorul la piept, izbindu-mi picioarele goale de pietrele potecii. Sprinteni şi iuţi, dulăii se apropiau tot mai mult. Mînat de spaimă, gîfîiam şi alergam în neştire. Întunericul care se lăsa grabnic m-a făcut să rătăcesc drumul. M-am împiedicat şi m-am rostogolit la pămînt, dar fără să las din mîini ulciorul cu lapte proaspăt. Am simţit răsuflarea caldă a cîinelui şi, înainte de a fi înhăţat cu colţii ascuţiţi, am auzit nechezat de armăsar, chelălăit de dulău izbit şi speriat. O umbră care mi s-a părut uriaşă — jumătate om, jumătate cal — s-a aplecat peste mine şi m-a ridicat la ea.

— Unde umbli, băiete, la vreme de noapte, prin coclaurile astea ? Putea să te sfîşie dulăul, mi-a spus cu glas omenesc. De ce te urmăresc cîinii craiului Eumeniches ?

I-am răspuns cu glas slab şi înfricoşat :

— Pentru ulciorul acesta de lapte, furat de la stînă.

— Erai înfometat ?

— L-am luat pentru roaba Eudaimona, care zace bolnavă.

Ciudata fiinţă păru să rămînă pe gînduri, încercînd să-şi amintească ceva. O auzeam şoptind : „Eudaimona, Eudaimona ! Nepotrivit nume pentru o biată roabă !". În cele din urmă, mă ridică şi mă aşeză pe spatele calului de care părea lipită, mă îndemnă să mă ţin strîns şi porni în goană...

Știam din poveștile auzite în nopțile lungi de iarnă de la femeile roabe că Ahaia era străbătută de ființe deosebite de noi oamenii și deosebite de zei : fauni cu picioare de țap și cu coarne, satiri, nimfe ușurele, zîne ale izvoarelor și dumbrăvilor. Călătorii povesteau că în munții de la miazănoapte trăiesc arătări și mai ciudate. De o dihanie cum era asta nu-mi pomenise pînă atunci nimeni. Făptura necunoscută se arăta blîndă și binefăcătoare. Mă scăpase de cîini și acum mă purta cu ea, către un lăcaș tainic. Ne oprirăm în fața unei colibe de crengi, înălțată în latura unei pajiști. Cai împiediciați pășteau în răcoarea nopții. Și mai uimit am fost cînd am văzut cum omul — căci era om ca toți ceilalți — coboară de pe calul pe care ședea, îl sloboade și mă duce lîngă un foc de vreascuri.

După ce m-a ospătat cu pîine și vin, să prind puteri, m-a întrebat care îmi e numele.

— Asklepios al lui Eumeniches, i-am răspuns.

Rostul cuvintelor pe care le-a rostit atunci l-am priceput mai tîrziu, peste mulți ani :

— Asklepios poate, micule domn, dar nu al craiului Eumeniches...

N-am îndrăznit să-i cer să mi le tălmăcească. Străinul mi-a făgăduit să mă ducă la curtea tatălui meu, rugîndu-mă să mai întîrzii puțin. După aceasta a încercat să afle de la mine care era suferința roabei Eudaimona și eu l-am deslușit cît mi-a stat în putință.

L-am auzit murmurînd ca pentru el :

— I-ar trebui un vraci, bietei de ea !

— Eumeniches nu crede în vraci.

— Știu, flăcăule, știu !

Fără să mai rostească un cuvînt, s-a apucat de lucruri care mi se păreau fără înțeles. Într-o ulcică de pămînt a pregătit o fiertură de ierburi puternic mirositoare. A vărsat o parte din laptele din ulciorul meu și, în locu-i, a turnat fiertura.

— Du-i asta roabei, Asklepios, și spune-i sănătate de la Kiron, dacă își mai aduce aminte de dînsul.

Pe același armăsar m-a purtat aproape de curtea craiului, luînd seama să nu-l simtă nimeni. Cînd s-a despărțit de mine a adăugat :

— Vino aici peste șapte zile și spune-mi cum îi merge roabei bolnave. Drept mulțumire că te-am scăpat, micule domn, nu destăinui nimănui că te-ai întîlnit cu mine. Kiron știe mulțime de lucruri pe care ți le va împărtăși, fiindcă ai inimă bună și ți-e milă de cei suferinzi...

Bînd din laptele dulce, amestecat cu fiertură de ierburi, Eudaimona s-a mai înzdrăvenit. Eram mulțumit de ceea ce făcusem și, deși fapta mea nu era plină de cinste, mult timp am socotit-o ceva îndrăzneț.

Legai prietenie cu Kiron. Ajunsesem la anii cînd singurătatea e mai apăsătoare decît oricînd. Copiii de robi cu care mă jucasem se făcuseră mari și fuseseră puși la muncă. Crescusem destul ca să nu mai pot locui în cămările roabelor. Mă aciuasem într-un ungher al palatului părintesc. Andros și Androcleides, tineri în putere, deprindeau mînuirea armelor și băteau, împreună cu Eumeniches, coclaurile după fiare. Lăsat singur, mă alipii încetul cu încetul de cel care mă scăpase de colții ascuțiți ai dulăilor, mai ales că lîngă el aflam lucruri neobișnuite și trăiam ceasuri de uimire și de bucurie.

Ori de cîte ori era lună nouă, mă furişam afară din iatacul strîmt în care dormeam singur şi mă duceam să-l întîlnesc la cinci sute de paşi de palatele noastre, lîngă o stîncă. O făceam pe ascuns. Kiron era sclavul unui bazileu, craiul Kallios, în vrajbă cu părintele meu. De altfel, Eudaimona mă lăsase să înţeleg, printre lacrimi care mi se păreau fără rost, că Eumeniches avea o pricină deosebită de duşmănie împotriva robului Kiron. L-ar fi ucis fără milă de l-ar fi găsit între hotarele noastre.

Îndrăzneam să mă strecor în noapte, peste porţile ferecate, în dosul cărora stăpîni şi robi dormeau adînc. Inima îmi bătea la început gata-gata să-mi spargă coşul pieptului. Cu vremea mă obişnuii şi întunericul nu mă mai înspăimînta. Uneori îl găseam pe prietenul meu la locul hotărît, aşteptîndu-mă. Alteori şedeam singur, rezemat de piatra rece, cu urechea aţintită la pîndă să aud tropotul lin care îi vestea apropierea. Kiron mă ridica şi mă punea pe spinarea rotundă a armăsarului. Porneam cu paşi uşori, să nu tulburăm liniştea nopţii. Cînd ne depărtam destul, Kiron împungea coastele armăsarului cu călcîiele şi acesta prindea să alerge ca o nălucă. Mă simţeam uşor şi depărtat de casa părintelui meu, depărtat de fraţii mei mai mari şi de batjocurile lor pline de răutate. Kiron mă ducea acolo unde păştea herghelia singuratică. La jar frigeam cîte un iepure vînat de curînd, împărţeam carnea şi beam împreună din vinul aspru pe care Kallios îl împărţea robilor. La început Kiron mă momise cu basmele, din care, treptat, desluşii povestea lui şi păţaniile pe care le trăise. Ţara din care venise era depărtată. Aproape o uitase, dar

mai ţinea minte despre dînsa că e o cîmpie nesfîrşită, acoperită de ierburi, arsă de arşiţe şi bîntuită de geruri grozave.

— Oamenii au turme fără număr, se hrănesc cu carne şi lapte. Nu cunosc pîinea, îmi spunea Kiron şi mie nu-mi venea să-l cred. Umblă cu toţii pe cai. Şi eu am deprins meşteşugul acesta ca toţi ceilalţi, de copil.

— Ţara centaurilor, adăugam eu şi la lumina flăcărilor îl vedeam zîmbind.

Despre centauri o întrebasem, după prima întîlnire cu Kiron pe Charicle, bătrîna supraveghetoare peste slujnice şi roabe. Era atît de vîrstnică şi ştia atîtea poveşti, încît nădăjduiam să pot afla ceva mai lămurit de la dînsa despre aceste făpturi.

— Sînt răi şi sălbatici, îmi povestise Charicle. Iubesc războiul şi sînt vestiţi pentru repeziciunea cu care aleargă.

Vorbele bătrînei supraveghetoare mi se păreau mincinoase.

— Ai văzut vreodată un centaur, Charicle ?

Rostea cuvintele care alungă duhurile rele şi scuipa :

— Cine i-a văzut ? Totuşi trăiesc aievea, la fel cu alte sălbăticiuni plămădite de pămînt şi de cer...

În schimb Kiron nu credea în centauri, în fauni şi nimfe, şi nici măcar în zeii noştri cei mari. Se închina la cer, la pămînt şi la foc, lucru pentru care mulţi îl socoteau vrăjitor şi păgîn şi se temeau să se apropie de sălaşul lui. Era vînător priceput, dar nu ucidea decît rar, cînd simţea nevoia de carne. Era mai cu seamă meşter în altceva : ştia să îngrijească armăsarii, iepele şi mînjii ca nimeni altul şi cunoştea buruienile şi ierburile care îmbol-

năvesc şi omoară, care vindecă şi mîntuie animale şi oameni. Aheii de neam bun nu îi dispreţuiau meşteşugul atunci cînd era vorba de lecuirea armăsarilor. Cît despre bolile omeneşti, se încredeau mai mult în zei sau în rugăciunile preoţilor. Slujitorii de rînd şi robii, care nu puteau să aducă zeilor jertfe bune de leac, îl căutau şi el le dădea în taină fierturi pregătite şi descîntate, fără să ceară sau să primească în schimb nici lucrul cel mai neînsemnat. Pe măsură ce creşteam, îmi destăinuia numele buruienilor, vremea la care se pot culege, felul în care trebuie uscate sau fierte. Îl întrebam dacă e vrăjitor şi iarăşi îl vedeam zîmbind cu amărăciune şi mîndrie. Umblase pe multe meleaguri, fusese rob, fugise şi căzuse din nou în robie. Îmi povestea despre toate. Numai atunci cînd aduceam vorba despre roaba Eudaimona sau despre tatăl meu Eumeniches, se închidea într-o tăcere din care nu-l mai puteam scoate. Cînd mă făcui mai mare, veneam adesea la herghelie şi ziua. Cum nu aveam printre cei de o seamă cu mine prieteni, nimeni nu se îngrijea dacă eram sau nu în palat, dacă îmi pierdeam vremea privind cum mînuiesc flăcăii armele sau în vreun alt chip potrivit pentru un fiu de crai. Mă atrăgeau armăsarii, poveştile, arta lui Kiron, tainele din care îmi împărtăşea.

La şaisprezece ani cunoşteam ierburile la fel de bine ca el şi nu mă temeam să mă arunc pe spinarea cailor pe jumătate sălbatici, nepuşi încă la ham. În schimbul acestei învăţături jurasem pe zei să nu călăresc decît noaptea, şi atunci doar de cînd luna pierea de pe cer pînă la primul răsărit de lună nouă.

— Oamenii din țara aceasta, îmi spusese Kiron, se tem de tot ce nu cunosc și le este străin. Pentru ei, centaurii sînt ființe răufăcătoare, doar așa îi învață poveștile spuse la foc. Ne-ar ucide, băiete, pe amîndoi, dacă ne-ar vedea stăpînind altfel decît cu hamul și hățurile caii cei repezi...

Aducîndu-mi aminte de poveștile auzite pe seama cailor-oameni de la Charicle, îi dădeam dreptate lui Kiron. Îmi țineam jurămîntul și fiindcă „centaurul" îmi era drag, gîndul că ar putea fi ucis de sălbăticia unor oameni neștiutori mă îngrozea.

Anii care treceau erau buni pentru mine. Nu tot așa erau pentru alții. De cînd zăcuse de boală, roaba Eudaimona rămăsese șubrezită. Tot mai greu îi venea să ducă la capăt tainul de muncă dat de stăpînă. Și Charicle, deși altfel bună la inimă, îi purta dușmănie și o împovăra cu slujbele cele mai istovitoare. O vedeam cîteodată învîrtind ostenită la rîșniță sau clătinîndu-se sub povara albiturilor care trebuiau spălate în apa înghețată a izvoarelor. Prins de prietenia mea cu Kiron aproape uitasem de dînsa. Într-o zi îmi dădui seama că n-o mai zărisem de mult. O căutai. Zăcea în cămara roabelor întinsă pe o laviță de lemn. Era pierită cu totul. Văzînd-o, inima mi se umplu de milă :

– Îi voi spune lui Kiron, Eudaimona, că ești bolnavă, să-ți trimită iar leacuri.

Îi surprinsei în ochi o licărire de spaimă.

– Să nu afle nimic, Asklepios. Mie nu-mi mai poate fi de ajutor, iar lui...

Fără să-mi dea alte lămuriri, îmi ceru să nu-i dezvălui lui Kiron nimic despre ea. Seara, ședeam

cu prietenul meu la focul de vreascuri obișnuit. Ne încălzeam mîinile la flăcările lui vesele.

— E petrecere mare azi la palatele noastre, am rupt eu tăcerea.

Kiron, pe gînduri, părea că nu mă aude. Cu nepăsarea adolescenței, am urmat să sporovăiesc :

— Au venit oaspeți. E și Kallios, stăpînul tău. Se împacă, el și Eumeniches. Ospățul e dat în cinstea unuia sosit de departe, viteazul Herakles. Ai auzit oare de dînsul ?

Kiron a zîmbit cu zîmbetul lui ușor schimonosit.

— Eram odată prieteni. I-am mîntuit viața, atît. Cînd a aflat că sînt rob fugit, s-a depărtat de mine. A vrut să mă dea pe mîna stăpînului. Pentru ei, sclavii rămîn sclavi...

S-a făcut iar liniște, o liniște care mă apăsa. Simțeam nevoia să vorbesc, să spun orice.

— Îți aduci aminte de roaba aceea pentru care, copil fiind, am furat de la stînă ulciorul cu lapte ? am rupt eu din nou tăcerea.

Abia atunci a ridicat ochii ațintindu-mă. Am urmat înainte, împins de necugetare și de dorința de a afla ce-l lega de buna Eudaimona.

— Zace pe moarte. Nici un om și nici un zeu n-ar fi în stare să-i dea mîntuire.

A tresărit.

— Ai întîlnit-o ?

— Azi dimineață. Nu, nu vrea nici un leac. Mi-a cerut să nu-ți pomenesc despre dînsa.

— Nu ți-a mai spus nimic altceva ?

— Ba da. „Cred că în noaptea aceasta voi trece la zeii de jos, călătorind cu luntrașul spre Hades". Sînt chiar vorbele ei.

L-am văzut pe Kiron ridicîndu-se, aducîndu-şi armăsarul, avîntîndu-se pe spinarea-i, împungîndu-l cu călcîiele în coaste, pornind. Ca niciodată era o noapte albă, una din acele nopţi luminoase în care şi Kiron şi eu jurasem să nu ne avîntăm pe spatele cailor. L-am strigat, dar vorbele mele erau acoperite de tropotul tot mai depărtat al calului. Luna, rotundă şi albă aşternea pulbere de argint pe cărările de piatră văroasă. Mi-a fost greu să prind unul din cai ; pînă să pornesc după dragul meu Kiron, el era departe. M-am îndreptat spre palatul lui Eumeniches şi, curînd, am desluşit în depărtare umbra uriaşă a calului-om. Kiron a călărit pînă în poartă, fără să se mai ascundă. Am înţeles că doreşte cu orice preţ s-o vadă pe Eudaimona înainte de moarte. Am descălecat şi mi-am lăsat calul lîngă celălalt. Un nechezat de durere m-a făcut să mă opresc o clipită. Armăsarul lui Kiron, ud de năduşeală, izbea pămîntul cu una din copitele de dinainte. I-am prins piciorul. Mîna a întîlnit o rană făcută de un colţ tăios de piatră. Părăsind armăsarul, am alergat pe urmele lui Kiron. În urechi îmi sunau vorbele roabei : „Mie nu-mi poate aduce nici o alinare. Pentru el e primejdie de moarte să vină aici. Nu-i pomeni de mine, micul meu stăpîn...".

Eudaimona răsufla greu, cu ochii deschişi. În faţa ei Kiron privea ţintă, fără o vorbă. Cred că eu am intrat la cîteva clipe după dînsul. Celelalte slujnice dăduseră strigăte de spaimă şi acum tăceau înghemţate.

— Nu ne-am văzut de mult, robule Kiron, i-a grăit Eudaimona ostenită.

— Din ziua în care Eumeniches te-a luat în iatacul lui, deşi te cerusem de soaţă.

— De-atunci. Trebuia să mă furi, Kiron...

El a făcut un gest de nesfîrşită neputinţă. Erau groase zidurile curţilor lui Eumeniches, ferecate porţile, numeroşi slujitori înarmaţi, şi el, doar unul singur, şi rob pe deasupra.

— Aşa ar fi trebuit, Eudaimona. Aşa ar fi trebuit.

— Anii... a mai rostit roaba.

Şi s-a oprit, sfîrşită de puteri.

Au străbătut pînă la noi zgomotele ospăţului. Cînd am întors capul, o roabă se strecura pe uşa întredeschisă. Ar fi trebuit s-o opresc, dar pierise. Poruncile straşnice ale lui Eumeniches erau ca nici un străin de palat — nobil, om de rînd sau rob — să nu pătrundă după lăsarea nopţii în iatacurile hărăzite femeilor roabe. Călcarea acestui obicei se pedepsea cu moartea şi Kiron o ştia. Înfruntase cu toate acestea primejdia, atît de puternică îi fusese dorinţa de a o vedea înainte de moarte pe buna Eudaimona.

Pasul pe care l-am făcut către Kiron mi s-a părut că răsună pînă dincolo de bolta cămării. Kiron şi Eudaimona se priveau. În cele din urmă, cei doi şi-au spus cîteva vorbe într-o limbă necunoscută. Îşi luau rămas bun unul de la altul. Apoi roaba a închis pentru totdeauna ochii. Kiron n-a dat nici un semn de durere.

Dincolo, în marea sală de ospeţe a părintelui meu, bazileul Eumeniches benchetuia împreună cu prietenii şi închina de zor în cinstea oaspetelui de preţ, călătorul Herakles, vînător şi luptător vestit. Roaba care se furişase afară, îl vestise fără

îndoială pe stăpîn despre nemaipomenita călcare a rînduielilor, căci prin ușa întredeschisă auzii dintr-o dată vuiet de glasuri. Deasupra tuturora se ridica vocea părintelui meu. Am aruncat o privire în curte : Eumeniches, însoțit de slujitori și de oaspeții înfierbîntați de băutură, luminați de făclii, se îndreptau spre iatacurile roabelor. L-am prins pe Kiron de mînă :

— Pleacă, bunule Kiron, cît mai ai vreme. Văd venind încoace pe craiul Eumeniches însoțit de slugi și de oaspeți. Toți sînt cu arme la dînșii...

Eudaimona trecuse în altă lume și poate acum era pe tărîmul apei nesfîrșite, așteptînd răbdătoare sosirea luntrașului...

Ca trezit dintr-un vis, Kiron se rupse din loc și alergă spre poarta lîngă care, adăpostit în umbră, îl aștepta calul. Se făcuse dintr-o dată noapte, așa cum se întîmplă uneori la noi în Ahaia, dar luna plină lumina desluşit. Zărindu-l pe Kiron contopit cu calul, oaspeții lui Eumeniches izbucniră în chiote turbate :

— Centaurul ! Centaurul !

Am recunoscut în sunetul vocilor furia vinului și ura împotriva tuturor lucrurilor neobișnuite și încă de neînțeles pentru oameni. Într-o încercare deznădăjduită, i-am strigat lui Eumeniches :

— Nu e nici un centaur, nici un centaur ! E doar Kiron, Kiron, robul lui Kallios !

Sînt sigur că m-a auzit, deși glasul mi se pierdea în zarva iscată, fiindcă Eumeniches s-a întors și m-a izbit puternic cu palma lui grea peste gură, doborîndu-mă la pămînt. M-am ridicat îndată și am alergat după ceata înnebunită a vînătorilor.

Kiron ar fi trebuit să fie departe, dar istovirea armăsarului şi rana de la copită îl întîrziau. L-am văzut pe oaspetele de vază al tatălui meu, călătorul Herakles, încordînd un arc uriaş şi trimiţînd în spatele „centaurului" o săgeată, dar atunci n-aş fi putut spune dacă ţinta a fost atinsă sau nu. Kiron se depărtă în sfîrşit, în tropot de copite, culcat şi amestecat cu armăsarul. Urmărirea se închegă însă degrabă : la strigătele lui Eumeniches robii dezlegară din lanţuri pe cei mai ageri dintre dulăii de vînătoare. Haita lor se năpusti cu lătrături furioase pe urmele fugarului. În spatele ei, veneau vînătorii, înfierbîntaţi de băutură, de mîncare şi de pofta de a nimici un astfel de vînat neobişnuit. Cei mai înverşunaţi erau Eumeniches, Herakles şi Kallios, urmaţi de aproape de flăcăiandrii Andros şi Androcleides.

M-am amestecat şi eu în învălmăşeala lor, neîndrăznind să mai strig că fiara hăituită nu era decît un rob, tremurînd, dar dorind totuşi să aflu ce se va întîmpla cu Kiron, nădăjduind că le va scăpa din gheare. Cîinii, învăţaţi, se ţineau cu uşurinţă după urme. Din loc în loc se opreau, amuşinînd picuri de sînge, apoi porneau mai departe. Cel care fusese atins de săgeată era Kiron sau calul ? Oricare dintre ei ar fi fost, era totuna : rana părea adîncă, pentru că urmele de sînge erau tot mai numeroase. Am alergat astfel laolaltă cu ceata înfuriată o bucată de vreme, pe cărări pietroase, prin văgăuni şi coclauri. De zece ori ni s-a părut că pierdusem vînatul, dar de zece ori l-am regăsit. Pofta de sînge se împletea cu patima urmăririi. Orice şovăială era învinsă de îndemnurile şi de blestemele lui Eumeniches. Lătra-

tul cîinilor se făcu mai puternic, așa cum se întîmplă cînd încolțesc vînatul, se apropie, ne sparse urechile. Ajunși la marginea unei rîpe adînci, îl văzurăm pe „centaur“ înconjurat de haită. Aproape istovit de goană, calul se oprise locului. Picioarele îi tremurau. Din gură îi curgea o spumă roșiatică. Dulăii nu îndrăzneau însă să se apropie prea mult și să muște.

— Înainte, prieteni ! răcni Herakles. Centaurul e în mîinile noastre. Să-l prindem de viu și să-l ardem jertfă zeilor, dușmani unor astfel de fiare !

Ceata de oaspeți și slugi, în frunte cu Eumeniches craiul și Herakles, se pregătea să se năpustească asupra „centaurului“, cînd cu o sforțare uriașă Kiron își înfipse călcîiele în burta calului, încercă să rupă cercul dulăilor. Un cîine strivit schelălăi de moarte, ceilalți dădură înapoi. Andros își încordă brațul și aruncă prima lance. Lemnul îmi șuieră pe la urechi. Fu urmată de a doua, de a treia, dar nici una nu-și nimerea ținta. Kiron se zbătea, se scutura de cîinii hămesiți care se zvîrleau spre fiara nemaivăzută. Zburau bolovani, săgeți, lănci. Două, trei, patru îl atinseră. În lucirea lunii zării limpede înfiptă în umărul robului coada săgeții zvîrlite de Herakles. Deznădăjduita încercare a „centaurului“, avea, după cîte putui înțelege, un rost : cu un salt uriaș și îndrăzneț voia să sară cu calul peste prăpastia care i se deschidea în față. Știam cît de istovit e animalul. Am început să-i strig să se predea, să arate că e om și nu ființă nemaivăzută, dar vocea mea slabă se pierdu în tumult. Îl văzui luîndu-și vînt, zvîrlindu-se în gol. Picioarele dinainte ale armăsarului atinseră malul rîpos de dincolo, dar sub greutate

pămîntul se surpă și centaurul se prăbuși în hău. Răcnetul lui Kiron și nechezatul de moarte al calului se împletiră într-un urlet neomenesc și trupurile lor contopite pieriră în rîpă și în întuneric.

După aceasta se făcu, parcă prin minune, o liniște grea. Se auzea doar apa torentului din vale, rostogolindu-se și izbindu-și valurile de pietre. Zadarnic aruncarăm jos facle aprinse și ne aplecarăm peste mal. Noaptea era deplină și nici unul din noi, nici măcar eu însumi, nu îndrăzni să coboare pe malul rîpos.

A doua zi, în vreme ce la curțile craiului se urma petrecerea, urcai pe firul apei pînă la locul în care se prăbușise așazisul centaur. Îi găsii doar rămășițele, pe jumătate sfîșiate de lupi. Uniți în moarte, Kiron și calul erau una. I-am îngropat cu mîinile mele, cum am putut, într-o adîncitură, aruncînd deasupra pămînt și pietre. Spre seară, o ploaie repede și bogată șterse urmele, astfel că nimeni n-ar mai fi putut vreodată găsi trupul săgetat și zdrobit al lui Kiron.

Astfel muri centaurul Kiron
Ucis de săgeata zvîrlită din arcul
Bine-ncordat de Herakles, eroul.
Pricina morții îi fuse iubirea
Pentru cei suferinzi și sărmani,
Robi de o seamă cu dînsul.
El mi-a fost mai întîi călăuză
În tainele artei de-a face
Bine la oameni cu ierburi de leac
Și cu o vorbă mai blîndă.

Aveam, dacă îmi aduc bine aminte, șaisprezece ani. Pînă la doisprezece îmi pierdusem vremea prin iatacurile femeilor, cu jocuri copilărești, ascultînd poveștile robilor, apoi venise prietenia cu Kiron. Socotindu-mă încă nevîrstnic — ajuta la aceasta și făptura mea firavă — toți îmi dăduseră pace. Roabele care trebuiau să aibă grijă de mine erau mulțumite să mă lase să hoinăresc. Tatăl meu — craiul — nu mă chemase aproape niciodată la sine. Dragostea lui se îndrepta doar spre cei doi feciori mai mari, Andros și Androcleides. Maica mea nu mă uitase. Uneori voia să mă vadă, dar totdeauna sfioasă și tăcută. Părea că ar fi dorit să-mi vorbească, dar nu avea îndrăzneala s-o facă sau socotea că nu i-aș pricepe cuvintele. Se mulțumea să se uite la mine, să-mi dăruie un veșmînt nou sau să le certe pe sclave, poruncindu-le să mă îmbăieze mai des și să-mi dea din belșug de mîncare și uleiuri de uns.

După uciderea lui Kiron, părintele meu își aduse aminte de mine. Bănuia ceva. Nu mai avui îngăduința să am de-a face cu robii în nici un fel. Mă ocoleau chiar, ca și cum i-ar fi amenințat pedepse aspre. Fui dat pe mîna unui vechi ostaș care îl însoțise pe Eumeniches în războaie, cu porunca drastică de a mă învăța mînuirea armelor, lupta din car și de jos, bătaia cu pumnii și alte asemenea cu acestea. Lecțiile învățătorului se prindeau greu de mine. Mintea și trupul îmi erau îndreptate către altceva. Păream stîngaci și șubred, și la întrecerile cu alții rămîneam cel mai adesea biruit, pradă batjocurilor și loviturilor. Slujitorul avea datoria să-mi pedepsească neîndemînarea și o făcea nemilos

și nepăsător. Nu-l învinuiesc. Socotea că forța e singurul lucru însemnat pe lume. Așa credeau toți.

Cu toate exercițiile la care mă silea bătrînul slujitor, mîinile îmi rămîneau stîngace, delicate și subțiri. Am învățat doar să-mi înghit în tăcere lacrimile sărate și să-mi opresc în gîtlej suspinele de durere și de necaz.

Kiron turnase în mine o putere divină pe care aș fi fost în stare pe vremea aceea s-o prefac în orice. Îmi aminteam de vorbele lui. Nu o dată îmi spusese că oamenilor le e dat să facă tot ce doresc cu trupul lor, doar sufletul să aibă tărie și forță. Singurătatea mă îndîrji. Nu iubeam pe nimeni, decît pe Ixiona, maica mea. Și cred că nu eram drag nimănui în afară de ea.

Asklepios cel cu mîini de femeie, îmi spuneau în derîdere părintele meu Eumeniches, frații mei Andros și Androcleides, tinerii de seama mea, mari meșteri în mînatul carelor de luptă și în strunitul cailor focoși.

Asklepios cu mîini de femeie, îmi spuneau în derîdere aruncătorii de lance, purtătorii de scut și de frumoase pulpare de aramă...

Cum nu e nimeni profet în cetatea-i de baștină și cum obiceiul țării cerea ca mai tîrziu stăpînirea palatului, a pămîntului și toată puterea de bazileu să rămînă întîiului născut al lui Eumeniches, mă hotărîsem în taină să plec de acasă la primul prilej potrivit. Visam meleagurile îndepărtate despre care îmi povestiseră rînd pe rînd Kiron și Eudaimona, aprinzîndu-mi închipuirea. Nu știu dacă există o ursită. Dacă este, nu știu să fie cu adevărat așa cum și-o închipuie mințile noastre. Întîmplarea m-a aruncat însă în călătorii mai înde-

lungi decît le-aș fi dorit. Soarta, puțin rîvnită, de fiu mezin am schimbat-o cu alta și mai greu de îndurat.

Aveam numai douăzeci de ani — nici vîrsta adolescenței, nici pe aceea a bărbăției — cînd din întreaga țară a aheilor și din insulele cucerite de ei au început să se adune oștile pornite împotriva cetății Troia. Ajunsese și pînă la noi vestea întîmplărilor care tulburaseră curtea de la Mykene și pe aceea din Sparta : răpirea Elenei ; marele număr de odoare furate odată cu dînsa ; nemaipomenita călcare a obiceiurilor ospeției ; furia regelui Menelaos și dorul lui după ceea ce pierduse. Altora aceasta li se părea un basm, depărtat și neadevărat. Războiul nu începuse și poate n-avea să înceapă niciodată. Mie zvonurile îmi treziseră nădejdi nelămurite.

Pe neașteptate, sosi la curtea părintelui meu — îl socoteam încă astfel pe vremea aceea — un crainic al lui Agamemnon, căpetenia cea mai de frunte a aheilor. Aducea chemări și rugăminți, sprijinite cu amenințări : pe toate avea să le rostească la adunarea tuturor bazileilor, mijlocii sau mărunți, din împrejurimi. De voie sau de nevoie, Eumeniches îi pregătise solului un mare ospăț ; toiagul de crainic vestitor de război fusese purtat pe la curțile vecinilor de către un slujitor îmbrăcat cu toată armătura de luptă. Două zile s-au strîns de pretutindeni oaspeți. Eumeniches îi primea, găzduindu-i pe fiecare după rang și putere. Crainicul rămînea închis în iatacul lui, fără să destăinuie nimănui vorbele trimise de Agamemnon, prin dînsul, bazileilor.

Abia în cea de-a treia dimineață, sfîrșitul pregătirilor de ospăț mă lăsă să înțeleg că venise și ziua așteptată. Ospățul începu odată cu lăsarea nopții. În curte, la un foc uriaș, se frigeau vierii și viteii cei mai grași din turmele noastre. Mă strecurai în sala cea mare, doritor să-mi găsesc un loc, fie și la coada mesei, acolo unde le era sortit să șadă celor nevîrstnici și celor nevolnici. Dădeam zadarnic tîrcoale. Sosisem prea tîrziu și Eumeniches poftise pe mulți, ca să-și arate mărinimia. Slujitorii — ai noștri sau străini — mă alungau de colo-colo. Oaspeții priveau cu dispreț la haina mea sărăcăcioasă, pe care nu strălucea nici o podoabă. În cele din urmă se îndură de mine un străin și îmi făcu loc lîngă el, strîngîndu-se pe lavița pe care ședea, cu toate vorbele de ocară pe care i le aruncau ceilalți, mînioși că sînt stingheriți de un băietan ca mine. Străinul purta o manta ponosită și veche, bătută de multe vînturi și ploi. Picioarele bătrîne și uscate îi erau pline de colbul potecilor. Lîngă dînsul, pe podea, zăcea o desagă care părea aproape deșartă. În afara celor cîțiva nemernici printre care mă aciuasem, sala era plină de bărbați falnici, înveșmîntați în haine bogate, împodobiți cu lanțuri de argint și cu brățări de aur, bazilei mai mărunți sau mai puternici, vecini buni de-ai tatălui meu, Eumeniches. Acesta se lăfăia la locul de cinste. De-a dreapta-i îl așezase pe Stentor, crainicul trimis de Agamemnon. La stînga, pe cei doi fii iubiți, frații mei mai mari. În sală era cald, lumină și zgomot. Se aduceau bucate. Eumeniches tăia cu pumnalul de aramă hălci mari de friptură, pe care le împărțea cu mîna lui celor mai de seamă dintre oaspeți. Fără să țină seama de rang sau de seul care

li se prelingea pe piept, mușcau hulpavi. Vinul, dres cu apă limpede și rece, era dat pe gîtlej din cupe mari de argint, de aramă sau de corn. Auzisem că Eumeniches, spre a da și mai mare strălucire petrecerii, poftise la masă un cîntăreț călător. Îl căutam zadarnic cu ochii mei curioși, cînd, socotind că burțile se umpluseră și că setea oaspeților se mai potolise, Eumeniches strigă celorlalți :

— Ascultați, meseni, prieteni și oaspeți ! Marele bazileu Agamemnon din cetatea Mykenei ne-a trimis drept crainic pe Stentor. O să ne dea vești însemnate. Dar mai înainte să facem tăcere și în cinstea lui și a voastră să-l ascultăm pe cîntărețul picat la palatele noastre. Știe cîntece noi, cu întîmplări proaspete de la Mykene, de la Sparta și de peste mare !

Se făcu liniște. Ochii îl căutau pe cîntăreț. Bătrînul care-mi făcuse loc să șed lîngă el la ospăț se ridică în picioare. În lumina flăcărilor din vatră îl văzui deslușit. Avea veșmîntul mai ponosit decît mi se păruse întîi și fața slabă, de om nehrănit îndestul. Părea un poet fără faimă prea mare, primit doar la ospețele căpeteniilor mai mărunte, care, strînse la mînă, nu prea obișnuiesc să dăruiască cine știe ce unor asemenea oameni. Fără să fie stingherit de larma care începuse din nou la vederea făpturii lui lipsite de strălucire, bătrînul scoase din desagă o liră, îi ciupi de cîteva ori coardele și prinse să glăsuiască :

— O să vă cînt întîmplări neștiute de nimeni aicea —
Ca mulțămită stăpînului casei, Eumeniches voinicul,
Pentru bucata de pîine și halca de carne zvîrlite
Mie, cîntărețul străin venit de departe prin gloduri
Sau pe poteci pietruite de munte, pe unde doar capre

Cu zvelte picioare și ugere pline se-ntorc pe-nserate,
Ca să pătrundă sătule în stînele bine păzite cu garduri,
Unde le-așteaptă ciuberele goale de lapte sau brînză
Și, cîteodată, argatul trimis să aleagă pe cele mai grase
Sortite să fie tăiate și fripte de slugi la ospețe...

Versurile stîrniră un vuiet de hohote și de strigăte :

— Lasă înfloriturile ! urlă unul cu un ciolan uriaș în mînă.

— Golește-ți traista ! zbieră altul și vorbele lui fură urmate de alte hohote, fiindcă traista cîntărețului nu mai avea nevoie să fie golită : era de mult goală de-a binelea...

Obișnuit cu glumele grosolane ale ospețelor bătrînul își urmă cîntecul :

Tare sătulă de viață cu craiul din Sparta, Atrid Menelaos,
Soț iubitor, dar plecat mai mult la vînatul de ciute,
Deci rătăcind zile întregi prin coclauri sălbatici și, noaptea,
Greu adormind lîngă soața dată pe veci de zeița Junona,
Tare sătulă de-o viață ca asta, frumoasa Elena, bălana,
Și-a încărcat într-o zi pe corăbii zestrea adusă de-acasă
Și s-a tot dus peste mare mînată de vînt și de vîsle.
Ar fi momit-o, se spune, cu vorbe dibace străinul de Paris
Sau cu podoabe de aur și pietre, aduse din Troia, orașul
Pînă la noi cunoscut prin averi tăinuite în temple.
Alții vorbesc, și pesemne cu dreptul, că tînărul Paris
Ar fi momit-o doar cu dezmierdul și cîntul din flaut...
Mult îi lipseau pe-acasă Elenei acestea, dezmierd și cîntare,
De părăsi și palate, și curți, și podoabe măiestre, și soțul !

Înfierbîntați de băutură, oaspeții părintelui meu o țineau într-un hohot :

— Aşa da, cîntăreţe, dă-i drumul ! Spune tot ce pălăvrăgesc cumetrele din Ahaia despre povestea asta !

Cu toată puterea Atrizilor, sau tocmai datorită ei, bazileii ceilalţi nu dispreţuiau cîtuşi de puţin cîntecele batjocoritoare scornite pe seama craiului Agamemnon şi a fratelui său, vînătorul Menelaos. Mai posomorît era Stentor care nu ştia cum să curme cîntarea care dăuna cinstei domnului său. Versurile, vorbind despre dorinţa lui Menelaos de a căpăta înapoi măcar zestrea, căci de Elena s-ar fi lipsit poate bucuros, deveniră şi mai usturătoare. Nemaiputînd să îndure, crainicul se ridică deodată în picioare. Izbi, cu putere şi furie, cu toiagul de sol în masă şi ceru, cu glas asurzitor, să se facă tăcere :

— Aici e luat în derîdere însuşi stăpînul meu, marele bazileu, domnul între domni ! Şi voi ascultaţi şi hohotiţi ! Dacă o să-i spun cum aţi rîs de el, o să se mînie aprig pe voi şi n-o să vă fie prea moale ! Şi tu, Eumeniches, cum de îngădui în casa şi la masa ta asemenea vorbe ?

— Să tacă dar cîntăreţul, dacă solul craiului se supără dintr-atîta, grăi părintele meu. Pe la noi, la ospeţe, mai ales cînd femeile nu sînt de faţă, ne place să rîdem. Dar fără supărare...

Ascultînd de poruncă, bătrînul se închină şi se aşeză, în vreme ce, nemulţumiţi, oaspeţii prinseră să murmure. Nici unul nu îndrăzni să-i poruncească să urmeze : Atrizii aveau mîna lungă şi ostaşi numeroşi. Abia cînd se făcu iarăşi tăcere, împuternicitul craiului Agamemnon prinse să vorbească din nou :

— Marele domn Agamemnon a hotărît să pornească spre Troia, cetatea bogată de dincolo de mare. Alături îi stau Nestor, Diomede, Ajax, Odysseu, Achille Peleanul şi alţii, la fel de viteji şi de aprigi. Dacă făptaşul n-o să-i întoarcă lui Menelaos femeia şi toată averea, ba încă şi ceva pe deasupra, ocara adusă prin răpirea Elenei de Paris, fiul lui Priam, pe care-l primise ca oaspe, trebuie să fie ştearsă cu sînge şi cu arderea Troiei. Sfatul porunceşte ca bazileii să dea din fiecare casă cîte un om în stare de luptă, cu arme şi straie, şi hrană pe-o lună.

Furioşi, mesenii mormăiau sau strigau :

— Un om din fiecare casă ! Asta înseamnă şi trei-patru slujitori, dacă nu mai mulţi !

— Pe deasupra, arme noi de aramă, care de luptă şi cai !

— Tocmai acum, în vremea culesului şi a ospeţelor !

— Agamemnon n-are decît să o aducă acasă pe Elena cu oamenii şi rudele lui !

— Pagubă multă, dobîndă puţină şi drum plin de primejdii pe apă !...

Crainicul rosti înainte, fără să-i ia în seamă :

— Cei ce n-ascultă porunca de dragul măritului crai au s-o asculte de frică ! Au să-i aducă în taberi cu sila ostaşii. Craiul o să le ia pe deasupra gloabă de vaci şi de capre, şi vase de argint şi de aramă, pînă să-i lase săraci pe de-a-ntregul şi fără de hrană. Dacă veniţi cu Agamemnon la Troia, vă aşteaptă mulţime de robi şi de roabe frumoase şi pradă bogată. Asta-i porunca, şi cine doreşte n-are decît să nu ţină seama de ea !

Amenințarea deslușită puse capăt cîrtelilor.

Eumeniches și ceilalți bazilei din ținut cunoșteau lăcomia Atrizilor, mulțimea de slujitori din palatele lor, puzderia de rude mai mărunte, dar la fel de arțăgoase și pofticioase de cîștig ușor ca Agamemnon și Menelaos. Oaspeții cîntăreau în sinea lor cîștigul unui război depărtat, dar și primejdia apropiată și mai sigură a pedepsei. Mie mi se păru că le mai pieriseră fumurile beției, după cum se uitau la Eumeniches, cel mai însemnat stăpîn de ogoare și de turme de prin părțile lor. Așteptau de la el un cuvînt de răspuns. În liniștea care se făcuse, Eumeniches glăsui :

— Eu o să ascult porunca bazileului, fiindcă mi-e dragă cinstea și casa lui, nu de frică. Dar sîntem oameni de munte, care n-avem corăbii.

— Are craiul destule !

— Atunci ne supunem...

Socotind că părintele meu judecase paguba și folosul și că hotărîrea nu o luase la întîmplare, oaspeții făgăduiră cu inima mai ușoară sau mai grea să facă și ei la fel și să-i dea ajutor lui Menelaos.

Ca apucat de o inspirație neașteptată, cîntărețul își adună și el îndemnul la acela al craiului și proslăvi avîntul bazileilor :

— Haide, plecați pe la caselc voastre cu toții în grabă
Și vă gătiți pentru drumul cel lung peste marea întinsă,
Ca să aduceți-napoi pe zeiasca Elena, iubită de Venus,
Dați pe la fauri porunci să vă bată cnemide lucioase,
Coifuri cu pene de stîrci și păuni și săbii de-aramă.
N-o să uitați prin chelare nici scuturi, nici zale,
Arme de mare folos : și troienii au spade și suliți destule.

Altfel, v-aşteaptă pe-acolo vreo moarte cu faţa-n ţărînă,
Jos la pămînt prăbuşiţi şi ucişi de duşmanii mai vrednici.
Mai sărutaţi pe copii şi neveste o dată sau două ;
Doar îi lăsaţi îndelung singurei, pradă la oameni şi soartă,
Fără să ştiţi pîn-la-ntors ce s-o alege dintr-înşii,
Dac-or mai fi trăitori sau de mult şterşi de pe lume.
O să aduceţi din Troia avere în vite şi roabe frumoase
Care-oţi veni înapoi, fără vreo rană adîncă în trupuri
Sau nesprijinind în toiag un picior sau o mînă beteagă,
Toţi învăliţi în mantale cu găuri de lănci şi de vreme...

Aşa cîntă aedul şi de data asta nici crainicul Stentor, nici stăpînul casei, nici oaspeţii nu-l mai opriră, căzuţi cu toţii pe gînduri. Adunarea se sparse în tăcere şi sala cea mare rămase pustie. În timp ce cîntăreţul îşi pregătea culcuşul lîngă vatră, mă apropiai de el şi-l întrebai :

— De unde ştii toate acestea, bătrîne ? Nu cumva ai fost şi tu prin războaie, cînd erai tînăr ?

— Ai ghicit, flăcăule. Tinereţea mi-am pierdut-o în jafuri prin Creta şi mai departe, pe la fluviul Egyptos. Credeam că o să fiu totdeauna sătul şi tînăr. Marea mi-a sărat trupul şi soarele mi-a tăbăcit pielea. În Creta am primit un bolovan drept în piept şi, fiindcă platoşa-mi era făurită de un meşter ieftin, am scuipat zile şi zile sînge. La fluviul Egyptos m-au mîncat muştele şi ţînţarii, m-a copt căldura şi arşiţa mi-a uscat gîtul. Beam apă amestecată cu mîl şi cu viermi şi scutul mi se înfierbînta ca un vătrai încins în jar. Prădam ogoare şi oraşe, dar prăzile cele mai bogate le adunam din morminte. Pe acolo e mai mult o ţară a morţilor. De zece ori desaga asta dezumflată a fost plină cu odoare, cum n-ai să vezi niciodată ! Eram atît de

pofticios de avere, încît n-am părăsit-o nici cînd ne-au fugărit prin smîrcuri oamenii regelui lor, săgetîndu-ne și izbindu-ne cu suliți.

— Te-ai ales cu ceva ? l-am întrebat.

Îl vedeam bătrîn, sărac și lipsit de toate.

— Cu nimic, flăcăule. Ba nu, greșesc. Am văzut lumea, o lume mai întinsă decît zarea. Mi-am făcut dușmani și prieteni. Am plutit pe fluviul care înconjură pămîntul și în care înoată pești uriași cu carapace de aur...

Fremătam de dorință. Palatul, vîlcelele și rîpile care erau pentru mine lumea mi se păreau neînsemnate și mărunte. Cîntărețul m-a privit lung, înțelegînd ce se petrece în inima mea.

— Și Troia, Troia ai văzut-o ?

— Roagă-i pe zei să te țină pe-acasă și lasă-i pe alții să plece. Nimic nu-i mai dulce decît țara și focul din vatră.

— Doresc atît de mult să plec...

A încercat încă o dată să mă descurajeze :

— Războiul ăsta o să țină o viață de om. Troia e tare și troienii plini de virtute.

Văzînd că nu-i răspund, mi-a cerut să-i mai fac rost de o cupă de vin curat. Cînd i-am adus-o, a băut-o pe nerăsuflate. Apoi mi-a urat somn liniștit, s-a întins lîngă vatră, și-a pus straița sub cap, s-a acoperit cu mantaua lui veche și a prins să sforăie.

Dimineața, am intrat primul în sala cea mare. Voiam să-i dăruiesc cîntărețului pîine și vin pentru drum, dar plecase înainte de a se lumina de ziuă.

După ospăț și sfat, tată-meu Eumeniches, bazileii din împrejurimi și Stentor, trimisul regelui Agamemnon, îi chemară la adunare pe oamenii

din poporul de rînd, să-i întrebe dacă războiul le este sau nu pe plac. Pînă să se strîngă toată obștea luptătorilor, petrecerile continuau. Cheltuiala era acum a tuturor căpeteniilor. Războiul depărtat, cu o cetate puternică, apărea mulțimii mai degrabă păgubitor decît aducător de cîștig. Oamenii întîrziau cu răspunsul, sfătuindu-se în taină între ei. Nici trimisul lui Agy (așa îl porecleau soldații pe craiul Agamemnon) nu dormea, amețindu-i pe viitorii ostași cu vin și făgăduieli. Dar toate au un sfîrșit. Sfatul se ținu, bazileii vorbiră arătînd care era hotărîrea lor, o parte din ostașii de rînd încuviințară cu strigăte mari. Alții tăcură. Căpeteniile socotiră că plecarea la luptă e primită de toți și adunarea se sparse. Pentru cei care voiau să mai rămînă avură loc întreceri la trasul cu arcul, la azvîrlitul cu lancea și la luptă. Toți tinerii și bărbații în putere ardeau de dorința să strălucească în ele și să cîștige darurile de preț făgăduite învingătorilor.

Eu unul nu mă amestecam printre luptători, deși vîrsta mea ar fi cerut-o. Priveam doar din mulțime. De cîteva ori privirile lui Eumeniches și ale fraților mei Andros și Androcleides mă găsiseră și se opriseră asupra mea lung și cercetător. Totuși, nu auzii din partea lor nici un îndemn de a coborî printre cei ce se întreceau. Îmi cunoșteau nepriceperea în astfel de lucruri, disprețuindu-mă pentru asta și nu voiau să-și facă neamul de rîs în fața oaspeților, socoteam eu. Rămăsei, de aceea, uimit peste măsură cînd, într-o clipă de răgaz, Andros, fratele meu cel mare, îi vorbi părintelui nostru :

— Tată, cu toții pe rînd ne-am arătat măiestria în luptă, cinstind prin aceasta pe gazdă și oaspeți ! Doar unul, fratele nostru cel mic, ne face palatul

de ocară, ascunzîndu-şi făptura firavă în mulţime. Ce zic vecinii de casa aceasta, în care bărbaţii stau pe la margini ? A mai rămas pentru ziua de astăzi doar lupta cu pumnii, care nu cere prea mult meşteşug, ci mai ales sprinteneală. Dă-i dar poruncă fratelui nostru fricos şi bicisnic să se întreacă la dînsa cu cine-o găsi de cuviinţă şi-o crede mai bine. Numai aşa o să spele ocara ce ne aşteaptă pe toţi laolaltă.

Vorbele au fost spuse cu glas ridicat şi toţi cei care priveau la întreceri le-au auzit. Simţii cum faţa mi se aprinde de ruşine. Ocările şi rîsetele tinerilor de vîrsta mea, aţîţaţi de cuvintele spuse de Andros, mă loveau ca nişte pietre.

Tată-meu îmi luă apărarea :

— Nu vorbeşti drept, fiule. Asklepios e necopt, dar eu ştiu că nu-i nici slab, nici fără curaj. Dacă nu se avîntă în faţă, e doar din sfială de tînăr. Iată, eu, părintele lui, îi dau încuviinţarea să se întreacă cu alţii.

— Poruncă îi trebuie, nu încuviinţare ! Poruncă !

Am sărit pe locul bătătorit, printre luptătorii care se dezmorţeau, fără să mă gîndesc ce fac. Au izbucnit strigăte de încurajare, unele batjocoritoare, altele prefăcute.

— Sări tot timpul ca iedul, flăcăule, dacă nu vrei să te trezeşti pe neaşteptate la pămînt !

— Păcat de obrazul tău trandafiriu, de fată !

— Du-te mai bine în iatacuri şi stai printre fuste !

Îmi ieşi înainte unul din tinerii care îl însoţeau pe trimisul craiului Agamemnon. Era cu un cap mai înalt decît mine şi o dată şi jumătate mai lat în

piept și în umeri. Pumnii îi erau cît doi bolovani potriviți ca mărime.

— Asklepios nu se teme, știu bine. O să se lupte îndată cu mine și poate chiar o să mă înfrîngă.

La chefuri și chiar cînd sînt cu totul treji, aheii sînt plini de cruzime. Fie că primeam, fie că dădeam înapoi, tot aveau să se veselească pe socoteala mea.

Au urmat strigăte de adevărată încurajare pentru voinicul cunoscut de la alte întreceri :

— Ochos ! Ochos ! Ochos !

Fără să mai aștepte ca eu să primesc provocarea lui Ochos, Eumeniches dădu semnalul întrecerii.

Strîngînd pumnii, potrivnicul se apropie de mine, pregătindu-se să mă întindă la pămînt din primele lovituri. De două ori mai puternic el decît mine, dar de două ori mai sprinten eu decît dînsul, lupta ar fi putut să fie egală. Singurul lucru care mă făcea mai slab era nepriceperea mea de a lovi. Prima lui izbitură nimeri în gol, căci sărisem cu iuțeală într-o parte. Pumnul lui Ochos îmi vîjîi pe lîngă ureche. L-am lovit și eu la rîndu-mi stîngaci, atingîndu-l în piept. Parcă izbisem într-o stîncă. Nici nu se clinti din loc, zvîrlindu-mi :

— Păduchii pișcă mai tare, Asklepios ! Pregătește-te s-o primești pe-aceasta ! și-și repezi spre mine stînga.

Am sărit din nou într-o parte, dar pumnul îmi nimeri în plin umărul. Mă săgetă o puternică durere și mă clătinai. O a doua izbitură în piept îmi luă aproape răsuflarea și mă dădu trei pași înapoi. Ochos se opri puțin, ca și cum ar fi dorit

să-mi lase un răgaz să-mi trag sufletul. În jurul nostru răsunau rîsete. Ochii privitorilor erau batjocoritori, căci grecii nu iartă nimănui slăbiciunea. „Poți face orice cu trupul tău, mă învățase Kiron, doar sufletul să-ți fie tare și neînfricat". Deși zdruncinat, mă avîntai din nou. Ceea ce a urmat a fost neașteptat pentru privitori : nu m-am prăbușit fulgerat la pămînt, așa cum credeau cei mai mulți că se va întîmpla. Loveam cu sete, dar parcă loviturile mele nu aveau nici un răsunet, chiar dacă își atingeau ținta. În schimb, pumnii lui Ochos curgeau ca ploaia. Sprinteneala mă ajuta uneori, dar de cele mai multe ori izbiturile mă nimereau în umeri, în piept, în brațe. Una sau două, deosebit de puternice, mă atinseră la față. Îmi simțeam buzele umflate de lovituri. Dintr-o sprînceană și din gură mi se prelingeau fire de sînge sărat.

Mai tîrziu, gîndindu-mă la lupta aceasta, mi-am dat seama că Ochos ar fi dorit să mă doboare de la început. Nereușita îl înfuriase și-l făcuse să-și piardă din îndemînare. Privitorii socoteau însă că el izbește doar cu o parte din putere, vrînd să prelungească petrecerea și să-i facă pe greci să rîdă din plin.

Îmi strigau batjocoritori să nu-mi fie teamă. Alții mă îndemnau să fug și să mă ascund. Loviturile mele scurte și stîngace stîrneau hohote de rîs ; ale lui Ochos se bucurau de aprobări zgomotoase. Așteptau să părăsesc lupta, crezîndu-mă fricos. Voiau să mă fac de rușine. Îmi era teamă, o mărturisesc. Nu cunoscusem pînă atunci o durere trupească atît de vie. O descopeream ca pe ceva nou și-mi părea la fel de sărată ca gustul sîngelui.

Nu-l uram pe Ochos. Nici n-aveam cum să-l bănuiesc de înțelegere cu frații mei mai vîrstnici. Dar o ură înverșunată împotriva celor ce se bucurau de această luptă nedreaptă îmi umplu inima. Am lăsat deoparte orice băgare de seamă. Voiam să se sfîrșească. M-am năpustit la Ochos, așa sîngerat și istovit cum eram, cu toată deznădejdea de care eram în stare. Nu știu dacă totul a ținut o clipă, zece sau o mie. Timpul mi se părea nesfîrșit, de parcă și-ar fi pierdut orice durată. Loviturile plouau peste mine, dar tăcerea care se făcuse în jur în fața îndrăznelii mele nebunești și pe care o simțeam ca prin vis îmi dădu forțe neașteptate. Ochos nu găsea loc să-mi dea izbitura din urmă. Gîfîia, se înfuria, izbea fără să aleagă. Cred că începuseră să răsune batjocuri îndreptate și împotriva lui. Era de neînțeles cum luptătorul încercat nu izbutea să doboare un țînc nepriceput, nici să-l facă să o șteargă rușinos de pe locul bătătorit al întrecerii. Încă o clipă și firea schimbătoare a privitorilor i-ar fi făcut să treacă cu totul de partea mea. Dar pentru această clipă n-a mai fost vreme. O lumină roșie mi-a fulgerat în fața ochilor, soarele și cerul au prins să se învîrtească deasupra capului meu și m-am prăbușit la pămînt, în aplauze și strigăte. Cînd am deschis ochii, cercul din jur se spărsese. Cîțiva, printre care îmi recunoscui frații, îl încununau pe Ochos cu ramuri verzi. I se întindea o cupă de vin. M-am ridicat greu și am părăsit, clătinîndu-mă, jocurile. În spatele meu am auzit cuvintele bătrînilor, grăindu-i lui Eumeniches :

— Ochos era mai tare ca dînsul, dar flăcăul merită totuşi o laudă, s-a bătut ca un leu tînăr...

Charicle, bătrîna supraveghetoare, mi-a uns rănile cu ulei, mi-a potolit setea cu vin şi a încercat să-mi stingă necazul cu vorbe bune.

— Te-ai luptat vitejeşte, copile. Ai fost înfrînt, dar nu te-ai lăsat făcut de batjocură, cum doreau stăpînii mai vîrstnici. Nu fi întristat, căci te aşteaptă o soartă mai bună. Nu-i cine ştie ce mare ispravă să dobori un copil, care nu ştie să se bată cu pumnii.

Uleiul mi-a alinat umflăturile obrajilor, vinul dulce îndoit cu apă mi-a potolit setea, dar vorbele roabei nu mi-au adus mîngîiere. Mi-am făgăduit mie însumi să-mi iau o dată şi o dată răsplata. Mă vedeam plecînd la Troia, strecurîndu-mă în cetate, deschizînd porţile sau răpind pe frumoasa Elena, întorcîndu-mă plin de averi şi încărcat de cinste, lăudat de toţi.

— Au să vadă ei, au să vadă ! bolboroseam într-una ca apucat de friguri.

— Sărmane băiat, îţi închipui că războiul e o luptă cu pumnii ? Acolo o să cazi în prima cioc-nire, căci duşmanul izbeşte cu lancea sau cu sabia. Au să te strivească în picioare caii şi roţile carelor au să treacă peste tine. N-o să fie nimeni pe aproape care să te bocească şi poate nimeni care să te îngroape. Dar ce vorbesc ? Stăpînul bătrîn, Eumeniches, nici n-o să trimită la oaste pe unul ca tine, ci pe alţii mai zdraveni, ştiu bine aceasta.

Glasul pornit din inima bună a roabei semăna cu acela al bătrînului cîntăreţ din liră. Se întrece-au în a mă opri acasă, ca şi cum nu m-ar fi

așteptat lumea nesfîrșită și întinsă, fluviile cu pești de aur, munții de foc și țările nemaivăzute încă de nimeni.

Jocurile s-au încheiat cu un ultim ospăț, cel mai mare din toate. Bazileii trebuiau să arate, în sfîrșit, care dintre dînșii pornește la Troia, ascultînd îndemnul lui Agamemnon, cu cîți slujitori și ostași, și cîte care de luptă duce fiecare cu sine. Cuprins încă de rușinea înfrîngerii, cu urmele loviturilor nevindecate, nici nu-mi trecea prin minte să mă duc la ospăț, cînd un rob veni să mă cheme degrabă din partea părintelui meu. L-am urmat. În sală petrecerea era în toi. Ca și cum nimic nu s-ar fi petrecut, Eumeniches mă pofti lîngă sine și mă așeză la loc de cinste între frații mei mai mari. Cu glas tunător, dădu slujitorilor poruncă :

— Aduceți-i fiului meu cel iubit Asklepios, halca de carne cea mai mustoasă și vinul cel mai tare, căci îndrăzneala lui tinerească are nevoie de ele !

Mi s-a părut că deslușesc în privirea lui o lucire batjocoritoare, dar glasul se străduia parcă să fie cald și părintesc. Am mîncat și am băut. Alături de mine, prietenoși dintr-o dată, Andros și Androcleides mă îndemnau, bătîndu-mă pe umeri și punîndu-mi înainte pîine, carne și vin din belșug.

Cînd ospățul trecu de mijloc, crainicul regelui Agamemnon se ridică în picioare. Se făcu liniște.

— Domni prea înalți ! Se apropie ziua plecării spre Troia bogată. Mîine mă duc spre alte ținuturi să port și acolo cuvîntul lui Agamemnon Atride. Voi îl cunoașteți ! Vă cer să-mi răspundeți limpede cîți dintre voi au să plece în tabăra strînsă de rege pe țărmul de mare lîngă cetatea Aulis

și cîtă putere vor duce acolo : care de luptă, bine înhămate cu cai tineri și aprigi, oameni cu platoșe grele și alții cu arme ușoare. Cîți slujitori, cîte vite de hrană și jertfă și ce număr de măsuri de orz și de grîu. Fiindcă ne-am adunat în palatul tău, craiule Eumeniches, ție ți se cuvine să-ți dăm întîi cuvîntul. Așteptăm să grăiești.

Eumeniches nu se grăbi. Mai sorbi o cupă de vin, își netezi barba și vorbi, așa cum îl îndemnase crainicul :

— Eu, craiul Eumeniches, îi trimit craiului mare Agamemnon pe cel mai viteaz dintre fiii mei, urmat de zece ostași dintre oamenii mei cei mai zdraveni. Adaug un dar de berbeci și de boi și urări de izbîndă pentru oastea ahee...

CARTEA a II-a

AULIS

După Eumeniches, urmaseră la cuvînt alţi bazilei. Fiecare făgăduia după puterea şi averea lui un număr de ostaşi greu înarmaţi, slugi, cai şi provizii. Robi puşi anume însemnau totul pe răboj, cu grijă. S-au strîns cu totul cinci sute de războinici din ţinutul nostru, grîne destule şi cai pentru vreo zece care de luptă.

Nu ştiu dacă trimisul lui Agamemnon a fost pînă la urmă mulţumit de roadele călătoriei sale în ţinuturile noastre. Şi aiurea strîngerea oştilor întîmpina greutăţi : o parte din oamenii de rînd şovăiau să ia calea mării spre Troia. Alţii în schimb sperau să-şi croiască acolo o soartă mai bună, să adune avere, să mai scape de apăsarea nobililor bine născuţi. Nici bazileii nu erau toţi gata să-şi părăsească palatele, nevestele şi roabele de dragul

lui Menelaos și al lui Agamemnon. Știau că s-ar putea ca lipsa îndelungată de acasă să le risipească gospodăriile și să le îndemne nevestele la necredință.

Așa era și cu părintele meu. El și neamurile lui erau înconjurați de vecini prădalnici și pofticioși, gata să dea năvală în lipsa stăpînilor. Eumeniches îi făgăduise lui Agamemnon pe cel mai bun dintre fii, însoțit de zece ostași, un chip plin de șiretenie de a ocoli el însuși războiul, fără să-și atragă dușmănia craiului cel mare. Cîntăreții din liră n-au cîntat asemenea întîmplări sau le-au uitat, aducîndu-și aminte doar despre bătălii și biruințe. Dar a putut vreunul din ei să tăinuiască fapta lui Achille, îmbrăcat în haine femeiești și ascuns printre fecioare, sau șovăielile lui Odysseu, ținut acasă de lacrimile Penelopei? Marele bazileu poruncise însă ca din fiecare casă să se gătească de drum măcar un războinic și porunca a fost ascultată.

După plecarea crainicului Stentor, Eumeniches mă chemă la el și îmi spuse:

— O să pleci tu, fiule. Eu am îmbătrînit și frații tăi cei mari îmi sînt singurul sprijin la bătrînețe. Cine o să îngrijească de turme, dacă ei s-or duce departe de casă? Tu ești cel mai nimerit.

Frații mei mai mari încuviințară zgomotos. Eumeniches adăugă:

— De altfel, tot nu ești bun de nimic. Poate o să înveți pe acolo ceva...

Îmi spunea că nu sînt bun de nimic și poate avea dreptate. Dar atunci de ce mă trimitea la război tocmai pe mine, știind că sînt nepriceput? Obiceiul și respectul pentru stăpînul casei nu-mi

îngăduiau să-i pun o astfel de întrebare, totuşi aş fi făcut-o, pe Zeus, dacă nu răsuna glasul mamei, care bănuind ce se petrecea, intrase şi dînsa în încăpere.

— Doar n-o să plece chiar el, bărbate ! E cel mai fraged, nici nu ştie să mînuiască armele. Sînt prea grele pentru el. Şi voi — se întoarse către fraţii mei — ce staţi şi tăceţi ! Ştiaţi să-l batjocoriţi la jocuri şi să-i spuneţi „Asklepios cel cu mîini de femeie", şi acum el e cel mai viteaz ?! Doar aţi văzut cum l-a trîntit la pămînt voinicul de Ochos. Într-unul căzut, troienii îşi vor înfige lăncile fără cruţare ! O să mi se prăpădească pe-acolo băiatul.

— Ascultă, femeie ! Ştii bine de ce trebuie să plece el. Tocmai lui n-o să-i stea în ajutor zeii ? Pe el are cine să-l ocrotească. Ceilalţi nu sînt din sămînţă zeiască !

Vorbele lui Eumeniches o făcură pe maică-mea să tacă. Părintele meu se întoarse din nou spre mine :

— Gătește-te şi mîine dimineaţă să porneşti. Or să te însoţească şi slujitorii făgăduiţi...

M-am ploconit în faţa lui Eumeniches. Fără să vrea, îmi împlinise arzătoarea dorinţă de a călători, de a vedea lucruri noi şi ţinuturi necunoscute. Totuşi, trebuie să mărturisesc : inima îmi era strînsă. Ce mă aştepta, oare, pe meleagurile Illionului ? Îmi rămăseseră în minte şi cuvintele tatei : „Ceilalţi nu sînt din sămînţă de zei, ca el"...

În iatacurile ei, luminate doar de flăcările din vatră, păzită cu grijă de Charicle, mama şedea pe

gînduri. I-am căzut în genunchi și, înainte de a-mi lua rămas bun de la ea, i-am cerut să-mi deslușească ce însemnau spusele lui Eumeniches.

— Află, Asklepios, că ai fost zămislit din trupul unui zeu. Eumeniches nu e tatăl tău. Venisem de puțin timp în palatele sale, după ce întîia soție, mama lui Andros și Androcleides, îi murise dintr-o fierbințeală, cînd Eumeniches fu chemat de părintele craiului de astăzi la război. Întîrzie multă vreme, căci războiul era depărtat și greu, și oștile la fel de puternice nu făceau să se aplece cumpăna biruinței nici de o parte, nici de alta. Cum eram pe-atunci încă tînără, îmi plăceau dumbrăvile și poienile crîngurilor mai mult, decît încăperea asta întunecată și vatra. Mă plimbam adesea, însoțită de vreo roabă sau singură. Într-una din zile, auzii dintr-o vîlcea sunet de fluier de trestie și, neștiutoare, mă apropiai. Rezemat de un copac, ținînd la gură fluierul cu două țevi, un tînăr cu păr galben cînta agale. Crezui că e vreun păstor din vecini, după haine, dar nu mi se închină ca unei stăpîne, ci urmă înainte cîntatul. Nu părea să se sinchisească de podoabele mele și nu-mi dărui nici o privire. Înfrîngîndu-mi sfiala, mă așezai jos și ascultai. Era un cîntec vrăjit, duios, și trist, care-mi aduse aminte de singurătatea în care trăiam, un cîntec cum nu auzisem niciodată în curțile aspre ale soțului meu. Acolo răsunau doar cîntece de război sau deșănțate, de chef. Cînd mă privi, văzui că avea ochii albaștri și chipul de o nețărmurită frumusețe. Venii și a doua, și a treia, și a zecea zi să-l ascult. Îmi cînta tot mai frumos. Cînd îl întrebai cum îl cheamă, nu-mi răspunse, dar mărturisi că venea de departe, tocmai de pe muntele Olympus. Înțelegi ? Avea

părul lung, galben ca de aur, ochii albaştri ca lumina de dimineaţă şi venea de pe muntele Olympus ! Într-o bună zi se făcu nevăzut. Cînd se întoarse de la război Eumeniches, te născusem pe tine. Îi mărturisii că te zămislisem cu zeul Apollon, dar nu mă crezu pe de-a-ntregul. Eu însă ştiam că aveam dreptate : niciodată n-aş fi fost atît de fericită cu un muritor de rînd. Eumeniches te-ar fi ucis, dacă ar fi putut, iar pe mine m-ar fi trimis acasă. S-a temut însă de zeu şi pierderea zestrei mele, care nu era de dispreţuit. S-a mulţumit să-mi poruncească mie şi celorlalţi, cu străşnicie, să nu vorbim niciodată despre naşterea ta şi nici ţie să nu-ţi spuneam nimic, pînă nu va găsi de cuviinţă să-ţi destăinuiască el însuşi că nu-i eşti fiu bun. Acum a sosit ceasul. De la Apollon ai părul de aur şi ochii albaştri şi mîinile astea subţiri, ca de femeie....

După o scurtă oprire, adăugă :

— Iată de ce crede Eumeniches că zeii te vor ocroti dacă pleci la război. Poate că te trimite şi de altceva. Nu te-a iubit şi nu putea să te iubească niciodată...

Înţelesei, ca într-o străfulgerare, pricinile singurătăţii în care îmi petrecusem copilăria, lăsat doar pe mîna roabelor, îmbrăcat în veşminte de rînd, hrănit la întîmplare, batjocorit. Înţelesei şi plînsetele mamei, mîngîierile ei furişe şi rare. Eram, după mărturisirea celei care mă născuse, un fiu nedorit de tatăl al cărui nume îl purtasem douăzeci de ani. Eram în schimb pe jumătate zeu. Pentru mine destăinuirile lui Eumeniches şi ale Ixionei păreau atunci ca un leac alinător turnat

peste rănile vechi ale singurătăţii şi umilirii.

Înţelegeam şi din alte întîmplări ale mele că eram neam cu însuşi Apollon, zeul dătător de lumină şi de viaţă. Zeul îmi dase darul de a vindeca, îmi scoase în cale pe centaurul Kiron, primul meu învăţător, şi îmi strecurase în suflet curajul de a îndeplini porunca lui Eumeniches. Eram pe jumătate nemuritor. Puteam să plec liniştit la războiul cu Troia.

Agamemnon şi Menelaos statorniciseră locul de adunare la Aulis, o cetate din Beoţia, aşezată pe malul unui golf al mării de miazăzi. Deasupra cetăţii străjuia un palat întărit cu ziduri de piatră. Acolo îşi făcuse Agamemnon cuibul.

Zării de departe palatul, în vreme ce, prăfuit şi ostenit, mă îndreptam spre tabără, în fruntea celor zece ostaşi ai mei. Intrarea mea în Aulis trecu nebăgată în seamă : nu aduceam cu mine vreo mare putere, nu mergeam într-un car de război frumos împodobit şi înhămat cu telegari de preţ, nu eram nici măcar un războinic vestit prin faptele mele de arme. Mai mult, întreaga tabără era cu gîndul şi cu ochii la altceva decît la ceata noastră de oşteni veniţi de departe. Pe drumul care străbătea tabăra, urcînd spre palatul întărit al Atrizilor, şerpuia un convoi bogat : slujitori, slujitoare şi roabe, care de călătorie, ostaşi de pază înarmaţi. Ne-am dat cu umilinţă într-o parte, căscînd şi noi ochii, căci niciodată nu văzusem asemenea strălucire. În carul din frunte şedea o femeie trufaşă, încă frumoasă, cu toţi anii care trecuseră peste chipul ei pietros şi aspru. Alături, o fecioară — cunoscui aceasta după pieptănătură şi după capul

nu se pricepuse să-i dea lecuirea. Zadarnic se închinaseră jertfe zeilor. Zadarnic îl descîntase pe crai vraciul şi preotul Machaon. Pe măsură ce suferinţa lui Agamemnon se prelungea, din casa închisă de ziduri şi păzită de străji înarmate răzbeau tot mai rar ştiri sigure despre boala marelui crai. Cum umblam cît era ziua de lungă prin portul înţesat de corăbieri şi ostaşi, aveam prilejuri destule să pot auzi de ici şi de colo zvonurile umflate care mergeau din gură în gură. Se spunea că bazileul ar fi fost izbit de boală printr-o voinţă divină. Că Ares, războiul, şi Poseidon, marea, îi erau potrivnice. Alţii credeau că mai degrabă soţia, furioasă şi neînduplecată din pricină că era părăsită de dragul unei cumnate pe care o duşmănea, îi trimisese niscaiva bucate otrăvite. Cei tineri şopteau că Agamemnon era prea vîrstnic să poată conduce pe mare o astfel de expediţie. Că plănuia să se scuture de ea şi să trimită pe altul în fruntea ei. Că nu îndură legănarea valurilor şi zdruncinul furtunii, care-i dau dureri de cap şi o greaţă grozavă. Dar nici unul din zvonurile acestea nu mi se părea demn de crezare.

Sătui de aşteptare, ostaşii începură să se ţină de petreceri, de sfadă şi de bătăi, aşa cum se întîmplă adesea la beţie. Împins de milă pentru unii dintre cei mai rău loviţi, îmi arătasem de cîteva ori meşteşugul deprins de la Kiron. Puneam la loc oase frînte, încheieturi zdruncinate, oblojeam cu buruieni striviturile, îi ajutam pe cei îmbuibaţi cu prea multă mîncare şi băutură să verse. Celor uimiţi de priceperea mea — neaşteptată la un tînăr — le spuneam că o datoresc tatălui meu, zeul Apollon, istorisindu-le întîmplările aflate de

la maică-mea. Cît îi îngrijeam, se prefăceau că mă cred. Odată lecuiți, mă luau în rîs, uneori cu vorbe de-a dreptul deșănțate. Dacă aș fi fost puternic, i-aș fi izbit cu pumnul. Așa, mă mulțumeam să-mi potolesc mînia lăsîndu-i în plata zeului.

De cîteva ori îl întîlnii pe Ochos. Mă privea urît. Într-o zi încercă să mă lovească doar ca să-și arate puterea. Mi-a luat apărarea un vlăjgan mai voinic decît el, căruia îi pusesem la loc o încheietură zdruncinată.

— Să nu te atingi de Asklepios, Ochos, că îți rup oasele. Un vraci ca el nu mai e în toată oștirea ! Pînă și Machaon al vostru e un nepriceput pe lîngă micul meu Asklepios...

— Așa ?! zîmbi strîmb Ochos.

— Așa !

La scurtă vreme după întîmplarea asta, mă trezii cu o strajă care mă chema la palatul craiului Agamemnon. Am plecat însoțit de ostașii care veniseră să mă ia. Nu știam ce mă așteaptă.

Cînd pătrunsei în odaia în care zăcea craiul, străjuit de soldați și de roabe, mă oprii, într-o clipă de supunere și umilință, așa cum ședea bine fiului unui bazileu mărunt ca Eumeniches, și mă înclinai adînc de tot, cu ochii în pămînt. Nu-i ridicai pînă nu-i auzii glasul, venind din fundul odăii luminate de flăcările focului din vatră.

— Apropie-te, flăcăule, îmi spuse. Vino aici, să te văd, arată-ți numele și îndreptările ce te fac să te lauzi că vei izbuti ceea ce vracii n-au reușit, tu, un ostaș de rînd, fără tuleie în barbă.

M-am apropiat.

— Nu m-am lăudat cu astfel de lucruri, mărite doamne.

— Încerci zadarnic să mă minți ! Oameni aleși au mărturisit că i-ai luat în rîs pe vraci, spunînd că nici unul dintre ei nu se poate măsura cu tine. Îți poruncesc să o faci. Altfel...

Și glasul, deși slăbit de boală, îi suna plin de amenințare.

Îmi dădui seama că nu mai aveam scăpare. Alături de crai, zării un chip cunoscut privindu-mă cu ochi batjocoritori. Îl recunoscui cu nespusă uimire pe Ochos, potrivnicul meu de la întrecerea cu pumnii. Lîngă el ședea un bărbat slăbănog, îmbrăcat cu o haină lungă și albă și împodobit cu cu panglicile sfinte ale preoților. Era însuși Machaon...

Uneltirea era vădită. Îmi luai inima în dinți și, ca împins de o voință cerească, mă hotărîi să încerc. Dacă izbuteam, socoteam că avea să-mi surîdă norocul.

— Sînt fiul zeului vindecător și ucigător totodată, Apollon, cu părul de aur.

Printre ostași și roabe trecu un freamăt.

— E fiul mezin al lui Eumeniches, bazileul din miazănoapte, stăpîne, lămuri rînjind Machaon.

Îmi ridicai mîndru fruntea :

— Uită-te bine la mine, doamne, și adu-ți aminte de tatăl meu pămîntesc. Ți-a fost de ajutor odinioară, ție și părintelui tău, cînd ați jefuit coastele Cretei, insula din mijlocul mării albastre. Adu-ți aminte și privește-mă : semăn eu, oare, cu Eumeniches ?

Bazileul ridică greu capul. Ostașii cei mai bătrîni izbucniră într-un glas :

— Nu seamănă cu Eumeniches, nu seamănă !

— Adevărat. Blestematul acela e voinic şi negru la păr şi la faţă. Îmi amintesc bine de tatăl tău, flăcăule. Dar asta nu e o îndreptare destul de puternică.

— S-a lăudat că te lecuieşte şi i-a luat în rîs pe vraci...

— E o scornire, dar dacă doreşti, mă încumet. Îţi cer un singur lucru : să ai încredere, îi spusei. De nu izbutesc, îţi dau chezăşie sîngele şi trupul meu. Dacă vrei să te faci sănătos, porunceşte ostaşilor, slujitorilor şi roabelor să mă lase singur cu tine şi vei vedea.

Îmi făcu pe plac, poate sătul de zăcere, poate din slăbiciunea oamenilor mari pentru îndrăzneală. Rămăsei singur cu el şi îl privii în voie. Bazileul era înalt, slab, vînos şi cu chip ca de pasăre prădalnică, pe care se citeau semnele suferinţei şi ale zăcerii. Nasul vulturesc i se ascuţise şi ochii mari, negri, i se afundaseră în cap. Era aidoma cu chipul de aur pe care aveam să-l văd la Mykene peste zece ani şi mai bine...

După cîteva clipe de şovăire, mă apropiai de dînsul. Ceea ce făcui, mi se părea pe atunci pornit din îndemnul unui zeu. Dădui la o parte scoarţa măiestru cusută, cu care se acoperea, îl cercetai, şi-mi apăsai uşor mîinile pe ochii, pe pieptul şi pe pîntecele lui umflat. Umflat ca al unui bou care păscuse prea multă iarbă proaspătă şi verde. Îmi veniră în minte unele din învăţăturile lui Kiron, cel atît de priceput în bolile vitelor şi oamenilor.

— Zeul îmi spune, stăpîne, că în săptămînile din urmă ai petrecut la ospeţe cu carne şi pîine din belşug.

— Aşa este, flăcăule. Tot m-au poftit căpeteniile mele la mese, cu vin şi cu carne cam multă...

Din nou îmi trecu prin minte, ca o străfulgerare, asemănarea cu vitele prea îndopate. Am prins curaj :

— Îţi jur pe Apollon că te voi vindeca. Dar să-i închini, după asta, jertfe de boi şi de capre...

Fiindcă nu era mare lucru pentru un domn atît de bogat, făgădui. Ceea ce se petrecu după aceea, voi mărturisi doar aici, scriind cu semne sfinte şi tainice. Am cerut — deschizînd puţin uşa de la marea sală — să mi se aducă apă încropită. Cînd mi-au adus-o roabele, am amestecat-o cu untdelemn curat, luat dintr-o lampă de lut. Ochisem pe masă un corn uriaş de bou, ferecat sus într-o lucrătură frumoasă de argint şi scobit, menit să se soarbă din el vinul pe la ospeţe. Cu tăişul ascuţit al pumnalului, i-am retezat vîrful şi am rotunjit puţin marginile găurii. Aveam de gînd să mă slujesc de el aşa cum văzusem că fac văcarii cu vitele umflate de prea mult nutreţ verde, ameninţate să le crape pîntecele. Am făcut ceea ce-mi pusesem în gînd, deşi marele crai s-ar fi putut simţi jignit văzîndu-mă — cu toate că, aşa cum îl aşezasem, nu putea să mă vadă — turnîndu-i în trup apă amestecată cu ulei. L-am încredinţat însă că aşa îmi poruncise Apollon şi — slavă zeilor ! — totul a mers bine.

Am poruncit apoi să i se dea o vreme mîncare uşoară, după o anumită socoteală.

Chiar a doua zi craiul se mai înzdrăveni. Peste alte cîteva, se ridică de pe patul de boală și coborî din palatul lui, întărit, în tabără, pe malul golfului Aulis. M-am amestecat în mulțime și l-am privit. Cu glas mare și aspru dădea de zor porunci cîrmacilor de corăbii să cerceteze, încă o dată, cîlții și să mai înfunde crăpăturile dintre scîndurile navelor, să schimbe curelele roase ale vîslelor și să se gătească temeinic de drum. În afară de porunci împărțea cu dărnicie sudălmi — căci era rău de gură — și la nevoie lovituri.

În zilele care au urmat, mă întîlnii din întîmplare de cîteva ori cu dînsul. De fiecare dată mă închinai adînc, dar se feri să mă privească drept în ochi, fulgerîndu-mă doar pieziș. Nu-mi dădu nici un semn de bunăvoință. De altfel, nici nu mă așteptam la așa ceva de la el, știindu-l cărpănos și deschizîndu-și cu greu sipetele pentru vreun dar, chiar cînd era dator să o facă. Totuși, peste scurtă vreme, la ceasul cînd se îngîna ziua cu noaptea și cînd focurile la care se fierbea sau se frigea cina spuzesc țărmul, mă pomenii căutat de un slujitor.

— Tu ești Asklepios al lui Eumeniches ? mă întrebă și, fără să mai aștepte răspunsul, urmă : Craiul îți trimite darul acesta de preț, demn de zeul Apollon și îți mulțumește pentru binele pe care i l-ai făcut...

Zicînd acestea, scoase din traista țesută măiestrit o cupă de bronz, cam mititică, împodobită pe margini cu flori și mi-o înmînă. Pe urmă adăugă :

— Ca semn de înaltă cinstire, Agamemnon a poruncit să te mute cu oamenii tăi, pe cea de a doua corabie a sa și să vi se dea tot timpul hrană și vin de la dînsul. Vindecarea sa minunată e

semn că Apollon doreşte plecarea armatei. O să-i închine jertfele de boi şi de capre făgăduite... cînd o să vie şi vremea.

De îndată ce isprăvi cele ce avea de spus, se apropie de mine şi mă întrebă aproape în şoaptă ca să n-audă soldaţii care se adunaseră în jurul nostru :

— Ce i-ai făcut, pe Zeus ?

— Asta-i o taină între mine şi zeu. Nu e dat urechilor tale să o ştie.

— Atunci o fi adevărat că te tragi din Apollon ? Înseamnă că Eumeniches... şi rînji.

Îl făcea să rînjească vesel gîndul că un bazileu înfumurat ca Eumeniches are un fiu de sămînţă zeiască. Vorbele lui, deşi rostite încet, fuseseră desigur prinse de cei care ne înconjurau. Izbucniră în rîsete groase :

— De-aia n-a venit la război tatăl tău, Asklepios ! Să nu i se mai nască în lipsă alţi pui de zei ! grăi unul.

— Te-a bătut fericirea ! adăugă un altul. Te-a bătut fericirea pe corăbiile lui Agy ! O să te umfli de mîncare şi băutură !

Un ostaş mai darnic scoase din traistă o pîine mare şi mi-o întinse în bătaie de joc, fără să se sfiască de loc de trimisul regelui.

— Ia-o cu tine, băiete, o să-ţi prindă bine.

Al patrulea îmi dărui un burduf făcut dintr-un ied născut înainte de vreme, plin cu vin.

— Să închini în cinstea soţilor pe care o să-i părăseşti de dragul belşugului care te-aşteaptă.

Cum nu-i plăceau glumele, slujitorul lui Agamemnon se grăbi să plece, dar nu o făcu înainte de a-mi da deslușiri asupra corăbiei şi celui care

avea să poruncească pe ea. Nava se numea „Sprintena". Căpetenia, Eheos, era o rudă de aproape a craiului.

Minunata vindecare a lui Agamemnon îmi aduse și altceva în afară de biata cupă de bronz. Acum mă cunoștea aproape întreaga tabără. Ostașii întorceau după mine ochii, urmărindu-mă cu privirea. Eram poftit la focurile lor de seară. Mi se cerea să povestesc „minunea" înfăptuită și ca îndemn mi se puneau înainte cele mai bune bucăți de carne și pîinea cea mai bine coaptă. Aheii iubitori de povești așteptau de la mine să le satur urechile cu amănunte vesele, dacă s-ar fi putut. Cînd pomeneam de ajutorul dat mie de Apollon, zîmbeau neîncrezători.

— Nu vrei să ne spui ! Asta e tot ! Ar trebui să fii mai vorbăreț, flăcăule. Ni se pare că te-am hrănit degeaba cu carne și cu pîine...

Curînd, faima de care mă bucurasem se stinse. Oștirea își mută gîndul la altele : la bătăile zilnice dintre soldați, la bogățiile și ostenelile care o așteptau dincolo de mare și mai ales la femeile din neamul Atrizilor, venite de curînd la Aulis.

Trebui să mă întorc din nou, cu oarecare neașteptată dezamăgire, la brînza iute și la pastrama de capră pe care ni le dăduse, mie și celor zece păstori schimbați în ostași ai mei, chelărița din palatul lui Eumeniches. Tabăra era prinsă din ce în ce mai mult de pregătirile de plecare și mica mea faimă se topise repede, ca zăpada subțire de primăvară. Se călăfătuiau cu grijă navele, pînzele se coseau, curelele de vîsle roase sau vechi se înlocuiau cu altele noi. Faurii cu șorțuri de piele

băteau tăişul lăncilor şi al săbiilor. Pielarii îmbrăcau cu piei de curînd tăbăcite scuturile, căci se zvonea că troienii au arcuri cu săgeţi puternice, în stare să străbată prin paveze şi să-i ucidă pe cei care se apărau în dosul lor. Îngrijeam din nou numai soldaţii de rînd, scăpaţi plini de vînătăi şi de zgîrieturi din încăierările care urmau beţiilor. Socoteam că munca aceasta nu-mi aduce nici o slavă.

Pregătirile erau aproape sfîrşite. Ultimii bazilei sosiseră din palatele lor. Niciodată Ahaia nu mai văzuse atîta mulţime de căpetenii cu faimă adunate la un loc.

Voi toţi, ahei iubitori de poveşti, îi cunoaşteţi pe ei şi isprăvile lor de mai tîrziu : de la bătrînul Nestor, stăpîn peste bogatul Pylos, la Ulysse, cel care domnea într-un ostrov stîncos şi sărac, de la furiosul Ajax, la numeroşi alţii, mai nechibzuiţi decît el, pînă la Achile, care îşi întîrziase cît putuse sosirea. Zvonurile spuneau că viteazul se ascunsese de solii lui Agy în iatacurile femeilor, îmbrăcat în rochie şi aşezat la războiul de ţesut. În cele din urmă se arătase şi el în tabăra din Aulis.

Agamemnon îşi purta trupul slab şi vînos pretutindeni, împărţind fără preget ocări soldaţilor de rînd, lovituri de picior slugilor care dormeau ascunse prin corturi pînă la amiază, făgăduieli nemăsurate acelor căpetenii care se arătau mai puţin doritoare să purceadă grabnic la luptă.

Ar fi trebuit să plecăm. Soarta vrăjmaşă sau vreun zeu ne erau însă potrivnice. Vînturi neprielnice băteau de aproape trei săptămîni dinspre mare cu putere şi valurile înalte, învolburate, repezindu-se spre ţărm, împiedicau ieşirea corăbiilor

în larg. Boala lui Agy întîi, apoi vremea dușmănoasă făcuseră să se nască în mintea lesne crezătoare a ostașilor părea că înșiși zeii și în primul rînd Poseidon, se pun stavilă plecării. Cea mai mare parte a armatei era nedeprinsă cu marea și astfel de zvonuri se prindeau lesne de sufletele slabe. Cei care mai plutiseră pe mare, insularii și locuitorii de pe țărmuri, îl învinuiau pe Agamemnon că alesese pentru începutul expediției un timp neprielnic. În fiecare an, la vremea aceasta, băteau în Aulis vînturi aspre. Unii dintre războinici se gîndeau să plece pe la casele lor și, ca din întîmplare, acești ostași făceau parte din cetele aduse de partida potrivnică războiului. Expediția peste mare era amenințată cu destrămarea încă înainte de a începe.

Auzii însă că Agamemnon cerea să se ia hotărîri grabnice. Sus, în palatul său de piatră, se adună sfatul căpeteniilor. Fu, într-adevăr, un sfat de taină. Nici una din părerile rostite acolo nu străbătu timp de o zi și de o noapte dincolo de ziduri. Abia în cea de-a doua, prin tabără se zvoni că zeii cereau sacrificiu omenesc : doar astfel puteau să fie îmbunate vînturile potrivnice. Trecuseră mulți ani de cînd grecii nu mai aduseseră jertfe de oameni. Vechea sălbăticie era adormită, dar nu stinsă cu totul. Într-o vreme în care se pregăteau războaie, căpeteniile credeau că e bine să o deștepte. Cîteva zile tabăra se frămîntă în zvonuri nedeslușite, pînă cînd din ele începu să prindă chip unul singur : însăși fecioara Iphianassa, fiica lui Agamemnon și a Clitemnestrei fusese aleasă drept jertfă de zei...

Ca și mine, mulți dintre ostași o știau. Pe Iphianassa o văzuseră mergînd printre corturi cu pași legănați, nesfiindu-se să-și strecoare privirile către tinerii de neam, mulțumită de glumele grosolane care răsunau în urma ei preamărindu-i frumusețea. Unii se cutremurau, vorbind de soarta ei, mai ales cei care lăsaseră acasă iubite sau copile. Alții, stăpîniți de teamă față de cer, nici nu încercau să cîrtească. Ostașii trimiși cu mine de Eumeniches se înveseliseră.

— Ne gătim să ne întoarcem acasă, tinere stăpîn. Doar nu-ți închipui că Agamemnon o să-și jertfească fiica de dragul Elenei ?

— Dar dacă o face de dragul războiului și al prăzii ?

Auzind vorbele acestea, rostite de cel mai bătrîn dintre ei, în inimi le pătrunse îndoiala. Eu însumi rămăsei pe gînduri. Nu mi se părea cu neputință ca Agamemnon să pecetluiască hotărîrea de a cuceri Illionul vărsind sînge din sîngele lui și în felul acesta făcîndu-i pe toți părtași la o nelegiuire. Credea însă cu adevărat Agamemnon că jertfirea fecioarei putea să-i deschidă drumul mării spre bogatul Illion ? Avea atîta putere prorocul Calchas, cel care spunea că știe să tălmăcească, fără greș, dorințele nemuritorilor din ceruri ?

Eu, Asklepios, și toți cei pe care îi văzusem alături de mine, de la principele Eumeniches la cel mai netrebnic rob, crescusem în credința față de zeii văzduhului, ai mării, ai izvoarelor. Eram încredințat de puterea lui Apollon, a lui Zeus, a Herei. Totuși, mintea mea, încă necoaptă, nu era în stare să priceapă de ce era nevoie de sînge

pentru ca zveltele corăbii să se desprindă de malurile la care le ţineau ţintuite vînturile vrăjmaşe. Ceva mă făcea să bănui că la mijloc e o urzeală pe care n-o deslușeam. Ceva mă îndemna să încerc s-o ajut, cu slabele mele puteri, pe Iphianassa, fecioara care mă fulgerase, poate în glumă, cu ochii ei ca apa mării.

Mi-am luat inima în dinţi şi am pornit să urc drumul pietros către palatul închis cu ziduri al Atrizilor. Nu aveam nici un plan. Hrăneam doar nădejdi deşarte : să o scap, dacă era închisă, să o îndemn să fugă, să-l hotărăsc pe Agamemnon să nu făptuiască un astfel de omor...

Soarta a făcut însă ca lucrurile să se întîmple altfel. Am intrat în palat pe poarta cea mare, spunînd străjerilor că am fost poftit grabnic la crai. Trecui dintr-o sală în alta, dintr-o cămară în altă cămară. Rătăcii mult prin palatul aproape gol, pînă cînd mi se păru că recunosc locurile. Eram într-un fel de sală lungă şi îngustă, întunecoasă, cu tavan jos. În fund, printr-o uşă întredeschisă, se zărea lumină şi se auzea zvon de glasuri. M-am apropiat cu îndrăzneală, hotărît să împing uşa şi să cer oamenilor de dincolo de ea să mă îndrume pe calea cea bună. Mă opri sunetul aspru şi răstit al unei voci femeieşti :

— Cum, ticălos bătrîn, după ce pleci de acasă pentru cine ştie cîtă vreme de-acum înainte, lăsîndu-mă singură cu toate pe cap, vrei să dai pierzării pe fiica mea scumpă ? N-ai mai scornit nimic altceva ca să-ţi pui în mişcare armata de trîntori ? Vrei să învii obiceiuri uitate de mult ? Şi asta pe seama sîngelui meu ? Află că n-am s-o îngădui !

O voce de bărbat, mai puțin poruncitoare ca altă dată, străbătută chiar de o urmă de teamă, încerca s-o împace :

— Dar, Clitemnestra, așa e voința cerească tălmăcită de...

— Tălmăcită de bețivii tăi de proroci ! Dacă ai poftă ca un sînge nevinovat să vă lege pe toți, n-aveai decît să cauți vreo roabă, sînt din astea destule !

— Știi bine cît e de greu să afli pe aicea, prin tabără, vreo roabă fecioară. Și datina veche, e drept, vrea o fecioară...

— Și ai găsit-o tocmai pe dînsa ? Dacă-ți închipui că o să vă las pe voi, căpeteniile, să-mi jertfiți copila, nu ești decît un...

Cuvîntul pe care i-l spuse Clitemnestra lui Agamemnon îl trec mai bine sub tăcere, mai ales că el se apără pe dată :

— Sînt mai deștept decît crezi, Clitemnestra ! Nici nu-mi trece prin gînd să reînvii un obicei căzut în părăsire. Mă împing însă bazileii potrivnici războiului, socotind că n-o să vărs sîngele neamului meu.

— Și așa o să se întîmple ! Îmi pun capul jos că nu te atingi tu sau altcineva de Iphianassa...

— Nici vorbă de asta, regină ! Ascultă ce plan iscusit am pus la cale. Cu aur l-am cîștigat de parte-mi, în ascuns, pe bețivul de Calchas. Mîine, în ziua sortită jertfei...

Cred că aici ochii i-au căzut pe ușa întredeschisă. Înainte de a urma vorba, Agamemnon voi să se încredințeze că nu-l ascultă nici o ureche nedorită. Ușa scîrțîi și în prag apăru craiul. În spatele lui se ițea regina Clitemnestra.

— De mult eşti aici, flăcăule Asklepios ?

Un îndemn tainic sau privirea rea şi bănuitoare a Clitemnestrei mă făcu să spun alte cuvinte decît cele pe care le pregătisem în minte, în tot timpul drumului de n-aş fi izbutit să dau de Iphianassa. Voiam să-i spun : „Am auzit de la un bătrîn pescar din Aulis că în cîteva zile vînturile potrivnice se vor potoli şi corăbiile vor putea să-şi întindă pînzele către Troia. Amînă uciderea Iphianassei pînă cînd n-o să mai fie nevoie de ea". În locul acestor vorbe, m-am auzit mințind :

— Acum am intrat, slăvite ! Îl caut pe Eheos, ruda măriei-tale. M-a chemat la palat, pentru o suferință ascunsă. Negăsindu-l, rătăcii drumul prin atîtea cămări...

Îmi aruncă o privire bănuitoare, dar se prefăcu mulţumit de răspunsul pe care i-l dădusem. Glumi pe socoteala rudei sale şi mă bătu cu bunăvoinţă pe umeri, sfătuindu-mă să-l lecuiesc grabnic pe viteaz, nu cumva să-l prindă ziua plecării bolind. Împinse bunăvoința și mai departe : chemă la sine un slujitor, poruncindu-i să-mi arate calea spre Eheos.

În timp ce mă pregăteam să plec, Clitemnestra se apropiase de dînsul, şoptindu-i ceva.

— Stai o clipă, flăcăule, mă opri Agamemnon din drum. O să mergi pînă la Troia pe una din navele mele, așa cum ți-am vestit-o. Ostașii lasă-i pe alta, că nu-i loc și pentru ei...

Din fericire Eheos nu era de găsit. Slujitorul împinse bunăvoinţa pînă la a mă însoți în tabără. Deși voinic, se plînse de osteneală şi îmi ceru să-l găzduiesc pe pragul cortului meu pînă dimineaţa.

Îl simţii toată vremea la pîndă, ca şi cum ar fi primit porunca să mă supravegheze.

Veni şi ziua. Tabăra întreagă era cuprinsă de fierbere. Ostaşi de rînd şi căpetenii se îndreptau spre altarul de piatră împodobit de sărbătoare cu panglici. În jurul lui şedeau numai fruntaşi din neamul lui Atreu şi preoţi. Dincolo se înghesuia mulţimea tulburată, dar şi doritoare să vadă. Slujba începu cu jertfe de animale : cuţitul sacrificatorului se înfigea în inimă sau în gîtlej. Sîngele ţîşnea stropind hainele albe ale celor mai apropiaţi. Cărnurile erau aruncate pe jarul aprins şi văzduhul se umplea de fum iute, înţepător. Răsunau rugăciunile. Ostaşii din garda lui Agamemnon îşi loveau scuturile de aramă cu săbiile scoase din teacă şi mulţimea făcea la fel ca dînşii. Toţi erau parcă apucaţi de beţie, înnebuniţi de gîndul sîngelui tînăr care avea să se verse pentru izbînda lor în război. Fumul, sîngele, strigătele şi zgomotul de arme dădeau locului înfăţişarea unui cîmp de bătaie. Sosi şi victima, tăcută, acoperită de sus pînă jos cu văluri dese, astfel că nu i se vedea nici chipul, nici trupul. Merse ca în vis, înconjurată de slujitoare, pînă la altar. Clitemnestra nu se vedea. Se spunea că stă închisă în palat, doborîtă de durere, jelind într-una. Altarul pe care avea să aibă loc sacrificiul omenesc se vedea cu greu, deşi era aşezat la un loc mai înalt. Aerul era tulburat de fumul învolburat de vînt, împrejurimile pietrei sfinte năpădite de oamenii lui Agamemnon, de fruntaşi, de preoţi şi de slujitoare. Mulţimea rămăsese nemişcată, gîfîind greu, ca într-o singură răsuflare. Încercai să-mi fac loc cu coatele printre trupurile împietrite, dar nu izbutii să ajung

prea aproape. Slujitorul lui Agamemnon mă urmărise pas cu pas. Acum, umărul lui era lipit de al meu. Văzui doar cuțitul de piatră ridicîndu-se. Zece mii de răsuflări se opriră. Urechile așteptau să audă strigătul de moarte. Mi s-a părut că simt izbitura. Am văzut vălurile albe roșindu-se și și trupul depărtat clătinîndu-se și prăbușindu-se pe piatra altarului. Strigătul de moarte nu l-am auzit nici eu, nici altcineva, căci se topise în miile de strigăte scoase în aceeași clipă de oaste. Preotul își întindea mîinile peste mulțime, aruncînd asupra ei sîngele fecioarei, legînd-o cu el mai strîns decît cea mai tainică legătură.

Pe neașteptate, vîntul care bătea dinspre mare cu mînie, învolburînd sulurile cenușii de fum care se ridicau de pe altare, se potoli.

Mergeam plutind pe mare. După două zile de drum, cu vînt slab și soare necruțător — tatăl meu, Apollon, nu ne pierdea din ochi — pielea îmi era roșie și arsă, ca și a multora din ostașii din corabie, oameni de munte, care abia acum se deprindeau cu călătoria pe apele netede. Învățasem și eu cîntecul vîslașilor și-l cîntam din toate puterile, laolaltă cu ceilalți. O făceam ca să păstrăm rînduiala mînuirii lopeților și să mai uităm de oboseală.

— Trageți la vîsle
Puternic
Pe nava bunului
Domn !
Marea e verde și
Goală !

Și ne îndeamnă la
Somn !
Care din noi e
Nemernic
Se lasă și pe
Tînjală
Pe nava bunului
Domn !...

și așa mai departe, de la început, pînă răgușeam și ni se uscau gîtlejurile. În timpul versului cel lung scoteam vîsla grea din apă, o ridicam și o împingeam înapoi cufundînd-o, pentru ca, rostind versul cel scurt dintr-o singură răsuflare șuierătoare, să tragem lopata spre noi și să dăm imbold vasului. Nu știu cine le făcuse, dar vîslașilor le plăceau versurile și melodia. Le începeau ori de cîte ori i se părea vreunuia că sîntem pe cale să ne pierdem locul nostru în șirul de vase.

Crezusem la început, cu slaba minte a tinereții necoapte, că poftirea lui Agamemnon pe una din corăbiile sale era o răsplată. Căpetenia vîslașilor, măritul Eheos, ruda de aproape a lui Agamemnon, mă întîmpinase cu un zîmbet rău și batjocoritor.

— M-am făcut sănătos, Asklepios, și fără ajutorul tău. Mă simt ca și cum n-aș fi fost niciodată bolnav.

Îmi spusese doar atît, ocolind cu grijă orice alte cuvinte privitoare la minciuna pe care i-o îndrugasem craiului despre dînsul. O vreme m-am frămîntat : fără îndoială, Agamemnon își dăduse seama că trăsesem cu urechea. Nu mă pedepsise pe loc, fiindcă nu socotea lucrul însemnat, dar trimisese un slujitor de încredere să mă supravegheze.

Sau se pregătea să-mi întindă o cursă ? Despărțirea mea de ostașii dați de Eumeniches era o altă pricină de îngrijorare. Ei ar fi putut să mă apere, mi-ar fi fost credincioși și ar fi sărit ca unul la porunca mea. Așa, eram singur, între cincizeci de străini devotați lui Eheos și lui Agamemnon. Cine i-ar fi putut împiedica să mă zvîrle în mare, hrană peștilor hulpavi ? Mai apoi, văzînd că nu mi se întîmplă nimic, mă liniștii. Ziua vîsleam, noaptea trăgeam corăbiile la țărmuri, pregăteam la foc mîncarea de seară și ascultam povești despre marea cea verde, despre insule și ostroave, despre țări și popoare ciudate...

În a cincea sau a șasea zi de drum, cerul și marea s-au întunecat deodată, s-au pornit vînturi, furtună și valuri. Ar fi putut să spună vreunii că e isprava lui Poseidon și mulți înclinau să o creadă. Dar singurul dintre vîslașii noștri, care mai călătorise prin aceste meleaguri, ne-a spus că aici se ridică vijelii mari, ce pot împinge corăbiile pînă dincolo de capătul lumii, spre fluviul Egyptos și spre marea Okeanos.

Zarea era vineție. Cerul negru, brăzdat de fulgere, ne amenința de sus cu foc. Apa ne deschidea în față hăuri fără fund. Semnalul ridicat pe corabia din frunte ne dădea de veste să îndreptăm provele spre cel mai apropiat pămînt. Năvile aici se învălmășeau și se ciocneau, aici se risipeau ca un stol speriat. Din mulțimea de corăbii cîteva au fost izbite de stînci și date la fund, altele răsturnate. Nouă furtuna ne-a sfărîmat vîsla cea mare care slujea drept cîrmă. Pînzele și lopețile nu ne mai erau de nici un folos. Nepriceput în treburile mării, Eheos își pierduse cu totul capul. Cîrmaciul, mai

îndrăzneț, încercă să dea el porunci, dar vuietul valurilor îi acoperi glasul. În beznă, vijelia ne rupse de celelalte corăbii, împingîndu-ne pe noi singuri spre larg.

Zile și nopți ne-au bătut valurile, ducîndu-ne tot mai departe în largul mării, spre limanuri pe care nici unul dintre noi cei cincizeci nu le cunoștea. Am ridicat zadarnic pînzele, am bătut zadarnic din lopeți, fără să mai cîntăm de data asta, fiindcă glasurile noastre, oricît de puternice, n-ar fi putut să acopere furtuna. Mîinile ne-au căzut de osteneală. Pînza s-a rupt și s-a zdrențuit de tot. Catargul s-a frînt și el. Ne-am lăsat în voia furtunii care bîntuia fără oprire. Apa sărată intra în corabie. O scoteam cu palmele făcute căuș sau cu coifurile de aramă. Ni se părea că am isprăvit, cînd vreo creastă spumoasă și înaltă umplea la loc fundul navei cu apă. Puterea furtunii mai slăbise, dar vîntul ne împingea mereu într-o direcție necunoscută. Cerul era mereu neguros și trist. Hrana, puțină pe navă, se sfîrșise aproape. Vîslașii, neamuri și cunoscuți între ei, începuseră să mă privească chiorîș ca pe o piază-rea. Îi aținta mai cu seamă Eheos, dînd vina nenorocului pe mine. Voia în felul acesta să facă uitată nepriceperea lui în a conduce o corabie și spaima care-l cuprinse în primele ceasuri ale furtunii.

— Hai, roagă-te tatălui tău să iasă din nori și să ne aducă lumină, dacă ești odraslă de zeu ! îmi zvîrlea el în batjocură.

— Apollon nu vrea să ajungem la Troia și atunci ne abate din cale spre cine știe ce țărmuri stîncoase ! îi cînta cîte unul din strună.

— Tu, rudă cu zeii, fă-le vreun semn să ne scape odată de vînt şi de furtună ! mă îndemna un al treilea.

Astea nu erau cele mai blînde cuvinte, fiindcă, porniţi către ceartă cum sînt, corăbierii aveau la îndemînă ocări şi mai mari, vorbe de-a dreptul spurcate. De-ar fi auzit cerul asemenea sudălmi, i-ar fi mîniat şi mai mult pe cei de acolo împotriva noastră.

Hrana şi băutura se isprăviseră de tot. Nu ne chinuia atît foamea : setea era aceea care ni se părea de neîndurat. Într-un tîrziu, mi-am adus aminte de burduful cu vin tare care rămăsese uitat sub banca mea de vîslaş. L-am scos. Rămăsese întreg. Apa sărată nu intrase prin pielea bine dubită şi vinul îşi păstra aroma şi tăria. Le-am dat tovarăşilor de drum să se înfrupte, începînd bineînţeles cu Eheos. Ne-a ajuns la toţi cîte un gît zdravăn, destul ca să ne mai întărească şi destul ca să-i îmbuneze pe mulţi şi să le potolească ocările. Doar Eheos şi alţi cîţiva erau nemulţumiţi şi mă priveau tot cu duşmănie. Furtuna bîntuia încă, dar slab. Eram uzi pînă la piele şi flămînzi, dar ceva mai voioşi şi mai cu nădejde.

Şedeam la prova corăbiei singur. Ceilalţi zăceau istoviţi şi uşor toropiţi de vinul băut pe nemîncate. Stam singur la pravă şi priveam, cînd văzui sticlind spre stînga o geană de foc. Clipi şi se stinse. N-o mai văzuse nici unul. Nădejdea mi se aprinse din nou. Credeam — cu adevărat — că părintele meu, Soarele, s-a îndurat, în sfîrşit, de odrasla lui pierdută pe mare. Mă aruncai în genunchi pe banca din mijlocul năvii şi începui să-l chem cu mari strigăte pe Apollon, numindu-l „tată“ şi cerîndu-i să-şi

mîntuie fiul de la pieire și odată cu el și pe tovarăși. Ceilalți se ridicară, gata să mă blesteme din nou, cînd norii se sparseră. Ca și cum m-ar fi ascultat, soarele își arătă fața. Valurile erau mai mărunte, dar tot ne mînau înainte. După soarele ivit în stînga navei, mergeam spre miazăzi. Cam pe la amiază zărirăm pămîntul, ca o dungă joasă și întunecată pe orizont, apoi înverzind de vegetație. Puserăm mîna pe vîsle și cu puterile rămase prinserăm să lopătăm cu nădejde.

Întîi apa mării se tulbură și deveni mîloasă și caldă. Ne apropiam de țărmul pe care, printre păduri și lacuri mlăștinoase, se deschidea gura unui fluviu, iar mai departe, spre mîna dreaptă ca și spre mîna stîngă, se deschideau alte guri. Nici unul dintre noi nu mai călătorise atît de departe și nici nu mai văzuse astfel de locuri. Ne-am oprit și am coborît pînza. Doar cîteva lopeți mai băteau apa, să țină corabia pe loc, altfel apele fluviului, ciocnindu-se cu valurile mării, ar fi zvîrlit-o cine știe unde. Eheos, după ce-și aținti o vreme ochii spre pămînt, se întoarse spre noi.

— Ostași, ne spuse, dacă vreunul a auzit vreodată de un pămînt ca acesta, să vorbească. Eu unul nu știu încotro ne-au dus zeii și marea.

— Să fie Creta ? îndrăzni unul. Am auzit de insula asta din mijlocul mării.

Cîrmaciul, singurul dintre noi care mai călătorise pe mare izbucni în blesteme :

— Asta e Creta, păcătosule ? Insula Creta e înaltă, pietroasă și albă. Țărmurile ei sînt împîn-

zite de vase ! Se vede că ochii tăi n-au zărit pînă acum decît ograda părinţilor şi staulele vitelor ! Cu ce oameni, stăpîne, m-ai trimis pe mare ?!

— Mi-a spus odată un călător, îndrăzni altul, că departe, dincolo de mare, e coasta pe care trăiesc popoare cu capete de cîine, ascunse printre stînci.

— Cap de cîine e capul fiului tatălui tău, nepriceputule ! se amestecă şi Eheos în vorbă. Unde zăreşti tu stînci ? E o coastă joasă, de lut. Nu vezi cît de mîloasă e apa mării şi cît de aproape de noi sînt păpurişul şi pădurea ?

Mîniaţi de ocări, ostaşii săriră cu gura, şi ei iuţi la mînie :

— Spune, tu, dacă eşti vrednic ! Tot dai la porunci fiindcă eşti neam cu stăpînul şi nu din tărie ! îi strigă unul.

— Ne-ai rătăcit pe mare, departe de oaste, şi strigi să-ţi ascunzi neputinţa ! Nu te mai înfoia şi nu mai zvîrli la sudalme, că sîntem mai mulţi decît tine !

Era un vuiet de voci şi mîinile se ridicau, cînd eu, cel mai tînăr, hotărîi să vorbesc. Pămîntul neted şi jos, fluviul mîlos cu guri numeroase, marea tulburată de nămol, toate îmi aduseră aminte de poveştile cîntăreţului călător, sosit la ospăţul dat de Eumeniches înainte de pornirea mea la război. Spusei :

— Cale de multe zile pe mare, spre miazăzi, e capătul lumii, Egyptos. E ţara în care stăpîni sînt zeii şi care-i udată de fluviul venit tocmai din ceruri. Fluviul e mare şi lat şi-şi varsă noianul de ape în mare, prin guri numeroase. Soarele dogoreşte, şi oamenii toţi au pielea măslinie, unii o au

mai închisă, neagră ca vatra veche, şi arsă, mereu afumată... Cred că ne-ai dus cu pricepere, doamne Eheos, ştiind că pe mare nu-i altă scăpare de vînturi decît fuga înainte. Vrei să ne-ncurci, dar ştii prea bine că sîntem în ţara Egyptos. Mie, părintele meu Apollon, îmi dete de ştire de drumul pe care-l urmezi, cînd ieşi dintre nouri...

Era o mînă de ajutor întinsă de mine. Destul de sprinten la minte, Eheos înţelese.

— Aţi văzut corăbieri de uscat ? se răsti el, la fel de trufaş. Băietanul acesta v-a dat de ruşine Lopătaţi drept în faţă, şi staţi cu armele gata.

Am intrat încetişor, cu băgare de seamă, pe gura fluviului, încordîndu-ne vîslele din toate puterile, să înfrîngem puterea apelor, hotărîţi să tragem la mal printre trestii. Ajunsesem în mijlocul fluviului, cînd ne trezirăm înconjuraţi de corăbii ciudate. Erau joase, puţin ridicate, mînate de vîslaşi negri la piele, îndemnaţi de paznici cu bice. Pe lături arcaşi despuiaţi ne ţinteau cu săgeţile încordate în arcuri, gata să tragă. Am apucat scuturile şi sulițele, hotărîţi să ne vindem scump pielea. Bărcile joase ne-au agăţat coastele navei cu cîrlige şi funii. Rămîneau departe de ascuţişul armelor noastre.

Istoviţi de pe mare şi puţini cum eram, n-am fi putut niciodată birui. Nu puteam nici să scăpăm cu fuga. Un ostaş gol, împodobit cu un lanţ de aur la gît, ne făcu semn să ne dăm prinşi. Cu o rotire largă a braţului, ne arăta bărcile care ne înconjurau de pretutindeni. Ca şi cum n-ar fi fost destule, din desişul de trestii se iveau mereu altele.

Descurajaţi, lăsarăm armele jos. Pe urmă, fiindcă arcurile întinse nu se coborau, dar nici nu-şi slobozeau săgeţile, începurăm să aruncăm sulițele, scuturile şi săbiile în fundul corăbiei noastre. Într-o clipită, zeci de străini săriră în navă şi ne văzurăm înhăţaţi, legaţi cu curele groase de piele de mîini şi de picioare, zvîrliţi în bărcile lor ca nişte buşteni.

Nava noastră, goală acum, se legăna uşurel pe valurile mărunte şi mîloase, iar noi zăceam nemişcaţi, amorţiţi şi plini de teama zilei de mîine.

Am ajuns în ţara Egyptos.

CARTEA a III-a

EGYPTOS

Am petrecut în ţara Egyptos ani mulţi, mai grei la început, mai uşori şi mai dulci mai pe urmă, după ce mă obişnuisem cu pămîntul, cu soarele şi cu mulţimea de zei a locurilor. Am călătorit în sus şi în jos pe fluviu, am văzut oaze de verdeaţă în pustiurile de piatră şi nisip, am trecut dincolo de pragurile fluviului, cu caravanele plecate să aducă aur şi pietre preţioase şi leacuri rare din ţinuturile dinspre miazăzi şi dinspre apus. Am văzut şi ţara Nubiei. Am ajuns pînă la etiopieni. Am străbătut apoi imperii de care nu auzisem niciodată. Nici una din călătoriile mele de mai tîrziu nu mi s-a părut însă mai ciudată şi nu mi-a rămas mai adînc întipărită în minte decît cea dintîi. Nepăsarea, rod al tinereţii, mi-a ajutat atunci să îndur arşiţa şi legăturile de piele de la picioare şi mîini. Curio-

zitatea mi-a păstrat ochii larg deschiși pentru tot ce era nou și nemaivăzut.

Tovarășii mei mai vîrstnici, pregătiți pentru lupte și prăzi, doritori de ospețe, bogăție și faimă, n-aveau ochi decît pentru propria lor nenorocire. Singur eu, din cei cincizeci, nu-mi simțeam stinsă setea de viață, semn timpuriu al viitoarei mele nemuriri.

Bărcile joase ale oamenilor fumurii pluteau printre maluri întortochiate, făcîndu-și drum prin adevărate păduri de papură și trestie înaltă și deasă. Plante și flori necunoscute pentru noi se împleteau, se strecurau unele pe sub altele, năzuind spre lumină. Clipocitul rar și leneș al vîslelor purtate de robi gonea din desișuri păsări negre sau albe, cu ciocuri lungi și picioare roșii. Le-am recunoscut pe unele, la fel cu cele care vin din Ahaia odată cu sfîrșitul lunilor de iarnă, de dincolo de mare, dinspre miazăzi : berze, gîște de apă, cocori. Pe altele nu le mai întîlnisem niciodată. Din apă se iveau spinările unor animale umflate ca niște burdufuri, cu ochi rotunzi și fălci largi și puternice. Mă ridicasem în capul oaselor, să văd totul. Mă uimeau mai ales acei bivoli uriași ai fluviului și mirarea mea, pe care nu învățasem încă să o ascund, îl făcu pe supraveghetorul nostru să zîmbească și să-mi arate, cu un gest al cărui înțeles nu-l pricepui la început, biciul lung de piele pe care îl ținea în mînă și legăturile de la mîinile și picioarele mele.

— Vezi-ți de treabă, băiete, îmi suflă unul din ahei, să nu te pomenești cu vreo plesnitură de bici, cît ești tu de odraslă zeiască...

Dar supraveghetorul nu părea însufleţit de duşmănie. Mă dumirii în cele din urmă că biciul şi curelele erau făcute din pielea acelor animale de apă şi dădui din cap. Bucuros că fusese înţeles, îşi arătă într-un zîmbet dinţii albi ca laptele şi plesni din bici pe deasupra robilor negri ca să-şi arate puterea. Am ridicat spre el mîinile umflate cu legăturile prea strînse, i-am arătat picioarele înţepenite, pe urmă, cu degetele ridicate, i-am arătat cît de puţini eram, aheii prinşi, faţă de numărul ostaşilor fumurii şi al robilor cu pielea ca tăciunele. S-a gîndit puţin şi pe urmă a dat poruncă să fim dezlegaţi eu şi unul din ceilalţi greci. Cred că era curios să vadă ce vom face. Mi-am frecat mîinile şi picioarele, pe urmă am făcut acelaşi lucru cu grecul dezlegat. Cînd durerea mi-a mai trecut, am păşit şovăitor spre supraveghetor şi m-am ploconit în faţa lui. A priceput că-i mulţumesc şi a zîmbit încă o dată. Era rotund şi gras, cu o burtă lucioasă, revărsată peste şorţul care-i încingea mijlocul. Cînd, mai tîrziu, în drumul nostru pe fluviu, l-am cunoscut bine, s-a arătat vesel şi vorbăreţ, rău doar cînd slujba sau lipsa de rîvnă la vîslit a robilor negri i-o cereau. Am arătat apoi către mine şi am rostit: „Asklepios". Şi-a lipit palma de piept şi a spus de două-trei ori: „Hapi".

Prietenia noastră a început de la încercarea de a ne înţelege prin semne şi de la privirea lui bucuroasă cînd vedea că pricep ce vrea să-mi spună. După ce a văzut că stăm liniştiţi, i-a dezlegat şi pe ceilalţi trei. Eram cu totul cinci ahei în întîia barcă a oamenilor din Egyptos, ceilalţi veneau în urmă pe alte bărci, asemănătoare cu a noastră. În coada convoiului plutea nava noastră.

Liberi de legături, soarta ni se părea mai ușor de îndurat. Cînd a sosit seara, Hapi a dat poruncă să ne lege din nou ca și cum s-ar fi temut să nu fugim, deși era limpede că nu aveam nici o putință de fugă. Ne-ar fi înghițit desișul de trestii și mîlul, dacă am fi scăpat de săgețile arcașilor.

Am mers multe zile prin bălți, poposind noaptea, hrănindu-ne cu pîine de grîu și bînd un fel de vin limpede, păstrat în ulcioare de pămînt, pînă am ieșit la lumină, pe albia fluviului. Pe urmă, am călătorit de două ori cîte cinci zile pe fluviul lat și mîlos, printre ogoare și sate. Ici și colo se ridicau stîlpi înalți de piatră, așezați în șiruri — așa cum stau luptătorii înainte de luptă — chipuri uriașe, cioplite, de oameni și animale, palate de zece ori mai înalte decît ale bazileilor noștri. Mi se părea că intrasem în țara zeilor atotputernici, depărtați și străini. Forfota muncitorilor de pe mal, bărcile care pluteau în susul și în josul apei, plesniturile de bici care se abăteau asupra robilor, legăturile de piele de la picioare ne arătau însă că sîntem în același timp și în țara oamenilor.

Eu numărasem zilele de drum tot timpul. Era cea de-a șaisprezecea, cînd o corabie mai mare decît toate cele pe care le văzusem pînă atunci se ivi din susul fluviului. Venea iute, mînată de peste cincizeci de vîslași tuciurii, încordați pe lopeți și ajutați de iuțeala curentului. Hapi nici nu mai avu vreme să dea măcar o poruncă și prora ei puternică ne izbi în coastă și ne clătină primejdios. Zdruncinătura îl azvîrli pe șeful vîslașilor în apa mîloasă. De cîteva ori ieși la suprafață și se scufundă. S-ar fi înecat : nici unul dintre egiptenii care ne păzeau nu dădea semne că se încumetă

să-i vină în ajutor ; robii negri rînjeau, amintindu-și poate de loviturile usturătoare de bici. Fără să mai stau pe gînduri am sărit. Din cîteva izbituri cu brațele eram lîngă el. Nu puteam să-l apuc de păr, căci avea capul ras peste tot. L-am lovit cu pumnul, să-l ameţesc şi pe urmă l-am tîrît pînă la barcă. Zece mîini ne-au tras înăuntru. Cînd Hapi şi-a revenit, nu mi-a spus nici un cuvînt de mulțumire, dar vedeam din privirile lui că îmi este recunoscător. Întîmplarea a avut însă o urmare neașteptată : conducătorul flotei a venit pe luntrea noastră, l-a lovit mînios pe Hapi cu toiagul. Noi, aheii, ne-am trezit din nou legați fedeleș şi azvîrliți pe fundul de lemn al bărcii. Se temea, oare, căpetenia că vom încerca să fugim ? Abia mult mai tîrziu am aflat de ce nimeni nu-i sărise în ajutor celui căzut în valuri : fluviul mișună de zei lacomi de carne de om...

A douăzecea zi, spre ceasul de mijloc al zilei, cînd soarele stă în mijlocul cerului, am început să zărim în depărtare, pe malul din dreapta al fluviului, o cetate de o mărime și întindere nemaivăzută.

— Nù, Nù, strigau oamenii fumurii, arătînd spre palatele, templele şi porțile cetății.

Bărcile încărcate cu mărfuri şi oameni, împodobite şi vopsite în galben, cărămiziu şi albastru, purtînd corturi de rogojini sau de pînză, se înmulțiseră. Ni s-a pus alt rînd de legături la mîini şi la picioare. Ostașii de pază și-au apucat scuturile, lăncile şi și-au așezat peruci groase de cîlți pe capetele rase. Hapi şi supraveghetorii din celelalte bărci au început să mînuiască mai vioi biciul de piele, iar mișcările vîslelor au devenit mai grăbite.

Pe malul întărit cu piatră al cetății ne-a primit o mare mulțime de oameni : ostași cu arme și peruci, robi și oameni de nimic încinși cu cîte o bucată de pînză în jurul șoldurilor, femei cu obrajii vopsiți — unele aveau chipuri, brațe și piept frumos ; mi-am aruncat ochii mei tineri spre ele, — bătrîni îmbrăcați în haine lungi, albe ca zăpada care cade uneori pe munții Ahaiei. După cinstea care li se dădea și după înfățișarea mîndră a oamenilor înveșmîntați în alb, mi-am închipuit că sînt preoții zeilor. Nu mă înșelasem. Unii dintre egipteni ne priveau cu ochi reci și dușmănoși. În privirile altora nu citeam decît curiozitatea pentru un fel de oameni rar văzuți pe aceste meleaguri. Cîteva femei mai îndrăznețe ne aruncau ocheade, semn că umerii lați și statura ostașilor noștrii nu le lăsau nepăsătoare. Se uitau chicotind la bărbiile noastre nerase de atîtea zile, bălaie sau roșcovane. Ca oriunde aiurea, bărbații le împingeau înapoi, nemulțumiți de purtarea lor. Nu eram decît niște robi.

Scurta mea prietenie cu Hapi, șeful vîslașilor, nu-mi prinse rău. Hapi mă împinse înainte cu o lovitură în coaste, dată ca și cum mi s-ar fi cuvenit pentru lipsa mea de grabă. Cei dintîi dintre noi, doisprezece la număr, între care și eu, căzurăm în a patra parte din orice pradă care se cuvenea zeului Amon, adevăratul stăpîn al cetății Nù. Apoi slujbașii regelui luară alți doisprezece, de data aceasta pe alese, din cei mai voinici și mai zdraveni. Ceilalți, fură împărțiți între slujbașii orașului, căpeteniile corăbiilor care ne prinseseră și egiptenii de neam, după o socoteală cunoscută de dînșii. Pe mulți greci nu i-am mai văzut de atunci înainte. Am

auzit doar de unii că au fost trimiși fie în pustiuri arzătoare, la tăiatul blocurilor de piatră, fie departe de fluviu, să păzească turmele care păşteau pe cîmpie. Cei cuveniţi faraonului au ajuns oşteni în gardă. Unul dintre ei, singurul cu care mai aveam să dau ochii cît am trăit în ţara Egyptos, a urcat chiar cîteva din treptele strălucirii omeneşti, atîtea cîte erau cu putinţă pentru un fost rob şi un venetic.

Ne-au dus şi ne-au lăsat într-una din nenumăratele curţi ale templului. Nu mai aveam legături la picioare, dar nu era cu putinţă să fugim ; ne-am fi rătăcit printre nesfîrşitele şiruri de stîlpi mari de piatră care ne înconjurau. De două ori pe zi, dimineaţa şi seara, ni se aducea hrană, neîndestulătoare pentru nişte oameni învăţaţi cu carne grasă şi vin dulce cum eram noi : pîine de grîu, legume crude, fructe. Noaptea dormeam la picioarele coloanelor. Tot acolo ne adăposteam ziua de arşiţa nemiloasă a soarelui. Cînd timpul hărăzit aşteptării trecu, veni unul din preoţi, însoţit de cîţiva slujitori ai templului. Era chel cu desăvîrşire şi purta obişnuitul strai alb. Ne-a împuns cu toiagul în coaste şi ne-a silit să ne ridicăm din umbra coloanelor. Cu siguranţă era un om blînd. Altfel ar fi dat poruncă slujitorilor să ne facă să sărim în sus cu plesnituri de bici. Nu părea de loc uimit de înfăţişarea noastră, neobişnuită pentru oamenii din ţara sa. Ne-a cercetat braţele şi picioarele bombănind tot timpul cu o voce scîrţîitoare, bătrînească, în necunoscuta lui limbă. Ne-a vîrît degetele în gură să ne caute dinţii, ne-a întors pleoapele şi ni s-a uitat în albul ochilor, a făcut semn robilor să ne despoaie şi ne-a cercetat părţile bărbăteşti.

În sfîrşit, ne-a privit pe fiecare lung, ca şi cum ar fi vrut să ne citească în minte şi în suflet. Cînd a sfîrşit, m-a despărţit, cu toiagul, de ceilalţi tovarăşi ai mei. Mi-a făcut semn să-l urmez.

Timp de cîteva luni, nu l-am mai văzut pe preotul cel chel. Am locuit într-una din cămăruţele întunecoase din preajma templului, împreună cu cîţiva dintre slujitorii mai mărunţi. Îşi petreceau toată ziua însemnînd pe nişte foi mari, făcute din frunzele unui fel de plantă înrudită cu papura, chipuri de oameni şi de animale sau figuri care nu semănau cu nimic. Alături de ei, am început să deprind, treptat, limba locuitorilor din ţara Egyptos. Mai ales unul părea să mă aibă în grijă. Era scrib în „casa lui Amon" şi îl chema Hermaker. Îmi arăta cîte una din figurile desenate de el şi-i pronunţa numele, punîndu-mă şi pe mine să-l repet. Alteori învăţam cum se numesc părţile trupului, bucatele, roadele pămîntului, stelele cerului. Cred că preotul căruia îi fusesem dăruit întreba din cînd în cînd despre mine, fiindcă m-a chemat la el abia cînd deprinsesem binişor graiul ţării şi aş fi fost în stare să-i răspund la întrebări.

— Cum te numeşti ? m-a întrebat.

I-am spus numele meu grecesc : Asklepios al lui Phoebus, dar l-a tradus, pe dată, în limba lui, ceea ce m-a făcut să cred că mai întîlnise oameni din neamul meu : „Asu, fiul Soarelui".

Ghicisem drept, fiindcă a început pe dată să-mi vorbească în limba de acasă. Rostea cuvintele rar, greoi, de parcă le-ar fi uitat şi se străduia să şi le amintească.

— Vrei să spui că eşti fiul Soarelui. Ştiu că oamenii din ţara Keftiu, aşezată la miazănoapte, îl numesc Phoebus pe zeul luminii. De altfel ai părul galben, ca soarele. Soarelui, noi îi spunem Ra, şi îl venerăm sub înfăţişarea unui taur. Cred că nu vrei să spui că tatăl tău este un taur...

Am păstrat tăcere şi lucrul l-a mulţumit.

— Altădată, a urmat preotul, îi dam un nume deosebit, Aton. Aton e însă un zeu care a murit demult şi pe care nu-l mai ţin minte decît puţini. De altfel, numele lui e blestemat. Cine îl spune e pîndit de primejdii. În cetatea şi în templul acesta stăpîn este berbecul Ammon. Fiindcă eşti robul lui, te voi chema Ammon-Asu...

Şi a adăugat :

— O să mă însoţeşti întotdeauna de acum înainte...

M-am înclinat în faţa lui aşa cum văzusem că fac scribii, în semn de mare respect. Pe urmă a mai zis :

— Numai să nu încerci să fugi...

Vorbise de parcă mi-ar fi citit gîndurile : dorinţa de a scăpa din robie mi se înfipsese în minte din clipa în care oamenii fumurii mă pecetluiseră cu legături strînse la mîini şi la picioare.

Pentru a-mi arăta soarta care-i aşteaptă pe sclavii fugari, m-a dus într-una din curţile cele mai însorite, fără pic de umbră, ale templului. Aici, legat de nişte inele de bronz înţepenite în piatră, zăcea gol un rob. Nu era egiptean, nici aheu, nici negru. Avea ochii închişi. Pielea îi era albă. Suferinţa îi ascuţise şi mai mult nasul coroiat, ca un cioc de pasăre, şi îi scobise obrajii năpădiţi de o barbă

cîrlionțată. Fusese lăsat de dimineață pînă în amurg în bătaia soarelui, fără o picătură de apă, fără o palmă de umbră.

— E un sclav al lui Ammon. A încercat să fugă. Nomazii pustiului l-au adus înapoi, la stăpînul său. Dacă nu moare, o să fie trimis în carierele de piatră...

Pe stăpînul meu îl chema An-Hotep sau pe scurt Anu și împlinea cincizeci de ani. Nu mi-a spus niciodată altfel decît Aton-Asu, deși pentru ceilalți eu eram doar Ammon-Asu, robul. Anu era unul dintre preoții cei mai învățați ai templului și făcea parte din tagma medicilor vindecători. Petrecuse peste patrusprezece ani în „Casa celor vii", acolo unde se învăța știința medicinei. În grija lui era sănătatea celor mai însemnați slujitori și chiar a unor membri ai familiei regale. Bănuise Anu că năzuiam să vindec și eu suferința oamenilor ? Îmi citise gîndurile ? Îi plăcuseră mîinile mele lungi și subțiri, de mă alesese dintre toți ceilalți robi ?

Eram însărcinat să-i duc pretutindeni lădița cu leacuri și cuțite de bronz și de piatră. O vreme doar asta mi-a fost slujba. Scribul Hermaker urma să mă învețe seară de seară scrierea sfîntă și limba egiptenilor. Era tot mai uimit de ușurința cu care le deprindeam pe amîndouă.

— Mie, îmi spunea el, mi-au trebuit șapte ani ca să învăț două mii de semne. Pe tine zeii te-au hărăzit cu o minte și cu o mînă sprintenă. De asta te iubește preotul Anu, deși ești venetic.

Simțeam fără încetare în jurul meu o supraveghere ascunsă. Libertatea cu care eram dăruit nu era decît o părere. Trebuie să mărturisesc că gîn-

durile de fugă fuseseră la început mai puternice. Treptat, dorința mea de a ști mă făcu să le amîn : „Mai tîrziu, mai tîrziu — îmi spuneam — cînd voi învăța tot ce se poate de la Anu și cînd voi cunoaște mai amănunțit țara."

Preotul Anu începuse, încet, să mă inițieze în arta de medic. Îmi dădea răbdător lămuriri : mă punea să învăț părțile corpului, numele organelor dinăuntrul lui și rostul fiecăruia, ce boli îl lovesc și care sînt leacurile potrivite pentru fiecare suferință. Mă învăța și alte lucruri :

— Duhul zeului sălășluiește adesea în trupul celor firavi, îmi spunea Anu. Între minte și trup nu întotdeauna este o potrivire. Prima se coboară sau crește spre folosul sau dauna celuilalt. Sufletul poate stăpîni trupul și poate să-i poruncească supunere.

Zi de zi mă minunam de știința lui. Cunoștea graiul mai multor popoare și, mult mai tîrziu, cînd ajunsesem unul din robii lui de credință, mi-a dezvăluit de unde știa și limba neamului meu.

— De la oamenii din țara Keftiu aruncați de mare pe țărmul Egiptului. Alteori, unii din ei vin cu daruri la regele nostru, doritori să-i cîștige prietenia.

În arta vindecării cunoștea taine vechi, pe care ceilalți medici le uitaseră de mult, taine scrise pe foi mari de papirus, în limba de demult a Egiptului. Le-am văzut și eu și am învățat după ele...

Șapte ani l-am însoțit pe Anu pretutindeni, purtîndu-i lădița cu leacuri și cuțite. Șapte ani am învățat de la el și-am vindecat eu însumi oameni. Am văzut bărbați ușurați de povara bolii

cu ajutorul fierturilor de ierburi. Orbi făcuți să vadă o lumină mai tulbure, dar oricum mai bună decît întunericul, cu ajutorul unui cuțitaș de piatră. Femei ajutate să nască. Molime stîrpite. În țara Egyptos, cei înstăriți, fruntașii și nobilii au o sănătate șubrezită de o climă nesănătoasă și de dulceața unei vieți ușoare și îmbelșugate. Neamul egiptenilor de rînd are o viață scurtă din pricina muncilor grele și a hranei puține. Pe deasupra, molime neașteptate izbesc cu tărie în casele cele mai sărace, pînă le lasă cu totul pustii. La noi oamenii mureau mai adesea loviți de vreun dușman, sfîrtecați de fiare sau înecați de furia mării. Cînd nu știam de ce au pierit, dădeam vina pe soartă sau pe zei. La egipteni am aflat că nimeni nu se prăpădește fără o pricină.

M-am oprit îndelung asupra bolilor care ating fața, capul și gîtul, oasele, măruntaiele, membrele, pielea. Știu că mintea își are lăcașul în cap, că sîngele este împins în trup de inimă și încă multe altele. O rană se închide mai degrabă dacă e spălată și cusută cu ac și fir de ață, ca o haină ruptă. Carnea crudă, alifiile cu miere, amoniac, sare de mare sau sare de aramă, fierturile, băuturile pregătite doar prin stropirea buruienilor cu apă clocotită, leacurile amestecate în lapte de femeie sau în ulei, toate îmi sînt cunoscute. Am deprins mînuirea cuțitului de piatră sau de bronz și-am învățat ce trebuie tăiat și ce trebuie lăsat pe loc dintr-o parte bolnavă. Știu să înfig cuțitul de cremene, mic cît o așchie, într-un ochi tulbure și să-i dau înapoi limpezimea printr-o singură mișcare. Cunosc bolile bărbaților, ale femeilor, ale copiilor...

Am stat în țara Egyptos șapte ani încheiați și am văzut multe. Țara aceasta începe de la țărmul mării și merge urcînd, spre miazăzi, ca o fîșie îngustă strînsă dintr-o parte și alta de un pustiu de piatră și nisip în care nu crește nimic, nici copaci, nici iarbă, nici măcar buruieni sălbatice. În jos e mărginită nu atît de țărmul mării, cît de bălțile pe care le formează la vărsarea sa în mare fluviul Egyptos, care curge acolo prin șapte guri. În sus e hotărnicită de munți care sugrumă valea fluviului și îi împiedică curgerea cu niște praguri înalte de piatră, de pe care apa se prăbușește cu zgomot și cu spumă. De acolo înainte corăbiile sau bărcile mai mari nu pot străbate, și singurul drum e pe uscat, prin văgăuni sălbatice și pustii. Prin mijlocul țării curge fluviul Egyptos, socotit de băștinași ca zeu, lat și domol, purtînd o apă mîloasă și hrănind în el animale necunoscute prin părțile noastre, crescute mai mari din cauza căldurilor neîncetate. Un lucru nemaivăzut în altă parte a lumii este că o dată pe an fluviul își sporește bogăția apelor și trece dincolo de maluri, acoperind tot ceea ce fusese mai înainte cîmp sau ogor lucrat. Aceste revărsări lasă în urmă nămol gras și negru. De la el își trage numele însăși țara aceasta, căreia i se zice „Hem" sau „Hemi", adică negru. Revărsările sînt cele care dau pămîntului rodnicia în grîne de tot felul și în alte roade, căci pe acolo nu cade niciodată ploaia. Oamenii sînt slabi de vîrtute și aplecați mai mult către muncă decît către război. Sînt împărțiți în tagme. Cea mai numeroasă este a plugarilor. După ea vin la rînd a războinicilor și a preoților, amîndouă alcătuite din egipteni de neam mai ales. În fruntea

tuturor stă marele lor bazileu, coborîtor ca şi mine din Soare. Regele e zeu încă înainte de moarte. El dă recolte bogate sau spor în prăsila vitelor, apără de molimă sau de scăderea apei fluviului, face să rodească pîntecul femeilor — chiar şi al altora, nu numai alor sale — în sfîrşit, de el atîrnă tot ce înlesneşte viaţa. E drept, aşadar — socotesc egiptenii — să ia pentru sine o parte din grîne şi din vite, să-şi pună supuşii la munci pentru temple şi morminte, iar femeilor să le ia fiii şi să-i trimită la oaste. Poporul din ţara Hemi se mai închină şi la alţi zei, mereu alţii în fiecare ţinut al regatului. Atît cei mari cît şi cei mărunţi iau chipul unor animale sau fiare, care aheilor nu li s-ar părea să aibă în ele ceva divin : berbecul Ammon, taurul Apis, vaca Hathor, şacalul Anubis, şobolanul Şmunu, eretele Horus, crocodilul Sebak hipopotamul Seth, pisica Bastit...

Ţara egiptenilor poate fi, pentru toţi cei care o văd, o dovadă în sprijinul părerii mele de azi : oricine poate deveni zeu. Nu are însemnătate acolo dacă eşti cîine sau mîţă, pasăre de baltă cu cioc lung sau şoim. Calea nemuririi, deschisă tuturor acestor dobitoace, nu e închisă în ţara atîtor zei decît oamenilor de rînd. Pentru cei de viţă, dintre cel mai de frunte este regele, fiul lui Ra, lucrul nu e nici greu, nici cu neputinţă. Peste tot se ridică temple, şi mai ales morminte, în care zac trupuri îmbălsămate, unele vechi de sute de ani. Aşa cum îmi povestea în Ahaia cîntăreţul pribeag, Egiptul poate părea unui străin o ţară a morţilor.

Regatul a fost puternic odinioară. Anu, preotul, spunea că orînduirea ţării durează împietrită de mii de ani, dar că acum totul a apucat pe povîrnişul

coborîtor, ca un om care, trecînd de vîrsta bărbăției, intră în aceea a bătrîneții.

Pe măsură ce cunoșteam mai mult poporul egiptenilor, vechile mele credințe și păreri se zdruncinau. Descopeream un regat și o putere mai mare decît a tuturor aheilor la un loc. Zei necunoscuți și bicisnici luau locul celor pe care îi știam. Hotarele dintre nemurire și viață se ștergeau. Nu-mi pierdusem cu totul credința. Dacă nu aș fi fost fiul lui Apollon, îmi ziceam, aș fi rămas doar un biet rob. Pe vremea aceea gîndeam că sîngele și înrudirea sînt mai de preț decît orice. Așa învățasem în Ahaia. Mai tîrziu am înțeles că învățătura din Ahaia nu era cu totul adevărată.

Împlineam șapte ani de robie și de ucenicie. Arta medicilor din țara Egyptos nu mai avea pentru mine aproape nimic ascuns, cînd Anu mi-a poruncit să mă purific, să-mi rad proaspăt capul și să îmbrac haina lungă și albă a tagmei pe care o slujeam. Am coborît timp de douăzeci de zile fluviul, de la cetatea Nù, pe care aheii o numesc Teba, pînă lîngă mare. Am călătorit prin orașul lui Ptah, zeul focului, numit Menefert, am pogorît la Ein-Ra, cetatea lui Ra. Ne-am închinat în sanctuare și ne-am ploconit înaintea statuilor de zei, de animale și de regi. Nu cunoșteam ținta din urmă a călătoriei noastre. Drumul nu mi l-am încheiat în vreo cetate bogată, ci lîngă o piramidă veche, căzută în ruină, îngropată de nisipul adus de vîntul de apus. Fețele ei, cît se mai vedeau, nu erau netede, ci alcătuite în chipul unor trepte uriașe. La poalele piramidei, un mic templu de cărămidă, cu un singur paznic. Nefer — așa se

numea păzitorul — s-a aruncat la picioarele stăpînului meu.

— Fiul lui Hotep e bine venit. Credeam că ne-ai uitat.

— Fii liniștit, Nefer. Nu l-am părăsit încă pe zeu.

— Tînărul care e cu tine e străin, a grăit cu oarecare teamă păzitorul.

— Toți sîntem străini pe pămînt, prietene, și toți sîntem una. Du-ne la mormîntul părintelui nostru...

Am coborît în adîncurile piramidei, ocolind cu grijă cursele puse pentru jefuitori și nepoftiți, prin coridoare înguste și întortocheate. De prin firidele luminate de facla lui Nefer, ne priveau ochii de sticlă ai ibișilor albi împăiați. La intrarea cămării de taină, slujitorul s-a dat deoparte.

— Nu-mi e îngăduit să pătrund înăuntru...

Am intrat doar eu și Anu. În chilia îngustă, pe o lespede lunguiață era așezat un sicriu de lemn împodobit cu inscripții.

— „Eu, Hotep — mi-a citit Anu — am fost vraci la palatul marelui rege. Am făcut bine celor de frunte și n-am fost răsplătit. Am făcut bine celor sărmani și ei mi-au păstrat numele. Din om, am fost schimbat în zeu. La mormîntul meu vor veni în veac suferinzii."

Preotul Anu m-a pus să rostesc jurămîntul medicilor egipteni, deși eram doar un rob venetic.

Cînd am sfîrșit, Anu mi-a spus cu o tristețe pe care nu o înțelegeam :

— În curînd, vei fi liber, Asu. În curînd ne vom despărți.

Nu mai am prea mult de povestit despre țara Egyptos, cu toate că mintea mea cunoaște atîtea, încă nu le-aș isprăvi nici în șapte zile și șapte nopți. Am străbătut-o doar împreună cu învățătorul meu Anu, sau singur, de-a lungul și de-a latul. Am fost în pustiu, în oaze, în munții de răsărit. în bălțile de la miazănoapte. Am umblat după leacuri — buruieni, săruri rare, venin de șerpi — la nomazi, la popoarele care se hrănesc cu hoituri, la neamurile de pe coasta mării zbuciumate. Aș fi putut, nu o dată, să încerc să fug, dar îmi spuneam, atras de nestăpînita dorință de a afla lucruri noi : „Mai tîrziu, mai tîrziu. Încă nu ai învățat destul, Asklepios. Încă nu știi destul ca să-i poți uimi și fermeca pe aheii cei lesne crezători. Doar stăpîn pe știința Egiptului îți vei cîștiga printre ei renumele de fiu drept al zeului Apollon". Aveam nevoie de încă o îndreptățire, în afara nașterii mele minunate. Zeii uită adesea să dea fiilor lor, odată cu viața, și nemurirea. Cu aceasta din urmă sînt mai zgîrciți decît cu sămînța lor.

Preotul Anu îmi prevestise că voi fi liber și îl credeam. De libertate se lega putința întoarcerii acasă, printre ai mei.

Eram iarăși la Nù, orașul lui Ammon, cînd regele cel mare al țării căzu bolnav. Anu, care urcase în anii scurși pe treapta celor mai înalți vindecători, fu chemat pe neașteptate să-l lecuiască.

Obiceiul țării Egyptos era acesta : cînd faraonul se îmbolnăvește, soarta lui e încredințată marelui preot al lui Ammon, care este în același timp întîiul dintre medici. Marele preot își spusese părerea, ne destăinui slujitorul regesc venit să ne înștiințeze. Nu mai era nimic de făcut după părerea întîiului

medic. Strămoşii îl chemau pe faraon la ei. Fiul cel mai mic al regelui, Meneptah, nu se împăcase însă cu gîndul morţii părintelui său — fie că îi era drag, fie din altă pricină — şi îi trimisese vorbă lui Anu să vină degrabă. Avea încredere mai mare în stăpînul meu decît în marele preot.

— Vei vedea, fiule Asu, cum ştiinţa noastră se amestecă şi se împleteşte cu domnia, cu războiul şi cu pacea, rosti Anu, după ce află cuvintele care i le spunea prin gura crainicului mezinul Meneptah şi după ce slujitorul, ostenit de drum, se retrăsese să fure cîteva ceasuri de odihnă.

— Moartea faraonului schimbă ceva din temeiurile pe care e aşezată împărăţia Egiptului ?

— Poate, Asu. Nu-ţi destăinuiesc mai multe. Nu e cuminte pentru tine să pătrunzi în tainele celor mari.

— Îngăduie-mi încă o întrebare : zac zeii de boli omeneşti ?

— Marele faron e un zeu de un fel deosebit : jumătate zeu, jumătate om. Pe măsură ce partea omenească din el, supusă îmbolnăvirii şi morţii, se stinge, se aprinde cealaltă divină, pînă cînd ajunge la o strălucire deplină, asemănătoare cu a Soarelui.

— Şi cînd se cunoaşte asta ?

— Nu se cunoaşte, Asu, decît atunci cînd trupul ajunge pe mîna spurcaţilor îmbălsămători.

Chipul meu era atît de nedumerit, încît cu toată solemnitatea clipei Anu a zîmbit uşor. În mintea mea, nemurirea şi moartea se împotriveau una alteia. În mintea lui Anu se împleteau şi erau acelaşi lucru. Am îndrăznit să mai pun o întrebare :

— Şi cît de aproape e faraonul de starea asta atît de fericită ?

— Nu știu, fiule. Vom vedea. Să nu scoți o vorbă și în cămara regelui să stai cu fața acoperită. Să ți-o descoperi cînd ți-oi porunci eu, doar atunci.

Palatul regelui era așezat departe de cetatea sfîntă a lui Ammon, în susul fluviului. Ne-am dus pînă acolo în două bărci mînate de robi negri, încărcate cu dregători și preoți de toate treptele, slujitori de rînd ai zeului sau preoți vindecători, urmați fiecare de sclavul său, purtînd lădița cu leacuri. Alaiul nostru nu era prea bogat, deoarece marele preot și preoții mai de frunte ai lui Ammon plecaseră încă de cîteva zile spre palatele regelui. Am ajuns acolo repede, căci bicele supraveghetorilor cădeau pe spinările ude de sudoare ale robilor și bărcile zburau aproape. Palatul era ușor, clădit din trunchiuri de palmier vopsite în roșu și negru, cu pereți de lut acoperiți cu zugrăveli multicolore. Față de templul berbecului Ammon nu avea nici o măreție, dar era încărcat cu podoabe scumpe, aduse din pustiu, din țara Ophir, din țara fenicienilor, de la Mittani sau de la Hatti. Mișunau prin el robi și roabe desculțe, soldați din gărzile regelui, cu scuturi de lemn aurit și suliți, cu capetele acoperite de peruci grele, purtători de evantaie făcute din pene colorate de păsări, scribi însărcinați să însemneze cuvintele sfinte ale faraonului și o mulțime de oameni fără rost. Pe măsură ce ne apropiam de iatacul regelui, trecînd prin săli tot mai bogate, se făcea liniște, forfota scădea. Încăperile erau străbătute doar de preoți tăcuți, de rang înalt, de oameni de neam mare sau de ostași din gardă. În fața unei uși am întîlnit o veche cunoștință. Era cel care cîrmuise corabia noastră plecată de pe țărmul Ahaiei spre Troia,

ruda de aproape a lui Agamemnon, măritul Eheos. Păzea, înarmat și îmbrăcat cu o haină scumpă, la gît îi atîrna un colan greu de aur împodobit cu un cărăbuș, cioplit într-o singură piatră nestemată verde. M-am înclinat adînc, dar s-a prefăcut că nu mă vede. Stăpînul meu Anu a intrat fără zgomot să tăinuiască împreună cu marele preot, iar noi am rămas afară în sala lungă și întunecoasă. Abia atunci grecul care se prefăcuse că nu mă cunoaște s-a apropiat de mine și m-a chemat la el cu un semn.

— Ce faci, robule ? m-a întrebat în limba egiptenilor cînd m-am dus spre el.

Avea în glasul șoptit destulă trufie ca să-mi pot da seama că ajunsese la o treaptă înaltă.

— Am venit cu stăpînul meu, preotul Anu. Sînt în slujba lui de șapte ani.

— Știam.

De data aceasta vorbise în limba noastră de acasă.

— Știai ?

— Eu am făcut ca marele preot să nu se împotrivească venirii lui Anu. Am făcut-o tocmai fiindcă știam că ți-e stăpîn.

— E un vraci priceput.

— Chiar prea priceput. Meneptah îl iubește și are încredere în el. Am auzit că ai învățat arta vindecării.

— Am învățat-o. Dar tot rob am rămas. Tu ?

— Eu am fost slobozit din sclavie și am ajuns căpetenia străjii palatului. Mai sînt cu mine vreo douăzeci din ai noștri. M-a ajutat la asta fiul cel mare al regelui, Khaemonast.

— Ai uitat Ahaia.

— Pentru oamenii cu vază e bine oriunde. Am luptat cu regele departe, în Fenicia şi la hotarele ţării Mittani. Acolo l-am salvat pe Khaemonast de la moarte. Am dobîndit robi şi roabe, pămînt, grîu şi aur. O să te umplu şi pe tine de aur, dacă mă asculţi. O să-ţi dau o corabie care să te poarte pe mare, pînă-n Ahaia.

— O să vii şi tu ?

— Poate, mi-a răspuns cu un rînjet pe care nu l-am priceput. După ce vom isprăvi ce mai avem de făcut în ţara Egyptos...

Vorbeam pentru prima dată, după multă vreme, limba grecească, aspră, bărbătească şi graiul părintesc îmi trezi dorul de casă, de ţară, de părinţi. Setea de ştiinţă, bunătatea lui Anu, lucrurile nebănuite pe care le descopeream mi-l adormiseră, dar nu mi-l stinseseră de tot. Limba grecească mi se părea mai dulce decît cea mai dulce poamă a Egiptului. Oamenii din ţara Egyptos au o altfel de vorbire, mai puţin mlădioasă, cu vorbe rupte din gît şi altfel rostite. O deprinsesem bine, dar nu-mi intrase în sînge. Eheos m-a tras mai adînc în umbra dintre doi stîlpi apropiaţi unul de altul şi mi-a şoptit cu gura apropiată de urechea mea, temător să nu ne audă nimeni, deşi nu era nici unul pe acolo care să ne înţeleagă.

— Regele lor e lovit de o boală ciudată. Nu mai vorbeşte, nu mai mişcă. Zace ca mort. Vracii, sau ce dracu or fi momîile astea, nu se pricep s-o gonească ! Sau mai degrabă au primit poruncă de la marele preot să n-o lecuiască. Cred că Meneptah, fiul cel mic al faraonului, a simţit ceva. El a cerut să fie chemat stăpînul tău Anu.

— Adevărat ai vorbit, e măiestru în astfel de boli.

— Totul e să nu fie măiestru. De-ar da zeii cei buni să-i tremure mîna !

Am rămas uimit, dar mi-am ascuns mirarea și am întrebat :

— Asta înseamnă că vrei ca regele să treacă din viața asta într-alta ? Ce bine ar urma pentru el sau pentru poporul Egiptului ?

— Pentru mulțime ? Nici unul. Pentru rege ? Ar deveni zeu mai repede și s-ar muta într-o casă frumoasă, de piatră. Pentru noi însă...

Fiindcă mă arătam nedumerit, îmi dădu și alte lămuriri :

— Dacă faraonul de-acum ar pieri, ar veni în locul lui fiul dintîi, Khaemonast, care mă ține mai aproape de sufletul lui, adus de marele preot. Regele s-a luptat mult departe de țară, cu regele din Hatti. Era mai mult plecat. Stăpînirea era a marelui preot. Ammon primea a patra parte din pradă : robi și roabe, podoabe și turme nenumărate. Bătrînul faraon s-a întors, ostenit de războaie. Vrea să încheie pace și să cîrmuiască el singur...

— Pacea e bună, am rostit eu într-o doară.

— Pentru unii ca noi e tot ce poate fi mai rău, Asklepios. Eu m-am ridicat în război. Khaemonast și marele preot vor războiul.

— Tot nu pricep.

— Slab ești de minte în lucruri din astea ! Fiul cel mare îi iubește pe ahei. A primit soli de la Agy. I-a făgăduit răsplată bogată dacă trimite oameni aici, să lupte pentru țara Egyptos. Cînd o să fim destui și puternici, punem mîna pe țară.

Rămînem aici ca stăpîni, dacă vrem, sau ne ducem acasă. Ascultă-mă. Ştiu unde e tezaurul lor. Îl încărcăm pe corăbii şi plutim spre Ahaia, cu navele pline de aur, argint şi aramă, de vase şi haine de preţ, cum n-are nici Agamemnon.

— Dacă vor voi zeii...

— Şi tu. Am aici o otravă pe care trebuie să i-o torni regelui, fără ca alţii să bage de seamă, în leacul pe care o să-l pregătească Anu. Auzi ?

— Şi dacă nu vreau ?

— O s-o facă altul în locul tău. Şi tu o să zaci pe vecie acolo unde se taie blocuri de piatră. Primeşte, sau mai bine te străpung chiar acum, să nu ne trădezi taina.

Eram încredinţat că ar fi făcut-o fără şovăire.

Am luat vasul cu otravă, mic cît să-l ascunzi în palmă.

— Deie Zeus din ceruri să iasă cum e mai bine...

Eheos s-a arătat mulţumit. Socotea că trecusem de partea lui. Nu se înşela cu totul : dorul de casă îmi strecurase în minte gînduri necurate.

Peste cîtăva vreme preoţii mai mărunţi au ieşit din iatacul regelui. Rămăsese înăuntru doar marele preot cu stăpînul meu Anu. Pe urmă m-au chemat şi pe mine, ca slujitor şi ca ajutor al medicului. Am intrat cu ochii acoperiţi să nu văd strălucirea celui care era fiul lui Ammon, al lui Ra şi urmaşul unui nesfîrşit şir de regi. La porunca lui Anu l-am privit. Era un om ca toţi ceilalţi. Zăcea nemişcat, în întregime gol, pe un pat acoperit cu o învelitoare frumos ţesută. M-am aplecat spre Anu şi i-am spus în limba ahee pe care doar el o pricepea :

— Stăpîne, viaţa acestui om şi vieţile noastre sînt în cumpănă.

— De ce spui asta, Asu ?

— Oameni mai puternici ca noi vor moartea regelui.

— Osiris şi dreptatea ne poruncesc să ne îndeplinim datoria, chiar cu primejdia capetelor noastre.

Îmi aduc bine aminte că marele preot l-a întrebat pe Anu ce şi în ce limbă vorbim.

— L-am cercetat pe rob dacă a luat toate cele de trebuinţă.

Şi a adăugat pentru mine :

— Să începem...

Împreună, am rostit jurămîntul pe care medicii vindecători îl fac Soarelui într-o limbă veche de trei mii de ani, uitată de mulţime şi cunoscută doar preoţilor :

— Seth s-a ascuns în desişul de trestii din deltă
Pîndind pe Osiris,
Zeul cel bun a pătruns în desişul de trestii din deltă,
Să caute floarea de nufăr a lunii căzută în apă,
Seth a sărit pe furiş lovind pe Osiris
Cu securea de piatră.
Zeul cel bun a căzut pe pămînt ca o floare de nufăr
Ruptă cu lujer cu tot şi zvîrlită deoparte.
Seth a înfipt cuţitul de piatră tăind bucăţi pe Osiris
Şi l-a zvîrlit pretutindeni în ţara Egyptos,
Risipind pe Osiris.
Vulturul Horus şi maica lui, Isis, le-au căutat, le-au strîns laolaltă,
Le-au lipit laolaltă,
Dar zeul Osiris zăcea nemişcat şi fără suflare în deltă.
„Dă-ne din apa ta vie, zeule Soare,

Să-l înviem pe Osiris" așa i-au cerut marelui Soare.
Zeul le-a spus unde să meargă, ce ierburi să strîngă și cum să le fiarbă,
Cum să le toarne peste Osiris.
Zeul cel bun s-a întors printre noi să dea viață
Plantelor verzi uscate de gura lui Seth.
Noi, îți jurăm, zeule Soare,
Să îngrijim pe loviții de boală și jale
Cum a-ngrijit pe Osiris vulturul Horus și Isis,
Celor bolnavi să le dăm dragostea noastră, odată cu știința,
Zeule Soare !

Marele preot al lui Ammon s-a apropiat. Nu-i plăcea jurămîntul și invocația către Soare, dar așa era datina și nimeni nu i se putea împotrivi. Încercase el să-i contopească pe Ammon și Ra într-un singur zeu, dar pînă atunci nu izbutise. Credințele înrădăcinate sînt greu de schimbat.

L-a binecuvîntat pe Anu. Mie mi-a aruncat o privire ciudată și mi-a spus :

— Mi se pare că ești din același neam cu căpetenia străjii.

M-am închinat adînc :

— Adevărat, prea înalte.

— Oamenii din țara Keftiu sînt robi de credință.

În vorbele lui suna, doar pentru mine, o amenințare înfricoșătoare. Cine eram eu să mă împotrivesc puternicilor ? Mă apucase și dorul de patrie. Dar nu puteam să ucid. Poate ar fi fost de ajuns ca Anu să lase boala să-și urmeze drumul, să nu se amestece. Vocea îmi tremura cînd am rostit către Anu :

— Stăpîne...

Învățătorul meu nu m-a lăsat să sfîrșesc. Îmi citea, oare, gîndurile ?

— Ascultă, Asu. Omul acesta fiindcă încă e om, își încredințează viața în mîinile noastre. Înțelegi ? Sîntem datori să-l ajutăm să nu ajungă prea curînd zeu. Am jurat-o Soarelui. Dă-i băutura adormitoare...

Din ulceaua gata pregătită i-am turnat bolnavului în gură cîțiva stropi, după o socoteală hotărîtă dinainte. Marele preot mă privea cu mulțumirea ascunsă.

Operația sfîntă — cum o numeau preoții — a ținut mult. Anu a pipăit îndelung capul regelui cu mîinile, ca și cum ar fi căutat locul răului. A spălat țeasta rasă a faraonului cu fierturi turnate de mine din șipuri de gresie și a șters-o cu bucăți de pînză de in. A rostit de trei ori numele lui Hotep, învățătorul și părintele nostru al tuturor. Pe urmă, cu un vîrf ascuțit de piatră — cel mai dur și mai ascuțit pe care îl aveam — a început să taie întîi pielea capului. Bolnavul zvîcni puternic de cîteva ori, dar îi ținui zdravăn capul lipit de patul de lemn. Nu era greu, fiindcă regele era bătrîn și lipsit de putere. În cele din urmă, băutura adormitoare îl liniști. Abia atunci, cu alt vîrf ascuțit, a făcut în țeastă o gaură. Și, pornind de la dînsa, a început să taie osul cu un cuțit zimțat. Lucra încet, cu răbdare, în vreme ce eu opream sîngele care curgea din pielea desfăcută slujindu-mă de o piatră adusă anume pentru asta. Cînd Anu izbuti să taie o bucată de mărimea unei scoici mijlocii, luă o lopățică de argint și desprinse osul tăiat de la locul lui. Sub învelișul ca de mătase al creierului se vedea o umflătură măricică.

— Vezi ? Aici este tot răul, a rostit încet Anu şi a tăiat şi învelişul alb.

Pe urmă şi-a băgat degetele subţiri înăuntru şi a scos un cheag de sînge. Am cusut pînzele de mătase care învelesc creierul şi am prins pielea la loc cu fire subţiri de in. Am înfăşurat capul regelui cu fîşii înguste de pînză asemănătoare cu acelea de care se slujesc spurcaţii îmbălsămători. Marele preot privea tot mai mulţumit nemişcarea faraonului.

Eram, şi Anu şi eu, istoviţi de grijă şi oboseală, dar am rămas o zi şi o noapte în iatacul regelui care începuse treptat să-şi revie în simţiri. În lungile ceasuri de veghe, i-am destăinuit lui Anu totul. Nu mi-a spus nimic. M-a mîngîiat doar uşor pe capul meu ras.

— Stăpîne...

— Să nu-mi mai spui astfel, de azi înainte. Numeşte-mă, cît vom mai fi împreună, „învăţătorule".

Într-o vreme a venit să-l vadă pe rege Meneptah, un flăcău firav, încă necopt, cu nişte ochi mari şi adînci.

— Înconjoară-l pe cel suferind doar cu oameni de credinţă, Meneptah. Ai grijă de viaţa lui.

— Şi voi păziţi-o pe a voastră. Doar voi, voi singuri puteţi să vi-o păziţi ! ne-a răspuns feciorul mezin.

Cînd am ieşit de acolo, Anu a rostit către toţi cei care aşteptau :

— Regele o să trăiască încă mulţi ani. Ammon l-a avut în grija lui.

Nu știu ce au simțit cei care doreau schimbarea faraonului cu fiul său Khaemonast, dar și marele preot și căpetenia străjii, Eheos, și-au alăturat glasurile de mulțumire celorlalți. Se temeau ca nu cumva eu sau Anu — deși mărturia mea de rob n-ar fi fost luată în seamă — să dăm ceva în vileag ?

Peste cîteva zile, faraonul începuse să înțeleagă, să se miște și să vorbească. Nu mai era mult și avea să înceapă să dea porunci.

Treizeci de zile am rămas la palat, în apropierea faraonului. De cîteva ori drumul meu s-a încrucișat cu al lui Eheos. Mă privea cu ură și o dată nu s-a putut stăpîni să nu-mi spună :

— Mai bine ascultam de porunca lui Agamemnon și te zvîrleam hrană peștilor...

Treptat, faraonul s-a înzdrăvenit de tot. Am fost chemați în sala cea mare, plină de demnitari ai curții, de ostași și de preoți. Erau de față și solii de pace veniți de la Hatti. Marele preot i-a dăruit lui Anu încă un colan de aur, făurit dintr-un șarpe încolăcit, semn al înțelepciunii și în același timp al puterii ucigătoare și vindecătoare a veninului. Pe urmă, Khaemonast, fiul care voia să-i urmeze grabnic la tron părintelui său, a început un cîntec de mulțumire lui Ammon, alcătuit de el însuși :

— Lui Ammon, stăpînul meu în Karnak,
Marele zeu, întîiul în Nù.
Celui ce-aude rugile noastre plecate,
Celui ce dă răsuflarea celor pieriți,
Lui și numelui său îi înalț laude multe,
Pînă la cer și-n cuprinsul pămîntului său.

Păziți rînduiala lui Ammon !
Strig tuturor puterea lui Ammon,
Fie că vin de pe fluviu, din jos sau din sus,
Fie că sînt
Oameni de rînd sau de neam,
Bătrîni sau copii, flăcăi sau fecioare.
Puterea lui Ammon o strig,
Peștelui care înoată în apă,
Păsării zburătoare din aer,
Celor ce-l știu și nu-l știu pe marele Ammon.
Păziți rînduielile lui !
Tu ești marele Ammon, domn al tăcerii,
Vii la chemarea celui sărman și a celui puternic,
Vii să mă mîntui de spaimele mele.
Tu ești marele Ammon, stăpînul din Nù,
Mîntuitorul celor din țara lui Seth dușmănosul,
Ammon, zeule Ammon...

De pe tronul pe care șezuse înțepenit ca o mumie, faraonul a dat semn de bucurie și a întins greoi mîna să-și mîngîie feciorul pe creștet. Khaemonast a zîmbit prefăcut. Meneptah l-a fulgerat cu privirea și a vrut să se ridice, dar un semn al faraonului l-a oprit.

Marele preot a încuviințat din cap cîntecul de laudă al lui Khaemonast și ne-a poruncit să plecăm îndată înapoi. Vorbele de pace între Egyptos și Hatti aveau să înceapă în grabă. Barca ușoară care trebuia să ne poarte, mai mult dusă de curentul apei decît de vîsle, căci coboram fluviul, era trasă la mal și ne aștepta. Am plecat fără să-l văd pe Eheos, căpetenia străjii, cel care voia să jefuiască tezaurul regelui și să stăpînească țara Egyptos.

Barca iute şi îngustă era mînată numai de doi oameni vînjoşi. Se grăbeau, să nu ne prindă pe drum întunericul de care se tem toţi oamenii din ţara Egyptos. Am întrerupt tăcerea :

— Ai nădejde în ocrotirea faraonului şi a lui Meneptah, învăţătorule, de te întorci liniştit la Nù, acolo unde toată puterea e în mîna marelui preot ?

— Ştii cum se scrie numele regelui ? m-a întrebat. Cu semnul Soarelui şi cu semnul zeului Seth, aducătorul morţii. O parte din rege e bună, alta e rea. Ne va lăsa să pierim, dacă asta ne este soarta. Poate ne-a şi uitat...

Ca să nu fiu copleşit de tristeţe, Anu a schimbat vorba :

— Luna o să se rotunjească în curînd. Ai să fii slobod. Te vei întoarce în ţara ta, Aton-Asu ?

— Aşa aş dori.

— De ce n-ai încercat să fugi pînă acum ? Ţi-a fost teamă să nu ţi se întîmple ca robului pe care ţi l-am arătat acum şapte ani, ucis de puterea soarelui ?

— Mi-a fost teamă, învăţătorule, i-am răspuns. Dar nu numai de asta n-am încercat.

— Ştiu, fiule Anu. Cunoaşterea unor lucruri ascunse celorlalţi te-a furat şi te-a ţinut lîngă mine. Cînd vindeci un suferind, te simţi aproape de zei. Am ghicit de la început că vei fi un vraci adevărat. După mîinile tale subţiri şi îndemînatice. Poate eşti chiar fiul zeului Soare, al lui Aton, slăvitul şi hulitul în acelaşi timp. Ţi-am dat tot ce ştiam din ştiinţa mea. Aceasta, de acum, a fost ultima învăţătură.

S-a oprit, însă după un timp a urmat :

— Mai am să-ţi dau încă una, fiindcă eşti sau s-ar cuveni să fii odrasla unui zeu.

Şi-a scos de la gît lanţul făurit în chip de şarpe încolăcit şi mi l-a petrecut mie după grumaz.

— Să ţii întotdeauna minte darul acesta : veninul ucide şi vindecă în acelaşi timp, şarpele e înţelept sau viclean. Trebuie să alegi înţelepciunea şi vindecarea, iar celelalte să le arunci. În şarpe e un zeu, dar care nu poate să te ajute decît o singură dată.

Am întins amîndouă mîinile înainte, după obiceiul oamenilor din ţara aceea, închinîndu-mă în faţa lui. Ultimile cuvinte pe care le-am auzit de la el au fost :

— Ştii unde sîntem acum, fiule? În barca Soarelui...

Unul dintre vîslaşi s-a ridicat pe neaşteptate şi l-a izbit cu vîsla, doborîndu-l. Celălalt se străduia să păstreze barca în mijlocul apei, să n-o răsucească şi să n-o răstoarne curentul. Am sărit cu spaimă în picioare, barca uşoară s-a clătinat şi vîslaşul care îl lovise pe Anu s-a prăbuşit cu un strigăt în fluviu. Pe celălalt l-am răpus cu cuţitul după o luptă scurtă şi l-am zvîrlit şi pe el în valuri. Se şi iviseră capetele şi boturile lungi ale crocodililor sfinţi de lîngă Nù. Am mînat spre malul acoperit cu trestii. Anu trecuse dincolo, în ţara zeului cu cap de şacal, cîntăritorul bunelor şi relelor. Anu era şi el fiul unui zeu, al lui Anubis poate.

Credinţa, deşartă sau adevărată, a poporului din ţara Egyptos, este că sufletele călătoresc spre tărîmul celălalt într-o barcă alunecînd pe o apă nesfîrşită. Trupul trebuie să rămînă neschimbat,

căci numai în felul acesta pot oamenii să aibă parte de o viață veșnică. Pentru aceasta își îmbălsămează morții cu miresme și-i învelesc în fîșii late de in alb. Anu n-avea să aibă parte de îmbălsămare, dar poate nici nu și-o dorise cu adevărat. Preoții știu mai bine decît muritorii de rînd dacă este sau nu o viață fără sfîrșit și un alt tărîm. Oricum ar fi fost, l-am așezat pe Anu în fundul bărcii, i-am învelit capul cu veșmîntul, să nu-i ciugulească ochii păsările de noapte, și am împins barca ușoară a Soarelui spre mijlocul apei. Fluviul avea s-o ducă spre Nù, spre deltă și spre mare...

Am rămas ascuns printre trestii. Îmi era cu neputință să mă întorc la palat sau la cetatea templelor. Nimeni n-ar fi crezut că doi slujitori ai lui Ammon au încercat să ne ucidă, pe Anu și pe mine, după ce fuseserăm dăruiți cu atîta milă de cei mari. Eram rob și colanul de la gîtul meu ar fi putut să-i facă pe unii să spună că eu l-am ucis pe Anu, ca să-l jefuiesc.

Dimineața au apărut pe fluviu bărci încărcate cu slujitori și cu ostași din garda regelui. Veneau dinspre Nù, unele, altele dinspre palat. Pe acestea din urmă le conducea chiar Eheos. M-am simțit, nu știu de ce, mulțumit. Barca în care așezasem trupul lui Anu ajunsese la liman. Întîlnindu-se în mijlocul apei căpeteniile s-au sfătuit. Căutau pe robul nerecunoscător care îl jefuise și îl ucisese pe bunul preot Anu, tămăduitorul regelui, fiul iubit al lui Ammon, prietenul marelui preot, pe Anu, care era sortit unor mari demnități și unor deosebite cinstiri...

Apollon mi-a fost îndurător în ziua aceea, orbindu-i cu puternica lui lumină pe ostașii și pe robii care umblau după mine, de nu m-au zărit în desișul de trestii. Altfel n-aș mai fi stat astăzi aici, să însemn totul cu semnele sfinte învățate de mine în Egyptos, pe foile mari de papirus.

Bărcile încărcate cu ostași ai faraonului răscoliseră ziua întreagă păpurișul de pe maluri, făcînd larmă și împungînd cu sulițele desișurile de trestie. Mă ascunsesem cît putusem de bine în mîlul și în ierburile de apă de pe țărm, cu toată teama pe care o aveam de crocodilii sfinți, lacomi de carne omenească. Socoteala pe care mi-o făcusem — aceea că bărcile încărcate cu oameni și zgomotul aveau să sperie fiarele — se arătase dreaptă. Nu o dată trebuise să mă scufund, ținîndu-mi răsuflarea pînă îmi simțeam urechile pocnind și o gheară strîngîndu-mi sufletul. Eram încă de copil meșter la scufundat în apa rîurilor din Ahaia și felul acesta de joacă îmi scăpă viața.

Bărcile se vînturaseră în jurul locului în care Anu fusese omorît. Așadar, uciderea nu era o întîmplare, ci o faptă pusă la cale în palatul regelui. Cei care mă căutau erau trimiși de cei ce dăduseră poruncă să fim uciși. Abia spre seară bărcile prinseră să se îndepărteze una cîte una. Cea din urmă trecuse aproape de tot de mine. Auzisem vocea cîrmaciului spunîndu-i ostașului de lîngă el :

— Cred că pe robul ăla blestemat l-a înghițit rîul. Îl căutăm în zadar, ostașule. N-a rămas colț pe care să nu-l fi scotocit.

La fel de limpede auzisem răspunsul, însoțit de un hohot de rîs :

— Și dacă nu s-a înecat, tot o să moară. În sus și în jos îl așteaptă străjile lui Eheos și slujitorii lui Ammon. În deșert o să-l ucidă Ra cu razele lui de foc, sau o să-l sfîșie copiii lui Anubis-Șacalul...

Cu lovituri grăbite de lopeți s-a îndepărtat și ultima barcă. Oamenilor din țara Egyptos nu le place întunericul nopții, le e teamă de el fiindcă, după credințele lor noaptea foiește de duhuri vrăjmașe. De asta, cînd dorm, își acoperă capul : să nu le pătrundă prin nări sau prin gură spiritele rele. Eu unul cred, însă, că mai degrabă acesta e un obicei pornit de la preoți, care se învelesc de teama țînțarilor ce se înalță noaptea în roiuri din fluviu.

Crocodilii aveau să se întoarcă. M-am hotărît să ies din apa mîloasă. Tremuram de frig și pielea îmi era umedă și rece. Găsii un colț de pămînt uscat și mă trîntii pe el, printre tufișuri. Trebuia să-mi chinui mintea pentru a găsi planul cel mai bun de scăpare, căci nu doream să cad în mîinile preoților sau ale străjilor lui Eheos.

Singurul drum deschis, dar nu lipsit de primejdii, era deșertul. Fără să vrea dușmanii îmi dăduseră îndrumarea cea mai bună. Străbătîndu-l mereu spre miazăzi, dar fără să pierd din ochi fluviul, puteam nădăjdui să ajung în pămîntul Nubiei, vrăjmașă țării Egyptos, în care robii negri căutau scăpare. Pe fugari îi văzusem adesea aduși dindărăt de ostași, biciuiți, însemnați cu semnul sclavilor nesupuși, trimiși la carierele de piatră sau lăsați fără umbră, apă și hrană în bătaia soarelui de foc, pînă mureau. Unii — puțini — nu

se mai înturnau. Scăpaseră, pieriseră de sete și de foame în deșert sau îi sfîșiaseră șacalii.

N-aveam de ales. Întoarcerea însemna moarte sigură și grabnică, mai înainte ca să pot dezvălui cuiva tainele pe care le știam. Drumul spre miazăzi însemna necunoscutul. Hotărîi totuși să mă îndrept spre Nubia. Mai înainte de a porni, ridicai mîinile spre Phoebus, gata să apună la marginea deșertului, și rostii către el o rugă fierbinte :

Tată Apollon cu fața de aur, ajută-mi de data aceasta,
Nu mă uita lăsîndu-mă pradă ușoară pustiei și morții,
Dacă ți-s fiu, zămislit din tine și maica mea bună,
Și mai păstrezi amintirea iubirii cu dînsa pe vremuri
Doar te-a iubit și ți-a dat tot ce-o femeie frumoasă
Poate să dea de la dînsa atunci cînd iubește pe unul.
M-am chinuit îndestul pînă-n ziua de astăzi :
Tată-meu vitreg Eumeniches mă trimisese la Troia cu ură,
Bună nădejde avînd c-o să mor pe acolo, în lupte.
Gata am fost să mă-nec sau să mor de sete pe mare,
Iar, mai apoi, suferii în robie la Teba din țara Egyptos.
Aș fi pierit de nu-mi trimiteai pe bătrînul acesta,
Dar îl pierdui ; și iată-mă singur, urmărit ca o fiară.
Dacă m-auzi și vrei să-mi dai o nădejde în soartă,
Fă-mă să văd vreun semn și arată-ți puterea zeiască.

Și Apollon se înduplecă. Îndată ce-mi sfîrșii rugăciunea pieri dintr-o dată dincolo de zare. Arșița zilei se schimbă în răcoare, lumina lăsă loc întunericului, prielnic celor care se ascund.

Am înțeles că va trebui să umblu doar noaptea. M-am întors cu băgare de seamă spre fluviu. Mi-am căutat o bită zdravănă, pe care am cules-o de pe apă, am băut îndelung, pînă mi-am umplut pîn-

tecul, și am pornit-o la drum. Aveam la mine doar o desagă, în care purtam cupa dăruită odinioară de Agamemnon, și lanțul de aur al lui Anu. Preotul fusese ucis pe undeva între Nù și palatul regesc. Din fericire, ieșisem pe malul dimpotrivă al fluviului, mai puțin populat și mai sălbatic. Pînă m-am depărtat de ținutul locuit, cu sate și ogoare, am mers doar noaptea. Ziua mă ascundeam prin văgăuni sau morminte părăsite, știind că în acestea din urmă nimeni nu s-ar fi încumetat să pătrundă. În morminte eram amenințat de blesteme, de mumii, de zugrăveli înspăimîntătoare și de magia semnelor cu care scriu egiptenii. Toate îmi păreau mai puțin de temut decît oamenii. Morții, mai îndurători decît viii, îmi dădeau hrana lor : grîu vechi, întărit de ani, poame uscate ca piatra, bere închisă în răcoarea ulcioarelor și care își mai păstra ceva din gustul amărui. Și prăjiturile morților, pregătite din făină de grîu și miere, împodobite cu migdale erau bune, deși dulceața lor leșioasă făcea sete. Numai podoabele lor nu-mi erau de folos. Pe măsură ce înaintam spre miazăzi, conducîndu-mă după stele și avînd grijă să nu mă îndepărtez prea mult de fluviu, satele se arătau tot mai rare. Mormintelor de lut, în care puteam nădăjdui să pătrund, le luau locul înalte morminte de piatră, cu intrările închise de cîte o stîncă sau tăinuite atît de bine încît nimeni nu le-ar fi putut da de urmă. Regii din trecut — căci ale lor erau mormintele pline de semeție — își făcuseră din morminte o pavăză care să-i apere și după moarte. Începui să sufăr de foame și, lucru și mai greu de îndurat, de sete. Ținutul era din ce în ce mai pustiu, mai stîncos, mai uscat, mai aspru. Dimi-

neaţa adunam roua de pe stîncile netede, seara dezgropam cu bîta mea — căreia îi ascuţisem un capăt — rădăcinile care păstrau ceva umezeală şi le rodeam. Odată am vînat o pasăre, lovind-o cu o piatră şi am mîncat-o aşa crudă, de parcă devenisem şi eu o fiară. De cîteva ori m-am apropiat de fluviu şi am băut, lăsînd la o parte orice teamă, căci setea era mai puternică decît orice. Toate astea au durat zile nenumărate şi nopţi nenumărate. Sandalele mi s-au rupt, picioarele mi-au crăpat şi mi-au sîngerat, limba îmi era grea şi gura amară de scîrbă. M-aş fi culcat fără putere şi aş fi aşteptat să mor dacă nu mă însufleţea o nădejde.

Vor fi unii care să întrebe ce năzuinţi mă mînau înainte, tot mai departe de deltă, de mare, de Ahaia. Îmi făurisem un plan nebunesc, întemeiat pe tot ce aflasem pînă atunci de la unii şi de la alţii despre lumea în care trăiam. Aheii spun că pămîntul e ca o tipsie rotundă plutind pe marea Okeanos. În ţara Egyptos se povestea că uneori — mi-o spuseseră robii de acolo — de pe malul dinspre soare-răsare al Nubiei pornesc corăbii bogate, pline de aur, fildeş şi pietre de preţ, spre ţara Mittani, spre Hatti, aceasta din urmă ştiută de preoţi, vecină cu Troia. Vechi povestiri egiptene vorbeau despre corăbieri cu faţa albă cum e creta stîncilor din deşert, care poposesc la rîndul lor pe ţărmul nubian. După mintea mea de atunci, aceştia nu puteau fi decît fenicieni sau troieni, căci de alte popoare albe la piele, în afară de greci şi de cei numiţi mai sus, nu mai auzisem. Dacă aheii mai erau pe acolo, puteam să ajung pînă la ei, pe uscat şi pe mare. Iar Troia e aproape de ţărmul Ahaiei, de Sparta, de Mykene, de casă.

Într-o dimineaţă m-am apropiat iarăşi de fluviu. Eram sfîrşit de sete şi de trudă. Voiam să beau o gură de apă, să rod un pumn de rădăcini mîloase şi pe urmă să dorm. Am auzit de departe vuietul apei prăbuşindu-se ca într-o prăpastie. De pe o stîncă am zărit ţărmul fluviului străjuit de o cetate. Ajunsesem lîngă Siena, la hotarul dintre ţara Egyptos şi Nubia. Nădejdea mi se aprinse şi mi se stinse : pretutindeni mişunau ostaşi de pază. O ceată numeroasă prinsese să urce către mine.

Cu ultimele puteri, m-am năpustit, clătinîndu-mă, înapoi în deşert, cu soarele tot mai arzător în creştet, mergînd fără odihnă, fără grijă de colţii de piatră care-mi sfîşiau picioarele şi de nisipul fierbinte. Simţeam duşmănia şi ura tuturor zeilor, chemarea lumii de dincolo, dar am năzuit înainte, fără altă ţintă decît să mă îndepărtez de pămîntul templelor, al mormintelor, al robilor. Nu ştiu cît am alergat astfel, pînă m-am prăbuşit istovit.

Cînd m-am deşteptat, era noapte. Lîngă mine ardea un foc de vreascuri. O mînă îmi strecurase între dinţi gîtul unei tigve pline cu lapte acrit şi o faţă prietenoasă îmi zîmbea, cu gura pînă la urechi. Era N'Gola. Îl scăpasem odată de moarte şi acum îşi plătea datoria.

CARTEA a IV-a

NUBIA

Pe N'Gola îl cunoscusem la Nù. Era sclav nubian al lui Ammon și slujea marelui preot. Îi purta acestuia apărătoarea de soare făcută din pene ușoare de struț. În spatele lui N'Gola mergeau totdeauna doi păzitori înarmați cu lănci. Seara îl ferecau în lanțuri. Și, totuși, fugise. Nomazii deșertului — oameni care n-au nici case, nici sate, ci doar corturi — l-au prins. Pentru fiecare rob capturat, egiptenii dau o răsplată și nomazii sînt bucuroși chiar de un astfel de cîștig blestemat. Paznicii l-au biciuit pe N'Gola pînă au crezut că murise și l-au lăsat acolo unde căzuse. Ne întorceam pe înserat, eu purtînd cutia cu leacuri, cînd Anu, bătrînul preot și vraci, s-a împiedicat de el. S-a aplecat puțin, l-a cercetat și mi-a spus că trăiește, poruncindu-mi să-l iau la spinare și să-l

lecuiesc, cum mă voi pricepe. Era cel dintîi suferind pe care Anu mi-l încredința doar mie, fără să-mi dea nici un sfat. A făcut-o fiindcă era un sclav netrebnic, fără preț, și moartea lui n-ar fi însemnat nimic? A făcut-o fiindcă se bizuia pe mine? Nu știu, dar i-am ascultat porunca și am dus-o la capăt. Cînd N'Gola s-a înzdrăvenit, au venit slujitorii marelui preot și ni l-au luat, cu toate că legea țării Egyptos ni-l dăruia nouă. Dar muritorii nu țin seama de lege și tare mi-e teamă că nici zeii. Marele preot l-a trimis pe sclavul nubian la carierele de piatră, cu poruncă strașnică să fie ținut tot timpul în lanțuri și să i se dea munca cea mai grea, la căratul blocurilor de piatră. Egiptenii fac acest lucru astfel: după ce stînca este tăiată după măsurile date de meșteri, zeci de robi o ridică treptat cu pîrghii de lemn și pun sub ea trunchiuri rotunde pe care să alunece lespedea. Alții o țin cu funii groase, ca mersul ei să fie lin și ca nu cumva piatra să se rostogolească și să-și știrbească muchiile. Totuși, adesea funiile se rup și stînca alunecă, scăpată din prinsoare, strivind dedesubt pe cei care i se nimeresc în cale. Astfel de întîmplări nu sînt rare, căci lucrătorii sînt istoviți și nepăsători, iar cei care au grijă de carierele de piatră folosesc adesea frînghii putrede, prea vechi sau rău împletite. Prețul pentru funiile noi îl păstrează pentru dînșii. Dacă moare vreun rob, vina nu este decît a celui care nu a știut să se ferească la vreme. N'Gola scăpase totuși de acolo. Cu o unealtă de tăiat piatra își rupsese lanțurile de la picioare. Trecuse fluviul înot, înfruntînd crocodilii și, urmînd aproape același drum ca și mine, ajunsese în țara și în satul său.

Lucrurile acestea mi le-a povestit chiar el, mîndru şi cu mulţime de amănunte, în timp ce eu muşcam înfometat dintr-o bucată de carne de gazelă friptă pe jar şi îmi potoleam setea cu lapte acru. După ce am sfîrşit de mîncat, m-am cufundat într-un somn aducător de odihnă. Spre uimirea mea, dimineaţa eram totuşi atît de istovit, că n-aş fi putut merge mai departe. Nubienii mi-au făcut o targă din lăncile şi scuturile lor mari din piele de bivol şi m-au luat cu ei. Îşi lăsaseră bărcile, scobite într-un singur trunchi de copac, dincolo de pragurile fluviului. M-au purtat apoi în susul curentului, spre satul lor. Folosesc toţi, scufundîndu-le adînc în apă, vîsle scurte pe care nu le sprijină decît în mîinile lor şi cîntă împreună, aşa cum făceam şi noi pe corabia marelui crai. Astfel izbutesc să înfrîngă tăria apelor şi nu se tem chiar dacă se izbesc de stînci, atît de zdravene sînt bărcile lor. Cînd ajung la un prag al fluviului, încarcă în spinare luntrile şi le trec dincolo de cascadă. Acolo, le pun iar pe apă, pînă ating ţinta dorită.

Am trecut pe lîngă sate arse şi goale de oameni. Din cînd în cînd, N'Gola, care părea a fi căpetenia cetei, mi le arăta rostind un singur cuvînt : „Hemi", ceea ce era totuna cu oamenii şi ţara Egyptos. Am priceput că între Egipt şi Nubia se întinde un ţinut vitregit de soartă, supus năvălirilor din ambele părţi, veşnic pîndit de moarte şi foc. N'Gola dădea vina doar pe egipteni, dar auzisem la Nù despre expediţii neaşteptate ale oamenilor negri. Mă păzii însă cu grijă să-i pomenesc lui N'Gola de aceste lucruri. Prădau la fel şi aheii la Troia. Pentru o astfel de luptă plecasem de acasă, nu de

dragul bălanei Elena. Mă simțeam așadar puțin îndreptățit să-i judec pe unii sau pe alții. Socoteam că războiul e în firea lucrurilor — doar așa învățasem de la cei mai bătrîni — și că puterea și vitejia sînt demne de cinste.

Hrănit cu lapte, fructe și pește fript la fiecare popas de seară, prinsesem puteri. La sosirea în satul lui N'Gola, eram aproape pe deplin înzdrăvenit. Pe mal ne-au ieșit în întîmpinare femei guralive și copii gălăgioși. Erau despuiați de tot, spre deosebire de bărbații înveșmîntați în cîte o piele de fiară. Femeile purtau brățări grele de aramă la mîini și la picioare. La gît aveau colane făcute din dinți albi. După primele semne de bucurie prilejuite de întoarcerea războinicilor și-au îndreptat ochii asupra mea. M-au înconjurat cu uimire, vorbind în limba lor și privind curioși pielea mea albă și părul galben, care începuse să-mi crească pe țeasta pînă atunci rasă după obiceiul egiptean. Își dădeau seama că nu sînt „Hemi", fără să știe însă cărui neam ciudat și nemaivăzut aparțin. Femeile își țineau de mînă pruncii, pe care înfățișarea neobișnuită a „străinului" îi înspăimîntase. Fetele tinere rîdeau pe furiș și-și întorceau ochii una către alta. Cele mai multe erau bine făcute. Aveau ochi negri-cafenii, buzele pline și pielea lucioasă.

N'Gola le-a potolit tuturor curiozitatea. Arătă întîi departe, spre miazănoapte, apoi către mine, vorbind repede și repetînd mereu „Hemi". Făcea apoi din nou semne către mine și către el, spunîndu-le, desigur, că îi eram prieten.

— Ce zic ? l-am întrebat în limba țării Egyptos pe care o știa.

— Fetele spun că ai pielea albă ca elefanții bătrîni și părul galben ca aurul.

— Fiindcă sînt fiul Soarelui N'Gola !

A rîs și el și le-a tălmăcit cele rostite de mine. O fată înaltă și subțire a grăit ceva și toate au izbucnit în rîs.

— Tu, cel mai mare mincinos, crede Ma'doula îmi tălmăci N'Gola. Cum poate Soarele să aibă un fiu ? Dar tu ești prietenul meu și vraci priceput.

Și căpetenia, fiindcă N'Gola era căpetenia satului de colibe, se răsti la ele și le izgoni. Plecară rîzînd, fără să pară de loc speriate, tot aruncîndu-mi ochiade furișe.

Cît trăisem în Egyptos mă ținusem departe de neamul femeilor, căci aceasta este o lege a preoților vindecători din țara fluviului. În templele lor nu vei întîlni niciodată preotese. Sînt, e drept, roabe. Dar îndeplinesc munci mărunte și preoții le socotesc necurate. Slujba este făcută doar de bărbați. În clipa în care devenisem rob, Anu, preotul vraci, mă vestise că trebuie să țin legea aceasta, deși eu nu eram preot.

— Nimeni, spunea Anu, nu poate să stăpînească învățătura de taină dacă nu este pe deplin deosebit de ceilalți oameni. Menirea vraciului este să fie singur.

Îmi ținusem la Egyptos făgăduiala, ușurată de faptul că întîlneam rar femei. Cele pe care le cerceta stăpînul și învățătorul meu Anu erau atinse de aripa bolii, a suferinței și a morții. Femeile de rînd mă priveau uneori îndrăzneț, dar plecam ochii, fiindcă nu eram decît un rob. Egiptenele de neam poate m-ar fi iubit, dar preotul mă ves-

tise că nu sînt numai uşuratice, dar şi pline de şiretenie.

Aici, în satul lui N'Gola, obiceiurile erau însă altele. Dragostea părea să facă parte din viaţă. Bărbatul îşi iubea femeia şi femeia bărbatul. Sfiala mincinoasă părea necunoscută. Războinicii veneau la foc şi mă priveau îndelung, de parcă ar fi dorit să se obişnuiască cu mine. Femeile şi fetele mergeau pînă acolo încît mă atingeau, încercînd să vadă dacă nu sînt făcut cumva din altfel de carne. În afară de deosebiri, la nubieni mai sînt şi alte lucruri cu totul altcum aşezate decît la grecii depărtaţi şi la egiptenii vecini.

Celor curioşi de obiceiuri ciudate le voi spune în cuvinte puţine cum trăiesc nubienii. La ei muncesc doar femeile, săpînd ogoarele, cultivînd cîteva cereale, adunînd fructe şi pregătind mîncarea. Bărbaţii vînează, prind peşte sau stau de vorbă atunci cînd e pace. La război sînt viteji şi neînfricaţi. Cei mai depărtaţi de fluviu au păşuni bogate în iarbă, pe care cresc mulţime de vite, mai mari şi mai frumoase decît cele din Egyptos. În munţi ţara este şi mai sălbatică şi are chiar un alt nume : Etiopia, ţara „feţelor arse". Acolo au oraşe în care trăiesc căpetenii puternice şi un rege de care ascultă şi despre care voi povesti mai tîrziu, căci am ajuns să-l văd.

Cu toţii însă, în afară de agonisirea hranei de fiecare zi, n-au altă grijă. Cei de lîngă fluviu sau de la cîmpie îşi cumpără podoabele din munţi, ca şi armele de metal. Îşi cîştigă nevestele dînd pentru ele blănuri de leu sau panteră, deşi preţul acesta arată mai mult vitejia bărbatului decît bogăţia lui. Femeile dansează împreună cu bărbaţii, lucru

care în Ahaia ar părea de necrezut dacă nu l-aș fi văzut cu ochii mei. Instrumentele de cîntat și le fac astfel : scobesc un trunchi de copac și îl acoperă cu o piele de bivol bine întinsă, pe care o izbesc apoi după măsură cu palmele. Acasă la ei sînt oameni veseli, rîd și cîntă cu orice prilej. Robii negri din țara Egyptos nu zîmbeau niciodată.

Limba lor n-am putut s-o deprind căci e deosebită de a noastră și chiar de a egiptenilor. Se spune că țara a fost odinioară puternică și bogată în aur. Războaiele necurmate cu egiptenii și cu alți vecini, ca și luptele pe care le poartă între dînșii au făcut-o să decadă. Totuși, urmele vechii măriri nu s-au șters și eu unul aveam să mă întîlnesc cu ele.

Viața curgea liniștit, zi după zi, dar zeii din cer hotărîseră altfel : să nu-mi dea pururi odihnă.

Nici acum, la anii aceștia, n-am pace. Bătrîn și bolnav, stînd singur cu o fiică, nu mai pot să mă mișc. Picioarele m-au lăsat, dar mîinile nu, așa că aștern pe foi de papirus, cu semnele sfinte ale egiptenilor, tot ce-am trăit. Aș dori ca povestea aceasta, fie de-o cred sau nu, să-i ajute pe oameni să învețe cum să ajungă și ei zei. Dar drumul spre divinitate e lung și greu, făcut din singurătate și bucurie, din depărtare și din apropiere de oameni, căci nimic din ce este uman nu este străin zeilor și nimic divin străin oamenilor.

Mă întremasem de tot. Eram zdravăn și rănile mi se curățaseră. Brațele și pieptul mi se întăriseră. Ochii, umflați de nisipul deșertului, erau iarăși limpezi. Pletele îmi crescuseră din nou. Soarele Nubiei îmi făcuse părul și mai galben și pielea aurie, ca a leilor. De cîteva ori mă întîlnisem pe

uliţele satului sau în piaţă cu fata care, la sosirea mea, mă făcuse în glumă „cel mai mare mincinos", fiindcă pretindeam că mă trag din soare. De cîte ori o vedeam, îi zîmbeam ca să-i arăt că nu-i port duşmănie. Uneori îmi răspundea, alteori se ferea şi fugea din calea mea. Într-o zi, cuprins de nu ştiu ce îndemn, mi-am desfăcut de la mînă o brăţară lată, nu prea de preţ, pe care o căpătasem de la N'Gola, şi i-am dăruit-o. A primit-o după o scurtă codire şi s-a împodobit cu ea. A prins-o însă la încheietura piciorului. Era singurul lucru pe care îl purta pe dînsa şi m-am gîndit că nu-i şedea de loc rău...

Într-una din dimineţi găsii în faţa colibei în care locuiam o grămadă de fructe şi o tigvă plină cu lapte proaspăt. L-am întrebat pe N'Gola ce înseamnă asta. Drept răspuns, mă bătu pe umeri şi-mi spuse :

— Am'Asu o să trebuiască să vină în curînd cu noi la vînătoare de fiare.

N-am înţeles nimic, şi fiindcă în fiecare dimineaţă cineva îmi aducea darurile, mă hotărîi să pîndesc singur pentru a-l descoperi pe binefăcătorul necunoscut. În mintea-mi, încă necoaptă, se năşteau tot felul de gînduri. Cel mai atrăgător era că fructele, laptele, băutura sînt prinoase oferite mie ca fiu al unui zeu, şi acesta căpăta rădăcini.

Noaptea se împletea cu ziua cînd în faţa colibei se auziră paşi uşori şi o umbră se strecură lîngă uşă. I-am sărit în faţă. Era o fată. Din braţe i se rostogoliră poame şi tigva cu lapte căzu la pămînt. Răsufla repede, speriată. Am liniştit-o cu un semn. Mi se părea că priviri iscoditoare mă suprave-

ghează, dar nubienii dormeau cu toții. Fata ținea ochii plecați și în lumina dimineții nu-i puteam desluși prea limpede trăsăturile. Dintr-o dată mi-am dat seama că era cea care rîsese de mine și cea căreia mai tîrziu îi dăruisem brățara. I-am rostit numele : „Ma'doula", și s-a bucurat. Eu însă eram puțin dezamăgit. Fata nu dădea nici un semn de adorație, așa cum s-ar fi cuvenit zeului care începusem să cred că sînt. Dimpotrivă : după primele clipe de stingherire, începuse să mă privească drept în față și pe buze îi înflorise un zîmbet. Mi-a arătat brățara pe care o purta prinsă la glezna dreaptă și a făcut-o să sune ușor, ca pe o jucărie. Mi-a spus și numele : „Am'Asu" și pronunțîndu-l după aceea pe al ei : „Ma'doula". Am încuviințat : brățara era un dar de la Am'Asu pentru ea, Ma'doula. Pe urmă și-a ridicat mîinile subțiri și le-a întins spre mine. A repetat gestul acesta de cîteva ori, murmurînd din nou „Ma'doula — Am'Asu", și fără să prind de veste a sărit într-o parte și a pierit.

Am intrat în colibă nedumerit, dar simțind în adîncul inimii că gesturile Ma'doulei erau semne de iubire. Așteptasem să fiu luat drept zeu și, în schimb, nubienii mă socoteau doar un om, la fel ca și dînșii. Nu mai eram nici măcar un prilej de uimire. Mi-am alinat dezamăgirea gîndindu-mă la umbra zveltă care pierise printre colibe. Clinchetul ușor al brățării care îi împodobea glezna îmi suna încă în urechi. Ma'doula era înaltă și subțire, cu trăsături fine, nas drept, buze subțiri, o frunte rotundă și netedă ; dacă n-ar fi fost pielea ei neagră, puteam să o socotesc frumoasă. Nu semăna întru totul cu celelalte fete din sat. De

altfel, mai tîrziu, N'Gola mi-a spus că mama ei venea dintr-un trib străin, dinspre soare-apune. Culoarea pielii atît de dosebită de aceea a aheilor și chiar de a poporului Hemi, care are pielea gălbuie, mi se părea că ne desparte. Nu-mi putusem niciodată stăpîni gîndul că nubienii sînt altfel făcuți decît noi. Frumusețea grecească e cu atît mai prețuită, cu cît pielea e mai albă, ochii mai albaștri și părul mai galben. Zeițele și zeii noștri așa sînt făcuți. Mulți dintre ahei seamănă cu ei, dar la fel de mulți au obrazul măsliniu și părul negru. Legendele noastre povestesc că aheii au venit pe pămîntul pe care îl stăpînesc dinspre miazănoapte, un ținut păduros și cu soare mai puțin arzător. Au găsit în Ahaia un popor deosebit, pe care l-au supus și cu care s-au amestecat treptat. Admirația pentru un anumit fel de frumusețe o moștenisem și o învățasem de la ai mei. Disprețul pentru o piele neagră mi se strecurase, fără să-mi dau seama, în minte în Egyptos, unde negrii sînt doar robi. Pînă și înțeleptul Anu îi privea ca pe niște oameni așezați pe treapta cea mai de jos. Eram tînăr și neștiutor încă. Nu aflasem că toți oamenii sînt la fel.

Toată ziua, satul a fost însuflețit. Se pregătea o sărbătoare, văzusem aceasta după grămezile de fructe și după focurile aprinse pe locul bătătorit din mijlocul satului. Spre seară au început să bată tobele. Mic și mare, locuitorii s-au adunat în jurul focurilor. Eram așezat între N'Gola și un bătrîn plin de urme de răni pe care nu-l mai văzusem pînă atunci, dar care îmi dădea semne de mare prietenie. S-a adus carne friptă, pește, poame de pădure și o băutură amețitoare făcută din suc

de fructe lăsat la dospit. Femeile mai întîi, după aceea bărbaţii, au dănţuit în sunetul tobelor ceasuri în şir. Căpeteniile şi cei mai în vîrstă urmau să ospăteze şi priveau şirurile de dănţuitori. Mi s-a părut ciudat dansul : fete tinere îşi mişcau şoldurile, bătînd pe loc din picioare. În faţa lor aştepta un şir de bărbaţi, cu feţe vopsite, purtînd suliţe şi scuturi. Femeile înaintau cu paşi mărunţi, se trăgeau înapoi, înaintau din nou, pentru ca după zeci de asemenea mişcări să se prefacă, prin gesturi pe care izbutii pînă la urmă să le înţeleg, că le aduc daruri. Dansatorii se întovărăşeau cu un cîntec monoton din care desluşeam două nume : „Ma'doula" cîntat de femei ; şi „Am'Asu", cîntat de războinici. Cînd luna s-a ridicat în crucea cerului, femeile au plecat. Au rămas doar bărbaţii. Am îndrăznit să-l întreb pe N'Gola, înveselit de mîncare şi băutură, ce însemnau toate acestea.

— I-ai dăruit o brăţară de preţ Ma'doulei. Ea ţi-a dăruit hrană. La noi acestea sînt semne de dragoste : o vrei de soţie şi ea te vrea de bărbat.

— Dar n-am de gînd să iau nevastă la voi şi să rămîn pe vecie aici, i-am răspuns lui N'Gola. Ştii bine că vreau să plec mai departe, spre cetatea de scaun a regelui vostru, şi de acolo, dacă este cu putinţă, spre ţara mea.

Nu păru cîtuşi de puţin neliniştit.

— Cînd o să pleci, Ma'doula o să-şi găsească alt soţ. E frumoasă şi de neam bun. Bătrînul care stă lîngă tine şi care îi e tată a fost un războinic vestit. N-o să ducă lipsă de gineri.

N'Gola mă văzu că şovăi şi adăugă :

— Dacă nu vrei, mai ai timp să-ți schimbi gîndul. Dar asta ar însemna o jignire pentru bătrîn și pentru fată.

Teama de a fi izgonit era amestecată în sufletul meu cu dorința din ce în ce mai puternică de a avea o femeie a mea. Am lăsat lucrurile să se desfășoare de la sine. E bine să cinstești obiceiurile tuturor neamurilor. Bătrînul de lîngă mine, tatăl Ma'doulei, nu înțelesese nimic din ceea ce vorbisem cu N'Gola.

Ospățul urmă înainte, pînă în zori. O parte din nubieni se amețiseră. Băutura îi făcea să fie mai veseli și mai nestăpîniți decît pînă atunci. Cînd lumina începu să se îmbie cu întunericul, N'Gola se ridică. După el, se ridicară toți ceilalți. Tatăl Ma'doulei făcu un semn și un tînăr războinic îmi aduse o lance zdravănă, cu vîrful lung și lat, mai ascuțit ca o sabie grecească. N'Gola mi-a tălmăcit, încă o dată, înțelesul serbării :

— Ma'doula te vrea de bărbat. Tu, Am'Asu, să-i aduci tatălui ei o piele de leu, să-și încălzească oasele bătrîne, și atunci tu ești al ei și ea este a ta.

Îmi veni iar în gînd să mă împotrivesc. Nu fusesem niciodată meșter la vînătoare. Mă înfricoșam chiar de lupi și mistreți, animale mai puțin grozave decît leul. Cred că am făcut o mișcare de spaimă, fiindcă N'Gola adăugă :

— Dacă dai înapoi, înseamnă că îți este frică. Și noi știm că lui Asu nu-i e frică. Nu s-a temut să mă vindece, cu toate că asupra mea apăsa blestemul lui Ammon. Nu s-a temut să străbată pustiul, fără nici o armă, fără hrană și fără apă, și acum o să dea înapoi în fața unei fiare ?

Am simțit din nou vechea mea mîndrie răzvrătindu-se. Aceeași mîndrie care mă împinsese în arenă împotriva uriașului Ochos. Aceeași care mă făcuse să mă arunc în apa foind de crocodili și de hipopotami, pentru a-l mîntui pe Hapi. Aceeași care mă făcuse să înfrunt mînia lui Khaemonast, fiul faraonului, a marelui preot, a grecului Eheos, căpetenia străjilor.

Am luat, fără o vorbă, lancea.

Porniram într-un șir lung, înarmați cu sulițe grele. Războinicii — afară de mine — aveau scuturi de nuiele împletite, acoperite cu piele de bivol. Eu veneam îndată după N'Gola, care mergea în frunte. Drumul a durat o veșnicie. Cînd s-a făcut dimineață deplină, ajunsesem într-o cîmpie acoperită cu tufișuri și cu ierburi înalte.

— Așteaptă aici ! mi-a spus N'Gola. O să-ți trimitem leul.

Și s-au risipit în dreapta și-n stînga, într-un cerc larg.

Am rămas singur. Războinicii cunoșteau culcușul fiarei și căutau să o îndrepte spre mine. Am auzit strigăte depărtate și răgete venind tot mai aproape. Ierburile foșniră ușor și mă trezii față în față cu vînatul. Era un leu uriaș, mai lung decît mine, mai mare decît orice fiară din codrii Ahaiei. Avea ochii galbeni, ca de pisică. O coamă stufoasă și neagră îi împodobea capul puternic. Se oprise. Ar fi vrut să mă ocolească, dar strigătele îl încolțeau tot mai apropiate de el venindu-i din spate, din dreapta și din stînga. Singura stavilă în drum eram eu. Se chinci la pămînt, pregătindu-se să sară. Ar fi trebuit, poate, s-arunc înspre el cu

lancea, dar nu fusesem vreodată meșter în asta. Mi-era teamă că nu-l voi nimeri. Am așteptat. Cred că zeul Apollon — biruitorul de lei — îmi dădu putere și un sfat bun. Cînd leul sări, proptii bine-n pămînt sulița lungă. Vîrful ei lat i se înfipse adînc în coșul pieptului. Lemnul, gros și tare, se îndoi sub greutatea trupului uriaș și se frînse. Nu mă ferisem destul de repede ca fiara să nu mă atingă pieziș. Am scăpat cu o singură izbitură grozavă de labă, care-mi sfîșie carnea de pe umărul stîng. Lovitura m-ar fi ucis dacă mă nimerea în cap sau în piept. M-am clătinat. O durere ascuțită mă străbătu și sîngele țîșni, înroșindu-mi brațul. La pămînt, fiara se zvîrcolea în chinurile morții. Cred că totul ținuse o clipă, fiindcă îndată auzii foșnete și se iviră nubienii și N'Gola, dînd chiote de mirare și strigîndu-mi bucuroși numele :

— Am'Asu ! Am'Asu ! Am'Asu !...

Am priceput uimirea lor abia cînd am aflat de la N'Gola că de obicei vînătorul aruncă cu lancea și leul rănit este sfîrșit de ceata întreagă. Nici unul din nubieni nu s-ar fi încumetat să-l ucidă singur.

Mi-am îndreptat mulțumirile către Soarele ocrotitor, rostind cu glas tare, în limba de acasă :

— Iată-mă, Phoebus, erou din neștiință și teamă. Tu mi-ai trimis îndrăzneala aceasta !

Războinicii tăcuseră, luînd vorbele mele în grai necunoscut drept un descîntec. Apoi izbucniră din nou în strigăte de uimire și se apucară să joace în jurul leului un danț de biruință. Dușmanul, spaima turmelor, a copiilor rătăciți și a femeilor întîrziate seara pe ogoare, era răpus. I-au legat

picioarele cu frînghii şi l-au ridicat cu o prăjină, să-l ducă în sat. Cu o clipă înainte leul fremătase de viaţă. Sub piele muşchii se încordaseră viguroşi. Ieri alergase şi sărise după gazele. Pe ochii galbeni, care se încrucişaseră cu ai mei, începuseră să se aşeze gîze mărunte. Mă cuprinse o neînţeleasă părere de rău. Dintre toţi oamenii, eu singur, biruitorul, eram întristat. Regretam întîlnirea şi moartea. Mi-ar fi părut acum bine ca leul să mă fi ocolit şi să se fi topit în ierburi. Nu simţeam nici o mîndrie şi femeia dobîndită cu preţul acestei uciderи nu mă mai atrăgea. Sau eram poate ostenit şi spaima ascunsă pînă atunci ieşea la iveală din străfunduri ?

Ne-am îndreptat spre sat în ritmul monoton al unui cîntec care îmi preamărea curajul şi-mi făgăduia ca răsplată o fată neagră.

Mirarea şi bucuria femeilor şi copiilor din sat au fost şi mai mari decît ale războinicilor. Leul era duşmanul strămoşesc, fiara care pîndea în prejma izvoarelor, care se strecura în staule şi ucidea caprele, care îi făceau să se înfioare noaptea în colibele lor strîmte şi întunecoase.

L-au jupuit. Se minunau de blana deasă şi mătăsoasă. Preţul blănii era întreit, căci avea o singură spărtură, în dreptul inimii. N'Gola era bucuros şi mîndru de prietenul său cu părul de aur, care tremura încă neobservat de nimeni.

Ceremonia căsătoriei care a urmat la puţină vreme a fost simplă. La noi, în Ahaia, cu astfel de prilejuri ospeţele se ţin lanţ, zile în şir. Vaci grase, porci şi capre cad pradă veseliei nuntaşilor. Nenumărate burdufuri de vin se golesc cît e ziua de mare. Cîntăreţi pricepuţi laudă frumuseţea

soției și vitejia în lupte a bărbatului. Mirele bea mai mult decît toți, uitînd ceasuri în șir de fata pe care și-o aduce în palat să-i fie soție. Este un semn de slăbiciune neiertată să intre la mireasă înainte ca ultimul oaspete să fi părăsit masa. Tot semn de slăbiciune este să nu rîdă laolaltă cu toți de glumele grosolane care se fac pe seama farmecelor fetei. Nu vreau să spun că în asemenea căsătorii nu este cîteodată la mijloc și iubire, dar în căsătoriile noastre prea des se ține socoteala de neam și de zestre, de prietenii și de vrăjmășii moștenite. Un bazileu poate să se însoțească doar cu o fiică de bazileu și averile schimbate — turme de vite, vase de aramă și argint, arme, veșminte țesute cu măiestrie — sînt chezășia înțelegerii între oameni de același rang. Doar sclavii se căsătoresc între ei după voie, fără să dea și fără să primească nimic, ca unii ce nu au decît trupul și inima lor. Dacă aș fi rămas în Ahaia, aș fi avut parte de o nuntă potrivită cu bogăția tatălui meu Eumeniches și a maicii mele Ixiona. Aici căsătoria mea era asemănătoare cu aceea a unui rob. Dar ce altceva eram eu unul decît un sclav fugar ? Ar fi fost destul ca războiul dintre Nubia și țara Egyptos să se sfîrșească, să se încheie o pace, puțin trainică, destul ca faraonul sau marele preot să ceară înapoi sclavii fugari, și regele nubienilor ar fi dat poruncă să fiu trimis din nou în robie. Ar fi ascultat-o N'Gola ? Poate că da, fiindcă nu o dată aflasem că-n vreme de liniște chiar regele Nubiei își vinde supușii, pe vin și uleiuri de preț, negustorilor din josul fluviului.

Mulțumită lui Ares, războiul ținea, cu ciocniri mărunte pe hotar. Se zvonea pînă aici — pe ce

cale nu știu — că faraonul bolea și asta oprea ca războiul să se aprindă mai tare sau să se încheie pacea.

Mult trebuie să mă fi iubit Ma'doula, ca să-și lege viața de mine, străin pripășit pe acolo, de neam cu totul deosebit de ei, gîndind mereu la întoarcere, pîndit totdeauna de primejdia trimiterii înapoi în robie!

La nubieni femeile trăiesc mai mult departe de soți, îngrijindu-și copiii, lucrînd peticele de ogoare, tăbăcind piei, culegînd fructe și pregătind mîncarea.

În fiecare zi Ma'doula făcea focul, frigea carnea animalelor vînate de mine, cocea în spuză turte de orz, sau rădăcini bune de mîncat. Către seară aducea în colibă un braț de ierburi proaspete culese pentru noi, cu care pregătea patul. Mai vînasem un leu și blana lui moale așternută pe maldărul de ierburi parfumate i se păruse la început fără folos. Curînd se deprinse. Nu se culca ghemuită la picioarele mele, ca alte femei nubiene. O luam alături de mine, să-i fie mai cald, căci serile sînt reci, pe cît e ziua de caldă. Îmi spunea „Asu" și acesta era singurul cuvînt pe care-l înțelegeam din sporovăiala ei neîntreruptă, în care-mi povestea o mie de lucruri. Îi plăcea să vorbească și să cînte, întovărășind melodiile ei ciudate cu bătăi din palme și cu clinchet de brățări. Părea fericită, deși alegerea ei o înstrăinase de ceilalți nubieni. N-am iubit-o de la început, dar am fost bun cu dînsa, fiindcă suferisem multă vreme de singurătate. Îi vorbeam în limba mea

de acasă, deşi ştiam bine că nu mă înţelege. Rîdea, arătîndu-şi dinţii mărunţi şi albi ca zăpada. Rîsul ei semăna cu clinchetul brăţărilor.

Asta a fost la început. Apoi am băgat de seamă că rîde din ce în ce mai rar şi că melodiile vesele se schimbă cu altele, tărăgănate. Cred că simţise că nu o iubeam cu o dragoste adevărată, căci nu mai era la fel de voioasă ca mai înainte şi uneori mă privea lung, cu ochii aproape trişti. Mi-a devenit dragă abia mult mai tîrziu, atunci cînd m-a însoţit de bunăvoie în drumul meu la cetatea de scaun a regelui nubian.

În sat mulţi mă priveau ca pe un prieten. Îmi lăudau agerimea la vînătoare şi se temeau de mine căci N'Gola le spusese că sînt un mare vrăjitor. Aveam însă şi duşmani, cîştigaţi fără vreo vină din parte-mi. Ţin minte o întîmplare. Tribul pornise să vîneze bivoli de apă, animale greoaie pe pămînt, dar sprintene în fluviu, mari şi urîte. Egiptenii le divinizează, dar nu se dau în lături să facă din pielea lor bice pentru robi. Nubienii iubesc carnea lor grasă, cu miros de mîl, deşi vînătoarea prezintă mari primejdii. Fiindcă bivolii de apă trăiesc mai mult în fluviu, trebuie să-i cauţi acolo. Cinci-zece bărci, fiecare cu patru-cinci oameni, pornesc de la mal spre locurile unde animalele caută hrană sau se scaldă. Se avîntă în mijlocul turmei şi se străduiesc să despartă un bivol. Iscusinţa stă în lovitura de suliţă. Arma trebuie zvîrlită cu putere şi de la depărtarea potrivită ca animalul rănit să nu răstoarne barca. Este un loc în care, odată nimerit bivolul de apă, sîngele ţîşneşte din plin, înroşind valurile şi slăbind animalul. Zadarnic se afundă, căci nu poate rămîne

mult sub apă. Alte și alte sulițe se înfig în el, pînă îl doboară cu totul. Atunci trebuie prins și legat, căci altfel cade la fund și cursul fluviului îl poartă în locuri neștiute. La o astfel de vînătoare, la care luam parte în barca lui N'Gola, mi-a șuierat pe la ureche o suliță grea, azvîrlită din spate. Am scăpat ca prin farmec de moarte. Lancea fusese aruncată, chipurile, într-un bivol de apă, dar animalul se cufundase cu o clipă mai înainte ca arma să pornească. Pe deasupra, căzuse prea aproape de mine și prea departe de bivol. M-am întors dintr-o dată. Într-o barcă apropiată, ridicat în picioare, un tînăr nubian mă privea descumpănit și rău. Cunoșteam privirea aceasta, aceeași și la albi și la negri. Așa mă priviseră în Egyptos marele preot și căpetenia străjii cînd vestisem că faraonul nu se prăpădise. Era o privire ucigașă, dar una de om care nu îndrăznește s-o facă pe față.

La întoarcerea în sat îi împărtășii bănuielile mele lui N'Gola. Băgase și el de seamă cum zvîrlise cu lancea tînărul, pe care îl chema Mem'be, ceea ce în limba de acolo înseamnă „șarpele". N'Cola a rămas pe gînduri și apoi mi-a spus :

— Ferește-te de el, dar ferește-te mai mult de altul.

Am început să caut privirile oamenilor ori de cîte ori stam cu ei împreună la foc, în piața bătătorită a satului. În afară de Mem'be, încă unul își întorcea ochii într-o parte, ferindu-se de căutătura mea. Era N'omo, vraciul tribului, un bătrîn descărnat, cu pielea atîrnîndu-i în cute la gît și pe burtă, un om cu o mare putere în sat. Chipul și pieptul îi erau vopsite cu pămînt alb, la gît îi

spînzurau nenumărate talismane. Locuia într-o colibă mai mare, ridicată într-o latură a satului. În faţa ei, înfipte în pari, vegheau hîrci de animale albite de soare. Descînta, vindeca, arunca blesteme, făcea vrăji pentru ca pămîntul să rodească, femeile să nască prunci, vînătorile să fie îmbelşugate.

Am încercat să mă apropii de el, dîndu-i totdeauna bucata mai bună, rădăcina cea mai bine coaptă, fructul cel mai zemos. Nu o făceam din teamă. Mă mîna dorinţa de a nu-mi mai trezi şi aici vrăjmăşii neaşteptate, ca şi curiozitatea pentru orice fel de vraci şi pentru vrăjile lor. Căutam să aflu cîte ceva din arta lui, căci Anu socotea că poţi învăţa de la orişicine. N-am izbutit. N'omo primea darurile mele mormăind, dar mă izgonea ori de cîte ori mă apropiam de coliba în care îşi ţinea leacurile şi-şi tăinuia cu grijă ierburile vindecătoare. Nu m-a lăsat niciodată să văd cum descîntă sau cum încearcă să vindece. Am înţeles din asta că se teme să nu-i fur din ştiinţă şi că îşi închipuie că rîvnesc să-i iau locul.

Trecuse o vreme. Mă băteau gînduri de drum. De mai multe ori îl întrebasem pe N'Gola încotro se află cetatea de scaun a regelui lor, dacă e departe şi dacă vin acolo corăbii din ţări străine. N'Gola se mira :

— Ştiu că vrei să pleci de la noi, Am'Asu. Nu e bine aici ? Mîncarea e bună şi Ma'doula e frumoasă...

Ori de cîte ori începeam deschis vorba despre plecare, nu-mi răspundea decît atît :

— Aşteaptă aici. Aşa e porunca...

N-aveam încotro. Trebuia să aştept.

Într-una din zile în sat izbucni larmă, strigăte mari şi vaiete de femei. Unul din bătrîni, mare şi gras — sînt şi la nubieni din aceştia — fusese găsit în colibă zăcînd pe spate, horcăind. L-au ridicat cu greu şi l-au dus sub copacul sfînt din mijlocul satului. Curios, m-am dus şi eu. Se strînseseră mulţi în jurul lui. Venise şi N'omo, mai spoit ca niciodată. Il cercetă, şi pe urmă, aruncîndu-mi o privire furişă, începu să sporovăiască, tot arătînd către mine.

N'Gola, care era şi el de faţă, se întunecă.

— Ce spune N'omo ? l-am întrebat încet.

— Că e o vrajă pe care tu ai aruncat-o. Omul acesta e unchiul după mamă al lui Mem'be şi fratele vraciului. N'omo zice că tu eşti vinovat.

— Vrăjitorul minte. Nici nu l-am văzut pe omul ăsta pînă azi. Spune-le, N'Gola.

Căpetenia mi-a răspuns gînditor :

— N-au să te creadă. Vrăjile pot fi trimise şi prin văzduh...

O singură privire aruncată bolnavului îmi fusese de ajuns ca să ştiu ce are. Mai văzusem astfel de boli în ţara Egyptos, venite din prea multă băutură la oamenii bătrîni şi graşi, necumpătaţi la vin şi la mîncare. Sîngele, împins în chip obişnuit de inimă prin întreg trupul, se adună în creier şi îl toropeşte. Bunul Anu mă învăţase cum să le vindec. Nubienii nu cunosc însă decît două feluri de boli : acelea produse de răni şi acelea produse de farmece duşmănoase. Ori de cîte ori nu văd sînge, e vina unui vrăşmaş care a aruncat deochiul sau o vrajă.

N'omo sporovăia înainte. Desluşii printre vorbele lui numele lui Mem'be, care era de faţă, şi pe care înţelesei că îl ia mărturie pentru adevărul învinui-

rilor sale. Tînărul privea încruntat şi dădea din cap a încuviinţare, tot arătînd şi el către mine.

— Mem'be zice că tu i-ai furat-o pe Ma'doula cu farmece. Tu i-ai îmbolnăvit unchiul, fiindcă voia s-o hotărască pe fată să se întoarcă la Mem'be, îmi tălmăci înainte pe şoptite N'Gola.

— Nu sînt vinovat, dar ştiu ce boală e asta şi cum să o vindec ! i-am suflat lui N'Gola.

— Mai bine nu le spuneam că eşti vraci. Dacă se prăpădeşte bătrînul, N'omo o să dea vina pe tine. Dacă te-apuci să-l vindeci, n-o să fie mai bine. Cine ştie ce-or să mai scornească ! Îi aţîţă pe oameni împotriva ta.

— Nu poţi să-i stăpîneşti ?

— Sînt căpetenie doar la război şi la vînătoare. În împrejurări ca asta, vrăjitorul e mai puternic ca mine. Şi mie îmi e teamă de dînsul, recunoscu ruşinat N'Gola.

Nubienii deveneau din ce în ce mai duşmănoşi, mai gălăgioşi şi mai ameninţători. Am zărit o clipă şi chipul înspăimîntat al Ma'doulei, amestecat în mulţime.

„Fie ce-o fi şi ce-or voi zeii !" mi-am spus. „Mai bine să-l scap. Văd eu ce e de făcut mai pe urmă".

Mi-am smuls cuţitul de la cingătoare, m-am aplecat deasupra bătrînului care tot horcăia cu ochii închişi şi i-am înţepat o vînă de la braţ. Un sînge negru şi gros ţîşni cu putere în ţărînă, aproape de focul care ardea veşnic pe vatra satului. Horcăiturile au prins să se liniştească, răsuflarea a devenit mai uşoară. Mă aşteptam ca mulţimea să se potolească, dar, spre uimirea mea fără margini, furia celor din jur s-a înteţit şi mai tare, ca şi cum aş fi

făptuit un păcat de moarte. Nimeni nu se mai îngrijea de bolnavul care prindea să-şi revină în fire. Urlau şi zbierau, vînturau pe deasupră-mi sulițele lor lungi, ațîțați tot mai tare de vrăjitor. Am întîlnit încă o dată ochii lărgiți de spaimă ai Ma'doulei şi am auzit prin larma de glasuri cuvintele lui N'Gola rostite în limba egipteană :

— Au să te omoare, Am'Asu ! Au să te omoare ! Ai spurcat vatra satului şi ai pîngărît focul cu sînge de om ! Păcat de moarte !

Înfricoşat şi el de păcatul pe care-l înfăptuisem, N'Gola se trăsese înapoi, lăsîndu-mă singur. Strîngeam încă în mînă cuțitul şi mă pregăteam să-mi vînd scump viața, deşi n-aveam nici o nădejde de scăpare. O sută de mîini se întindeau către mine, să mă apuce şi să mă tîrască dincolo de hotarul satului, ca să mă ucidă. Peste capetele şi umerii celor care mă înconjurau, începură să curgă pe neaşteptate, ca o ploaie, lovituri de ciomag. Mîinile mi-au dat una cîte una drumul. O ceată de războinici străini, în fruntea cărora şedea unul împodobit cu un coif de pene de struț vopsite în roşu, îşi făcea drum către mine. Căpetenia cea mare îmi puse mîna pe umăr, rosti cîteva cuvinte, care-i făcură pe toți să lase armele în jos şi să se tragă înapoi. Pe urmă îmi vorbi într-o limbă egipteană stricată :

— Acum, tu omul regelui nostru. Regele vrea să te vadă.

Scăpasem ca prin minune şi de astă dată. Mi-am ridicat ochii spre Soare. Era în mijlocul cerului, acolo unde se opreşte o clipă înainte de a-şi porni coborîrea, clipă în care avusesem noroc şi soarta îmi fusese prielnică.

Un lucru era neîndoielnic : după ce trimisul regal îmi puse mîna pe umăr, nici unul din cei din jur nu mai îndrăzni să se atingă de mine. Cu puțin înainte, m-ar fi ucis fără șovăială. Se petrecuse ceva de neînțeles.

Am plecat liniștit, prefăcîndu-mă nepăsător, deși inima îmi bătea în piept gata să-l spargă. La zece pași mai în urmă venea după mine Ma'doula. Mergea cu capul plecat, privind în pămînt. Altcineva nu m-a mai urmat. Am intrat în colibă și, istovit, m-am trîntit pe pielea de leu. Mi-am dat abia atunci seama că fusesem mai aproape ca niciodată de moarte. Mă simțeam gol pe dinăuntru, ca un burduf uscat din care s-a scurs ultima picătură de vin. Rînd pe rînd mă cuprindeau furia împotriva vraciului N'omo, a lui Mem'be, a tuturor, și îngăduința pentru oamenii aceștia cărora fără să vreau le făcusem rău. Lui Mem'be îi luasem femeia iubită, fără măcar s-o iubesc. Vraciului îi amenințam — așa credea el — puterea și trecerea în trib. Celorlalți le călcasem obiceiurile sfinte. Erau vinovați că îi stăpîneau neștiința și spaima de necunoscut ? Doar bătrînului gras și bețiv, prăbușit sub puterea rachiului, îi dădusem un lucru care nu avea să-i slujească prea mult : viața. Tot va cădea pînă la urmă, răpus de băutură. Pe urmă, gîndurile mi s-au întors de la ceilalți către mine însumi. Mă gîndeam în adîncul inimii mele : ce va mai fi de acum înainte și care mi-e soarta ? Iată, atît am dorit plecarea aceasta spre cetatea de scaun a regelui Nubiei și acuma, odată sosită, îmi pare că visurile pe care mi le-am făcut sînt zadarnice. Dacă tot ce spun aheii și egiptenii despre pămînt este doar o poveste ? Întîlnisem doar oameni și

lucruri necunoscute, nebănuite. Văzusem că pămîntul e de multe ori mai întins decît toată Ahaia. Poate nu străbătusem nici a zecea parte din întinderea lui. Fluviul Okeanos înconjurînd uscatul era poate o legendă. Legendă şi corăbiile pline cu oameni albi care trăgeau la ţărmul dinspre soare-răsare al Nubiei. Neliniştea mă făcea şi mai singur. Aş fi voit să vorbesc, să întreb, să capăt răspunsuri chiar mincinoase. Dar în jurul meu era pustiu. Numai Ma'doula mă aştepta afară, chincită la intrarea colibei. Aş fi chemat-o să intre şi să stea lîngă mine, pe pielea de leu şi pe patul de ierburi, dar ştiam că şi pe ea o împiedică să se apropie o putere necunoscută. N-a venit nici cînd s-a lăsat seara. Cînd am strigat-o, a scuturat speriată din cap şi n-a vrut să intre. În schimb, au venit după un răstimp N'Gola şi căpetenia cetei trimisă de rege. S-au ferit şi ei să m-atingă, au împins departe de ei fructele şi băutura oferite de mine. N'Gola mi-a vorbit. Tot timpul căpetenia cealaltă, de un rang mult mai mare, l-a aprobat dînd din cap, în semn că înţelege ce-mi spune prietenul meu în limba din ţara Egyptos.

— De acum înainte Am'Asu eşti omul stăpînului nostru, marele Sa'abakh, rege în Saaba. Nimeni n-are voie să se atingă de tine, nici tu să n-atingi pe nimeni. Marea căpetenie o să te ducă la marele rege Sa'abakh, al cincilea cu numele acesta. Eu l-am vestit mai demult că la noi a sosit un om de departe, care a trăit în ţara din josul apei celei mari, la curtea regală, şi a slujit preoţilor. Fii sănătos şi să-mi porţi şi de acum înainte iubire. Dacă regele te întreabă, răspunde-i. De nu, taci şi ascultă.

— Și Ma'doula ? întrebai.

— Poate să rămînă aici. Mem'be o să vîneze un leu. O vrea de soție. Poate să meargă cu tine. Atunci, pentru noi, Ma'doula moare. Nu are voie să se mai întoarcă niciodată.

— De ce, N'Gola ? am insistat eu.

— Așa e obiceiul. Dacă ea o să vină cu tine, să ai grijă de dînsa, Am'Asu. Femeile sînt slabe...

Afară începuse o petrecere cu dansuri și cîntece dată în cinstea trimișilor marelui Sa'abakh. N'Gola și căpetenia străină au plecat. Nubienii parcă uitaseră tot ce se petrecuse dimineața. Pe prag Ma'doula mă străjuia. Adormise. Am învelit-o ușurel cu blana de leu și eu m-am culcat pe pămînt, înăuntru.

Drumul spre cetatea de scaun a lui Sa'abakh. a ținut cîteva săptămîni. Ceata întreagă era alcătuită din vreo douăzeci de războinici, sub conducerea căpeteniei împodobite cu pene roșii. Ne îndreptarăm întîi spre miazăzi, avînd steaua ce stă nemișcată în spatele nostru, apusul la dreapta și răsăritul la stînga, pe urmă cotirăm spre partea din care Apollon răsare din mare. Însoțitorii mei erau iuți la mers, cum nu mai văzusem alții. Eu însă și biata Ma'doula țineam cu greu pasul cu dînșii.

Ținutul era locuit, cu sate așezate la o zi de cale unul de altul. Toate erau alcătuite la fel, din colibe rotunde așezate în cerc în jurul unei piețe de pămînt bătătorit, și înconjurate cu un gard de mărăcini, menit să apere satul de atacurile fiarelor. Pe măsură ce ne depărtam de fluviu și urcam spre munte aerul se făcea mai tare și nopțile mai reci. Cînd poposeam în sate și cătune trimișii căpătau lapte și fructe. Uneori vreun șef mai bogat le dădea cîte o capră grasă, pe care o mîncau

friptă pe jumătate la jar. Eu trezeam pretutindeni prilej de uimire, căci nici unul nu mai văzuse vreodată un om alb. Femeile și copiii și-o arătau zgomotos, pe față. Bărbații se prefăceau nepăsători. Mulți credeau că sînt zugrăvit din cap pînă în picioare cu pămînt alb. Mă înconjurau, mă priveau, pînă cînd căpetenia cu coif de pene roșii îi izgonea. Dar atît. Vraja aruncată asupra mea mă ocrotea pretutindeni. Nu mă atingea nimeni. Nimeni nu-mi dădea o bucată de carne sau o poamă din mînă. Mi le puneau înainte așteptînd să le iau singur. Căpetenia împodobită cu pene roșii era tăcută, stăpînită de mîndria marelui rang și de însărcinarea primită de la rege. De altfel, curînd mi-am dat seama că nu prea știa limba țării Egyptos și nu-i plăcea s-o vorbească. Se mulțumea să mă întrebe în fiecare dimineață :

— Tu bine ? Mîncat, dormit destul ?

Iar la popasuri îmi arăta pe degete numărul zilelor :

— Douăzeci... tu vezi marele rege.

Ma'doula se ținea departe de mine, doar seara venea mai aproape și se culca alături, fără să mă atingă. Eu purtam pielea de leu vînată pendînsa, o desagă în care ascunsesem cupa primită în dar de la Agamemnon și colanul de aur cu șerpi al lui Anu, și la cingătoare un cuțit scurt. Ma'doula căra după ea, într-o plasă de fibre, cîteva lucruri : o bucată de cremene, ascuțită ca un cuțit, ace făcute din oase de pește și o piatră rotundă, netedă care avea zugrăvit pe ea, cu pămînt alb și roșu, semne asemănătoare cu cele văzute pe trupul vrăjitorului N'omo, din satul lui N'Gola.

Pe măsură ce ne apropiam de ţinta călătoriei, noaptea se făcea mai rece. Nici ziua nu mai era atît de cald, căci urcam treptat către munţi. Poposeam totdeauna în sate. Aprindeam focuri mari la care ne mai încălzeam. Noaptea însoţitorii mei se îngrămădeau în colibe lipsite de ferestre. Eu aveam întotdeauna o colibă numai pentru mine, căci nimeni n-ar fi îndrăznit să se culce alături. Ma'doula tremura, goală, aşa cum plecase de acasă. Prin sate vedeam femei acoperite cu haine făcute din piei sau dintr-o ţesătură albă de pînză. Felul locurilor schimbase şi obiceiurile, făcîndu-i pe oameni să preţuiască îmbrăcămintea. Însăşi făptura oamenilor era alta : mai înalţi, mai zvelţi, cu nasuri drepte şi buze subţiri. Pielea le era mai puţin întunecată la culoare, asemănătoare cu pămîntul ars al vetrelor. I-am numit „feţe arse". Această parte a ţării purta şi un alt nume : Etiopia.

La un popas, i-am croit cum m-am priceput Ma'doulei dintr-o jumătate de piele de leu o haină să şi-o pună pe şolduri şi pe spate. Cînd văzu că îi aştern haina la picioare, bătu bucuroasă din palme şi se apucă să încheie bucăţile, cusîndu-le cu un ac din os de peşte şi cu un fir gros, împletit din fibre de ierburi. Era tare mîndră de îmbrăcămintea pe care o căpătase şi care se potrivea foarte bine cu brăţara de aramă pe care o purta la gleznă.

Am mers înainte, pe poteci pietroase. Satele se schimbaseră. Colibele erau clădite din pietre lipite cu lut. Ici şi colo, pe înălţimi, mi se păru că zăresc urme de ziduri prăbuşite.

Într-o bună zi, pe la prînz, după ce urcasem pe munte, căpetenia întinse mîna arătîndu-mi o îngră-

mădire de clădiri alburii și rosti un nume : Saaba. În drumul coborît pe care apucarăm, am trecut pe lîngă o adevărată cetate de piatră, prăbușită în ruină și pustie de oameni. Era cam la vreo două-trei mii de pași de potecă. De la depărtarea aceasta deslușii turnuri căzute la pămînt, blocuri mari de piatră rostogolite pe coastă, porți care nu mai erau decît niște găuri căscate. Aș fi vrut să mă abat într-acolo, dar căpetenia și războinicii se împotriviră, cu semne de spaimă :

— Acolo vechea Saaba. Bătrînii ziceau ei Ofir. A fost ridicată de duhuri...

Mi se păru ciudat și de neînchipuit ca oamenii aceștia, cunoscînd doar puține unelte, să fi putut ridica vreodată o asemenea cetate. Întrebai zadarnic. Singurul răspuns pe care-l primii era același : duhurile o ridicaseră cu multe „luni" și „sori" înainte. Dar eu știu bine că spiritele nu pot să clădească și nici nu au nevoie de cetăți și de case. Trăiseră pe aici, în vremea de demult, alte popoare ? Ajunseseră pînă în mijlocul Etiopiei arhitecții faraonilor sau înșiși egiptenii își trăgeau spița de pe aceste meleaguri ? Viața îmi era alcătuită din întrebări fără răspuns. Oricum, ruinele erau semn că legendele despre trecuta mărire a țării nu erau numai povești. Poate că odată locuiseră aici străinii pe care apa cea mare îi aducea pe corăbii, în căutarea aurului și a pietrelor de preț. Plecaseră, însă Ofirul căzuse în ruină și corăbiile poate nu mai trăgeau la țărmuri.

Gîndurile acestea îmi spulberau nădejdile făurite în drum. singurele care mă însuflețiseră în fuga mea către Nubia.

CARTEA a V-a

SAABA

De departe, cetatea Saaba strălucea albă în lumina necruțătoare a soarelui. Părea orașul de scaun al unui mare rege, stăpîn peste o țară puternică. Depărtarea, lumina și strălucirea sînt însă înșelătoare. Pe măsură ce ne apropiam, înfățișarea lucrurilor se schimba. Zidurile, de pămînt bătut, vopsite cu var alb, erau pe alocuri prăbușite. Ruinele fuseseră întărite cu palisade din trunchiuri, spărturile erau umplute cu grămezi de mărăcini țepoși, șanțul, odinioară adînc, se surpase, buruienile îl năpădiseră. Am pătruns în cetate pe porțile larg deschise, fără să fim întîmpinați de nici o strajă. Casele, pătrate, mărunte și strîmte erau așezate la întîmplare. Printre ele șerpuiau

ulicioare înguste, murdare, pline de copii despuiați, care se jucau în pulbere laolaltă cu mîțe, cîini slăbănogi, capre rîioase.

Trezeam și aici aceeași uimire ca în Nubia și tot ca acolo femeile și bărbații se temeau să se apropie de mine și să mă atingă, deși dorința de a o face li se citea în ochi. Locuitorii Saabei se deosebeau de nubieni. Erau mai firavi și aveau pielea deschisă la culoare, trăsăturile mai fine, buzele mai subțiri. Însăși limba lor suna mai altfel decît cea a băștinașilor din satul lui N'Gola. La unii din ei era vădit amestecul de sînge. De cîteva ori am zărit, printre etiopieni, chiar oameni din țara Egyptos, poate fugari ca și mine.

Pînă seara m-am odihnit într-o colibă joasă și răcoroasă. Ferestrele — niște deschizături înguste — și ușa zdravănă de scînduri o făceau să arate mai mult a închisoare decît a casă de oaspeți. Cu puțin înainte de apusul soarelui, căpetenia cetei care mă însoțise din satul lui N'Gola pînă la Saaba m-a vestit că trebuie să mă înfățișez regelui Sa'abakh. M-am curățat cum am putut de pulberea drumului și am îmbrăcat o cămașă largă, făcută dintr-o țesătură ușoară de in. Ca să-mi dau o înfățișare mai arătoasă, am scos din desagă colanul dăruit de Anu și mi l-am petrecut pe după gît.

Am mers din nou îndelung, prin alte ulițe întunecoase, pînă cînd însoțitorul meu, întinzînd mîna, mi-a arătat o îngrămădire dezordonată de clădiri mai înalte, în jurul cărora ardeau focuri uriașe de vreascuri, rostind: „Tellik ghebi". Dîndu-și seama că nu-l pricepeam, m-a deslușit în limba egipteană:

— Palatul cel mare. Acolo, Sa'abakh.

Coliba de sfat era împodobită bogat : arme, prăzi luate în lupte, chipuri de idoli cioplite în lemn atîrnau pe pereți și de stîlpii de sprijin ai tavanului. Măști vopsite țipător mă aţinteau de pe ziduri cu ochii lor roșii, galbeni, verzi, de nestemate. Într-un ungher, un morman de colți de elefant dezvăluia bogăţia în fildeș a țării.

O mulțime de bărbați și femei se înghesuiau înăuntru. Printre ei deslușii războinici înarmați cu sulițe și arcuri, vraci zugrăviți pe față cu semne albe, păzitori cu bice și cu bîte. S-au dat la o parte, lăsîndu-mi drum de trecere. Vraja mă stăpînea mereu. În cale, am atins din greșeală pe unul dintre ei, cu mîneca hainei. A sărit în lături strigînd înspăimîntat.

În fundul încăperii, pe o podină mai înaltă, ședea regele. Îl înconjurau bătrîni și căpetenii. Mai în spate se vedea o ceată de femei tinere.

Sa'abakh era așezat pe un jilț de lemn întunecat și lucios, încrustat cu fildeș, cu aur nelucrat și cu pietre de preț. Regele se ținea țeapăn. Mîinile i se odihneau pe genunchi, ca la statuile din Egyptos. Tronul fusese croit după acela pe care domnea Ram-Seth. Voia să arate astfel că puterea lui e la fel de mare și de întinsă ca a faraonului, sau totul era doar o întîmplare ?

În timp ce aşteptam în picioare, la zece pași de el, m-a privit îndelung, fără o vorbă. Rangul lui îl împiedica să-și arate uimirea, dar șoaptele celor care îl înconjurau îmi învederau cît de neobișnuit apăream în ochii acestor oameni. La un semn, un slujitor s-a apropiat și m-a luminat cu o făclie. Flacăra jucăușă pîlpîi și focul ei se oglindi

în colanul pe care îl purtam la gît. Au izbucnit strigăte înăbușite :

— Arue ! Arue !...

Mulțimea a început să freamăte. Pe chipul regelui, un flăcău mai tînăr ca mine, s-a așternut nedumerirea, amestecată cu un respect de neînțeles. S-a ridicat de pe tron și m-a chemat la sine. Cînd am ajuns lîngă el, mi-a pus amîndouă mîinile pe umeri și a rostit cu voce tare :

— Sa'abakh illun. În numele lui Sa'abakh...

Îndată după aceasta, am fost înconjurat de curioși. Mă atingeau, îmi cercetau chipul și părul, mîinile și picioarele. Vraciul, care cu cîteva clipe mai înainte sărise în lături fiindcă mîneca hainei mele se șterse de el, își umezise degetul arătător și mă freca de zor pe obraz. Cînd văzu că nu se duce culoarea, scuipă într-o parte, ca și cum ar fi vrut să alunge un blestem.

Vraja se risipise. Eram din nou un om ca toți ceilalți. Tumultul se potoli cu greu. În cele din urmă, se lăsă totuși tăcerea. Lîngă mine se strecurase un egiptean. Am vrut să-l întreb cine este, ce căuta la Saaba, dar cu un gest tainic m-a îndemnat să tac. Am tăcut. Datina cerea ca regele să vorbească primul. Eu nu aveam altceva de făcut decît să ascult și să răspund.

Sa'abakh se așezase de mult pe tronul lui bătut în aur și nestemate, încrustat cu fildeș, înțepenise iarăși cu mîinile pe genunchi și cu capul drept. În stînga și în dreapta se legănau evantaie lenește de frunze. Căldura se făcuse înăbușitoare. Regele a început să cuvînteze. Tălmaciul îmi deslușea spusele lui, ori de cîte ori regele se oprea.

— Sa'abakh, marele stăpîn din cetatea cea albă Saaba, urmaşul a zece regi din neamul Aruemedara, încoronat în oraşul sfînt Aksum, domn peste ţara Amhara, peste ţara Nubiei, îndreptăţit să poruncească în Egiptul de sus, îi doreşte bun sosit la palatul său străinului care poartă pe piept chipul şarpelui sfînt Arue...

Aşadar, iată ce trezise uimirea mulţimii şi ce îmi prilejuia bunăvoinţa lui Sa'abakh, mă gîndii eu. Glasul egipteanului răsuna monoton :

— ...şi îţi porunceşte să-i răspunzi cinstit, fără ascunzişuri, la tot ce te va întreba.

Mă scuturai din visare şi îmi încordai voinţa.

Iată ce întrebări îmi puse regele negru — dacă nu mă înşală ţinerea de minte — şi ce răspunsuri, în parte adevărate, în parte mincinoase, i-am dat :

— Străine, care-ţi e ţara şi neamul ? Răspunde-ne drept, fără teamă.

— Viu de departe, mărite, din ţara frumoasă numită Ahaia,
Foarte bogată în turme de vaci şi de tauri şi-n oameni
Tari de vîrtute, deprinşi la războaie şi lupte cu lancea.
N-ai auzit despre dînsa ; e departe de-aici, peste marea
Care desparte în două pămîntul făurit de zeii puternici.
Tată-meu vitreg e-acolo un rege cu vază, ca tine,
Mare stăpîn peste ogoare bogate şi potop de oştire...
Nu-i sînt fiu bun, dar m-a crescut de mic în palatu-i,
Neamul mi-e mai presus de-o înrudire regească ; doar mama
Îmi spuse, atunci cînd pornii de-acasă pe mare cu alţii,
Că-s zămislit din iubire de fată cu Soarele, zeul Apollon.
Zeul venise la dînsa sub chip de balaur năprasnic,
Asta mă face să port colanul în formă de şarpe.

Drept mărturie îmi stă părul meu galben cu totul de aur,
Cum nu mai are pe lumea aceasta vreunul din oameni.
M-am fost pornit la război înspre Troia, cetate de seamă
Şi-n vrăjmăşie cu noi. Dară nava cu care plecasem pe apă
A fost împinsă de vînturi vrăjmaşe pînă în ţara Egyptos.
Cei de-acolo, cu dispreţ pentru zeul ce-mi este părinte,
Lacomi de robi pentru muncile grele la scosul de piatră,
M-au azvîrlit în robia în care stătui ani o mulţime.
Cînd îmi veni la-ndemînă, fugii, urmărit de oştire duşmană.
Iată-mă acum printre voi, cu-o nădejde mai bună în soartă,
Căci auzii mai demult de purtarea-ţi şi de mila cea mare
Ce-o au nubienii pentru robii fugiţi din Egyptos.

Tălmăcirea se făcea încet. Din cînd în cînd prindeam cuvinte cunoscute : Keftiu, Ra, Illu, Hemi, însemnînd Ahaia, Apollon, Troia, Egyptos... Apoi ascultai din nou vorbele regelui :

— Spune, străine, căci ştii dacă ai fost în robie amară
Chiar în oraşul de scaun al zeului Ammon, Nù, cel de piatră,
Ş-ai cunoscut preoţime şi oameni cu vază la templu şi curte,
Aşa am aflat de la N'Gola, un om de nădejde al nostru,
Care-i acuma puterea ţării Egyptos şi gîndul ce-o poartă
Faţă de noi nubienii — războiul sau pacea ? Şi ce pregăteşte ?

Ce răspuns să le dau ? Să le arăt adevărul, cum îl credeam sau să scornesc vreo minciună ? Anu, preotul, îmi repetase că sînt dator să rostesc adevărul, dar adăugase :

— Uneori, adevărul e bine să-l ascunzi...

Tălmaciul mă privea ţintă, ca şi cum ar fi voit să-mi trimită o povaţă, dar nu putui să o deslu-şesc. Totuşi, am ales, fără să stau să chibzuiesc

prea mult, adevărul, socotind că regele știe mai multe și vrea să mă încerce :

— Eu am văzut de curînd la hotarul ce vă desparte
Mulțimi de oșteni bine gătiți cu arme lucioase și care,
Dar n-aș putea să vă spun dacă vor să aprindă războiul
Sau le e teamă de voi și de oștile voastre viteze la lupte.
Cred că ar face-o curînd, dacă stăpînul ce șade la Teba
N-ar fi bolnav, zăcînd de o vreme între viață și moarte.
Fii are doi : unul rîvnește războiul, dar altul, mezinul,
Vrea pace cu voi, etiopii, și cu cei dinspre soare-apune...

În timp ce se tălmăceau vorbele mele, m-am uitat împrejur. Văzui semne de aprobare și auzii încuviințări. Dacă aș fi știut limba, aș fi înțeles mai bine. Poate spuneau „Drept a grăit străinul acesta", fiindcă așa spuse apoi și regele lor.

— Drept ai grăit pînă acum, străine venit din țări depărtate,
Știm de la alții că țara Egyptos acum e slăbită de boala
Regelui ei și că unii așteaptă să moară degrabă bătrînul.
Vești de acestea ne vin prin fugari și prinșii în lupte.
Numai să știi : nubienii nu se închină la soare sau stele,
La noi, strămoșii sînt zei. Ziua stau în morminte, dar noaptea
Merg peste tot ; de aceea le aducem prinoase de hrană.
Văd că și tu îl cinstești pe balaur, zeul nostru mai mare,
Strămoșul spiței de regi din care mă trag, Arue...
Încă un lucru să spui deslușit ; după aceea du-te în pace
Tu și femeia-ți, în casa pe care ți-o dăm de la noi, locuință.
Am auzit că ești vraci iscusit, dar nu văd la tine nici unul
Din semnele care arată darul acesta la oameni !
— Mare stăpîn, am deprins la Egyptos fiertul de ierburi
dar vraja
Îmi e ascunsă de tot. Egiptenii nu spun la străini de acestea.

Văd lîngă tine bătrîni pricepuți. Eu unul nici pe departe
N-aș îndrăzni să măsor nepriceperea mea tinerească
și mintea-mi
Cu vrăjitorii ce stau lîngă tronu-ți. Rîvnesc doar atîta :
Un trai liniștit sau voie să plec mai departe...

Răspunsurile mele plăcuseră vracilor. Știind că viu din Egyptos, țară vestită în farmece, se temuseră desigur că voi încerca să-mi fac vreun loc lîngă rege. Mai mult, lauda pe care le-o adusesem, recunoscînd marea lor pricepere, avusese darul de a-i face să mă privească cu ochi buni.

Trecusem încercarea. Mi-o spuse în taină și egipteanul tălmaci, cînd ieșirăm din palat :

— Ai vorbit bine, ai o minte ascuțită. O să trec în curînd pe la tine să-mi povestești ce-i în Egyptos, căci e mult de cînd am plecat de-acolo.

Regele îmi dărui o colibă, tain de făină, lapte și carne. Ma'doula avea să gătească mîncarea. La cererea mea de a mi se îngădui să plec mai departe nu mi se dăduse nici un răspuns. N-o tălmăcise oare egipteanul sau Sa'abakh se făcuse că n-a auzit-o ? Cine știe ce planuri își făurea regele ! Avea poate de gînd să mă țină pe acolo sau să mă trimeată cu oaste în țara Egyptos !

Eram obosit de douăzeci și una de zile de drum, dar nu izbuteam să adorm. Ma'doula se strecurase în colibă, și cînta ușurel șoptindu-mi fără încetare numele :

— Asu, Asu, Asu...

Adormii tîrziu. Zeii îmi trimiseră vise. Sau erau doar gîndurile mele rămase treze, în timp ce eu dormeam ? Văzui întinsurile stîncoase ale Ahaiei, casa noastră și cîmpurile pe care alergasem în

copilărie. Pe urmă, cu o rostogolire neobosită, marea albastră și valurile spărgîndu-se unul de altul, înviind și iarăși spărgîndu-se. Era o mare fără țărmuri, marea Okeanos, curgînd neîncetat, nesimțit, în jurul uscatului nostru, întinsă pînă la tărîmul de dincolo, plin, pentru noi, aheii, de zei și de suflete moarte, care, ca și în Etiopia, trebuiau îmbunate cu jertfe. Pentru cei din țara Egyptos, tărîmul străbătut de șacalul Anubis, de Toth cel cu cîntarul, stăpînit de Osiris și de maica lui Isis, locuit de sute de mii de mumii adunate de veacuri prin peșteri : oameni, păsări, cîini, mîțe, crocodili. De la un capăt la altul al pămîntului, egiptenii vedeau pe bolta cerească trupul zeiței Nuth. Picioarele și mîinile ei începeau și sfîrșeau în marea spre care îi atîrna părul despletit. În Ahaia, credeam că bolta cerească este un drum pe care aleargă Apollon în carul său de război, tras de telegari înaripați. Etiopienii aceștia nu știau nimic despre cer și nici nu voiau să se întrebe. Poate credeau că e o cîmpie presărată cu pietre nestemate — stelele — și cu bulgări de foc — soarele și luna. O voce abia auzită mă chinuia : „Unde e adevărul, Asklepios, unde e adevărul ? Ești om, fiu de zeu, fiu de șarpe, vraci, rob, sau un biet venetic zvîrlit pe meleaguri străine de vînturi ?“ Pe urmă, în fața ochilor mei adormiți, în dosul pleoapelor strînse, se perindară țări necunoscute, cu oameni ciudați, așa cum nu întîlnisem nici în Egyptos, nici în Nubia, nici la Saaba. Chipurile lor se ștergeau, se împleteau ca în ceață și glasurile lor mă chemau de departe : „Asklepios, Aton-Asu, Ammon-Asu, Asu...“

M-am deșteptat speriat de toate aceste vedenii. Lîngă mine ședea Ma'doula, neliniștită de somnul meu tulburat, și mă striga pe nume.

Viața e un lucru ciudat. Ma'doula prinse să-mi fie dragă, nu mult, dar mai dragă decît înainte. Zile întregi ședeam numai cu dînsa. Începui să o învăț, încetul cu încetul, limba Egiptului. Învăța greu, dar nădăjduiam să ne putem înțelege.

Așteptam cu răbdare sosirea egipteanului. Plănuiam să aflu de la el ce soartă îmi pregătește regele Sa'abakh și dacă voi putea, mai curînd sau mai tîrziu, să plec din țara aceasta. Eram însă dator să iau bine seama : nu puteam ști cît de deschis îmi va vorbi tălmaciul. Putea să folosească cuvintele mele împotrivă-mi. Dar putea să se schimbe și într-un prieten. Întîrzie mult : cîteva săptămîni. Pesemne că nu găsea prilejul potrivit să-și țină făgăduiala. Nu mai nădăjduiam să-l văd cînd, într-o zi, pe înserat, veni și se așeză împreună cu mine la vorbă. La început mă întrebă el și primi pe larg răspunsurile cuvenite. În timp ce mă asculta, oftînd din cînd în cînd, se juca, zgîriind semne pe pămînt și ștergîndu-le unul după altul. Ca din întîmplare desenă și cercul cu raze al soarelui.

— Preotul mă numea din cînd în cînd Aton-Asu, am strecurat eu nepăsător.

Egipteanul tresări.

— Ești și tu dintre închinătorii lui Aton ?

I-am răspuns pe dată că nu, dar că auzisem despre Aton, un zeu pe care egiptenii îl izgoniseră de mult și ai cărui credincioși fuseseră stîrpiți.

— Află că au mai rămas unii. Se ascund. Sînt și pe aici o seamă. Au fugit de Ammon. Părintele

lui Sa'abakh, şi Sa'abakh i-au primit ca pe niște meșteșugari buni și de trebuință. Și eu sînt dintre dînșii. Învățătorul tău făcea poate parte dintre noi. Altfel nu l-ar fi pomenit pe Aton, căci la Nù zeul e blestemat şi rostirea numelui său plină de primejdii. Multă încredere a avut în tine, un străin !

— De multe ori îmi spunea „fiule". Anu îmi era ca un părinte. Fără el m-aș fi prăpădit în carierele de piatră sau muncind la înălțarea mormîntului regesc. Cum și cui aș fi putut să-l vînd ?

— N-au mai rămas mulți închinători ai lui Aton. Cîți mai sînt în Egyptos nădăjduiesc, așteptînd întoarcerea zeului, urmă egipteanul. Preoții au aflat despre mine numai din propria-mi vină ! Îmi este rușine să mărturisesc, dar eram beat de bere cînd am strigat într-o cîrciumă că stăpînirea lui Ammon se va prăbuși încă o dată și deasupra țării o să răsară din nou un singur zeu, Aton ! Am fugit. M-ar fi silit să dezvălui numele celorlalți credincioși. Sînt slab, n-aș fi putut răbda chinurile. Băutura mă face să vorbesc ce nu trebuie. Din fericire, etiopienii nu știu să pregătească băutura amăruie din orz.

Glasul lui trăda mai degrabă părere de rău, pentru această neștiință, decît bucurie.

— Preoții blestemaților berbeci, tauri și crocodili, au iscoade peste tot și m-ar fi pedepsit cu străşnicie dacă ar fi pus mîna pe mine. Iată de ce am plecat din Egyptos aici, unde nimeni nu mă întreabă la ce zei mă închin. Mi-am părăsit nevasta. S-o fi măritat cu altul...

De aci înainte îmi răspunse cu bunăvoie la toate : ce putere au etiopienii, care sînt obiceiu-

rile lor și ce gînduri nutresc împotriva țării Egyptos.

— Regele de acum s-a urcat nu demult în scaun. E lacom de prăzi și ar vrea să aprindă războiul, dar așteaptă o vreme prielnică. O parte din bătrîni sînt de părere să amîne năvala cît faraonul cel mare e în viață. Sa'abakh e tînăr și fără minte ca un ied de curînd fătat. Îi arde de zburdălnicii. Socotesc că n-o să asculte decît de pornirile lui bătăioase.

— Vai de el! Fiul lui Ra a încheiat pace cu Hatti. O să aibă oaste destulă să se împotrivească lui Sa'abakh.

Egipteanul ridică însă din umeri :

— Închinătorului lui Ammon n-o să-i slujească la nimic ostașii greu înarmați și carele de luptă. Pentru asemenea războaie, îi trebuie oameni sprinteni.

Îmi deslușì apoi cum poartă etiopienii războiul : prin izbiri neașteptate, fiindcă se tem să dea piept de-a dreptul cu oastea egipteană. Cînd se văd înfruntați de o putere mai mare se trag înapoi. Dacă ei sînt mai tari, pacea le este cumpărată. Dacă sînt slabi, o cumpără ei, cu aur, pietre de preț și robi. O înfrîngere a etiopienilor înseamnă sfîrșitul lui Sa'abakh.

— Dar egiptenii nu pot să-i urmărească pînă în munții și pustiurile pe care le locuiesc, îmi dădui eu cu părerea.

Egipteanul rîse :

— Nu pot, e drept, dar sînt în stare să ridice împotriva regelui căpetenii nesupuse. Tinerelul se teme strașnic de asemenea uneltiri. Căpeteniile de triburi vor cîștig : dacă nu-l dobîndesc din Egyp-

tos, se întorc împotriva regelui. Atunci vrăjitorii îl ucid și aduc în locul lui un urmaș. Alteori el însuși dă vina neizbînzilor pe vraci. Bieții de ei, n-au viață prea lungă...

Făcusem bine că ocolisem întrebarea regelui Sa'abakh privind puterea mea de vrăjitor. Altfel m-ar fi amestecat și pe mine la înfrîngerile sau biruințele lui. Un singur lucru nu știu să-mi spună egipteanul : care avea să-mi fie soarta ? Un al doilea îl tăinui : la întrebările mele despre oamenii albi care vin de peste mare și despre „cetatea duhurilor" se închise într-o tăcere din care nu l-am putut scoate. În cele din urmă se ridică și înainte de a pleca îmi spuse :

— Dacă vrei să mai vin, să nu-mi ceri niciodată să vorbesc despre vechea Saaba. „Cetatea duhurilor" e apărată de blesteme. Cine calcă în ea cade mort. Tot așa se întîmplă și celor care vorbesc despre oamenii albi care vin pe corăbii. Tainele acestea sînt legate între ele. Să-ți fie destul cît ți-am spus. Dacă ai gînduri de fugă, păstrează-le doar pentru tine. Nu le destăinui nimănui, nici mie, nici măcar femeii negre care este cu tine. Sa'abakh are iscoade pretutindeni...

Mă temeam mai mult de oameni decît de zei și de duhuri și dorința mea tinerească de a ști îmi dădea ghes să caut dezlegarea. Hotărîi să aflu ceea ce doream înfruntînd orice primejdii, căci secretul care înconjura cetatea și legenda oamenilor albi trebuia să fi fost însemnat. Care era legătura între ruinele Ofirului și legendele despre corăbierii veniți să caute pietre și aur ?

Treptat, etiopienii se obișnuiseră cu mine. Pielea mea albă și numele Am'Asu nu-i mai mirau.

Se învăţaseră şi cu plimbările mele prin oraşul lor. Mă vedeau adesea împreună cu vracii sau cu căpeteniile şi începeau să-mi dea cinstea care îi înconjura pe aceştia. Curiozitatea femeilor şi a copiilor ţinu timp mai îndelungat, dar pînă la urmă se potoli şi ea. Mă cunoşteau pînă şi cîinii şi nu mai lătrau furioşi după mine decît atunci cînd eram îmbrăcat cu blana de leu. Doritor să atrag cît mai puţin băgarea de seamă, mă îmbrăcam de obicei într-un veşmînt de pînză albă. Regele mă mai poftise de cîteva ori, pe urmă se plictisise. Îşi pierdea vremea cu sfaturi nesfîrşite : mereu veneau la Saaba căpetenii de triburi, punînd la cale războiul, tîrguindu-se ceasuri în şir cu privire la împărţirea prăzii pe care încă nu o luaseră, sau tocmindu-se în privinţa numărului de oameni pe care să-i aducă în luptă.

Se apropia anotimpul marilor ploi. După el avea să urmeze, după cîte se şoptea prin Saaba, războiul. Vestea mi-o întări egipteanul.

— Regele o să te ia şi pe tine la luptă, dacă sfatul marilor căpetenii o să hotărască o năvală în Egyptos. Vrea să te ţină alături de dînsul...

Ştirea nu-mi pricinui nici o bucurie, dar mă împinse mai degrabă la fapte. Vroiam să plec mai departe şi pentru aceasta trebuia să dezleg taina corăbierilor şi a cetăţii Ofir. Am ales pentru asta ultima noapte cu lună plină înainte de venirea iernii. Spunîndu-i Ma'doulei să mă aştepte liniştită, m-am strecurat afară din cetate. Am urcat pe cărarea de piatră, apoi am părăsit-o, luînd-o pieptiş spre oraşul căzut în ruină. Luna lumina ciudat, alb. Era nespusă tăcere. Se zăreau doar focurile aprinse în Saaba. M-am îndreptat către

ziduri, ocolind blocurile uriașe rostogolite din ele. Blocurile erau atît de mari, încît nici o sută de oameni nu le-ar fi putut clinti din loc. Fuseseră urnite și zvîrlite departe de vreun cutremur. În Etiopia pămîntul se zdruncină ades, iar departe, în mijlocul țării, ar fi munți care scuipă foc și piatră topită, fierbinte. Printr-o spărtură, am intrat înăuntru. Era destulă lumină ca să pot deslușì străzi, palate și temple risipite peste tot, despărțite între ele de mari piețe. Lumina de lună mărea totul, dînd umbrelor adîncime, prelungindu-le și făcîndu-mă să văd ruinele aproape uriașe.

Orașul părea părăsit de cînd lumea. Nici o urmă de război sau de distrugere făcută de mînă de om. Casele, palatele și templele erau goale. Din uliță în uliță am ajuns în centrul cetății. Un bloc pătrat, cioplit dintr-o piatră cenușie, cum nu mai văzusem niciodată pînă atunci, odihnea singuratic în pustiul unei piețe întinse. M-am apropiat. Luna, care își arunca lumina pe una din fețe, scotea la iveală desene ciudate, rînduite ca într-o poveste. Încercai să le înțeleg : egiptenii scriau și ei cu semne care nu erau altceva decît chipurile lucrurilor. Am văzut un șir lung de oameni cu capete rotunde și mari venind dinspre o întindere nesfîrșită. Țărmul la care ajungeau era stîncos, presărat de munți. Pe el se ridica o cetate pe care o asemuii cu orașul căzut în ruină. Ființe asemănătoare la chip cu egiptenii li se închinau în genunchi, cu mîinile întinse în semn de supunere. Apoi, marea însemnată cu valuri și străbătută de pești, pe care pluteau corăbii. Aceiași oameni ciudați, cu capete rotunde și cu trupuri abia conturate, însoțiți de egipteni ședeau pe malul ei. Pe mare plu-

teau corăbii mînate de bărbaţi înveşmîntaţi în haine lungi. Şi unii şi alţii schimbau între ei daruri. Alunecînd pe cer, luna descoperea treptat o altă faţă a pietrei, pe care şedea săpată plecarea ciudaţilor străini. Păreau că se înalţă la cer, dînd porunci egiptenilor, care le primeau.

Mi-am dat seama că întreaga poveste, al cărei sfîrşit şi început nu-l citisem încă în piatră, era săpată pe celelalte două feţe şi plănuiam să aştept rotirea lunii, ca să o desluşesc în întregime. Stăpîniseră oare cei din ţara Egyptos munţii aceştia sau de aici îşi trăgeau obîrşia ? O legendă spunea că oamenii Hemi coborîseră spre fluviu dintr-o ţară săracă şi pietroasă, cu veacuri şi veacuri mai înainte, pe vremea zeilor.

Cufundat în contemplarea desenelor şterse, înfăţişînd întîmplări petrecute de mult, cuprins de uimire şi de neînţelegere amestecate cu spaimă, nu băgasem de seamă că cerul se întunecase treptat. Zgomote surde de tobe, venind de la Saaba şi izbucnind dintr-o dată, mă treziră. Ridicai ochii : pe cer pluteau, se îngrămădeau, se ciocneau nori negri. Cîteva fulgere brăzdară cerul, luna se ascunsese. Se făcu întuneric şi ploaia se dezlănţui cu putere neînfrîntă. Ropotul tobelor se curmă, la fel cum începuse. Sosise anotimpul ploilor mari. Am alergat pe întuneric, căutînd drumul de întoarcere. Şiroiam de apă, veşmîntul larg de pînză îmi era ud leoarcă, mi se lipea de trup, împiedicîndu-mă din fugă. Trebuia să mă grăbesc, să nu mă apuce dimineaţa. La lumina fulgerelor recunoşteam locurile prin care trecusem. Pînă la urmă am izbutit să ies din cetate şi să ajung la poteca schimbată acum într-un torent de apă. În sat am pătruns cu

ușurință, căci negrii se trăseseră toți la adăpostul șubredelor lor locuințe. Întins lîngă focul aprins în grabă de Ma'doula, mă încălzeam și mă zvîntam cugetînd la înțelesul celor citite pe piatra cenușie. Adevărat, plutiseră odinioară pe marea dinspre răsărit corăbii. Dar dacă mai veneau și acum, nu știam și poate nici n-aveam cum și de unde să aflu. Totuși, hotărîi să ajung cu orice preț și cu orice primejdii la marea învecinată pe care navigau odinioară corăbii cu oameni albi.

Au trecut săptămîni după săptămîni de ploi nesfîrșite. În sat viața parcă se oprise în loc. Umbre ude treceau rar pe ulițele prefăcute în rîuri de apă și noroi. Uneori egipteanul venea pe la mine să se încălzească. În aceste zile și nopți de ploi, mi se arătă încă un lucru, căruia la început nu-i dădui însemnătate. Ma'doula se schimbase : slăbise la trup, fața îi era trasă, ochii parcă îi ardeau în cap. Suferea mereu de frig și focul de vreascuri ude nu ajungea să-i izgonească din mădulare răceala. Ploile necontenite și noroiul umed îi înghețau picioarele. Ori de cîte ori se întorcea în colibă — aducînd lemne sau hrană — era scuturată de friguri. Tînjea după țara ei caldă și uscată, după apa călduță a fluviului, după soare. Ședea mai tot timpul lîngă foc, tușind și ștergîndu-și ochii înroșiți de fumul înțepător. Se mai înviora doar atunci cînd egipteanul încerca să o încredințeze că vremea aceasta nu va ține o veșnicie și că soarele și căldura se vor întoarce. În zilele acelea — după plecarea oaspetelui — începea să-mi cînte ușor un cîntec făcut de dînsa, întovărășindu-l cu bătăi din palme. Zilele petrecute împreună și străduințele

mele o făcuseră să înceapă a vorbi puțin limba egipteană, astfel că într-o bună dimineață îmi tălmăci, stîngace, vorbele pe care le îngîna cîntînd :

— La pîrîu a venit să bea apă
un pui de gazelă din pustiul M'ba.
La pîrîu a venit să bea apă
leul cel tînăr.
Leul i-a spus : „Vino cu mine, pui de gazelă,
lasă pustiul M'ba și vino cu mine."
„Viu, i-a răspuns gazela cea zveltă.
Viu chiar dacă vrei să mă sfîșii..."

Atît îmi amintesc din cîntecul Ma'doulei, căci timpul m-a făcut să-i uit sfîrșitul. Il ascultam odată cu ploaia care răsuna pe acoperișul de paie. Despre ploile acestea spun unii că ele sînt cele care umflă izvoarele fluviului Egyptos. Cînd se sfîrșește iarna în Etiopia, apele multe adunate se prăvălesc la vale. În calea lor către mare trec peste maluri și acoperă ogoarele, lăsînd pe ele un mîl bogat. Cu cît e apă și mîl mai din belșug, cu atît anul e mai roditor. Egiptenii, sînt mulțumiți. Etiopienilor însă vremea aceasta nu le e de nici un folos.

În vremea lungilor sfaturi de seară cu egipteanul, aflam lucruri noi. Se împrietenise cu mine, era mai deschis la suflet și uneori amărăciunea care-l cuprindea în țară străină îl împingea să blesteme Saaba, Egiptul, pe sine însuși și soarta care îi fusese dată. Într-una din aceste seri, cînd ploaia cădea parcă și mai nepotolită, îi făcui prietenului meu tălmaciul o bucurie neașteptată.

Într-un mare urcior de pămînt, pusesem de cîteva zile grăunțe de orz încolțite, acoperite cu multă apă, și urmasem cu sfințenie toate operațiile prin care egiptenii pregătesc băutura lor obișnuită. E amăruie și mai slabă ca vinul. Băută fără socoteală se urcă ușor la cap și îmbată. Tălmaciul nu mai gustase de mult bere — de cînd plecase din Egyptos, căci nubienii nu se pricep să o facă — și vederea ei îl înveseli dintr-o dată. Îl îndemnai să soarbă cît de des, căci aveam din destul și mă ascultă fără să șovăie. Cînd îl crezui ajuns cu totul sub puterea băuturii, adusei din nou vorba de legenda oamenilor albi, veniți pe țărmul de răsărit cu corăbii, adăugînd :

— Fără îndoială, tu nu știi nimic. O fi o taină prea mare pentru tine, egipteanule.

Băutura și mîndria îi dezlegară limba :

— Nu-i o poveste cum crezi tu, Asu. E drept, e o taină, dar mie nu-mi sînt ascunse nici unele din tainele nubienilor. Trăiesc doar de mult printre dînșii...

Am ascultat cu încordare cele ce-mi spuse din lăudăroșenie — adevăr amestecat tot mai mult cu bîlbîieli de bețiv. Ca să prindă curaj, sorbea tot mai des și mai lacom din oala cu băutură amăruie. În cele din urmă adormi, toropit de puterea ascunsă în oală. L-am întins lîngă foc și l-am lăsat să doarmă cît a vrut.

Se trezi abia dimineață, văitîndu-se de durere de cap : încercă să-și aducă aminte ce vorbise cu mine, fără să izbutească. L-am liniștit, spunîndu-i că-mi povestise — pentru a nu știu cîta oară — de viața lui în țara Egyptos.

— N-am vorbit de corăbii ? mă întrebă bănuitor.

— Desigur, i-am răspuns. Ai vorbit îndelung de corăbii, dar ai vorbit de corăbiile care plutesc pe valurile fluviului. Cum de nu-ți mai aduci aminte ?

— Nici de oameni albi ?

— Te-ai mirat încă o dată de pielea albă a aheilor. Ai uitat și aceasta ?

Încredințat că nu pălăvrăgise altceva, plecă, tot ținîndu-și capul cu mîinile. Dar după această întîmplare, mă ocoli o vreme cu toată pofta pe care o simțea pentru băutura egipteană...

Se apropia sfîrșitul iernii. Ma'doula bolea, dar eu eram cufundat în planurile mele de plecare, din care nu-i destăinuisem nimic. Bîlbîielile egipteanului îmi dăduseră speranță, și-mi frămîntam mintea cum să aleg calea cea mai bună.

Odată, pe cînd priveam gînditor la jarul din vatră, Ma'doula m-a întrerupt din visare :

— Asu vrea să plece.

— Nu-i adevărat, Ma'doula.

— Am simțit eu. Asu, Ma'doula ghicește ce-i în inima ta. Asu o să plece la sfîrșitul ploilor.

Îmi era dor de casă, tînjeam după tot ce lăsasem în urmă, știam că niciodată n-am să mă obișnuiesc cu viața dintr-o țară străină.

— Menirea lui Asu e să plece, repeta încăpățînată femeia neagră.

— De unde știi tu, Ma'doula ?

— Mi-a spus N'omo vrăjitorul : „Am'Asu nu-i de-ai noștri. O să plece curînd. Și tu o să rămîi singură".

— Dacă regele Sa'abakh mă lasă să plec, te iau cu mine, Ma'doula, i-am vorbit într-o doară. Vrei ?

Cu o ușoară tristețe, pe care zadarnic voia să o tăinuiască, mi-a răspuns :

— Ma'doula nu mai are țară și casă, părinți, frați și surori. Nu te mai are decît pe tine, Asu, zeul meu alb...

N-aș fi dorit să o las la Saaba. S-ar fi prăpădit de tristețe. Dar teamă mi-era că n-o puteam lua cu mine. Cine știe pe unde avea să mă mai azvîrle iar soarta ! Plănuiam să-i găsesc vreun rost la Saaba. Nu o dată mi-o ceruse tălmaciul egiptean, făgăduind și jurînd pe Aton că va avea grijă de ea. Pînă să iau o hotărîre, o mințeam, deși îmi era dragă. Cei dragi sînt însă greu de înșelat cu minciuni.

— Știu că vrei să mă lași aici. Știu că omul din țara Hemi mă dorește. E bun, deși îi cam place băutura care îmbată. Oricînd pot să-l iau de bărbat. Dacă faci asta, Sa'abakh o să înțeleagă că vrei să pleci. N-o să te lase. Dacă mă părăsești pe aici, mă va pedepsi că nu ți-am trădat planul...

Ma'doula avea dreptate. Cu gîndul la mine, uitasem de dînsa.

Ploile se rărire treptat. Începea să iasă mai des soarele. Cetatea prindea să se trezească la viață. Pămîntul se zvînta repede și din el ieșeau aburi de apă. Regele își aduna iar sfetnicii în sala cea mare. Auzisem că hotărîse în sfîrșit războiul cu țara Egyptos. Cele mai multe dintre căpeteniile de triburi aveau să-l însoțească.

Într-o seară, Ma'doula, întoarsă acasă, îmi spuse :

— Asu, regele vrea să te ducă cu el la război. O să plece cînd luna o să fie rotundă a doua oară.

Lucrul de care mă temeam se împlinise.

Luna se rotunji, apoi descrescu treptat şi se făcu o seceră de aur aruncată pe cer. Se vedea uneori printre fîşiile de nori care mai alergau pe sus. Anotimpul ploilor se sfîrşise ; în curînd potecile aveau să fie uscate. În ţara Egyptos avea să urmeze revărsarea fluviului, cu serbările care o întovărăşeau totdeauna. Cred că regele Sa'abakh ţinea seama şi de asta, vrînd să înceapă atacul la o vreme în care egiptenii sînt cu mai puţină grijă — chiar în cetăţile de la hotare — şi să arunce în felul acesta spaima în vrăjmaş. Pe ce cale aflase toate astea Ma'doula ? Şi de unde auzise că regele vrea să mă ia cu dînsul ? Nu ştiu. N-aveam chef să m-apuc de războaie. Nu eram făcut pentru ele. Jaful şi moartea aveau să se abată peste ţărani, cu femeile şi copiii lor. Satele aveau să fie arse de războinicii lui Sa'abakh. Nici oastea din Hemi nu era mai de ispravă, gata să ia şi ea de la plugari vite şi grîne de hrană sau să-i silească să care poveri.

Căutam o scăpare.

De cîteva zile, tobele cele mari băteau ziua şi noaptea. În Saaba regele şi bătrînii săi sfetnici puneau totul la cale, în vreme ce în piaţă urmau unele după altele dansurile războinice jucate doar de bărbaţi înarmaţi.

Regele mă chemă la sine şi-mi porunci să merg cu oastea. Îmi dădu chiar un rang, pe lîngă el, arme şi un coif făcut din pene colorate. Aveam să fiu printre primii care vor păşi la luptă, arătîndu-le drumul. Locul meu era în ceata vracilor care trebuiau să facă farmece de izbîndă. Am încu-

viinţat, fiindcă nu aveam încotro, dar planul de fugă mi se cocea în minte.

Luna descrescuse, pe urmă pierise cu totul. Cînd avea să se ivească din nou pe cer, întîi ca o seceră subţire de aur, etiopienii aveau să înceapă pregătirile de plecare.

Pe piatra din cetatea moartă, corăbiile sculptate veneau cînd luna era pe jumătate. Plecau cînd ea era plină. Întîrzierea putea să fie în legătură şi cu aceasta : regele aştepta să se încheie tîrgul ascuns, după o datină veche de veacuri. În beţia lui, egipteanul îmi destăinuise cum se petrece : cît stau străinii pe ţărm, locul este sub stăpînirea vrăjii aruncate de rege. Nici un localnic nu vorbeşte cu cei veniţi pe corăbii, nici nu se apropie de ei. Aurul şi pietrele, fildeşul şi lemnul de preţ sînt lăsate într-un loc anume. Străinii vin, le cercetează şi lasă în schimb mărfurile lor — parfumuri, mirodenii, ierburi de leac şi obiecte lucrate — după o socoteală hotărîtă din vechi. După ce corăbiile se pierd în depărtare, etiopienii sosesc şi-şi ridică cele cuvenite. Apoi, locul rămîne pustiu pînă la anul care vine, la aceeaşi vreme.

N-aveam aşadar timp de pierdut. Ma'doula se mai întremase, de cînd venise căldura. Am încercat să o întăresc cu fierturi de buruieni, dar ierburile trebuincioase se găseau greu şi rar. Nu numai trupul, dar şi sufletul ei era bolnav. Era tot mai tristă şi vorbea rar, rămînînd adesea pe gînduri. Deşi nu aflasem pe unde e drumul, îmi strîngeam pe ascuns provizii de hrană. În afară de acestea, aveam de gînd să-mi iau doar cupa dăruită odinioară de Agamemnon, colanul împodobit cu un şarpe şi un cuţit ascuţit de aramă.

Serbările se întețeau. Se aducea la ospețe tot mai mult rachiu făcut din sucuri de fructe, care îmbată ușor. După aceea etiopienii dormeau adînc.

Într-o astfel de noapte egipteanul veni din nou. Nu scoase toată seara o vorbă și nici nu primi să guste din urciorul cu care îl îmbiam. Privea însă din timp în timp la Ma'doula. Femeia își îngîna încet cîntecul despre pustiul M'ba, legănîndu-se ușor. Între noi bărbații domnea o tăcere grea. Într-un tîrziu, egipteanul se ridică să plece. Mai înainte de a ieși, spuse ca pentru sine.

— În două zile Sa'abakh pornește. Drumul mării duce drept spre locul din care răsare dimineața Aton...

Îmi închipuiam că Ma'doula nu auzise nimic, dar mă înșelasem. În colibă răsună glasul ei cîntător :

— Știu că Asu pleacă spre mare și de acolo departe, acasă la el. Ma'doula nu mai are nici casă, nici neamuri. Nu vrea să fie roaba omului din țara Hemi. Ma'doula merge cu tine. Oriunde.

Vorbele ei mă înduioșară. Îi făgăduii să-i împlinesc dorința, deși drumul avea să-mi fie mai greu cu o femeie.

— Bine, Ma'doula. Asu o să te ia cu el. Dar calea e lungă și drumul plin de primejdii, chiar pentru un bărbat în plină putere. Poate că regele o să trimită după noi războinicii săi să ne prindă.

— Ma'doula merge cu tine, repetă dînsa. Mîine o să fie petrecere mare, mare de tot, înainte de plecarea la război. Beți de rachiu, vor dormi toți îndelung. Tu pleacă înainte de acolo. Ma'doula te așteaptă la marginea Saabei.

Ştiam unde : într-un loc în care şanţul era mai puţin adînc şi zidul putea fi trecut printr-o spărtură, care nu trebuia lărgită prea mult.

Am făcut întocmai. La miezul nopţii m-am ridicat de la ospăţ, întovărăşit de rîsete.

— Lui Am'Asu i s-a făcut somn, îmi tălmăci egipteanul.

Paznicii zăceau beţi, lîngă focuri, sforăind. Am trecut cu băgare de seamă printre ei şi m-am furişat înspre locul în care mă aştepta Ma'doula. Era acolo, tupilată la pămînt, tremurînd de frig sau de frică — etiopienii se tem de întuneric, prin el umblă duhuri şi fiare — dar înfrîngîndu-şi slăbiciunea inimii ei de femeie. Ne-am strecurat prin spărtura de zid, pe urmă am trecut şanţul. Nimeni nu luase seama la fuga noastră. Era destulă lumină de lună, aşa că am găsit uşor drumul. Am mers toată noaptea cît am putut de repede. Din cînd în cînd Ma'doula încerca să-mi ia desaga şi plasa de fibre în care pusesem hrană şi apă, căci la ei femeile poartă poverile, dar nu i-o dam. Spre dimineaţă eram destul de departe. Alergam înainte, fără să ne oprim, ca să punem cît mai multă depărtare între rege şi noi. Făceam rare şi scurte popasuri, în care mîncam şi dormeam pe rînd, pîndind cînd unul cînd celălalt sosirea urmăritorilor. Aşa am mers timp de două zile, fără să întîlnim pe nimeni.

Cînd se făcu a treia oară dimineaţă, zărirăm în vale întinderea verde a mării. Dincolo de ea, se ridica proaspăt Soarele, ca şi cum vroia să mă întîmpine pe mine care-i eram fiu, zămislit dintr-însul şi mama. L-am privit cu îndoială, şi pen-

tru întîia oară nu m-am închinat lui. Plecam spre alți zei.

Pe plajă erau trase vreo patru corăbii de formă ciudată : rotunde, cu o singură vîslă la spate, drept cîrmă. Pe lîngă ele, se învîrteau oameni în haine lungi pînă-n pămînt și căciuli mici de pîslă pe capete. Încolo, nu mai era nimeni. Doar mai departe, de după niște stînci, se vedeau ridicîndu-se spre cer fumuri. Ma'doula întinse mîna spre ele, rostind un singur cuvînt „Amhara", adică etiopienii. Erau într-adevăr trimișii regelui, așteptînd plecarea corăbiilor. Trebuia să ne furișăm fără să ne vadă și să-i rugăm pe corăbieri să ne ia cu ei. Aveau să ne primească ? Șovăiala — dacă ar fi avut vreuna — plănuiam să le-o înfrîng folosind pentru asta și pofta lor de cîștig.

Vrui să cobor, dar observai la Ma'doula o teamă de neînțeles. Mă urmase atît și acum nu mai voia să meargă cu mine ? Îi era dor de acasă, sau meleagurile străine o înspăimîntau ?

Am întrebat-o. Mi-a răspuns :

— Nimeni nu poate să calce pe mal fără să moară...

Nu vedeam nicăieri ostași de-ai lui Sa'abakh. Oamenii de pe lîngă corăbii nu păreau înarmați.

— Adu-ți aminte de întîiul drum cu tine, adăugă Ma'doula. Nimeni nu putea pe atunci să te atingă. Aici e la fel : regele aruncă asupra locului o vrajă. Nimeni nu poate s-o nesocotească fără să moară.

Nu credeam în lucruri de felul acesta : oamenii mor de răni, de boală, de bătrînețe sau uciși de animale de pradă. Și în țara Egyptos preoții arun-

cau vrăji rele pe mormintele celor puternici, pentru ca hoţii să nu le despoaie de averile ascunse. Dar eu cred că vrăjile nu erau destul de tari şi nici preoţii nu se încredeau cu totul în ele. De aceea trupurile regilor şi ale celor de neam, împodobite cu aur şi pietre nestemate, erau închise în cripte tainice, cu intrările zidite. În adîncul mormintelor, meşterii săpau culoare întortocheate în care profanatorii să se rătăcească şi să piară de foame şi sete. Pietre mari, puţin sprijinite, erau gata să cadă pe cel care ar fi încercat să deschidă uşa mormîntului. Auzisem chiar că miresme omorîtoare sînt închise în vase lăsate anume şi pîngăritorul moare pe dată. Mintea omenească încerca să apere de jaf mormintele prin mijloace omeneşti. Nu înseamnă, oare, că puterea blestemului nu era de ajuns ? Văzusem nenumărate morminte de regi prădate de mult, în vremuri de tulburări şi războaie. Am încercat s-o liniştesc pe Ma'doula :

— Vraja nu are putere asupra mea, căci eu însumi sînt vraci, mai mare ca alţii. Traiul împreună cu tine a trecut şi în trupul tău puterea pe care o am.

Ma'doula şovăia încă. Am luat-o de mînă şi am coborît drept în vale, cu băgare de seamă.

Cînd ne-au văzut corăbierii s-au strîns laolaltă, aşteptînd să ajungem aproape. Dădeau mari semne de nelinişte, căci lucrul era cu totul neobişnuit.

Aveau feţe turtite, cu pielea uşor măslinie şi ochi lungi, aplecaţi către tîmple. Graşi cei mai mulţi, mai mărunţi decît mine, mă priveau drept în faţă, neştiind ce vreau de la dînşii. Unii din ei îşi luaseră arme din nave, suliţe, arcuri şi scu-

turi rotunde. Le-am vorbit întîi pe grecește, pe urmă Ma'doula le spuse ceva în limba nubiană. Dădeau din cap și își aruncau unii altora priviri. Cînd încercai în graiul țării Egyptos, unul din ei ieși înainte și-mi zise :

— Limba aceasta o știu, căci am fost într-o vreme scrib la Babilon, în cămările regelui. Scribii de acolo cunosc și limba și scrisul din Egyptos.

— Din Egyptos sosesc și eu, străine, îi răspunsei, și vreau să trec peste mare. Sînt vraci vestit. Nubienii nu-mi prețuiesc știința.

— Fii sănătos ! În țara noastră medicii au multă vază, căci toți cînd zac bolnavi vor iar sănătate. Dar niciodată un om n-a călcat pe țărmul acesta cît noi sîntem încă aici. Nimeni n-o să vrea să te ia cu sine. Dacă ar afla etiopienii, nu ne-ar fi bine la nici unul din noi. Rînduiala durează de veacuri. Cine ar cuteza să o schimbe ?

— Dacă mă luați, vîslesc laolaltă cu alții. Mă pricep și la aceasta.

Străinul se întoarse către cei ce erau lîngă dînsul și le tălmăci vorbele mele. Ca și cum ar fi fost ceva vrednic de rîs, izbucniră cu toții în hohote. Ochii li se făceau și mai mici, și mai oblici, și fața li se brăzda toată de cute.

— Ne-ai cîștigat cu gluma pe care ai spus-o ! N-avem ce face cu brațele tale, pe noi ne duce vîntul drept către casă.

Continuau să rîdă și le zîmbii și eu. Îmi păreau oameni de treabă și potoliți la fire. Unul din ei, îmbrăcat bogat, se puse la vorbă cu cel ce știa limba Hemi. Ceilalți dădeau din cap a împotrivire. Se certară mult pînă căzură la înțelegere.

Abia atunci, fostul scrib în cămările regelui din Babilon se întoarnă spre mine :

— Bărbatul de colo are corabia cea mai mare. De data aceasta nu e prea mulţumit de cîştig. Mirodeniile s-au scumpit şi preţul pietrelor şi al aurului e mai mic. El te-ar lua, dar să-i vinzi pe femeia care-i cu tine. Crede că ia pentru dînsa preţ bun în oraşul Ur, căci sclavi negri nu sînt pe acolo şi patesiului nostru îi plac femeile de neam străin mai mult decît ale noastre.

Am scuturat din cap cu putere. Mai bine pieream decît s-o vînd pe Ma'doula ca roabă. Ea însă înţelese aproape totul şi spuse :

— Ma'doula nu e roabă, dar, dacă ne treceţi pe mare, mă vînd. Lăsaţi-mă însă cu Asu.

Mie îmi zise încet, să n-audă ceilalţi :

— Eu tot o să mor, Am'Asu. Am atins pămîntul blestemat şi tot o să mor. Măcar să-ţi fiu de folos cu atît...

Dar nu era nevoie de asta. Mi-am adus dintr-o dată aminte de drumul meu cu Anu, în barca Soarelui. Am scos din desagă lanţul de aur cu şerpi dăruit atunci.

„În el e un zeu, mă înştiinţase preotul, care are o mare putere. Dar nu poate să te ajute decît o singură dată".

Capetele împletite ale şerpilor ascundeau în ele o taină. Am apăsat pe ele, le-am desfăcut şi dinăuntru am rostogolit în palmă o piatră mare cam cît o nucă, sculptată în formă de cărăbuş. Era verde şi limpede ca apa mării şi arunca luciri tremurătoare.

Străinii s-au strîns în jurul meu, cu gesturi şi vorbe de mare mirare. Piatra a trecut din mînă

în mînă şi s-a întors la mine. Acum neguţătorii mă priveau cu mai mult respect. În frunte se înghesuia negustorul cel gras, cu ochii plini de o lăcomie nestăpînită. Fără să mai aştepte, voi să înhaţe piatra, dar am strîns de îndată pumnul. Negustorul strigă ceva şi îndată văzui un slujitor — asta părea după îmbrăcămintea săracă — aducînd o tăbliţă de lut şi un băţ ascuţit la vîrf. Cu jumătate de gură, tălmaciul rosti :

— Ninurta te trece marea pe tine şi pe femeie, în schimbul pietrei.

— Primesc.

Ninurta dădu în grabă alte porunci şi slujitorul se apucă să scrie pe tăbliţă semne ciudate, cu totul altele decît cele deprinse de mine în Egyptos. Cînd scribul sfîrşi, Ninurta scoase din haina lui lungă o pecete şi o puse pe lutul umed, poftindu-mă cu un semn să fac şi eu ca dînsul. Blana de leu pe care o purtam pe spate mai avea nedesprinse de ea labele mari de dinainte ale fiarei. Am luat una din ele şi-am apăsat-o pe lut, în chip de pecete.

— Leul ! Leul ! Aşa o să-ţi spunem ! grăi tălmaciul. De altfel, ai coamă ca leii. Tîrgul e încheiat, dar nu ştiu dacă e bun pentru tine, adăugă el cu voce mai înceată. S-ar fi cuvenit să te mai tocmeşti...

Ninurta ne ascunse îndată în corabia lui, făcîndu-ne semn să nu ne mişcăm de acolo pînă la plecare. Se temea să nu ne zărească ostaşii lui Sa'abakh.

Vîntul de dimineaţă porni să bată mai tare dinspre uscat către mare. Corăbierii dezlegară odgoanele şi împinseră navele pe valuri. Odată mai

la larg, s-au lăsat în voia vîntului, pornind de-a dreptul către linia zării.

Țara spre care pluteam se chema Summer. Nu auzisem de dînsa niciodată. Auzisem doar de Babilon, cetatea în care zicea că trăise o vreme tălmaciul Ankdu. Babilonul se învecina cu Assurul, acesta cu Hatti. Despre Hatti știam că e aproape de Troia. Ankdu nu știa nimic despre Troia și doar puțin despre Assur.

— Cei de acolo sînt răi, nu facem negoț împreună. Le place războiul și jaful. Noi sîntem pașnici. Unii cultivă pămîntul, în vreme ce alții caută aramă în pietre și o pun la topit. Sus, înspre miazănoapte, se găsește un metal mai tare ca bronzul. Dar e rar și scump, mai scump ca argintul. Oamenii spun că vine din cer, îmi povestea guralivul Ankdu.

Departe de a-mi risipi din gînduri, poveștile lui mă întristau. Pe ce pămînturi mă aruncase iar soarta ? În loc să mă apropii, mă depărtam mai tare de țară. Aveam să mă prăpădesc pe acolo sau să fiu azvîrlit în robie. I-am mărturisit lui Ankdu temerile mele.

— Nu-ți face griji, străine. Tăblița de lut e o învoială. Semnul de leu te silește să te ții de făgăduiala făcută. Tot astfel și pe stăpînul corăbiei pecetea îl silește să nu-și calce cuvîntul. Avem judecători drepți. Orice hoție e pedepsită. Pentru o înșelăciune de negoț, nu pățești mai nimic : ți se taie mîna cu care ai pus pecetea sau limba și treci în robie.

N-aveam de gînd să calc învoiala, dar nu mă putui stăpîni să nu fiu cuprins de o teamă. Dacă erau oameni cinstiți, ce nevoie aveau de însem-

nări din acestea ? La noi în Ahaia, cuvîntul dat era destulă chezăşie. Nimeni n-ar fi îndrăznit să nu şi-l ţină. Dacă vreunul o făcea, nu i se tăia o mînă sau limba. Ruşinea era destulă pedeapsă. Ce încercări ne mai aşteptau pe mine şi pe blînda Ma'doula ?

Mult mai merserăm zile de-a rîndul pe marea cea verde,
Fără vreo grijă, doar vîntul să ne mîne din spate
Şi să nu pierdem din ochi steaua cea bună, lăsată spre stînga.
Noaptea la pupă puneam o făclie aprinsă, s-arate cu focu-i
Drumul năvii din frunte, mai iute şi mai mare ca toate.
Corăbierii şi eu eram zdraveni cu toţii, afar-de femeia
Venită cu mine pe mare, ştiind c-o să piară pe-acolo.
Nici nu mînca, nici nu bea, biata de dînsa, sfîrşită
De tot de puteri cînd dintr-o dată zărirăm uscatul...

CARTEA a VI-a

SUMMER

Marea fusese aproape toată vremea zbuciumată de valuri înalte, cu crestele albe de spumă. Corăbiile negustătorilor plutiseră însă fără șovăială pe ea, mînate din spate de același vînt care bătea ziua și noaptea. Poate că oamenii din țara tăbliței de lut aveau o socoteală a lor pentru măsuratul drumului, fiindcă, după săptămîni de navigație, Ankdu mi-a spus :

— Am intrat în Marea Soarelui-Răsare. Acum, cîrmim spre miazănoapte.

Nu se vedea nicăieri pămînt. Apa se schimbase și valurile mari lăsaseră locul unora mai mărunte. Mult s-au bucurat corăbierii din Summer de sfîrșitul călătoriei, dar mai mult decît ei s-a bucurat Asklepios al lui Eumeniches. Nădăjduiam că pe uscat Ma'doula o să-și mai vie în fire. Pămîntul

îl zărirăm dimineața. Spre seară, corăbiile intrară una după alta pe gura largă a unui fluviu. Intrarea era străjuită de o cetate, pe jumătate năruită, Eridu. Negustătorii plătiră acolo o vamă și traseră la mal pentru odihnă. În susul curentului, navele noastre fără vîsle n-ar fi putut urca, dar summerienii au un fel al lor de a le duce pînă unde vor. Le leagă cu funii groase. La acestea se înhamă oameni care le trag mergînd pe mal. Cîrmaciul potrivește astfel vîsla cea mare de la corabie, încît ține drumul drept înainte.

Ținutul era împărțit în ogoare, străbătute de șanțuri pline cu apă. Vedeam de departe oameni scoțînd din șanțuri apă cu ajutorul unor roți mari sau cu cumpene și udîndu-și pămînturile. Țara semăna cu Egyptos : era hrănită de fluviu. Am trecut de cîteva ori pe lîngă sate și mici orășele, clădite din lut, după cît putui să-mi dau seama, cu case pătrate, ca niște cuburi, vopsite cu galben, cu alb sau cu albastru. Zidurile care înconjură aceste așezări sînt tot din lut, de aceea sînt scunde și groase. Pe unele cred că ar putea să meargă ușor un car de război.

Se apropia ziua în care aveam să ajungem la țintă. Către sfîrșitul călătoriei, negustătorul Ninurta se hotărî într-o seară să-mi vorbească prin tălmaci.

— Ascultă, străine ! Sclava pe care mi-ai vîndut-o nu-mi pare în stare prea bună. Știu că ai aur, plătește-mi mai bine în aur și păstreaz-o pe roabă.

— Ce roabă ? Ți-am dat o piatră nestemată.

— Da, dar în învoială e trecută și roaba. Citește învoiala.

— M-ai înșelat, a fost vorba numai de piatră.

— Nici gînd. Uite aici — și îmi vîrî în ochi tăbliţa — o piatră verde și o roabă neagră, ca preţ al călătoriei. N-aveai decît să nu-ţi pui sigiliul. Dacă nu vrei să-mi dai roaba, plăteşte-mi în aur.

Ceilalţi summerieni ascultau nepăsători. Singur tălmaciul Ankdu părea supărat de înşelătoria negustătorului, dar nu-mi lua partea pe faţă. Împotriva tăbliţei de lut nici unul din ei nu avea putere.

— N-am aur, i-am răspuns, și nici nu-i drept să-mi ceri ceva pe deasupra învoielii. În ţara mea cuvîntul dat e destulă chezăşie.

— Se poate, dar aici eşti în altă ţară.

— Mai e un obicei în Ahaia : să-ţi aperi cu arma drepturile.

— Noi nu-l cunoaştem. Dă-mi sclava sau dă-mi aur.

Ca să fiu mai convingător am apucat mînerul cuţitului de la brîu și am tras pe jumătate arma din teacă. Ninurta nu părea să fie iubitor de încăierare. Dădu înapoi, urmînd să trăncănească :

— Asta-i negustătorie ? Pungăşeală curată ! O să mă plîng lui patesi și el o să mi te dea pe tine ca sclav, dacă femeia se prăpădeşte pînă atunci.

Tălmaciul se amestecă și el în vorbă, certîndu-se cu Ninurta. Din cînd în cînd se întorcea către mine :

— Negustătorul Ninurta n-are dreptate. Întîi, trebuia să se uite mai bine la marfă. Care om, cînd cumpără un bou, un asin sau o cămilă, nu cască ochii cît poate ? Dacă s-a înşelat, el singur e vinovat.

— Bine, dar nu i-am vîndut nici o roabă, știi bine, mă împotrivii eu.

— Ce știu eu, n-are nici o însemnătate. Însemnătate are numai ce scrie pe tăbliță.

Spunînd acestea, Ankdu dădea din mîini a neputință.

Temerile mele începeau să se împlinească, dar eram hotărît să nu o dau pe Ma'doula.

— Dacă nu-i dau roaba ?

— Atunci te cheamă la judecată în fața lui patesi. Și poți s-o plătești scump. Fără îndoială, o să-i dea dreptate lui Ninurta. Tu ești doar un străin.

— N-are decît să mă cheme. Dreptatea e aceeași pentru toți ; summerieni sau străini. Pînă atunci, dacă se atinge de fată — el sau altul — îl străpung pe loc cu cuțitul.

Ajunserăm în sfîrșit și la Ur : acolo era capătul călătoriei. Înainte de a coborî pe țărm, stăpînul corăbiei mai făcu încă o încercare să mi-o ia pe Ma'doula, dar i-am arătat tăișul cuțitului. Ne-a lăsat să plecăm, amenințînd cu pumnul, blestemînd și strigînd că o să se răzbune. Mai înviorată parcă, de cum pusese piciorul pe pămîntul statornic, Ma'doula mă întrebă :

— Încotro mergem acum, Asu ?

Nici eu nu știam.

— Oriunde, Ma'doula. O să dormim sub un pom sau la umbra unui zid. Mîine o să caut de lucru. Doar se descarcă destule corăbii în Ur.

În aceeași clipă mă auzii strigat pe nume :

— Azuz ! Azuz !

M-am întors. Era tălmaciul Ankdu.

— Vino cu mine, Azuz, o să-ți dau găzduire. Am nădejde că zeii o să-mi răsplătească facerea de bine.

Nu știu dacă avea nădejde în zei sau rîvnea la colanul meu de aur. Oricum ar fi fost, l-am urmat. Ma'doula ducea cu sine plasa de fibre în care căra, în afară de puțina ei avere, piatra zugrăvită cu semne albe pe care o adusese din satul ei.

Summerianul Ankdu locuia aproape de apă, într-o margine a cetății, acolo unde stau în toate orașele săracii. Oamenii cu stare au case înăuntrul zidurilor, mai la adăpost de primejdii. Pesemne că la Ur nu mai fusese de mult război, căci o mulțime de colibe mărunte, înghesuite unele în altele, se înălțaseră în afara fortificațiilor. Ankdu avea o nevastă grasă și albă la piele, gătită cu podoabe de sticlă și de pămînt ars. Esthar — așa o chema pe femeie — părea de alt neam decît bărbatul ei, căci o auzii sporovăind într-o limbă care suna altfel decît summeriana. Femeia ne primi fără să bombăne și fără să-și ocărască soțul pentru oaspeții neobișnuiți aduși pe nepusă masă.

Pentru noi se găsi o odăiță spoită pe dinăuntru cu lut și așternută cu rogojini împletite din papură. Singura mobilă din odaie era un scăunel pe care era așezat un urcior cu apă. Mai tîrziu ne-am așezat toți patru — măsliniul Ankdu, alba și grăsana Esthar, neagra Ma'doula și eu, bălanul Asklepios — în jurul unei cine ușoare: pîine de orz și curmale.

— Ți-a fost de folos neguțătoria la etiopi ? l-am întrebat după ce ne astîmpărasem foamea.

— N-am făcut negoț. Nu sînt bogat și nu pot să duc și să aduc marfă scumpă. M-am tocmit doar ca supraveghetor al încărcăturii de pe corabia lui Ninurta. Mi se cuvine, ca plată, un shekel de argint pentru dus și unul pentru întors.

Dar nu-l văzusem nicicînd supraveghind încărcătura. Cum îi eram oaspete, nu mi-am arătat neîncrederea în vorbele lui. Mai tăifăsuirăm o vreme. Lui Ankdu îi plăcea să-şi depene amintirile. Călătorise mult cu caravanele. De trei ori trecuse marea spre coasta Etiopiei. Mulţumită chefului nepotolit de vorbă al gazdei mele, am aflat din prima seară mulţime de lucruri despre Summer.

— Summerul, povestea Ankdu, a fost puternic. Oraşele lui, douăsprezece la număr, erau cele mai bogate de pe pămînt ; ogoarele, cele mai roditoare ; femeile, cele mai frumoase. Regii — lugalii, cum le zicea Ankdu — se luptau unii cu alţii. La adăpostul războaielor, pe pămîntul lui Enlil năvăliseră popoare străine şi supuseseră pe rînd oraşele. Întristat de moarte, Enlil a plecat făgăduind că se va întoarce. De atunci a trecut de zece ori un veac şi despre zeu nu s-a mai auzit nimic. Mulţi dintre „oamenii cu capete negre" şi-au uitat limba şi s-au amestecat cu popoarele Akkad. Pînă şi eu — adăugă Ankdu — mi-am luat o nevastă de alt neam. Stăpînul nostru e zeul Marduk, şi stă în Babilon. Totuşi, îl aşteptăm mereu pe Enlil...

Povestea îl întristă pe Ankdu, şi-l făcu să lăcrimeze. Ca să-şi mai aline durerea, începu să îngîne încet un cîntec de jale, în limba cea veche :

Odinioară, ţara Summer era locuită de zei,
Apoi a fost locuită de oameni.
Enlil dărui lui Nummud cetatea bogată Eridu,
Babtibira o dădu lui Gusin,
Larak lui Endur-bilhursag,
Gippar lui Utu, viteazul,
Surrupak lui Sudu...

Melodia monotonă urmă mult timp, pînă cînd Ankdu fu cuprins de somn.

Peste un număr de zile fui chemat la palatul lui patesi, stăpînitorul pus la Ur de regele din Babilon. Mă pîrîse Ninurta, neguțătorul. Eram dator să mă înfățișez la judecată împreună cu Ma'doula.

Plecarăm, însoțiți de Ankdu, care se oferise să ne fie ajutor și călăuză.

— Sînt un mic slujitor la curtea lui Gudea, unul din micii slujitori de taină, îmi mărturisi Ankdu.

Am aflat mai tîrziu că făcea parte dintre cei numiți „ochii și urechile lui patesi", adică iscoade.

Îmi schimbasem îmbrăcămintea. O haină lungă de pînză și o căciulă rotundă de pîslă îmi dădură o înfățișare mai puțin obișnuită. La sosire, blana de leu și părul meu galben treziseră mirare. Auzisem în urma mea rostindu-se numele : „Tammuz, Tammuz" — un erou de-al lor care luptase cu un leu și îl răpusese.

— E mai bine să te înfățișezi la palat îmbrăcat ca toți ceilalți, lăsînd la o parte mîndria, suna sfatul lui Ankdu.

L-am ascultat, căci în țară străină e cuminte să urmezi obiceiurile pămîntului.

Urul fusese odinioară întins. Faima lui trecută se cunoștea după ruinile de palate și de temple încă în picioare. Acum, abia o parte din oraș mai era locuită. Vechea incintă fusese micșorată și zidurile de cărămidă nearsă drese. Multe turnuri zăceau însă prăbușite. Se vedea bine că locuitorii de azi nu mai aveau priceperea la clădit a străbunilor și nici mijloacele lor. Partea cea mai îngri-

jită din Ur era palatul-fortăreaţă în care trăia patesi.

Am trecut prin nenumărate curţi despărţite între ele cu ziduri de lut, pînă într-o curte mai largă, unde Ankdu îmi făcu semn să aştept. Ostaşi am văzut puțini, mai mult paznici cu bîte. Uneori plesneau cîte un sclav, ca să-l grăbească la treabă. Acum am să spun mai pe scurt cîte ceva despre patesi, lucruri pe care le aflasem din poveștile de seară ale prietenului meu, tălmaciul.

Cetatea fusese una dintre cele mai mari din Summer, dar nu cea mai de seamă. De mult, cu sute de ani în urmă, un popor sălbatic din Răsărit, gutii, întemeiase în Summer un regat puternic și zdrobise stăpînirea de la Akkad. Regele lor se aşezase în Lagaş, un oraş mai spre miazănoapte, dar Urul rămăsese reşedinţa lui cea mai iubită. Măreția lui trecută se mai păstra pe alocuri, învederată de statui cioplite în piatră. Semănau cumva cu cele din Egyptos : erau făcute din blocuri negre de bazalt în care mîinile, trupul și picioarele abia erau însemnate. Doar capul fusese cioplit cu grijă, ca să semene aievea cu regele căruia i se ridicaseră statuile. Parte din ele erau în picioare. Cele mai multe zăceau răsturnate, rupte, lovite cu ciocanul și dalta. Răzmeriţe și războaie zdruncinaseră stăpînirea gutilor și a regelui lor, Gudea. Statuile sfărîmate erau mărturie. Gutii se topiseră în poporul Summerului. De la ei rămăsese doar felul de a se îmbrăca al unora, cu haine lungi pînă în pămînt și căciuli groase de pîslă, menite să apere capul de arșița soarelui. Patesi de astăzi, un fel de căpetenie a oraşului, avea puteri întinse, dar atîrna de regele din Babilon, Kassit-illah. Năzuia

să refacă vechea mărire a Urului ? Aşa credeau unii, fiindcă îşi luase numele viteazului legendar Gudea şi ridicase de la pămînt unele din statuile ciuntite. Kassit-illah era slab. Se mulţumea să primească la vreme birurile. Îl făcuse pe slujitorul lui, Gudea, căpetenia armatei, stăpîn pe numeroase ogoare şi totodată judecătorul cel mai mare din Ur. Doar preoţii zeilor putea să-i stea împotrivă.

Mă oprisem în faţa unei porţi de lemn tare, cu două canaturi, cioplită cu chipuri de lei înaripaţi, grosolan desenaţi de mîini nedibace. În vreme ce aşteptam, Ankdu mă preveni :

— Hotărîrile lui patesi, oricare ar fi ele, nu pot fi schimbate. Bagă-ţi aceasta bine în cap !

Ne chemară înăuntru. Sala în care intrarăm era lungă şi îngustă, cu acoperişul proptit de stîlpi de lemn, pe jumătate întunecoasă, dar plină de lume. Patesi ţinea scaun de judecată şi pricina mea nu era singura. Gudea şedea jos, pe o scoarţă ţesută din lînă, îmbrăcat într-o haină de aceeaşi croială cu a celui pe care şi-l alesese drept străbun. Era înconjurat de judecători mai mărunţi, de scribi care cunoşteau legile, de slujitori de tot felul.

Cînd a venit rîndul pricinei dintre mine şi Ninurta, un slujitor citi învinuirea de pe o tăbliţă de lut. Aveam dreptul să mă apăr. Am povestit ce vînt mă adusese la dînşii. Ascultau în tăcere, căci le plac poveştile, chiar cele adevărate. Mai pusei de la mine destul : că am auzit de puterea lui Gudea încă în ţara Egyptos, că oamenii din ţara noastră sînt în luptă cu Troia, o ţară vecină cu Hatti ; că venisem anume să-nvăţ de la vracii din ţara aceasta şi încă multe altele, pe care nu mi le mai aduc aminte. La sfîrşit, arătai cum fusesem

înșelat de negustor, căci nu cunoșteam semnele scrisului lor. Îi plătisem cu dreptate, dar el, lacom, rîvnea la femeia care venise cu mine.

Patesi se arăta mulțumit. Cu semne din cap încuviința poveștile mele, pe urmă șopti ceva și auzii pe tălmaci :

— Marele Gudea, a cărui putere se întinde în Ur, îți dă voie să stai în cetate. Fă-ți meseria de vraci. Dacă poți învață și de la alții. Fiind străin, jumătate din cîștig ești dator să i-l dai lui patesi...

La o bătaie din palme, doi slujitori cu gîrbace au împins înainte un om cunoscut : neguțătorul Ninurta.

Îl ascultară și pe el. Scribii cercetară tăbliță, întărită cu sigiliul neguțătorului și cu laba de leu. Apoi întrebările începură din nou.

— Ai dat omului ăstuia o piatră de preț drept plată pentru drumul pe mare ?

Încuviințai.

— Și spui că roaba era cuprinsă în învoială ?

— Nu era cuprinsă, prea înalte. Piatra e doar plată destulă pentru trecerea peste mare.

— Tăbliță spune altfel.

— Altfel o fi spunînd, dar neguțătorul mi-a ascuns tot ce scrisese într-însa.

Cîțiva, luați mărturie, întăriră vorbele mele. Așteptam, plin de nădejde, să mi se facă dreptate. Judecătorii mai mărunți glăsuiră iar. În limba lor cerură neguțătorului să înfățișeze nestemata, care din mînă în mînă ajunse la rege. Gudea o privi cu plăcere nespusă, cîntărind-o în palmă. Pe urmă rosti iar cîteva cuvinte și tălmaciul vorbi, întîi în limba lor — pentru neguțător și pentru ceilalți — pe urmă în limba egipteană, pentru mine :

— Judecata regelui nostru e dreaptă ! Prețul pietrei e o sută de shekeli de argint. Prețul drumului e un shekel de argint. Prețul curmalelor mîncate și al apei băute pe drum e un shekel de argint. Să i se dea neguțătorului doi shekeli.

Începusem să mă bucur, crezînd că aici sînt judecătorii cei mai cinstiți de pe lume.

— Piatra de preț, urmă Ankdu, marele Gudea o primește cu bunăvoință ca dar de venire în țară din partea străinului Azuz. Cît despre sclava trecută la învoială, Gudea o ia în palatele sale, unde va avea tot ce-i dorește inima.

Au smuls-o pe Ma'doula de lîngă mine, cu toate că încercai din răsputeri să mă împotrivesc. Brațe vînjoase ne-au despărțit unul de altul și strigătele Ma'doulei s-au pierdut în curînd dincolo de ușile sălii de judecată. Pe mine m-au împins afară, m-au întins la pămînt și m-au lovit cu gîrbace, ca plată pentru că tulburasem liniștea. Mai înțelept decît mine, Ninurta se făcuse de mult nevăzut.

Astfel se încheie judecata cea dreaptă a lui Gudea, patesi în cetatea Ur.

Pe drum, sprijinindu-mă, Ankdu nu mai înceta să mă dojenească :

— Te-am înștiințat doar că hotărîrea lui Gudea e lege ! Ți-a făcut dreptate, dreptate i-a făcut și neguțătorului, dreptate și-a făcut și lui însuși. Patesi e sărac, sărac. Nu mai e ca străbunul său. Acela stăpînea zece orașe și fluviul pînă la poalele munților. Bine că ți-a îngăduit să rămîi. De altfel îi lasă să trăiască în Ur pe toți care doresc. Are nevoie de oameni.

— Vreau să o iau înapoi pe Ma'doula, grăii eu.

— Pe femeie n-ai să o poți smulge cu sila. Dacă se plictisește de dînsa, Gudea ți-o dă el singur înapoi. Dar ca să pleci trebuie să plătești zece shekeli de argint. Și cu doi...

— Care doi ? am întrebat.

— Aceia pe care-i datorezi neguțătorului care te-a adus pe mare. Dar fii fără grijă, dobînda nu-i mare : e hotărîtă de lege. Dacă nu faci rost de argint, poți să vinzi ce mai ai prin desagă, adăugă Ankdu cu un zîmbet șiret.

Se gîndea fără îndoială la colanul de aur pe care îl ascunsesem.

Zile întregi după aceea, am rătăcit pe lîngă zidurile palatului lui Gudea. Noaptea mă tupilam pe lîngă ele, așteptînd să aud cîntecul Ma'doulei sau încercînd să găsesc vreo trecere. Era o întreprindere nebunească, dar eram încă destul de tînăr ca să nu mă tem de întreprinderi nebunești. De nu mai știu de cîte ori îl rugasem pe Ankdu să încerce să afle ce este cu Ma'doula. De fiecare dată scutura din cap :

— Aș vrea să te ajut, Azuz, dar îmi este cu neputință. Acolo unde stau femeile regelui nu pătrunde nimeni. E un obicei adus de strămoșii lui Gudea din țara lor de baștină și pînă acum urmașii nu l-au părăsit și nici nu l-au schimbat. Zadarnic, zadarnic te frămînți. Mai bine liniștește-te, căci în Ur sînt destule femei pentru tine.

Nu-l ascultam. Urmam înainte să caut. Nădăjduiam să aflu ceva despre roaba luată mie de Gudea. Încercările mele, pîndele mele au rămas săptămîni și săptămîni zadarnice. Eram străin și necunoașterea limbii din Ur ridica o piedică în calea căutărilor. Abia acum, cînd o pierdusem, îmi

dădeam sema cît îmi era de dragă Ma'doula, cu toată pielea ei neagră, pe care la început, în adîncul inimii mele, o dispreţuisem. Nu puteam să uit ochii ei, măriţi de spaimă, şi strigătele ei :

— Asu, Asu, leul meu, nu mă lăsa ! Nu mă lăsa !

Dacă aş fi putut să ajung pînă la Gudea, l-aş fi străpuns cu cuţitul. Dar regişorul era bine păzit de slujitori şi de ostaşi. Totuşi, vorbele lui Ankdu s-au împlinit : Gudea mi-a trimis-o înapoi pe Ma'doula.

Patru slujitori o purtau pe o targă. Era vie, dar aproape sfîrşită. Cămările ferecate cu gratii ale lui Gudea o uciseră, ca pe o sălbăticiune închisă într-o cuşcă. De cînd a fost adusă în casa lui Ankdu a mai trăit doar cît să-mi spună :

— Numai pe tine te-am iubit, leul meu galben.

Ca semn de rămas bun, a îngînat încă o dată cîntecul ei nubian :

> La pîrîu a venit să bea apă
> un pui de gazelă din pustiul M'ba...

dar n-a putut să-l ducă la capăt.

În aceeaşi seară — căci obiceiul pămîntului nu îngăduie ca morţii să fie păstraţi, ci e poruncă să fie degrabă încredinţaţi ţărînei — Ankdu mi-a ajutat să o pun într-un mormînt săpat în afara cetăţii. Am învelit-o într-o pînză nouă, dată de Esthar, sub cap i-am aşezat piatra vopsită cu semne albe — sufletul strămoşilor ei negri — am acoperit groapa cu bulgări şi am bătătorit bine locul, să nu se mai cunoască. Ankdu m-a învăţat să mă

spăl de şapte ori pe mîini cu apă curată, căci umblasem cu morţii şi trebuia să mă curăţ.

I-am rostit de şapte ori numele şi am adăugat de la mine, în limba ahee, de şapte ori un blestem pentru Gudea şi pentru dreptatea lui regească.

Aş fi plecat pe îndată din Ur, dar eram legat locului cu lanţuri grele de argint. Datoram doisprezece shekeli. Era mult. Bogaţii au cîteva sute, marii stăpîni de moşii o mie, săracii nici unul. De altfel, şi Ankdu mă lăsa să înţeleg că sărăcia nu-i mai îngăduia să-mi dea de mîncare şi găzduire pe degeaba şi mă tot îndemna să schimb colierul de aur pe argint sunător. M-a dus la un zaraf. Bătrînul locuia într-o casă măruntă, dar bine păzită de slujitori numeroşi şi zdraveni. A privit colierul, întîi la lumina zilei, apoi la aceea a unui opaiţ, l-a sunat de o piatră, l-a zgîriat cu un cui ascuţit. Îndeplinea totul cu grijă, fără să se grăbească. La sfîrşit, ne-a aruncat o privire mînioasă, a scuipat dispreţuitor într-o parte şi a prins să bombăne.

Ankdu s-a întunecat la faţă.

— Colanul e de aramă, spoit doar pe deasupra cu aur, Azuz. Nu face nici un sfert de shekel.

— E bun şi ăsta, Ankdu. Primeşte-l drept arvună pentru ceea ce îţi datorez...

De la întîmplarea asta, bunăvoinţa tălmaciului şi a femeii lui pentru mine a pierit cu totul. Parcă le şedeam în ochi. M-am hotărît să-mi caut un rost pe lîngă vreun medic şi în felul acesta să-mi cîştig şi hrana, şi argintul trebuincios pentru a-i plăti lui Ninurta, şi dacă se va putea şi lui Gudea. În Ahaia, Kiron lecuia fără nici o plată, doar din dorinţa de a face bine. Preoţii greci se rugau zeilor

pentru sănătatea oamenilor de neam. Ospățul care urma vindecării sau înmormîntării și faima erau socotite îndestulătoare. În Egyptos preoții-medici nu primeau nimic. În schimb suferindul plătea templului în grîu sau în vite, dacă era bogat, sau se îndatora să muncească un număr de zile lui Ammon, dacă nu avea altă avere decît brațele. Vrăjitorii din Nubia și din Etiopia aveau, de pe urma farmecelor și buruienilor de leac, parte de hrană și de cinstiri amestecate cu o frică tainică. În Ur, ca și în întreg regatul Babilonului, obiceiul era altul. Medicii nu lecuiau pe nimeni dacă nu li se punea în palmă prețul cuvenit.

Tot Ankdu mi-a găsit un învățător și un stăpîn. M-am tocmit cu patru shekeli pe an. În doi ani și jumătate puteam nădăjdui să strîng argintul care îmi trebuia. La plecare, îi mulțumii lui Ankdu pentru prietenie, găzduire și hrană, dar, fiindcă nu părea să dea mare preț vorbelor mele de recunoștință, adăugai că mai îmi rămînea blana de leu.

— E bună și aceea, îmi spuse, căci leii sînt rari pe la noi. Prețuiește cel puțin un shekel.

I-am dăruit-o și ochii i s-au mai luminat. Esthar nu mi-a îngăduit să-mi iau rămas bun de la dînsa. Era supărată că nu-i lăsasem ei brățările de aramă ale Ma'doulei, pe care le rîvnea. Dar n-avusesem inima s-o despoi pe moartă de podoabele cu care trecea în țara duhurilor.

Pe viitorul meu stăpîn, medicul Șara nu-l văzusem pînă atunci. Vorbele se purtaseră prin Ankdu și înțelegerea se făcuse tot prin el. Chiar de cînd pășii peste pragul casei lui Șara îmi dădui seama că acolo nu mai intrase de mult un shekel, nu de argint, dar nici măcar de aramă. Era vădit

că treburile lui Șara nu mergeau de loc bine : casa îi era săracă, nevasta urîtă și rea. Nu se vedea picior de rob sau de slugă. Medicul trecuse de vîrsta tinereții, dar nu ajunsese încă la cea a bătrîneții. Trupul îi era uscat, cum rar se întîlnește la orășenii din Ur, fața, scofîlcită și acoperită cu zbîrcituri. Mai mult decît toate îl pocea un ochi scos. Vreo două degete de la mîna stîngă îi lipseau, deși nu părea să fi luat parte la lupte. Lipsa ochiului și a degetelor era pentru Șara nu un semn de vitejie în război, ci de nepricepere în ale medicinei. Dacă un bolnav de vază pierde un ochi, i se scoate și vraciului care nu l-a vindecat unul. Un deget pierdut, dintr-o bubă sau rană rău îngrijită, duce la tăierea unui deget al vraciului. La oamenii de rînd și la robi, obiceiul acesta n-are putere, dar medicul trebuie să plătească despăgubire potrivită cu pierderea pricinuită. Așadar, cîștig puțin și primejdie multă. De aceea vracii de acolo se feresc să folosească vîrful cuțitului. Nici nu cunosc atît de bine trupul omului ca egiptenii, a căror știință vine de la îmbălsămare. Medicii din Ur și din întreg Summerul preferă alifii și unsori sau băuturi vindecătoare. Cel mai des întrebuințate sînt sarea scoasă din apa mării, salpetrul, laptele de animale sau chiar de femeie, pielea de șarpe uscată și făcută pulbere, coaja de arbori, rășina de pin, amestecate cu ulei sau cu vin de-al lor, cenușa căpătată prin arderea unui anumit lemn. Doctoriile le pregătesc după formule însemnate pe tăbliță de lut, ca nu cumva să greșească amestecul. Mai mult decît în toate acestea au încredere în descîntece și în vorbe de vrajă, pe care le însoțesc lovind cu bețișorul „pukku" într-o tobă de lemn numită

„mikku". Cînd bolnavul nu arată semne că s-ar putea vindeca, se feresc să-i dea îngrijiri, aruncînd vina pe zei, şi îl trimit la templu. Zeii nu pot fi ciuntiţi sau lăsaţi fără vedere de către oameni...

Treptat, deprinsei în casa stăpînului meu şi cîte ceva din limbă şi scris, mai uşor decît cel din Egyptos, dar nu izbutii niciodată să le stăpînesc bine. Cînd aveam mare nevoie, îl chemam pe Ankdu. Era bucuros să-mi dea o mînă de ajutor şi să primească răsplata cuvenită.

Eram şi slugă şi ucenic. Dimineaţa căram apă de la fluviu, aprindeam focul în vatră, puneam oala la fiert şi făceam toate treburile casei. La anumite răstimpuri, mergeam cu vraciul să strîngem ierburi de leac. Îmi spunea, aproape cîntînd, numele lor, felul în care se pregătesc. Serile învăţam pe dinafară reţete de leacuri şi de descîntece vechi ale căror înţelesuri nu le ştia nici stăpînul. Le învăţase şi el de la alţii în tinereţe. Cînd greşeam, mîna osoasă a medicului mă plesnea peste gură.

Bolnavii lui Şara erau puţini şi săraci. Plata : lapte, vin de palmier, cîte un coş cu fructe sau o jumătate de măsură de orz, mai rar o bucată de pînză. Aveam mîncare şi adăpost, dar despre cei patru shekeli făgăduiţi meşterul nu sufla nici o vorbă. Cum era să plătesc datoria către Ninurta şi răscumpărarea datorată lui Gudea ? Mă gîndeam tot mai mult să încerc măiestria adusă de mine de la preoţii medici din Egyptos, deşi mă temeam să nu-mi pierd pe la Summer vreo bucată din trup. Eram silit la aceasta, căci deşi nu se împlinise aproape anul, nu aveam vreo nădejde să văd

aruncîndu-mi-se în palmă shekelii. Pricina era lesne de înţeles : nu-i avea nici Şara.

Iată cum s-a întîmplat de mi s-a schimbat soarta într-una mai bună. Ţara Summer e prăfoasă şi apa din fluviu e mîloasă, murdară. Cei de la Ur se spală cu dînsa şi o beau. Ochii le sînt adesea bolnavi, mulţi dintre ei îşi pierd chiar vederea. La unii limpezimea ochiului scade, astfel că lumina nu mai poate să pătrundă în el. Medicii din Egyptos ştiau uneori să le dea la aceştia văzul, un văz tulbure, dar totuşi mai bun decît întunericul. Printr-o tăietură făcută în albul ochiului scoteau cu băgare de seamă acea parte care se întunecase, apăsînd cu mîna, astfel că ce nu era bun din ochi ieşea afară, ca un sîmbure dintr-o fructă. M-aş fi încumetat şi eu să încerc în Summer operaţia la ochi. O făcusem de multe ori în Egyptos sub supravegherea preotului Anu. Nu mă mîna lăcomia de bani, ci dorinţa de a-i arăta „Chiorului" — cum îi spuneau toţi meşterului meu în ale medicinei summeriene — căci nici cunoştinţele mele nu sînt tocmai de dispreţuit. I-am mărturisit gîndul care mă muncea :

— Învăţatule, eu m-aş pricepe să vindec pe unul care şi-a pierdut vederea.

Cînd auzi „năzdrăvănia" care îmi trecea prin cap, Chiorul izbucni în ţipete.

— N-ai decît să-i dai drumul, băiete, dacă vrei să fim doi cu cîte un ochi în casa asta ! N-o să ne mai calce casa nici plugarul cel mai prăpădit. Ba chiar o să murim de foame ! Sau o să ne alunge din oraşul nostru. Goneşte gîndul pe care ţi l-au trimis Amtar, duhul morţii, şi Asag, duhul bolilor

rele ! În Ur vracii n-au o soartă prea fericită, băiete !

Deosebii în supărarea lui două lucruri : teama de a-şi pierde şi ultima urmă de trecere, căci, oricum, eram ucenicul lui, dar şi mila pentru tinereţea mea. Bătrînul nu era cu totul lipsit de inimă. Dacă se înrăise, era vina sărăciei şi a necazurilor cu care se întîlnise în meseria de vraci.

Atrasă de strigătele lui, se ivise şi nevastă-sa, fiinţa cea mai nesuferită din cîte văzusem vreodată. Ishnuna era veşnic murdară, mesteca tot timpul fructe sau dulciuri cu miere, astfel că se îngrăşase, iar ochii, şi aşa mici, i se înfundaseră adînc în grăsime. Lăcomia ascunsă a Eshtarei era nimic pe lîngă aceea nerușinată și vădită o Ishnunei.

— Doar vracii netrebnici ca tine, bărbate, n-au soartă fericită în oraşul nostru, şi nici altundeva pe lume ! Uite la Ummuz, la Annun şi la alţii din tagma ta, cum ştiu să-şi agonisească avere, case ca lumea, argint, pietre albastre şi robi. Pînă şi Gudea îi cheamă, pentru el şi pentru nevestele sale şi-i lasă să plece încărcaţi cu de toate !

— Pe cei pe care îi sluţeşte sau îi pune să dea gloabă, nu-i numeri ?

— Aceia îşi merită soarta ! Dacă eşti nepriceput sau fricos, să nu te faci vraci ! Sînt destule meserii : ţesător, scrib, corăbier sau ostaş !

Eram gata să pufnesc în rîs, gîndindu-mă cum ar fi arătat Şara cu suliţă şi scut, dar m-am stăpînit.

— M-am făcut vraci, fiindcă străbunicul, bunicul şi tata au fost şi ei vraci. Dacă mi-ai fi dăruit un fiu, îl învăţam şi pe el. Nu trebuia să-mi iau un ucenic străin.

— Acum dă vina pe mine ! zbieră Ishnuna. Mai degrabă eşti vinovat tu, bărbate ! Nu eşti bun de nimic. Trîndăveşti ! În casa asta, doar eu muncesc ca o roabă, din zori şi pînă în amurg ! Blestemată să fie ziua în care te-am luat de bărbat ! Mai bine rămîneam fată la mama !

Vraciul îmi aruncă o privire stingherită. Ţipetele ascuţite ale femeii se auzeau în toată casa, şi dincolo la vecini.

— Şi acum îl împiedici pe omul ăsta să-ncerce să cîştige ceva ! Dacă şi-o pierde un ochi, îl priveşte ! Şi aşa îi are fără culoare, spălăciţi ca o apă !

Mă aplecai cu respect înaintea ei.

— N-avea nici o teamă, Ishnuna. Paguba, de o să fie, să rămînă a mea. Cîştigul îl împart cu dreptate în trei : o parte pentru învăţătorul meu, a doua parte pentru soţia lui, a treia pentru mine.

Spunînd acestea, plecă blestemîndu-şi atît bărbatul pentru slăbiciunea lui, cît şi ucenicul care, deşi stăpînea o asemea artă, o ţinuse atîta vreme ascunsă.

După plecarea ei, Chiorul îmi vorbi, cu un glas mai blînd şi mai prietenos ca pînă atunci :

— Mai bine să nu te lăcomeşti la argint şi să păţeşti ca mine. Nu te lua după ea. Ascultă-l mai bine pe Şara. Doi ochi văd mai limpede decît unul singur !

Bătrînul medic ursuz, acrit de sărăcie şi nerecunoştinţa bolnavilor, pe care se străduia totuşi să-i vindece după priceperea lui, îmi apărea dintr-o dată mai cumsecade decît pînă acum. Dar nu mă hotărîi să iau în seamă vorbele lui, încrezător în puterile mele şi grăbit să plec din Summer.

Dorința mi s-a împlinit : am plecat însoțit de faimă și bogat în argint. Am ajuns însă la Troia, lipsit de toate, aproape sfîrșit de putere.

Am ales pentru operația plănuită pe un bătrîn cămătar din Ur. Era orb de o mulțime de vreme. Împrumuturile îl îmbogățiseră. Avea argint, pămînt, case și robi. L-am lăsat să afle că aș îndrăzni să-l fac să vadă lumina și că-s meșter în operații de ochi. Vorbele le-a purtat mai ales Ankdu. Cred că a avut un amestec și Ishnuna, grăsana nevastă a vraciului chior, care începuse să povestească vecinilor palavre despre mine, umflînd, cu mintea ei de femeie șireată, puterea și știința pe care o aveam, dar avînd grijă să spună că le datoram bărbatului ei.

Într-o dimineață îl zării venind spre noi pe bătrînul cămătar orb. Era purtat de subsuori de doi robi. În urmă se înghesuiau copiii lui, nepoții și cîteva femei.

Eu, Șara și Ankdu tălmaciul așteptam așezați pe rogojini în odaia de oaspeți, prefăcîndu-ne nepăsători. Auzeam tot ce se petrecea afară.

Un glas o întrebă pe gazdă :

— Spune, femeie, aici stă vraciul străin care zice că poate să dea vedere orbilor ?

— Aici, băiete, sună glasul ascuțit al femeii. Unde în altă parte ? Ai auzit poate și tu cît e de meșter : un patesi vestit i-a dat în dar o piatră de preț, pentru că l-a scăpat de orbire. Vraciul a închinat-o lui Gudea, rugîndu-l să-l lase să stea în orașul nostru.

— Am auzit de nestemata aceea, cîrîi și glasul bătrînului cămătar. Gudea a prețuit-o la o sută

de shekeli. Cine poate plăti atîta ? Doar vreun rege, nu unul ca mine. Eu sînt sărac.

— N-o să-ţi ia ţie cît unui stăpînitor de ţări şi cetăţi. Cît despre sărăcie, ştie lumea că ai de toate ! izbucni iar vocea femeii Ishnuna. Îi jupoi pe datornici şi le iei de două ori mai mult decît grăieşte legea. Ai argint, pămînturi şi robi, copii şi nepoţi cu grămada.

— Mi-au dat zeii.

— Nu ştiu dacă averea ţi-au dat-o cei din ceruri. Mai degrabă cred că ai dobîndit-o singur, prin şiretenie. Mai sînt unii care te ştiu de cînd n-aveai în casă decît două oale ştirbite la gură ! Oricum ar fi, la ce-ţi foloseşte ce-ai agonisit, dacă nu vezi cu ochii ? Intră şi vorbeşte cu vraciul şi-o să te înţelegi din preţ, dacă vrei să zăreşti lumina !

Înfrînt de gura nepotolită a femeii, bătrînul cămătar porunci slujitorilor săi să fie purtat înăuntru. Odată cu el pătrunse în casă toată droaia. Cu multă grijă şi cu mişcări lipsite de grabă, îl cercetai pe bătrînul lipsit de vedere. Puteam să-l vindec şi i-am spus-o.

— Cît o să-mi iei ?

— Ce e mai scump ca vederea ? începu de lîngă mine Ankdu. Nimic, ascultă la mine...

— Nimic, nimic, adăugă Şara. Eu aş da şi patru, nu, zece sau chiar douăzeci de shekeli să-mi redea cineva ochiul pierdut din cauza răutăţii oamenilor şi nu a nepriceperii mele.

— Zece shekeli ?

— Am spus douăzeci ! grăi vraciul chior.

— Sînteţi lipsiţi de ruşine ! Nebuni ! Haide, luaţi-mă de aici, robilor ! Mai bine să mor decît să dau vreodată atîta argint !

Bătu din palme, ca și cum ar fi cerut sclavilor să-l poarte pe brațe și să-l scoată afară. Eu aveam de gînd să iau mai puțin, dar Chiorul îmi făcu — cu singurul lui ochi — un semn nebăgat în seamă de ceilalți. Uimirea îmi fu și mai mare cînd văzui că nici orbul, nici robii, nici neamurile sale n-aveau de gînd să plece. Începea așadar tocmeala pentru preț. Neamul de neguțători din țară aceasta nu schimbă un lucru pe altul, pe argint sau aur, pînă nu stă de vorbă îndelung. Vînzătorul arată cît vrea, cumpărătorul dă de zece ori mai puțin. Vorba merge astfel, unul scăzînd treptat, celălalt urcînd, pînă cad la învoială. Se ceartă, strigă, dar sfîrșesc prin a se înțelege de minune.

Nu știu cît se pricepea meșterul chior să vindece bolile, dar de tocmeală era bun, mai ales că-l îndemna de la spate și nevasta să nu se lase. Cît despre Ankdu, tălmaciul, îmi ridica pînă în slăvi laude, ca și cum aș fi fost o marfă scumpă. După ce trecu o bună parte din dimineață, căzură la înțelegere : șase shekeli, cîte trei de fiecare ochi, dacă zărește lumina și poate să meargă nedus de nimeni de mînă. De nu, răsplata să-mi fie după legea din Ur. Am primit și s-au adus veșnicele tăblițe de lut, să se treacă pe ele învoiala. Cînd să plece, bătrînul mai cîrîi ceva : voia ca înainte de dînsul să-i vindec un rob ce zăcea de o boală asemănătoare.

— Mănîncă degeaba pîine în casa mea, ne lămuri cămătarul.

Rămăsei nedumerit văzînd că vraciul cel chior care se tocmise atîta, primi fără nici o vorbă de împotrivire să împlinesc dorința cămătarului. Cînd plecară cu toții, îmi spuse :

— Robul e pe deasupra. Stăpînul lui nu dă nimic dacă-l vindeci. Dacă nu-l faci bine, nu datorezi nici tu vreo despăgubire.

— Bătrînul tot o să se aleagă cu cîştig. În loc de un rob netrebnic, unul de folos.

— Se poate. Dar mai presus de orice, cămătarul vrea să se încredinţeze dinainte dacă te pricepi să vindeci astfel de boli. Are toată dreptatea, doar aşa ceva nu s-a mai auzit în ţara Summer : orbii să vadă !

Am primit, nu fiindcă — aşa cum gîndea vraciul — voiam să-mi încerc mai înainte măiestria pe sclav. Pentru mine şi robii erau oameni ca şi ceilalţi şi aveau dreptul la viaţă şi la lumină. Şi eu zăcusem în robie, în ţara Egyptos. Poate veţi crede că nu spun adevărul, dar mă gîndeam cu mai multă plăcere la binele pe care aveam să i-l fac bietului sclav decît la shekelii de argint pe care aveam să-i iau de la stăpînul lui.

Sosise şi ziua hotărîtă. Robul cămătarului era slab, acoperit cu bube. La unul din picioare avea o rană urîtă, plină de puroi. Ochii lui albi, fără văz, priveau sticloşi în gol.

Îmi pregătisem din vreme uneltele care-mi erau trebuincioase, cuţite de bronz cu vîrful tăios şi ascuţit şi făşii curate de pînză înălbită. Bolnavul tremura din toate mădularele, fiindcă nu ştia prea bine ce nou chin îl aşteaptă.

I-am luat mîna şi i-am strîns-o.

— Nu te tulbura, bătrîne. Nu doresc să-ţi fac nici un rău.

Cred că a avut încredere — zeii îmi dăduseră darul acesta : oamenii aveau încredere în mine — fiindcă a început să se liniştească. Le-am arătat

celor care veniseră cu el cum să-l țină de mîini, de picioare și de cap, astfel ca să nu mai poată să facă nici o mișcare. Aveam nevoie să pot lucra liniștit. Vracii din țara Egyptos au băuturi care amorțesc durerile sau își adorm bolnavii, uitîndu-li-se în ochi. La Summer am fost silit să mă lipsesc de asemenea mijloace, căci pe acolo nu cresc florile amorțitoare de dureri, iar robul, fiind orb, nu putea să asculte de privirea mea.

Cînd am înfipt cuțitul, robul a dat un strigăt slab. A doua oară n-a mai strigat. Durerea simțită fusese mai mică decît spaima. Suferise altădată dureri și mai mari, căci avea pe spinare urme vechi lăsate de bice.

N-am să înfățișez cu amănunțime cum se desfășoară operația aceasta. E o taină care și în Egyptos începuse să se piardă. Am lăsat-o să se piardă și eu, mai tîrziu, din lipsă de ucenic vrednic de ea.

După ce am sfîrșit, cu fîșiile de pînză de in pregătite de mai înainte, i-am legat strîns de tot sclavului ochii și capul, lăsîndu-i desfăcute doar nările și gura. Fiindcă tot era acolo, i-am curățat și i-am spălat și rana de la picior. Din ulcelele lui Șara am luat o alifie bună pentru bubele care îl acopereau și i-am dat-o. Șara m-a privit urît, dar n-a îndrăznit să zică nimic.

Ochii i-am ținut legați trei zile. Pe rob l-am păstrat la mine în odaie. După ce i-am desfăcut învelitorile, l-am lăsat să se deprindă încet cu slaba lumină care venea de la o lampă de lut în care ardea ulei de palmier. Nu-i îngăduiam să iasă afară. Opream pe oricine să intre la dînsul, în afară de meșterul meu cel chior. Șara se minuna văzînd că robul se mișcă prin casă, fără să se

lovească de ziduri, şi era tare bucuros la gîndul shekelilor de argint care aveau să-i cadă în palmă dacă izbuteam să-i redau vederea şi bogatului cămătar. Cînd s-au împlinit şapte zile — număr fără însemnătate la greci, dar sfînt în Egyptos şi de două ori mai sfînt la Summer — l-am scos pe înserate pe rob din odaie şi i-am vorbit :

— Du-te acum. Ţi-am redat vederea.

A plecat fără să-mi mulţumească, lucru care m-a uimit fără margini. Priveam după el, văzîndu-l cum merge cu oarecare şovăială şi aşteptam ca dintr-o clipă în alta să se întoarcă şi să mi se azvîrle, recunoscător, la picioare. În mintea mea credeam că e drept să mă aştept la recunoştinţă. Dar robul n-a făcut nici cea mai mică mişcare de întoarcere. Păşea înainte, uşor gîrbovit, fără să-i pese de mine, îndreptîndu-se spre curtea stăpînului său. M-am înapoiat în casă întristat. Nu pricepeam. Meşterul m-a privit ţintă cu singurul lui ochi şi, dînd dovadă de o pătrundere de care nu-l crezusem în stare, mi-a spus :

— Te aşteptai să-ţi cadă la picioare şi să ţi se închine ca unui zeu ?

— E drept, i-am răspuns, aşteptam măcar un semn cît de mic de mulţumire.

— Puţin mai cunoşti viaţa, băiete ! Se vede că eşti tînăr. Dar tinereţea e o boală care trece fără să-ţi dai seama. Şi viaţa e tot o boală de felul acesta : pe nesimţite se apropie de sfîrşit. Află de la mine că unii o îndură cu greu şi abia aşteaptă să se vindece de dînsa...

Atunci n-am înţeles ce voia să spună Şara.

Peste cîteva zile, bătrînul cămătar a venit la mine, cerîndu-mi să-i dau şi lui vederea, ca robu-

lui. Totul s-a petrecut ca înainte, numai că după ce i-am înfășat cu alb ochii și fața, cămătarul fu dus la el acasă. Îi era silă să rămînă în odăița mea strîmtă și joasă din casa vraciului. De două ori pe zi treceam să-l văd. Abia în a șaptea zi, către seară, i-am desfăcut legătura. N-a dat nici un semn că zărește lumina, așa că l-am legat la loc. Începusem să fiu neliniștit, pentru mine și chiar pentru el. A opta, a noua, a zecea zi, nimic nu se schimbase. Într-a unsprezecea zi îi desfăcui de tot fîșiile cu care îi înconjurasem strîns capul și ochii. Eram în sala cea mare a casei. În vatră ardea un foc zdravăn, la care se pregătea mîncarea întregii familii. Îi pîndeam cu grijă mișcările. De jur împrejur erau robi, neamuri, prieteni. Cu mine veniseră meșterul vraci Șara și tălmaciul Ankdu. Cămătarul nu făcu nici o mișcare, abia clipi din ochi și privi ușor într-o parte ca și cum n-ar fi fost obișnuit cu strălucirea focului. Erau însă lucruri pe care doar eu le puteam băga de seamă.

— Nu văd nimic, zise către toți cămătarul. Vraciul Azuz nu și-a împlinit făgăduința, sînteți mărturie cu toții. Îl las să aleagă : sau își pierde amîndoi ochii, ca mine, sau să-mi fie vîndut mie ca rob. Cum dorește.

Atunci apucai din foc o creangă aprinsă și mă prefăcui că i-o zvîrl în față. Cămătarul sări speriat într-o parte. Toți izbucniră în strigăte de uimire. Șara Chiorul urla cît îl ținea gura :

— Cum, păcătos și netrebnic ce ești ! Te prefaci că nu vezi ? Ai vrea să capeți ca sclav pe

omul acesta ? Asta îţi este răsplata pentru binele pe care ţi l-a făcut cu un preţ atît de ieftin ? Te lăcomeşti la shekelii pe care îi datorezi, ştiu eu bine ! Adu încoace argintul pe dată, că altfel, fiul acesta de zeu, căci desigur e fiul lui Tammuz, şi Tammuz îi e tată, te pîrăşte lui Gudea şi-o să dai de cinci ori pe-atîta !

Ankdu îmi ţinea şi el partea.

Speriat, cunoscînd dreptatea lui Gudea, blestematul şi zgîrcitul bătrîn dădu poruncă să se aducă argintul şi îl cîntări drept.

Chiorul avusese dreptate : voise să ne tragă pe sfoară, dar spaima de creanga aprinsă dăduse înşelăciunea pe faţă.

— Afară de asta mai eşti dator lui Marduk : să-i faci doi ochi de argint pentru tine şi doi ochi de argint pentru rob, adăugai eu.

Ştiam că nu avea cum să se împotrivească şi doream să-l pedepsesc pentru zgîrcenie. Ne-am luat shekelii şi am plecat. La poarta casei am întîlnit un chip cunoscut : robul căruia îi redasem vederea. Era încovoiat sub povara unei cobiliţe, de care atîrnau două vase de lut, pline cu apă. Abia mergea, sfîrşit de oboseală. Îmi aruncă o privire urîtă, din ochii lui vindecaţi, şi bolborosi un blestem pe care îl auzii desluşit. La fel de bine îl auzise şi Chiorul. Îmi arătai nedumerirea.

— Înţeleg să nu-mi mulţumească, dar de ce mă blestemă ?

— Înainte, mă lămuri Şara, îi dădeau de mîncare degeaba şi îl lăsau în pace. Acum, dacă vede, l-au pus iarăşi la muncă, din zori pînă cînd se

lasă noaptea. Vezi că n-avea pentru ce să-ţi fie recunoscător. Munca de rob nu-i o fericire prea mare.

Nu conteneam să învăţ : dreptatea regilor mi-o arătase, în ţara Egyptos, Khaemonast şi în ţara Summer însuşi Gudea ; recunoştinţa pentru binele făcut prietenului, Eheos, cîrmaciul corăbiei pe care venisem din Ahaia în Egyptos ; mulţumita pentru lecuire cămătarul din Ur, care voia să-mi ia ochii sau libertatea, numai ca să nu-mi plătească shekelii datoraţi. Robul, căruia îi dasem lumina în locul orbirii de care suferea, a fost mai cinstit : mi-a zvîrlit doar un blestem. Găsisem însă dragostea lui Anu şi mai tîrziu pe a Ma'doulei, o femeie cu care abia ştiam să schimb la început cîteva cuvinte. Se cumpăneau între ele ?

Învaţă-mă, Zeus, de ce se petrec toate acestea cu noi muritorii,
Care este rostul dorinţelor noastre şi ce ne mînă în viaţă,
Cînd am putea să trăim liniştiţi, fiecare la casele noastre ?

Vorbele străine rostite de mine cu glas tare, în limba de acasă, îl uimiră pe Şara Chiorul. Îl minţii :

— E o rugăciune de mulţumire către zeii din patria mea pentru ajutorul lor.

Cuvintele mele erau numai în parte neadevărate. Zeii îmi arătaseră, încă o dată, cît de neînţeles e sufletul omului...

— Faci bine, Azuz. Zeii nu trebuie uitaţi niciodată. Ai încheiat cu ei vreo învoială ? Dacă da, să ţi-o ţii neapărat.

Poporul din Summer încheie învoieli pentru toate : între oameni şi oameni, dar şi între oameni şi zei. Îi ceri prin rugăciuni zeului pe care îl crezi mai puternic să-ţi împlinească o dorinţă sau să te ajute într-o lucrare, îi făgăduieşti în schimb o jertfă sau daruri. Dacă zeul nu-şi ţine cuvîntul, nu îi eşti dator cu nimic, întocmai ca în orice neguţătorie. Şi e bine să ai mare grijă să nu dai ceva înainte, căci dacă zeul nu se ţine de vorbă arvuna e pierdută.

Nu, nu făgăduisem nimic zeilor. Chiorul se linişti. Shekelii rămîneau întregi şi nici unul dintre ei n-aveau să cadă în mîinile preoţilor.

Odată ajunşi acasă, îi pusei meşterului chior, în palma dreaptă, doi shekeli pentru dînsul şi, în palma stîngă, doi pentru nevastă-sa. Ea, apărută din dosul uşii ca un uliu, îi înhăţă pe toţi patru. Bătrînul se întristă şi singurul lui ochi se umezi.

— Lasă, învăţătorule, nu fi întristat. Ia de la mine încă un shekel, cel de-al cincilea, şi păstrează-l bine, doar pentru tine ! îi spusei, şi vorbele mele îl bucurară.

Shekelul dispăru ca prin farmec în cutele largii lui haine. Nu ştiu ce a făcut cu dînsul, dar zile de-a rîndul veni tîrziu acasă. Singurul lui ochi clipea strălucitor şi vesel, ca aprins de lumina vinului.

Trecură alte luni. Suferinzii ne căutau şi în casa bătrînului medic fără un ochi apăru îndestularea : rogojini mai de preţ, vase de bronz şi de aramă, veşminte şi hrană din belşug. Stăpîna se îngrăşase încă pe atîta. Chiorul prinsese şi el carne pe dînsul şi şedea tolănit mai toată vremea. Cumpărase un

sclav tînăr, pe care Ishnuna îl punea la muncă. Odată cu îngrăşarea, femeia se mai îmbunase. Glasul ei ascuţit se făcea auzit tot mai rar. Se îndopa cu o băutură făcută din orz, şi care îmbată sau mesteca din fructul florii de mac, o floare ce dă visuri plăcute celor ce o folosesc. Plătisem de mult cei doi shekeli negustorului care mă adusese la Summer din Nubia. Vărsam după dreptate vistieriei şi birul pe care îl datoram. Adunasem şi shekelii — zece la număr — cu care puteam să-mi răscumpăr plecarea din Ur şi aveam, pus deoparte, argint pentru călătorie. Din Ur porneau deseori caravane spre miazănoapte, la Babilon. Îmi pusesem în gînd să merg cu una din ele. Aveam bune nădejdi : de vreo lună sosise la Ur o ceată de negustori din ţara Assur, un regat aşezat la miazănoapte de Summer şi aproape de Hatti. Assurul se războise ani mulţi cu Kassit-illah, stăpînul din Babilon. Acum încheiaseră o învoială de pace şi de negoţ. Veniseră aici ca să schimbe — ziceau — mărfuri aduse de ei pe robi, pe aur şi pe pietre scumpe. Căutau de asemenea mirodenii, uleiuri şi ţesături lucrate în Ur.

Îi rugasem să mă ia şi pe mine la plecarea lor şi căzusem la înţelegere din preţ. Vorbeau o limbă asemănătoare cu a Babilonului şi a Urului, dar cu totul deosebită de vechea summeriană în care erau scrise pe tăbliţe de lut numirile leacurilor şi ale bolilor. Erau oameni înalţi, cu pielea deschisă la culoare, dar arsă de soare şi de vînt. Aveau ochi negri ca noaptea şi nasuri încovoiate, asemeni

ciocurilor unor păsări. Bărbi încreţite în inele, mari şi aspre, le cădeau pînă pe piept. Aduceau mai mult a războinici decît a negustori. Toţi erau îmbrăcaţi peste haina lor lungă cu zale grele. Purtau arc cu săgeţi şi o sabie lungă, atîrnată totdeauna la şold. Aveau de vînzare drugi grei dintr-un metal cenuşiu, mai tare decît arama şi bronzul, acelaşi metal din care erau făcute armele căpeteniilor. Îl socoteau mai de preţ decît argintul.

Pe cînd eram în tabăra lor, pentru învoiala amintită mai sus, unul, înalt şi puternic, luă în glumă un scut din Summer, de aramă bătută cu ciocanul, şi cu o singură lovitură de sabie îl sparse în două. Am cercetat tăişul săbiei : n-avea nici o ştirbitură. Văzînd cît sînt de mirat, au izbucnit în hohote mari de rîs. Voiau să schimbe metalul acesta pe grîne. În Assur — spuneau ei — duceau lipsă de grîu.

— De ce nu-l căutaţi mai aproape de voi, la Babilon, la Kiş, la Lagaş ? i-am întrebat.

Au rîs şi mai cu poftă :

— Aici e mai ieftin. Mi se păru ciudat.

Iarna fusese săracă în ploi. Lucrul acesta se vedea şi în Summer : apa fluviului scăzuse cu cîţiva coţi şi multe din canalele din care plugarii îşi udau ogoarele erau uscate şi goale. Gudea poruncise slujitorilor săi să adune cît mai multe bucate. Anul fusese însă neroditor. Ogoarele, udate cu prea puţină apă, dăduseră un rod neîndestulător. Unele grîne păliseră şi se uscaseră. Recolta viitoare se arăta şi mai săracă. Fără să-i pese de foamete, patesi aduna grîul şi orzul în hambarele

lui. Ovăzul îl păstra cu grijă în magazii, deşi nu avea care de luptă. Inima şi mintea lacomă ale lui Gudea ascundeau o taină. Oamenii de rînd murmurau : aveau să rămînă fără pîine la anul, erau împovăraţi de datorii, strînşi în chingi de cămătari. Totuşi Gudea nu ţinea seamă de asta. Zilnic vedeam slujitorii plecaţi după biruri întorcîndu-se cu saci încărcaţi pe spinările asinilor şi ducîndu-i la curte. Pe zi ce trecea, vremurile erau mai tulburi : şi în alte oraşe din preajmă se simţea lipsa. Săracii sufereau îndeosebi. Pentru robi hrana se redusese la jumătate. Umblau vorbe de răzvrătire şi noaptea se iveau cete de tîlhari.

— Vin vremuri grele, Azuz, îmi spuse într-o seară vraciul cel chior. Să ascundem cea mai mare parte din argint în pămînt. Cu ce rămîne să cumpărăm grîne...

Şara se gîndise bine, dar nu-şi făcuse o socoteală înţeleaptă cînd îi încredinţase cumpărăturile Ishnunei. Se tocmea o dimineaţă pentru o baniţă de grîu şi pînă la urmă se trezi că nu se mai găsea de cumpărat nici un prisos.

Gudea tot nu slăbise strîngerea birurilor. Nu-i păsa de suferinţele plugarilor şi ale meşteşugarilor, tare pe gărzile lui şi poate bizuindu-se şi pe ajutorul assirienilor. Cu toate că întărise paza de la porţi şi de pe uliţe, într-o bună zi răzvrătirea izbucni ca o flacără. Gudea trimisese dis-de-dimineaţă la tabăra din Assur un şir lung de robi. Erau datornici care fuseseră robiţi de cămătari, plugari care nu vărsaseră vistieriei birul cuvenit, văduve şi orfani rămaşi fără apărare. Pe drum,

ostaşii lui patesi au fost întîmpinaţi mai întîi cu pietre. Apoi, ca prin minune, în mîinile mulţimii se iviră arme şi se încinse încăierarea. Scăpaţi din lanţuri, prinşii îşi uniră mînia cu mînia celor care îi eliberaseră şi împreună se rostogoliră ca un torent năvalnic pe uliţele cetăţii, spre porţi. spre hambare, spre casele nobililor. Cete de oameni de la ţară, cu bîte, cu furci, cu sape pîndeau de cîteva zile pe la porţile cetăţii. Răzvrătirea dinăuntru le deschise drumul.

Au urmat zile de tulburări : săracii nu mai ascultau de bogaţi, argintul nu mai avea preţ, slugile se ridicau împotriva stăpînilor, robii fugeau. Aşa a făcut şi robul lui Şara şi al Ishnunei, sătul de ocările grasei lui stăpîne. Pe uliţe colindau săteni şi orăşeni răzvrătiţi, casele cămătarilor se aprindeau, pămîntul era presărat cu tăbliţe de lut sfărîmate. Urul zumzuia ca un roi.

Era prilejul potrivit pentru fugă. Nimeni nu m-ar mai fi oprit la porţi să mă întrebe dacă Gudea mi-a îngăduit sau nu să părăsesc Urul. Cei zece shekeli — răscumpărarea — puteam să-i păstrez pentru mine. În uşă bătu o mînă nerăbdătoare. I-am deschis cu băgare de seamă, în timp ce Şara şi Ishnuna mă implorau să nu-i las pe tîlhari să pătrundă în casă. Erau însă doar Ankdu şi Eshtar.

— Veniţi cu noi, gîfîi Ankdu înspăimîntat şi ostenit de alergătură.

— Unde ? l-am întrebat.

— La palat. Gudea o să ne dea adăpost. Ţi-am spus doar că sînt unul dintre slujitorii lui.

La auzul veștii, Ishnuna nu-și putu stăpîni bucuria. O îmbrățișa și o săruta pe Eshtar cu atîta dragoste de parcă i-ar fi fost soră bună. Eu mi-am arătat îndoiala :

— O să rămînem închiși acolo.

— Nu mult, Azuz. E o taină pe care nu vreau să ți-o destăinui, dar Gudea așteaptă ajutor străin.

Gîndul mi-a zburat la negustătorii assirieni. Dar ceata lor nu era atît de numeroasă ca să-i poată înfrînge pe răsculați. Eu unul n-am vrut să mă ascund în cetatea întărită din mijlocul Urului. Atunci, Ankdu, tremurînd, a dat pe față pricina pentru care se hotărîse să mă „scape" și pe mine. Se temea să străbată singur printre cetele mîinoase ale celor răzvrătiți : îi urmăreau pe toți slujitorii regești, mari sau mici, și îi amenințau cu răzbunări grozave.

Șovăielile mi le-a înfrînt amintindu-mi că am o datorie de recunoștință față de el, ca și cum nu i-o plătisem îndeajuns.

Vremea pe care trebuia s-o petrec la Ur se împlinise. În drumul nostru spre palat, am străbătut o bună parte din oraș. Ne lăsară să trecem prin uliție fără să ne împiedice. Din vreme în vreme, cîte unul mă recunoștea și-mi striga :

— Vino cu noi, bunule Azuz !

Scuturam din cap :

— Mai tîrziu, prieteni, mai tîrziu !

Lîngă mine, Ankdu, Șara și cele două femei se făceau mici și își ascundeau ochii ori de cîte ori ne apăreau în cale bărbați înarmați. Le era zadar-

nic teamă : nimeni nu lua seama la ei schimbați cum erau de o îmbrăcăminte ponosită și săracă.

Pe măsură ce ne apropiam de palat, mulțimea se făcea însă mai deasă. Prins în ea, mă pomenii despărțit de Ankdu, de Șara și de femei. N-aveam să-i mai văd niciodată. Eram tîrît de un șuvoi de oameni care se rostogolea spre palat. Se auzeau zvonuri că porțile zac sparte și că alții mai vrednici pătrund înăuntru, luîndu-și partea din hambare și din nenumăratele bogății tăinuite. Era adevărat : zidurile de pămînt ale palatului, neîntărite de mult, erau, ici și colo, prăbușite. Porțile, date în lături. Prin curți, ostașii care încercaseră să se lupte fuseseră dați morții. Alții fugiseră, părăsindu-și stăpînul. Robii și săracii cărau din cămări bucate și haine, îndemnîndu-i pe noii veniți să facă la fel.

Mă trezii, pe neașteptate, față în față cu un chip cunoscut : în fruntea unei cete înarmate, ședea bătrînul rob pe care îl vindecasem, dîndu-i vederea. Mă străpunse aducerea aminte a nerecunoștinței lui. Nu cumva se schimbase în poftă de răzbunare pentru răul pe care i-l făcusem fără voie ? Era de ajuns să dea un strigăt, să facă un semn, și ceata m-ar fi sfîșiat în bucăți. Mă recunoscuse și el. Dar nici strigătul, nici semnul nu îndemnă pe ceilalți să se năpustească asupra mea. Dimpotrivă. Robul veni către mine, grăindu-mi :

— Abia acum pot să-ți mulțumesc, vraciule, pentru vedere. Ea mi-a îngăduit să mă răzbun pentru anii de chinuri și trudă ! Altfel nu mi-aș fi văzut dușmanii în față și n-aș fi putut să-i izbesc !

Am trecut mai departe, mergînd din cămări în cămări, din curte în curte. Sala cea mare, în care odată mă primise Gudea, era pustie. Trupul răsturnat de pe jilțul regesc zăcea cu fața în sus. Gudea privea mirat tavanul : pe frunte și pe jumătate din față se închegase sîngele, izvorînd dintr-o rană adîncă. M-am aplecat asupra lui : fusese izbit cu o sapă și doborît. Pieptul îi era sfărîmat. Colanul, brățările, inelele din degete îi erau smulse. Semăna nespus de mult cu statuile strămoșului său. Avea fața zdrobită și înțepeneala lor de piatră. M-am grăbit să părăsesc sala dreptății, acum pustie și goală. Gudea n-avea să-mi mai ceară shekelii de argint ca să mă lase să plec din orașul lui.

Dinspre dreapta se auzeau strigăte de luptă și tumult. Știam că într-acolo era o parte mai bine întărită a fortăreței, în care stăpînul păstra bogățiile de aur și argint. Cîțiva din ostașii de pază se retrăseseră acolo și se apărau de mulțimea rău înarmată, dar plină de ură.

Am rătăcit o vreme prin curțile părăsite, căutînd-o pe Ma'doula ca în vis. Abia tîrziu mi-am amintit că trimișii lui Gudea mi-o aduseseră aproape moartă acasă...

O luai înspre partea dinspre miazănoapte, către tabăra negustătorilor. Mulțimea nu-i izbise încă, deși îi privea ca pe niște prieteni ai lui Gudea și deci ca dușmani. Assirienii se găteau de drum. Încărcau pe asini poverile, struneau cămilele și încercau încă o dată legăturile robilor pe care li-i vînduse patesi. Nu păreau bucuroși. Poate că negustătoria nu le adusese cîștig, ci doar osteneală. Drugii

de fier pe care-i mai aveau cu dînşii pieriseră. Pămînt proaspăt răscolit, peste care puneau mereu să treacă robi şi asini, îmi arăta că-i îngropaseră acolo, ca şi cum mai aveau de gînd să se întoarcă. Totul dădea la iveală dorinţa lor de a călători cu repeziciune spre miazănoapte, acolo unde le era ţara. M-au primit cu rînjete, care nu-mi păreau bune, dar nu mi-au spus nimic, arătîndu-mi prin semne unde mi-e locul la drum. Înainte de plecare, l-am văzut pe unul dintr-înşii, care părea a fi mai de frunte, cercetîndu-i pe robi. Cîţiva din ei, slăbiţi de boli sau cu răni la picioare, au fost daţi deoparte, o turmă cu ochi îngroziţi. De la o sută de paşi, un grup de arcaşi din Assur şi-a încordat arcurile lungi şi şi-a slobozit săgeţile într-înşii. Fiecare săgeată se înfigea într-un trup, străbătîndu-l dintr-o parte într-alta. Orice ţintă lovită trezea la arcaşi bucurie, dată pe faţă prin strigăte de încuviinţare. Cînd n-a mai rămas în picioare nici unul din sclavii prea slabi pentru drum, arcaşii s-au dus să-şi ia înapoi săgeţile. Le puneau în tolbele agăţate la spate, pline de sînge sau ştergîndu-le de poalele hainelor lungi. Pe urmă, s-a dat semnalul şi toţi am pornit-o înainte, prin Urul în flăcări.

Pînă să iasă din oraş, ceata oamenilor din Assur a fost atacată de cîteva ori de răzvrătiţi. Plugari cu palmele bătătorite, olari, ţesători, fauri erau amestecaţi cu ostaşi de rînd din Summer, trecuţi de partea răsculaţilor. Voiau să-i elibereze pe robi. Ori de cîte ori năvala mulţimii îi strîngeau prea de aproape, assirienii se opreau şi, dindărătul marilor scuturi, azvîrleau cu săgeţi. Suliţele de lemn

ale summerienilor sau bolovanii zvîrliţi de ei se loveau cu zgomot de pavezele sau zalele războinicilor, fără să facă prea mult rău. Abia într-o ciocnire mai mare, la poarta cetăţii, assirienii avură pierderi : trei sau patru războinici ucişi, atinşi de sulițe în gît, acolo unde nu-i mai apărau zalele, scutul sau coiful, şi vreo treizeci-patruzeci de robi rupţi din şir şi sloboziţi de răzvrătiţii atacatori. Grosul taberei, cu o parte din sclavi şi asini, izbuti să treacă şi să se îndepărteze de Ur.

Străbăturăm spre miazănoapte ţara Summer : pretutindeni focuri aprinse, sate pustii, oraşe bîntuite de foame şi răzmeriţe. Nimeni nu ne împiedica să mergem înainte. Assirienii erau grăbiţi, ocoleau aşezările, îşi părăseau animalele bolnave şi robii istoviţi, dar nu lăsau niciodată în viaţă nici vite, nici oameni. Înnoptam fără foc, strecurîndu-ne parcă printr-o ţară duşmană. În dimineaţa celei de-a cincea zi, în depărtare se ridică un nor de pulbere venind în întîmpinarea noastră. Assirienii se opriră puţin, aşteptînd ceva, pe urmă zoriră înainte. Se zărea o mare mulţime. Mai de aproape deslușii care de luptă, ostaşi înzăuaţi din Assur, şiruri de oameni şi vite încărcate cu poveri. Am priceput atunci că „neguțătorii" nu erau decît iscoade trimise înainte, să pipăie drumul şi să aducă veste dacă războiul are sorţi de izbîndă. Poate că ajutorul pe care îl aştepta Gudea era tocmai oastea Assurului. Pentru ea strîngea grîu în hambare, pentru caii de la carele ei de război aduna orz şi ovăz în gropi. Seceta, foametea, înţelegerea assirienilor cu Gudea, toate fuseseră ves-

tite țării Assur și aceasta pornise războiul. Vai de Summer și de oamenii lui ! Vai de Babilon și de regele Kassit-illah ! Assurul dușman părea să fie mai tare...

În fruntea oastei assiriene mergea, într-un car plin de podoabe, o căpetenie de seamă sau regele lor. Mă îngrozii cînd văzui atîrnate de o parte și de alta a carului său capete tăiate de bărbați, dar și de copii și femei. Conducătorul cetei de iscoade se plecă înaintea celui din car, sărutîndu-i piciorul. Abia după aceea îi vorbi, lămurindu-i desigur tot ce făcuse pînă atunci și dîndu-i vești despre Ur. Veștile nu-i plăcură războinicului împodobit. Era mîniat că oamenii lui îl lăsaseră pe Gudea pradă răzvrătiților sau pentru că i se risipiseră grînele și nutrețul pe care se bizuia în război ? Îl văzui smulgînd sulița așezată lîngă el în car și străpungîndu-l dintr-o parte în alta pe cel care fusese căpetenia iscoadelor. Apoi, nepăsător, trecu să cerceteze ceata de robi.

Pe drum îmi părăsisem îmbrăcămintea summeriană, greoaie la mers. Eram gol, cu mijlocul numai încins cu un șorț de pînză. Pe umăr purtam desaga mea obișnuită. Părul și barba îmi crescuseră mari. Nu eram nici liber, nici legat, ca robii. Făptura mea îi păru ciudată regelui lor și cu un gest porunci să-i fiu adus înainte. Voiam să pășesc fără grabă cînd mă pomenii izbit. Ostașii din Assur mă zvîrliră cu fața în țărînă, la picioarele cailor, gata să-mi sfărîme capul cu copitele. Am încercat să mă ridic, dar un picior îmi apăsa grumazul și

simții în spinare intrîndu-mi adînc în carne vîrful ascuțit al unei sulițe care mă ținea la pămînt. În urechi îmi sunară hohote de rîs. Regele lor strigă cîteva vorbe și apoi, cîrmind carul de luptă, trecu duruind pe aproape de mine, gata să mă zdrobească. Mă simții ridicat, despuiat de șorț și de desagă. Mîini zdravene mă țineau, în timp ce pe alături, treceau, unul după altul, care încărcate cu războinici, gonind înainte. Dintr-unul, un vizitiu mă plesni în goană cu biciul de piele cu bumbi de metal la capăt. Plesnitura îmi sfîșiase adînc obrazul din dreapta.

Port și acum urma de bici, ca amintire a învoielii făcute cu cei din Assur și întărite cu argint.

CARTEA a VII-a

ASSUR

Soarta mă azvîrlise iar departe de ţărmurile nădejdilor mele şi mă amestecase într-o jalnică turmă de robi. Bărbaţi şi femei, răpiţi de prin sate, ni se alăturau zilnic. Assirienii îi păstrau doar pe cei în putere. Bătrînii, bolnavii, copiii neputincioşi erau săgetaţi, împunşi cu sulițele, tăiaţi cu săbiile. Ziua mergeam mînaţi din urmă, ca vitele. Abia cînd se lăsa amurgul poposeam în locuri dinainte pregătite. Drept hrană, ni se azvîrleau bucăţi de carne pe jumătate putrezită, sau cîte o oală mare plină cu fiertură de mei. Ca să bem, ne duceau la rîuri sau la canale de irigaţie. Însetaţi de arşiţă, ne culcam pe burtă, ne afundam capetele în apa stătută şi mîloasă şi sorbeam pînă ne umflam. Ingrămădiţi unii într-alţii, ne străduiam apoi să adormim şi să uităm că mîine începe o altă zi.

Cînd se ridicau zorile, plecam mai departe. Eram legați cu ștreanguri de gît. Alte frînghii la picioare ne sileau să mergem în aceeași măsură. Cel care se clătina, șovăia sau se oprea era sugrumat de mersul înainte al celorlalți. Uneori îi tîram leșul după noi sute și sute de pași, pînă cînd vreunul din ostașii de pază se îndura să-l descăpățîneze. Calea ne era însemnată cu leșuri. Se înmulțiseră lupii, hienele, șacalii. Anubis era mai îmbuibat ca niciodată.

Cît am mers prin Summer și Akkad n-am văzut decît pîrjol, ruine, pustiu și spaimă. Satele erau date în pradă și din colibele de lut nu mai rămăseseră decît ruine. Pe uliță, trupurile ucise zăceau în grămezi. În cîteva locuri am zărit piramide de capete tăiate, clădite cu grijă. Pe cer se roteau fără încetare stoluri de corbi. Peste tot trecuseră oștile regelui din Assur.

Groaza și moartea ne înconjurau, gonindu-ne mereu înainte. Nu aveam prea multe vești despre război, dar nu rămîneam nici cu totul neștiutori. Regele din Babilon, Kassit-illah, îndrăznise să iasă la luptă în fața zidurilor. Oastea lui fusese sfărîmată. Rămășițele se trăseseră la adăpostul cetății, întărită cu două rînduri de ziduri și cu șanțuri adînci de apă. Kassit-illah aștepta, împreună cu nobilii, cu femeile și cu războinicii pe care îi mai avea. Se șoptea că are grîu, ulei, vite pentru mai bine de doi ani.

Babilonul nu l-am văzut decît de departe, în timpul unui scurt popas. Jumătate din robi au fost luați și duși într-acolo, la muncă. Ostașii din Assur erau mînioși, nemulțumiți și înverșunați de zăbavă. Făgăduiau cu strigăte mari să treacă pe toți locuitorii din Babilon prin ascuțișul săbiilor și, fiindcă

prilejul de a se ține de vorbă se arăta îndoielnic, se răzbunau pe prinși.

Odată trecuți de orașul lui Kassit-illah, furăm mînați spre miazănoapte cu grabă și mai mare. Odihna de noapte era scurtată. Cei osteniți erau sculați și așezați în șir, cu biciul. Cei slabi, omorîți fără cruțare. Din repeziciunea mersului nostru, ca și din alte semne — cete de ostași assirieni cu care ne încrucișam, goana carelor purtînd ștafete, chipurile încruntate ale căpeteniilor — deslușeam că războiul nu avea izbînda repede pe care o așteptau oamenii din țara Assur.

Trecurăm și hotarul Babilonului, înfățișat de pietre înalte, cioplite în chip de vulturi și lei cu capete de om. Pămîntul se făcuse mai muntos și mai sărac. Canalele de irigație rămăseseră de mult în urmă. În locul ogoarelor întinse, se iveau, ici și colo, petice strîmte de pămînt rău lucrat. Colibele erau tot sărace. Și pe aici, în țara Assur, stăpîneau groaza și prietena ei bună moartea, deși peste aceste meleaguri nu trecuse urgia războiului. Se simțea o mînă apăsătoare conducînd totul cu fierul și cu biciul. Poporul nu părea nici fericit, nici îndestulat de jafurile nobililor săi înveșmîntați în zale grele. Țărani acoperiți cu zdrențe soioase se ascundeau sau fugeau la vederea convoiului nostru. Pe bună dreptate : ostașii îi înhățau, îi scoteau de prin cotloane, îi puneau la corvezi grele sau îi biciuiau pînă căpătau hrană și băutură. În ochii supușilor regelui din Assur sticlea teama fiarelor hăituite. Erau galbeni, palizi, bolnavi și înfometați. Prea puțini se deosebeau de starea noastră de robi.

Din loc în loc străjuiau depărtările fortărețe și turnuri de pază. Din ce în ce mai dese, aceste întăriturii dădeau de veste că ne apropiam de cetatea cea mare.

Țara se chema : Assur. Cetatea : Assur. Zeul : Assur. Un singur cuvînt, repetat iarăși și iarăși, cu încăpățînare monotonă, însemna totul. Nu cumva și pe rege îl chema tot Assur ? Gîndul acesta m-a făcut să zîmbesc. Tovarășul meu de șteang mi-a aruncat o privire uimită. Nu aveam de ce să mă veselesc.

Assurul ne înghiți lacom. În spatele nostru căzu poarta uriașă, ferecată cu aramă. Totul părea făurit pentru război și pentru spulberarea nădejdilor. Pretutindeni, ziduri groase și înalte, turnuri și șanțuri. Poduri păzite și uși închise cu drugi puternici și cu zăvoare. Ostașii înarmați, înzăuați păreau singurii locuitori ai orașului.

Ne duseră într-un fel de țarc. Acolo ne numărară și ne înscriseră pe tăblițe de lut, cu o grijă neobișnuită. Mai mult : ne scoaseră șteangurile de la gît și legăturile de la picioare. Ni se aduse hrană mai bună. Apă aveam din belșug să bem și să ne curățăm de pulberea drumului. Înțelesei că prețul nostru fusese unul în drum și că era altul în cetate.

După ce ne-am mai întremat, și aceasta a ținut o vreme, ne-au împărțit în cete mici, după vîrstă și putere. Paznicii ne-au poruncit să ne așezăm în picioare, într-un singur șir. Prin fața noastră aveau să treacă căpeteniile, războinicii, preoții din Assur, pe care regele îi dăruise cu noi, robii. Mărițiii aveau dreptul să-și aleagă robi după plac.

Încă din prima zi se opri lîngă mine un războinic bogat înveşmîntat. Îl însoţeau slujitori şi ostaşi mai mărunţi. Îşi şi luase cîţiva sclavi : adolescenţi frumoşi şi fecioare. Mă cercetă cu un dispreţ vădit şi cu o curiozitate tăinuită.

— Nu eşti din Summer, robule. Văd după chipul şi după purtarea ta.

Chipul îmi era într-adevăr străin : nici unul dintre cei din tot ţarcul, prinşi sau liberi, nu avea păr galben şi ochi albaştri. Purtarea îmi fusese neobişnuită : îl privisem pe războinic în ochi fără să-mi plec fruntea cu umilinţă.

— Ai ghicit ! i-am răspuns.

— Spune-mi, ce ştii să lucrezi ? Să ari, să culegi sau te pricepi la vreun meşteşug mai ales ?

— Sînt vraci şi medic. Îi vindec pe oameni de boli.

Cei din Assur rîdeau de lucruri care altora nu li s-ar fi părut de rîs. Îi văzusem hohotind cînd se prăbuşeau istoviţi robii sau cînd, însetaţi şi înfometaţi, bătrînii li se tîrau la picioare. Assirianul rîse şi de răspunsul meu.

— N-ai nimerit bine, străine ! La noi, bolnavii şi slăbănogii n-au căutare. Zeul Assur alege din oameni pe cei mai zdraveni. Pe suferinzi şi pe neputincioşi îi lasă să moară. Văd că nu eşti bun de nimic şi că ai braţe slăbănoage, dar tot te-aş lua pentru mine, pentru înfăţişarea ta neobişnuită. Regele nostru, fiul lui Assur şi al Lunei, mi-a dat, pentru vitejia mea, zece robi. Tu să fii cel din urmă.

Fiecare ceată de robi era dată în grija unui păzitor înarmat cu un gîrbaci. Al nostru ascultase la început nepăsător cuvintele războinicului de

neam, apoi prinsese să fie neliniștit. Se muta de pe un picior pe altul, arunca în dreapta și în stînga priviri deznădăjduite, ca și cum îl amenința vreun pericol și nădăjduia vreo izbăvire. Ivirea întîiului paznic, mai mare peste întregul țarc, îi adusese o ușurare vădită. Îl mai văzusem de cîteva ori pe acesta și înfățișarea lui spînatică și bătrînicioasă, obrazul aproape femeiesc, vocea subțirică și spartă mi se păruseră de rîs. Slujitorii mai mărunți îi știau însă de frică. Față de noi, robii, dovedea răutăți neașteptate și o cruzime dibace. Trufia lui obișnuită pierise însă de data asta cu totul. Se ploconea adînc, din gură îi ieșea un șuvoi nepotolit de vorbe, glasul miorlăia și tremura strident. Pe măsură ce întîiul paznic se făcea mai umil, figura războinicului se întuneca.

Zvîrli și el o întrebare, sub care păzitorul se încovoie și mai tare, dar fără să-și pună lacăt la vorbire. Assirianul de neam se răsuci și plecă mai departe, urmat de slujitorii lui, de robii pe care și-i alesese, și de văicărelile pazniculuí. Se îndepărtase îndestul, cînd vocea miorlăitoare se rupse, se schimbă în șuierul unei porunci. Doi oameni mă înhățară și mă tîrîră cu ei într-un colț mai îndepărtat al închisorii noastre. Fui țintuit la pămînt, lîngă un morman de jar pe care se înroșea o sculă de aramă. O zărisem în treacăt și nu bănuiam care îi era rostul. Paznicul cel mare o apucă grijuliu și mi-o apăsă cu putere pe umăr. Carnea sfîrîi și se aprinse. O durere mă săgetă pînă la inimă și îmi pierdui cunoștința.

M-am trezit în întuneric. Pe lîngă mine se mișcau, încet, umbre de oameni. Graiuri diferite îmi sunau în urechi. Sus de tot, o pată rotundă,

albăstruie-închis închipuia un cer de noapte spuzit de stele.

— Ce-i cu temnița asta ? cerui lămuriri, cu glasul încă slăbit.

Folosisem, fără să-mi dau seama, limba din Summer și tot în summeriană auzii cîrîitul unui răspuns răgușit :

— Temniță. O să te obișnuiești.

— De ce m-au adus aici ?

— Ești robul regelui lor blestemat, și încă un rob nesupus.

Auzind exclamația mea, summerianul din umbră se miră.

— N-o știai ? Doar ți-au pus pe umăr pecetea de sclav răzvrătit. Miroseai a friptură. Ce-ai făcut de ți s-a dat pedeapsa asta ?

— Nimic. Poate fiindcă nu m-am azvîrlit în pulbere înaintea carului regesc, mi-am amintit eu după o vreme.

Celălalt chicoti bucuros.

— Ușor ai scăpat ! La alții, pentru vini mai neînsemnate, Assur-Apal poruncește să le taie mîinile, urechile, să le ardă ochii, ba chiar să-i descăpățîneze.

Pe urmă, vocea din umbră se întristă la fel de fără pricină precum se întristase cu o clipă mai înainte :

— Ușor ai scăpat, dar poate te așteaptă chinuri mai grozave, cînd măria-sa vine de la războiul în care a plecat. Cel mai rău e să te uite aici...

Și regele Assur mă uită pe mine, ca și pe ceilalți robi din groapă. Aproape toată vremea domneau întunericul și frigul. Lumina pătrundea rar, atunci cînd soarele trecea drept pe deasupra noastră, dar

pămîntul jilav de pe fundul închisorii noastre nu apuca să se zvînte. Cu duhoarea de hoit şi de scîrnăvie mă obişnuisem. Mai greu mi-a fost să mă deprind cu obiceiul de a dormi îngrămădiţi unii într-alţii — în nopţile răcoroase — fără grijă de bubele pline de puroi care acopereau cele mai multe trupuri. Curînd a trecut şi asta : eram şi eu acoperit de plăgi mustinde şi puturoase. O dată pe zi ni se cobora cu o frînghie mîncarea şi apa trebuincioase vieţii. Cu altă frînghie, mai zdravănă, erau trase sus trupurile celor morţi. Hoiturile zăceau printre noi îndelung, pînă cînd duhoarea lor devenea cu neputinţă de îndurat. Abia atunci, la strigătele şi la chemările noastre, paznicii se îndurau să ne uşureze de chin. Noi, cei vii, ne agăţam cu deznădejde de orice clipă dăruită de soartă, chiar atunci cînd trupul nu mai era decît o zdreanţă şi mintea prindea să ni se tulbure. Mă încordam din toate puterile, mă încăpăţînam să trăiesc, să nu ajung în starea de nepăsare care se arată înainte de trecerea în lumea de dincolo. Barba şi părul îmi crescuseră, muşchii mi se topiseră, pielea mi se subţiase şi crăpase de umezeală. Mîinile îmi tremurau ca ale bătrînilor, orice dorinţă de a mînca îmi pierise, dar mă sileam să înghit hrana puturoasă cu care ne miluia regele Assur-Apal. Cu toată slăbiciunea corpului, unele dintre simţuri mi se ascuţiseră peste măsură. Vederea îmi era pătrunzătoare chiar pe întuneric, aşa cum o au fiarele de noapte. Auzul prindea zgomote nelămurite, peste care altădată aş fi trecut. Mi se părea că rostogolirea zarurilor de oase pe care le jucau lîngă gura închisorii păzitorii noştri se petrece doar la un pas de mine. Deasupra

noastră se schimbau stelele nopții. După ele puteam să cunoaștem trecerea nepotolită a vremii.

Cum n-am murit atunci, știe numai Apollon! Și totuși, în fundul acestei fîntîni, prefăcuți aproape în animale, nu eram cu totul rupți de lumea din afară. Din cînd în cînd, un proaspăt tovarăș de moarte ne aducea vești. Unul, pe jumătate sfîrtecat de bice, avu totuși puterea să rînjească: Assur-Apal se întoarse de la război fără izbîndă.

— Leul din Assur s-a întors cu coada între picioare, ne împărtășea el printre gemete. Babilonul n-a căzut, Akkadul s-a răsculat, în Summer s-a ridicat fiul lui Tammuz. Propovăduiește venirea unui veac fără robi și fără stăpîni, în care oamenii să fie de-o seamă.

Nu toți îl ascultau: în inima întunericului, la hotarul cu veșnicia, dăinuia încă umilința și teama.

— Așteaptă să te scoată de aici fiul lui Tammuz. Singura nădejde este îndurarea lui Assur...

— Sau frînghia hoiturilor...

— Tăria lui Assur e zdruncinată, urmă noul venit. Regele a pierdut jumătate din oștire. A treia parte din caii de ham au pierit.

Altă dată a fost aruncat printre noi un rob orbit. Îi străpunseseră ochii cu cuțitul. Atît. A murit curînd după aceea, dar a apucat să ne povestească despre furia lui Apal, care poruncise să fie uciși o mie de robi din Akkad și Summer și, pe bărci lăsate în voia fluviului, trimisese la Babilon o mie de capete, doar se va înspăimînta Kassit-illah și se va supune.

— Kassit-illah o să taie o mie de oameni de la Assur și o să le trimită hoiturile descărnățînate pe măgari, lui Apal, a mormăit o voce înțeleaptă.

M-am încumetat să pun și eu o întrebare.

— De ce te-au orbit ?

— Am înălțat ochii asupra dănțuitoarelor despuiate. Doar regele se poate desfăta cu o asemenea privelişte.

Alteori, rămîneam săptămîni întregi fără nici o veste. Învățasem însă înțelesul fiecărui zgomot care ne venea din lumea de afară : pașii ostașilor de gardă, mai ușori sau mai apăsați, strigătele lor de noapte, semn că sînt treji, arătau că puterea lui Assur-Apal peste cetate dăinuiește mereu ; rostogolirea zarurilor, rîsetele și sudălmile vădeau că viața e aceeași ; sunetul de țimbale și surle vestea petrecerile. Auzeam țipetele femeilor duse cu sila în iatacurile regelui, duruitul carelor cînd regele pleca la vînătoare de fiare, urletele robilor schingiuiți.

O vreme nu mai fusese zvîrlit în groapă nimeni. Cel mai bătrîn dintre noi — era în groapă după socotelile lui de mai bine de un an — spunea că asta înseamnă că ostașii din Assur nu mai plecaseră la război.

— Robii se împuținează și se scumpesc. Poate or să-și aducă aminte și de noi...

Dar întregul pămînt ne uitase. Tot mai dese erau ecourile petrecerilor la palat și Assur-Apal se cufunda în ospețe și chefuri. Nu mai aveam vreo nădejde să ies de acolo decît legat de frînghia cu care se scoteau morții.

Pe neașteptate izbucniră afară zgomote neauzite pînă atunci : vaiete de moarte, chiote de femei speriate, zăngănit de săbii ciocnite una de alta, duruit de care de luptă repezite în goană, nechezat de cai răniți. În palat se dădea o luptă pe viață

și pe moarte. Năvăliseră în cetate dușmanii și aveau să ne scape ? Înăuntru căzu deodată un trup. Era un ostaș din Assur, înzăuat, care bufni de pămînt cu zgomot înfundat. Zăcea nemișcat. L-am pipăit : era mort. Își frînsese în cădere, șira spinării, dar avea și fața plină de sînge, izbit de sabie. Spre seară tumultul luptei s-a îndepărtat și s-a stins. Două zile am stat fără hrană și apă. În cea de-a treia, la marginea gropii s-au arătat chipuri bărboase, ni s-au aruncat scări și frînghii să ne tragă afară. În inima mea și în a celor de lîngă mine s-a aprins o nădejde nebună, în parte împlinită și în parte înșelată.

Ne-am trezit sus : o ceată de arătări cu mîinile tremurînde. Întîi vreo zece, apoi mereu alții, scoși de ostașii din Assur de prin gropi și tainițe. Curtea avea urme de luptă. Toți cei căzuți, rămași sub ziduri, erau assirieni. Prăbușiți unii peste alții, încleștați de moarte și de furie, zdrobiți sub sfărîmături de care, așteptau nici ei nu știau ce. Nu pricepeam ce se petrecuse. Mînați și împinși înainte cu strigăte și cu vîrful sulițelor, treceam prin curțile palatului : pretutindeni același prăpăd înfățișat ochilor noștri nedeprinși cu lumina, ci cu o lume de umbre și de pete alburii. Am fost aduși înaintea regelui. Mă așteptam să-l văd pe Assur-Apal. dar în locul lui și pe tronul lui era altul. Chipul mi s-a părut cunoscut, dar cu greu aș fi fost în stare să spun de unde îl știam. Rînd pe rînd eram îmbrînciți la picioarele căpeteniilor care îl înconjurau și rînd pe rînd eram cercetați. Căutau să-și dea seama dacă mai sîntem buni de ceva. Cei prea slăbiți și prea bolnavi erau zvîrliți într-o parte.

Ostași înzăuați îi luau și-i purtau de acolo la moarte ca pe niște guri de prisos ce erau. Printre ei a plecat și bătrînul rob care trăise un an în groapă, nădăjduind în milostivirea stăpînilor. Clipea des din pleoapele înroșite și roase, și nu înțelegea ce se petrece cu el. Cînd s-a pomenit înhățat de soldați, a prins să schelălăie încet, ca un cîine. Inima mi s-a oprit străpunsă de o nesfîrșită părere de rău pentru tot și pentru toate. Mi-am întors privirea în lături și mi-am încleștat pumnii. Unghiile lungi mi s-au înfipt în palmă. Cînd au ajuns la mine, proaspătul rege a făcut un semn și el însuși și-a ațintit ochii asupra mea. Părul meu bălan, lung pînă la umeri, barba blondă, cîrlionțată, i-a amintit parcă de ceva vechi.

— Nu ești tu vraciul care n-ai vrut să te arunci în pulbere la picioarele lui Apal ? mă întrebă el.

Robii, căpeteniile, războinicii au tresărit, uimiți de cinstea pe care mi-o arăta stăpînitorul.

Glasul aspru, răgușit, mi-a sunat în urechi venind de departe și de demult. Era războinicul care poftise să mă ia pentru sine, în țarcul sclavilor, atunci cînd sosisem la Assur, cetatea de scaun a țării Assur.

Am încuviințat.

— Acum fiul mincinos al zeului nostru cel mare, Assur. ticălosul Apal, scîrnăvia lumii, e mort. Zeul Assur m-a ales pe mine să fiu rege. Sclavii, femeile și toate averile blestematului Apal sînt ale mele, ale lui Assur-Nabu...

Din spatele tronului un preot a început să psalmodieze pe nas o cîntare de slavă :

— Assur-Nabu e stăpîn în palat,
Ale lui sînt cămările pline cu aur,
Femeile regelui mort se bucură de îmbrățișările sale,
El dă poruncă să fie uciși nesupușii,
El îi clădește zeului nostru Assur movile de trupuri,
Îi arde miresme de preț și-i aduce uleiuri.
Toți îl slăvesc pe Assur și pe fiul iubit,
Regele Nabu-Assur, marele Nabu-Assur...

Nabu a grăit din nou :

— Zeul va primi cu dreptate tot ce i se cuvine și încă multe pe deasupra. Războinicii vor avea din nou robi și roabe, cai, podoabe și veșminte.

Zîmbetul de mulțumire al preotului era unsuros și lacom. Ostașii s-au bucurat, izbind cu fierul săbiilor în scuturile de bronz. A vrut Assur-Nabu să se arate mărinimos dintr-o toană de om încrezut și atît de puternic ? Avea alte gînduri cu mine ? Bănuia că am dar de vrăjitor și de ghicitor ? Fapt este că am fost luat de acolo, fără lovituri și fără sudălmi, ba chiar cu oarecare grijă. Mila stăpînitorului se coborîse asupra mea. Plecînd, am întîlnit privirile altor robi : unele pline de invidie, altele încărcate de ură, ca pentru o slugă a domnilor din Assur. Mi-a fost rușine și silă, fiindcă viața printre cei neputincioși și netrebnici mă făcuse să mă simt una cu ei, deși eram poate fiul unui zeu...

În cămările robilor regelui am stat zile întregi la odihnă. Am cerut apă fierbinte, vin, ulei, și le-am primit. Mi-am îngrijit trupul și am prins, încetul cu încetul, puteri. Mi s-a adus hrană mai ca lumea, o haină curată de pînză și unelte de bronz cu care mi-am tăiat părul și barba. Soarele îmi făcea bine

și îmi dădea puterea pierdută. Eram liber să mă mișc prin două trei curți înguste, închise de ziduri. De altfel, și regele stătea închis, păzit de gărzi credincioase, poruncind pedepse dușmanilor săi, împărțind daruri prietenilor și înălțîndu-i pe treptele măririlor.

Trecuse vreo lună. Îmi încălzeam trupul la soare. Fără să-mi dau bine seama, așa, într-o doară, mă rătăcisem într-o curticică așternută cu nisip mărunt și galben de rîu. Prin minte îmi treceau, una după alta, întîmplările pe care le trăisem. Cu o mînă ușor tremurătoare, începusem să scriu în nisip, cu semnele sfinte din țara Egyptos : *„Eu, fiul lui Aton-Soarele, am stat în robie la preoții lui Ammon din Teba șapte ani încheiați. Am deprins de la dînșii arta de a face bine pe oameni de boli și cele șapte operații la cap, ochi, pîntec și membre.“*

Toate acestea se scriu astfel : semnul soarelui, semnul care înseamnă fiu, semnul robiei, semnul lui Ammon, semnul anilor, semnul vindecătorilor și acela al operațiilor.

Mă pregăteam să urmez, cînd o umbră se prelinse deasupra mea și un glas vorbind în limba egipteană îmi răsună în auz :

— Ești din Egyptos, străine ?

Întorsei capul, vrînd să răspund, dar bărbatul care mă întrebase se și aplecase asupra semnelor scrise pe nisip și încerca să le citească. După mișcarea buzelor înțelesei că izbutește, deși cu greu, să deslușească ceea ce scrisesem. Era un războinic de neam necunoscut, purtînd haine străine și avînd — spre marea mea mirare — ochii albaștri. Nu mai văzusem astfel de ochi de la plecarea mea din Ahaia, căci egiptenii, nubienii, cei din Summer

şi Assur au toţi ochii negri, ca smoala. Cînd sfîrşi de citit, mă întrebă cu glasul lui aspru :

— Ai scris adevărul ?

— De ce-aş fi minţit, mărite ? răspunsei. Scriam doar pentru mine, căci cine ar şti să citească semnele astea aici, în ţara Assur ? Am stat în Egyptos. Soarta vrăşmaşă m-a adus la Assur în loc să mă ducă acasă.

M-a mai întrebat cum mă cheamă, dacă acum sînt liber sau rob şi al cui. I-am spus totul aşa cum era, adăugînd de la mine că gîndul mi-ar fi să mă îndrept către Hatti şi de acolo la Troia, o cetate aproape de ţara mea. A plecat fără să-mi mai pună vreo altă întrebare şi fără să mai rostească vreo vorbă. Ştersei cu palma semnele din nisip, gîndind la ce-ar putea să-mi aducă întîlnirea aceasta. Nimic nu-mi îndreptăţea vreo nădejde, dar nu-mi puteam opri gîndurile să zboare nebune, ca şi cum străinul ar fi fost trimis de noroc.

Tare deşartă e inima noastră de oameni : tot crede într-una
În soarta mai bună şi cînd sîntem în robie, departe de ţară.
Precum rătăcitul pe mare, gata să vadă oriunde scăparea,
la drept pămîntul dorit o stîncă pustie ivită din ape,
Astfel şi eu, auzind grai cunoscut şi o vorbă mai blîndă,
Îmi făuream la nădejdi — doar visuri scornite de mintea-mi.

Dar n-au fost numai visuri deşarte. Seara se încinse în palat un ospăţ uriaş, la care mă trezii chemat fără veste, luat din ungherul în care dormeam un somn neliniştit şi dus în faţa mesenilor. În frunte, şedea proaspătul rege Assur-Nabu. Mai alături, la o masă de cinste, vreo zece bărbaţi îmbrăcaţi la fel cu cel care îmi vorbise în curte.

Sala era plină de oaspeți, mesele încărcate cu carne și fructe. Vase mari de argint erau risipite de-a valma. Robi încărcați aduceau fără odihnă vin și mîncare. Cînd mă văzu, Nabu făcu unui slujitor ce sta lîngă dînsul un semn și acesta, apropiindu-se de paznicii mei, le transmise porunca. M-au împins aproape de bărbații străini. Pe urmă tălmaciul le vorbi într-o limbă necunoscută. Regele Assur-Nabu sta și asculta, încuviințînd din cap. Asta a fost tot. Nu m-au mai dus în ungherul din care venisem, ci în alte curți mai bogate, în care erau găzduiți străinii. Am aflat în curînd înțelesul lucrurilor petrecute cu mine. Străinii erau ketei sau, cu numele pe care și-l dădeau ei înșiși, hitiți. Țara Assur voia pace cu Hatti, o împărăție puternică, așezată la miazănoapte, veșnic în luptă cu alții. Plănuiau să facă război împreună. De asta Assur-Apal trimisese soli la dînșii, apoi chemase la rîndul lui o solie de acolo. Apal nu mai trăia, dar gîndul lui fusese bun și proaspătul rege hotărîse să caute și el prietenia keteilor. Primise solia cu cinste și îi pregătise daruri bogate. Înțelegerea se încheiase și keteii trebuiau să se întoarcă curînd în Hatti. Cel mai mare dintre soli mă întîlnise în curte scriind pe nisip hieroglifele. Stăpînul din Hatti avea mare nevoie de vraci învățați din țara Egyptos, dar, fiind în vrăjmășie de mult cu Egiptul, ducea lipsă de dînșii. Solul mă ceruse de la rege și acesta mă dase împreună cu alții. Mai adăugase odoare și vase jefuite din Summer și de la Babilon.

Am plecat fără părere de rău. Cunoscusem din Assur doar drumul presărat cu mormane de morți sau cu sate sărace, iar din cetatea de scaun doar groapa adîncă în care zăcusem, gata să pier pe

acolo de foame și boli, și curțile strîmte ale palatului. Pînă ieșii din țara lui Nabu mi-am ținut fața în jos, cu ochii plecați, să nu văd decît urma lăsată de cel care mergea înainte. Îmi era destul.

Oamenii din Hatti sînt aspri cu robii, dar nu cruzi. Ne dădeau hrană destulă, nu ne loveau fără pricină, nici nu ne sileau să mergem peste puterile noastre. Se purtau cu noi ca și cum ar fi vrut să ne ducă cu bine acasă la dînșii. Doar eram daruri trimise regelui lor, și unui dar îi porți, pe cît se poate, de grijă.

Seara, la foc, solul de frunte mă chema cîteodată, plăcîndu-i poveștile spuse de mine, crezîndu-le în parte adevărate și în parte scornite. Ca să mă încerce, mă întreba despre Nù, despre palatele preoților, despre obiceiurile din Egyptos, despre templul lui Ammon. I le-am înfățișat cum m-am priceput. Pe urmă i-am vorbit de palatul regesc în care intrasem, de slăbiciunea în oaste a țării Egyptos și de marea ei bogăție în grîne. Cînd auzi că atinsesem cu mîna mea trupul bolnav al marelui rege din Nù, mă privi cu mai multă băgare de seamă.

— Am fost acolo cu solia care a încheiat pace cu Ram-Seth, după douăzeci și unu de ani de război, dar nu te țin minte.

— Poate îți mai amintești de stăpînul meu, preotul medic An-Hotep. Marele preot din Nù i-a atîrnat de gît un lanț aurit, făurit din șerpi împletiți. L-am purtat pînă de curînd, dar a trebuit să-l vînd pe hrană.

În ochi îi luci o sclipire de aducere-aminte. Se încredința cu încetul că nu spun vorbe în vînt

ca să-mi treacă din vreme. Numai un lucru nu crezu : că ucisesem eu singur un leu, mai mare de două ori decît mine, socotind că mă laud peste măsură. În Hatti leii sînt rari şi mai mici. Cu toate acestea, abia îndrăznesc să-i vîneze. Pentru asta, cete de oameni de rînd îi hăituiesc, iar nobilii, aşezaţi în care de luptă, azvîrl în lei cu săgeţile şi cu lăncile. Adesea leii, de spaimă, se aruncă nebuneşte împotriva celor care îi urmăresc, rănind cai şi oameni. Mai des, hitiţii folosesc un alt meşteşug, cu ajutorul căruia prind leii de vii, fără nici o primejdie : gropi săpate adînc şi acoperite cu lese subţiri de crengi, plase tari sau cuşti a căror uşă se închide singură cînd fiara a pătruns înăuntru. Animalele capturate le duc în temple şi în palatele celor de neam, socotind că e un lucru care poartă noroc, să le hrănească şi să le păstreze.

Solul cel mare îmi nesocotea spusele, mai ales privind la făptura mea lipsită de prea multă putere.

— Ori eşti vînător priceput — obişnuia el să mă aţîţe — ori vraci. Dar se poate să nu fii nici una nici alta, ci doar un rob meşter în poveşti mincinoase. Nu ştiu, dar aş dori să te pun la încercare înainte de a ajunge la Hatti. La noi mincinoşii sînt daţi hrană la vulturi...

Ţinuturile prin care treceam nu erau bogate în lei, dar vulturii nu lipseau. Îi vedeam adesea rotindu-se în înălţimi sau luîndu-şi zborul de pe cîte un hoit. Hititul îmi vorbea rîzînd de pedepsele obişnuite în ţara lui. Eram încredinţat că şi-ar fi ţinut fără şovăire făgăduiala.

Ne apropiam de hotarul împărăţiei Hatti. Locurile erau sălbatice şi pustii. Cîmpia de piatră era

acoperită cu hățișuri mărunte. În zare fugeau antilope speriate. O singură dată am întîlnit o fiară. Tulburată în somn de zgomotul cetei noastre, țîșni din culcuș, sări înaintea cailor de la carul care mergea în față și se pierdu în buruieni. Încă mai demult băgasem de seamă cît de focoși și de nestăpîniți erau armăsarii. Îmi luase ochii și bogăția cu care era împodobit carul. Mirosul fiarei, zbucnirea ei neașteptată îi făcu să se ridice în două picioare și apoi să pornească în goană turbată. Vizitiului nu-i mai erau de nici un folos nici hățurile, nici strigătele. Un bolovan ieșit în cale izbi carul și îl făcu să se răstoarne, sfărîmat. Au alergat cu toții într-acolo. Caii se opriseră la cîteva sute de pași. La pămînt zăcea stăpînul carului, un tînăr îmbrăcat în haine de preț. L-au îndemnat să se ridice. A făcut semn că nu poate, arătînd spre picior. Solul cel mare s-a aplecat asupra lui. Cînd sfîrși cercetarea se întunecă. Rosti cîteva vorbe către rănit. Acesta îi răspunse cu înverșunare, scuturînd din cap. Hitiții se tulburară.

Am înaintat și, în mijlocul învălmășelii, am cerut îngăduința să-mi arăt îndemînarea. Cu un cuțit am despicat încălțămintea de piele, înaltă pînă la genunchi, pe care o purta rănitul. Tînărul războinic își frînsese piciorul cu două palme mai sus de încheietura gleznei. Unul din oasele frînte străbătuse prin carne și vîrful ascuțit, ca o aschie, se vedea ieșind prin piele. Era o frîntură urîtă, dar pentru mine nu se arăta nici o greutate în a o lecui. Astfel de vindecări sînt neînsemnate pentru medicii egipteni. Necontenit, învățăturile primite de la Anu își dovedeau folosul. La vederea aschiei de os și a sîngelui, cel căzut la pămînt

scoase un geamăt de deznădejde. Mîna lui căuta în neştire cuţitul de la cingătoare ; voia să-şi ia viaţa. Şchiop, un războinic nu mai avea de ce să trăiască. Marele sol întorsese ochii, rănitul îşi trăsese pe jumătate pumnalul din teacă. Mă amestecai din nou :

— Lasă pe mine, mărite, să arăt ce-am învăţat în Egyptos. Dacă într-o lună ostaşul acesta nu merge la fel de bine ca alţii, mă pun chezăşie.

După o clipă de gîndire, căpetenia a încuviinţat. O făgăduială e mai bună decît lipsa oricărei speranţe. Cerui pînză şi, în lipsa unor scîndurele potrivite, mă slujii de stinghii tăiate dintr-un scut de lemn. Cînd cele trebuincioase fură pregătite, am întins rănitului un mic burduf de piele, cu o băutură tare şi ameţitoare. Keteii o scot fie din poame, fie din grîne. Arde gîtlejul şi amorţeşte durerile. Tînărul bău îndelung.

Am făcut o tăietură adîncă în carne, pînă aproape de os. Nu era ruptă nici o vînă mai mare. Sîngele scurs venea doar din carnea sfîşiată. Osul l-am potrivit cu grijă la loc. Pe urmă am strîns scîndurelele de jur împrejur şi am legat piciorul cu fîşii late de pînză. Cel bolnav îndurase cu bărbăţie atît tăietura, cît şi punerea osului la loc. Singurul semn de durere fuseseră picăturile mari de sudoare care i se prelingeau pe obraz şi o mişcare a buzelor, uşor tremurate.

Cînd sfîrşii, rănitul îmi spuse cîteva cuvinte.

— Erfilu îţi mulţumeşte — îmi tălmăci marele sol — dar zice că mai bine l-am fi lăsat să moară...

Ridicai din umeri. Doar vremea avea să-i convingă că nu făcusem făgăduieli în vînt.

De aici înainte drumul l-am făcut în spatele carului în care zăcea rănitul. Primele zile Erfilu a fost cuprins de o fierbinţeală puternică. Frigul şi căldura îl scuturau. Vorbea în neştire. Vigoarea trupului şi tinereţea au ieşit însă biruitoare. După o săptămînă, văzînd că piciorul nu se umflă, nici nu se învineţeşte, şi că rănitul îşi mai vine în fire, căpetenia solilor a început să mă privească cu mai multă bunăvoinţă. Crescusem puţin în ochii hitiţilor, dar nu mult. Aşteptam să vadă, pînă într-o lună, dacă rănitul va merge, aşa cum mă lăudasem. Popas de seară urma după alt popas de seară, cu veghi şi cu poveşti spuse pe rînd de fiecare din cei adunaţi lîngă foc. Pentru mine nici una nu era de înţeles, căci vorbeau o limbă străină. Mă mulţumeam să aud murmurul glasurilor, să mă uit la jocul flăcărilor sprintene, să ascult miile şi miile de zgomote ale nopţii.

Hatti e o ţară muntoasă şi aspră. Ziua bîntuie călduri mai mari ca-n ţara Egyptos, căci soarele, mai aproape de pămînt încălzeşte puternic stîncile goale. Noaptea e rece, de aceea hitiţii umblă îmbrăcaţi cu veşminte lungi de lînă subţire şi au în picioare încălţăminte din piele de vită, înaltă pînă sub genunchi.

Am urcat pe drumuri cotite. Carele suiau greu la deal, înhămate cu trei şi cu patru cai deodată. Robii încărcaţi cu daruri de la Assur gîfîiau. Stăpînii îi îndemnau să meargă înainte, cu strigăte aspre, dar seara îi hrăneau din belşug şi nu-i loveau vreodată cu armele. Cred că pe acolo robii sînt rari şi nici locuitorii de baştină nu par a fi mulţi, de aceea un om are preţ mare şi nu vor să-l piardă.

Satele lor sînt așezate pe coaste, în locuri greu de ajuns. Se feresc în felul acesta de năvala dușmană. Nu e o țară în care să poți umbla slobod, deși este puțin locuită : mereu întîlneam oameni înarmați, care păzeau drumurile și trecerile printre munți. Caii de la care erau schimbați din loc în loc cu alții proaspeți. Pe cei osteniți îi lăsam în grija ostașilor de pază.

Regele din Hatti pare să aibă o mare putere. Toți îl ascultă, dar nu numai din teamă, ca în țara Assur, ci fiindcă sînt obișnuiți să asculte și ei cred că așa e mai bine. Sărăcia îi împinge adesea la luptă. Atunci năzuiesc spre cîmpie și țărmul mării. Odată au avut o împărăție care s-a luptat îndelung cu Egiptul, gata să-l biruie. I-a înfrînt mai mult pustiul care desparte Hatti de Egyptos decît oștile faraonului. După aceea o molimă adusă din Egyptos i-a slăbit din putere, omorînd o mulțime de oameni din țară. Venise apoi pacea, încheiată cu Ram-Seth, și învoiala dăinuia încă. Multe din astea le știam dinainte, din țara Egyptos, unde războaiele cu Hatti rămăseseră vestite. De aproape, hitiții îmi păreau mai puțin fioroși decît spuneau egiptenii, fie că se îmblînziseră cu vremea, fie că faima trecută era mai mare decît adevărul. La Nù mamele își speriau uneori copiii mici cu vorbele : „Taci, că vine Hatti cel rău și te ia cu el...", deși keteii nu ajunseseră niciodată pînă în Egyptos. În felul acesta trăiau în amintirea poporului din țara Egyptos războaiele și înfrîngerile suferite de la hitiți, războaie și înfrîngeri în care multe neveste își pierduseră soții și multe mame copiii...

Hattusa, cetatea în care domnește regele lor, Hattusil — nu știu al cîtelea cu numele acesta, fiindcă domnitorii hitiți au doar un singur nume, pe care-l transmit din tată în fiu — e înconjurată de ziduri de piatră, clădite din blocuri de stîncă uriașă, îmbinate între ele cu măiestrie și ținîndu-se unul de altul doar prin greutatea lor mare. Nu le-ar fi putut clinti din locul lor nici o putere omenească și totuși, pe alocuri, parte din zid era prăbușit și nimeni nu-l întărise la loc. Pămîntul se cutremură adesea aici. Hitiții cred că pămîntul stă pe o fiară uriașă, un balaur de spaimă, adormit de puterea zeilor buni. Uneori, în somn, se întoarce și atunci se cutremură munții, prăbușind la pămînt case și ziduri și prăpădind o mulțime de lume. De aceea, casele în care locuiesc sînt ușoare. Doar nobilii au palate clădite din piatră. Cetatea trăda pretutindeni o măreție apusă și domnia trecută peste un mare imperiu, acum decăzut și micșorat de dușmănia vecinilor lui și de războaiele necontenite. Poarta cetății, scundă și îngustă, cît să treacă alături două care de luptă, era străjuită de doi lei săpați în piatră și ridicați în două picioare. Leul este la dînșii semnul puterii și al curajului și e o fiară demnă de rege. O spaimă superstițioasă îl înconjură și hitiții se tem de el, deși sînt bărbați fără teamă de multe alte primejdii.

Ne-am oprit un scurt răstimp în fața porții. La porunca maimarilor, hitiții au pus rînduială în caravană. Așteptasem clipa aceasta. Tocmai se împlinea o lună din ziua în care Erfilu își frînsese piciorul. Folosindu-mă de popas, l-am îndemnat să se întindă la pămînt și i-am desfăcut fețile

strînse și întărite cu lemne, rugînd să i se spună din parte-mi :

— Șade rușine unui viteaz să intre în cetate zăcînd. Scoală-te acum și mergi singur !

Toți — ketei de rînd sau de neam — se strînseră în jurul nostru, doritori să-mi vadă isprava. Pe cer se roteau încet vulturii uriași, cărora le fusesem făgăduit dacă nu izbuteam. Erfilu își trase cu teamă încălțămintea de piele în picior, pășind întîi cu băgare de seamă, pe urmă, văzînd că piciorul îl ține și nu are nici o durere, prinse să alerge și să sară. Era sănătos pe deplin.

Bucuros, se apropie de mine, în semn de mulțumire îmi plesni o palmă peste spate, tare cît să mă dea de pămînt, atît de zdraveni sînt oamenii aceștia, dar m-am ținut și eu bine pe picioare. În jur toți erau veseli și zîmbete largi le luminau chipurile altfel nemișcate și aspre. Credeam că mi-i făcusem prieteni.

— Să fii lăudat ! îmi spuse marele sol. Regele nostru o să se bucure tare, căci ține la omul acesta. Ai vorbit drept, și gura ta nu cunoaște minciună. Hattusil o să te ia în bătălii să-i vindeci ostașii.

Mă veselii de vorbele bune, deși gîndul meu nu era la războaie, ci la întoarcerea acasă, în Ahaia.

Am intrat în cetate abia după ce straja ne cercetă și ne cunoscu. N-am văzut nicăieri mulțime curioasă ca în alte orașe, ci doar chipuri nepăsătoare. Femeile erau rare. Mergeau grăbite și se ascundeau dinaintea noastră. Solia n-a fost primită pe dată. Solii s-au dus pe la casele lor, iar robii din Assur — printre care și eu, căci nu eram liber — au fost încredințați unui alt rînd de ostași.

Părea că atît căpetenia solilor, cît și Erfilu m-au dat uitării. Ce-ar fi fost de mirare în asta ? Doar eram un biet sclav, dator să fac bine stăpînului său, mulțumit dacă nu capătă lovituri sau alte pedepse. Cu inima îndoită, adăstam să văd ce vor face cu mine. Așteptarea nu mi-a fost îndelungată. Soarta mi s-a schimbat în sfîrșit.

Cred că din ziua intrării mele în cetatea Hattusa zeii începuseră să-mi fie prielnici : se împlineau aproape zece ani de cînd rătăceam dintr-o țară în alta ca rob, ca vraci sau ca prins de război. Sînt în viața oamenilor răstimpuri mai rele, urmate de altele bune, venind așa cum ziua se schimbă cu noaptea. Mîntuirea mi-am datorat-o războinicului tînăr pe care îl scăpasem de schilodire și moarte. Ședeam într-o parte mărginașă a palatului. Se vorbea că însuși regele Hattusil avea de gînd să ne cheme pe noi robii și să se desfete totodată privind la celelalte daruri făcute de assirieni : vase de argint bine lucrate, podoabe de aur, haine țesute cu mult meșteșug, roabe frumoase și un car din Assur bătut în aramă.

O roabă de la palat veni pe înserate la mine și mă prinse de mînă. Era albă la piele. Avea în urechi cercei de aramă. Îmi făcu semn să stau liniștit punîndu-și un deget pe buze, și mă chemă după ea. Un inel cu piatră cafenie, ca un ochi de pisică, arătat gărzilor, făcea să se deschidă înaintea noastră porți și uși ferecate. Trecurăm prin camări înalte de piatră, întunecoase, prin unghere luminate doar din loc în loc de făclii. În sala în care intrai ședea, înconjurată de alte femei, o prințesă — o cunoscui după multele ei podoabe — de neam. Femeile din Hatti nu sînt prea frumoase.

Voinice, ca și bărbații, au trăsăturile aspre, ochii lipsiți de blîndețea obișnuită, sprîncene groase și adesea îmbinate, nasul prea mare și buze subțiri. La fel era și prințesa, dar obrazul oval nu-i era încă înăsprit de ani. Părea foarte tînără. Se ținea dreaptă și mîndră pe un jilț cu picioare și brațe de leu : semn și acesta al rangului ei la palat.

O privire fugară îmi îngădui să-mi dau seama că lîngă dînsa erau femei de neam, dar și roabe. Una din ele avea obrazul rotund și ochii prelungi ai fetelor din țara Summer. M-am gîndit cu amărăciune că robii ajung mai departe decît cei liberi. Sînt purtați ca o marfă, departe de țară și sortiți să-și ducă viața printre străini, slujind pînă la moarte.

Îmi vorbi întîi femeia din jilț. Încercă mai apoi să-mi tălmăcească o sclavă din Assur. În cele din urmă grăii către fata care mi se părea a fi din Summer, în limba ei de acasă :

— Spune stăpînei că limba din Assur mi-e necunoscută. Vin de acolo, e drept, dar răstimpul de vreme cît am stat la Assur l-am petrecut într-o groapă, ca rob. Vorbește-mi în summeriană, dacă n-ai uitat-o cumva de cînd ești pe aici.

Fata lăcrimă ușor și-mi răspunse :

— Îmi aduci aminte de mama și de tata, străine. Aș vrea să te întreb ce mai este în țara Summer, dar n-am vreme de asta. Să-ți tălmăcesc mai degrabă ce grăiește stăpîna.

Am ascultat în tăcere.

— Mursa spune că tu ești cel care i-ai dat fratelui ei Erfilu viață, vindecîndu-l de-o rană care putea să-l ucidă sau să-l lase olog pe vecie. Cere-i ce vrei și-ți va da, căci are putere.

— Cine e ea, înțeleg, căci aduce la chip cu viteazul pe care l-am vindecat, dar nu știu dacă poate să-mi dăruiască ce îi voi cere.

— Îndrăznește. Mursa e femeia cea mai iubită a regelui nostru, căci are multe și-o iubește mai tare pe cea mai nouă. Îi dă tot ce dînsa poftește : podoabe și sclavi și chiar cuvînt în sfatul de taină.

Deși la Hatti femeile de neam stau mai mult prin cămări, au mai multă putere ca la alte popoare. Bărbații, plecați la războaie, le lasă stăpîne și, ca toți cei aspri în afară de casă, în iatac sînt supuși și le ascultă. Cei mai de frunte au mai multe neveste și prin asta se înrudesc cu mai mulți. Astfel au mare trecere în cetate. Legăturile de familie sînt învoiala cea mai sfîntă și mai temeinică.

— O rog să mă lase să plec de aici, către pămîntul pe care l-am părăsit de mult, azvîrlit încolo și-ncoace de soartă. Țara din care mă trag e aproape de Troia, o cetate la care socot că se poate ajunge de la Hattusa.

— Care ți-e neamul și țara ?

— Sînt aheu, din pietroasa Ahaia.

Mi se păru că Mursa se întunecă la față.

— Am auzit de neamul akushawa. Sînt oameni războinici și răi. Hatti nu e în prietenie cu dînșii, ci cu Illionul.

— Totuși, doar asta îmi e singura dorință : întoarcerea cît mai degrabă acasă.

Prințesa asculta cu băgare de seamă vorbele mele.

— E greu să ți se împlinească ce vrei. Mai ușor i-ar fi fost să te ia în casa ei și să-ți dea libertate și avere. Vraci ca tine au căutare la Hatti și cinste. Rămîi.

Pe obraji începură să-mi curgă şiroaie de lacrimi. Am întins mîinile spre prinţesa Mursa.

— Eu am cerut prinţesei un dar, nu după fapta-mi, căci menirea-mi este să vindec pe oameni fără să cer vreo răsplată, ci după puterea ei de regină şi de femeie iubită. M-am săturat să tot stau prin străini. La ce e bună averea, cînd eşti departe de ai tăi şi de ţara în care ai văzut întîia oară lumina ? Am mamă, părinte, fraţi şi prieteni. Îi doresc mai mult decît orice bogăţie. Vreau mai bine să fiu rob în Ahaia, decît să am de toate în Hatti.

Poate că vorbele mele, spuse din suflet, au înduioşat-o. Poate că în mîndria ei de femeie, Mursa a vrut să arate celorlalte ce mult o iubeşte bărbatul şi cum îi împlineşte orice rugăminte.

— Du-te acum ! îmi grăi roaba. Dorinţa îţi va fi împlinită în parte. Prinţesa îţi făgăduieşte că o să te trimită la Troia. Atît. Sănătatea fratelui ei îi este mai scumpă decît orice pe lume.

Mai adăugă, ca şi cum ar fi tălmăcit înainte vorbele stăpînei :

— Am să vin pe la tine, străine, să-mi povesteşti ce mai e pe la Summer. Aşteaptă-mă într-una din nopţi, cînd stăpîna se culcă.

Am aşteptat-o nopţi multe în cămăruţa cu ziduri de piatră pe care mi-o dăduseră, un fel de închisoare, din care nu ieşeam decît rar, ca să mă plimb. N-aveam îngăduinţa să ies din palat, cît soarta nu-mi era hotărîtă. Noaptea, la lumina făcliei înfipte într-o spărtură de zid, scrijeleam cu cuţitul în piatră povestea mea, cu semnele sfinte, aşteptînd să-mi vină somnul care mă ocolea pînă spre ziuă. Dacă vreunul din voi ajunge vreodată

în Hattusa și dacă zidurile mai sînt în picioare, poate să vadă că am spus adevărul : cămara în care am stat e prima din dreapta celui mai înalt turn din partea de răsărit a palatului regesc și semnele vor fi și acum acolo. Ce e săpat în piatră nu piere cu anii.

Dormeam ostenit de așteptare, cînd o mînă apăsată pe gură mă trezi. Făclia din zid arsese de mult și se stinsese. Încetul cu încetul m-am obișnuit cu întunericul și am început să deslușesc chipul și trupul roabei. Apoi i-am auzit și i-am recunoscut glasul. Am stat de vorbă o vreme, departe unul de altul. I-am spus de jalea din Summer : seceta, foamea cea mare, războiul. Am auzit-o suspinînd.

—Așa se întîmplă. Într-o vreme ca asta m-au furat de acasă tîlharii și m-au vîndut în robie. E mult de atunci, dar tot îmi e jale cînd îmi amintesc. Mîine ai să pleci, așa cum ți-a fost voia. Am auzit la palat. Drumul e lung și se spune că e plin de primejdii. Trece prin țări pe care nu le cunosc. Dar hitiții îl fac cîteodată. N-am să te mai văd, străine, nici măcar ca acum, pe lumină de lună, și cine știe cînd o să mai ascult vorbe în limba de acasă. Nu sînt prințesă. Sînt sclavă. Dar vreau să-ți dau și eu un dar de plecare.

S-a apropiat mai mult de mine, și în șoaptă mi-a destăinuit cum avea de gînd să-și țină cuvîntul de prințesă Mursa, cea mai iubită și cea mai puternică soție a regelui din Hatti. N-am crezut-o. N-am vrut să iau în seamă nici sfatul ei : să fug de la hitiți înainte de a ajunge la Troia.

Roaba a prins să suspine și parcă în întuneric îi auzeam lacrimile curgîndu-i pe obraji.

— Stăpîna o să afle și o să mă pedepsească, trimițîndu-mă să macin grîul cu rîșnița de piatră. Sclavele de acolo nu trăiesc mult, și pier degrabă. Nu-mi pare rău. Măcar tu, printre atîția să fii slobod, și să-ți vezi părinții și țara.

Am plecat înspre Troia, dar nu cu o caravană de negustători pașnici, așa cum îmi închipuiam, ci cu o oaste întreagă. Pedestrași greu înarmați, arcași de soi, nobili în care de luptă trase de cîte patru telegari, în totul, cu slujitori și cu robi, peste o mie de oameni. Nu știu ce prietenie îl lega pe regele Hattusil de Priam troianul. dar marele hitit se temea de întărirea poporului akushawa în coastele stăpînirii sale și așa strîmtorate dinspre răsărit de Assur și dinspre miazăzi de Egyptos. Umblau zvonuri că akushawa caută prietenia faraonului și vor să aţîțe din nou războiul dintre țara Egyptos și Hatti. Alții spuneau că însiși egiptenii privesc cu ochi răi întemeierea unei alte puteri pe coastele mării și că plănuiesc și ei să-l ajute pe Priam. Oricum ar fi fost, prevăzătorul Hattusil își luă măsuri de apărare : pace cu Egiptul și cu Assurul și oaste trimisă împotriva aheilor. Pe lîngă ostași, mai era îndreptat spre Troia ajutor în arme, argint, aur. La hotarul dinspre soare-apune, triburile supuse adunau grîne și turme pentru cetatea înconjurată și înfometată.

Un șir lung de catîri și asini erau încărcați cu poveri. Alte poveri erau duse în căruțe. Cu toate că vremea se arăta călduroasă, războinicii și slujitorii aveau și haine mai groase, căci în drum îi așteptau înălțimi și zăpezi. De robi se îngrijiseră mai puțin. Dar acestea toate aveam să le aflu treptat, în timpul drumurilor și popasurilor de noapte.

Dimineața, m-am îndreptat spre locul hotărît pentru adunarea oastei. Cînd să ies din palat, ceva m-a făcut să mă întorc : de la o fereastră îngustă, de sus, din turnul cel mare, o mînă mică și negricioasă a fluturat o clipită, în semn de bun rămas. I-am răspuns cu același semn. Pe urmă m-am pierdut în pulberea groasă ridicată de care, de catîri și de oameni.

În fruntea oștilor ședea tînărul Erfilu, fratele prințesei Mursa, despre care se auzea că o să ajungă curînd întîia soție a lui Hattusil și deci regină. Pe Erfilu nu l-am întîlnit decît de puține ori și nimic nu mă lăsa să bănuiesc ocrotirea lui. Nu căpătam pe degeaba hrană și adăpost. Pe jumătate rob, pe jumătate slujitor, eram pus la tot felul de munci : păzitor de asini, om de povară, conducător de căruță. Am trecut prin țări supuse lui Hattusil, prin ținuturi pustii, fără apă și fără stăpîn, pe drumuri de munte cotite, prin văi, peste ape vijelioase. Ca și cum fluturarea de mînă din Hattusa m-ar fi ocrotit, am scăpat cu bine din toate : ciocniri cu muntenii războinici, atacuri de fiare, căldură și frig, zăpezi înalte cît omul, ghețuri pe care piciorul alunecă, prăbușindu-te în prăpăstii.

Lăsasem în urmă de mult Hattusa. Lăsasem în urmă munții albiți de nea și coboram către văi. În fața noastră se întindea un podiș de piatră, gol și neted. Călăuzele — oameni ai locurilor — dădură la vederea lui glasuri de înștiințare. Ca goniți de o grabă de neînțeles, hitiții iuțiră pasul. Răsunau strigăte de îndemn și pe spinările animalelor greu încărcate plouau lovituri. Slujitori și robi puneau umărul la loitrele carelor de război

şi ale căruţelor cu poveri, ca rostogolirea roţilor să fie mai repede. Pretutindeni se simţeau semnele unei neliniști de neînţeles, ale unei dorinţe lacome de a trece odată dincolo de oglinda cîmpiei de stîncă. Nimic aievea nu ne silea să facem într-o jumătate de zi un drum pe care l-am fi putut străbate domol într-o zi întreagă. Nu ne pîndeau de nicăieri duşmani, căci eram o oaste în stare să înfrunte orice năvală. Aveam hrană din belşug. Drumul avea să mai ţină săptămîni şi săptămîni. Nici locul nu era greu de trecut. Era neted ca în palmă, ca şi cum dălţi uriaşe l-ar fi cioplit în mijlocul munţilor abrupţi şi al stîncilor prăvălite de pe înălţimi. Cîndva, un cutremur îl rupsese în două, dar forma lui, mai mult lungă decît lată, semăna aidoma cu aceea a unei lespezi culcate şi îndreptate de la miazăzi spre miazănoapte. Dacă n-aş fi ştiut cu neputinţă şi fără înţeles această lucrare, aş fi crezut că podişul e netezit şi săpat de mînă de om.

Curînd, graba lui Erfilu mi se lămuri.

Podişul e bîntuit de duhuri răufăcătoare. Călătorii care întîrzie mai mult pe aici, îmi destăinui un slujitor, sînt atinşi de o boală ciudată şi se sting treptat, fără vlagă. Boala nu le lasă pe trup nici o urmă. Chiar sălbăticiunile îl ocolesc, deşi prin crăpătura produsă de cutremur se scurge o apă curată ca lacrima.

Acest din urmă lucru mi s-a părut mai ales scornit de minţile întunecate şi pline de spaimă ale oamenilor. Doar fiarele nu se tem de duhuri ! Totuşi, trecînd pe lîngă izvor, n-am deslușit nici o urmă de fiară, deşi munţii aceştia sălbatici adăpostesc tot felul de jivine într-înşii şi adăpostu-

rile sînt puține și rare. Însetat, ostenit de arșiță și de mers, am vrut să mă aplec și să beau, dar toți m-au oprit, cu semne de groază. În mersul nostru trecurăm la cîteva sute de pași de o stîncă singuratică, aruncată parcă de zei pe întinsul cîmpiei de piatră. Desluşii de departe pe dînsa desene ciudate şi de data aceasta mă apropiai, cu toată împotrivirea celor din jur. Stînca, rotundă la temelie și ascuțită la vîrf ca un fus, era acoperită cu chipuri de stele și de oameni. Bărbații aveau capete mari și rotunde, ochi ca de broască, mîini și picioare abia desenate. Mă izbi o ciudată asemănare cu lucruri pe care le mai văzusem aiurea, dar nu izbutii să-mi aduc aminte pe dată cînd și în care ținut. Oamenii pluteau printre constelații, ca niște păsări. Poate erau chiar păsări, cu obrazuri omenești. Recunoscui luna, soarele și cele șapte planete cunoscute egiptenilor şi summerienilor ; steaua ce stă nemișcată ; carul ; armăsarul și săgetătorul. Cineva priceput în cele cerești ar fi cunoscut și alte cete de stele. Eu deprinsesem prea puțin din știința aceasta. Nu era însemnată prin poziția soarelui, a lunii și a constelațiilor vremea la care piatra fusese acoperită de desene ? Preotul Anu ar fi fost în stare s-o spună, căci egiptenii sînt pricepuți la mersul aștrilor și își folosesc știința pentru măsurarea timpului. Aș mai fi vrut să zăbovesc, dar tovarășii de drum mă chemau cu strigăte mari, amenințînd că mă părăsesc. De teamă să nu rămîn singur, sau să le stîrnesc mînia, alergai după dînșii cît mă ținură picioarele. Nu păreau mulțumiți de întîrziere, dar mîna prințesei Mursa din Hattusa și a fratelui ei, Erfilu, erau asupra mea și mă feriră de o dojană prea aspră.

Cît am mai mers, încercai să-mi amintesc unde mai văzusem astfel de chipuri, dar truda îmi fu în zadar.

Pe la amiază, trecusem de ciudata poiană de piatră și intrasem din nou printre munți, mergînd prin alte văi întortocheate. Poposirăm abia spre seară : între noi și locul ciudat se înălța un munte înalt. Încă înainte de a desface corturile cu totul, caravana se întinsese la pămînt, cuprinsă de o oboseală neobișnuită. Oameni și vite adormiră un somn greu și adînc. Am pus osteneala pe seama înălțimii și a aerului tare. Dar poate mă înșelam, căci am trecut înălțimi și mai mari fără să suferim. În mijlocul nopții m-am trezit scăldat în sudoare. Îmi adusesem aminte : astfel de chipuri ciudate mai întîlnisem într-un singur loc, în cetatea părăsită Saaba din munții îndepărtați ai etiopienilor. Pentru a doua oară îmi veneau în întîmpinare vestiri ale unor lumi necunoscute și semne de neînțeles pentru mine. Și începeam să cred că ele nu erau cu totul străine de soarta-mi, într-un fel pe care nu-l puteam încă deslușì.

În călătoria spre Troia, am străbătut printre lidieni, carieni, mysi, popoare aliate fie cu Hatti, fie cu Illionul. Cea din urmă țară în care am ajuns era Frigia. Dincolo de hotarele ei se întindeau stăpînirile lui Priam. Odată ajunși aici, ni s-au alăturat cete de oameni ai locului. Unii erau războinici ușor înarmați, cu scuturi de lemn și cu sulițe, buni pentru harțe repezi sau pentru izbiri hoțești. N-ar fi fost în stare să se împotrivească ostașilor ahei greu înarmați, dar sprinteneala îi punea la adăpost de urmărire. Alții, văcari și cio-

bani, privegheau cirezi și turme destinate troienilor.

Erfilu m-a chemat pentru întîia oară la dînsul în cort.

— Poporul akushawa ne este dușman, mi-a amintit hititul. Tu însă mi-ai făcut un bine și sînt dator să ți-l întorc. De la Troia te voi trimite la neamul tău.

— Mi-e teamă, Erfilu, i-am răspuns, că troienii îmi vor dibui neamul de grec și mă vor arunca iarăși într-o temniță sau mă vor da pe mîna femeilor să mă sfîrtece...

— Ai chezășia făgăduielii mele.

— Nu mă îndoiesc de cuvîntul lui Erfilu. Dar lasă-mă mai bine să plec de pe acum. Un car și cîțiva din oștenii tăi, ca să mă însoțească pînă aproape de tabăra aheilor, mi-ar fi de ajuns...

Erfilu a schimbat o privire cu sfetnicul care îi ședea alături.

— Mulțumește-te cu ce primești, robule, și nu cere mai mult...

Grăia drept. Nu eram decît un sclav și voința stăpînului trebuia să mi se pară bună, oricît de nepotrivită ar fi fost cu gîndurile mele. Mi-am adus aminte de roaba summeriană din Hatti: „Mursa ți-a făgăduit să te trimită la Troia, atît, și-și va ține cuvîntul...". M-am hotărît să fug, la întîiul prilej.

Erfilu a adăugat:

— Doar n-o să te lăsăm să duci ostașilor akushawa vești despre ajutorul de oaste cu care îl întărim pe Priam...

Iarăși grăia drept. Intrarea în Troia trebuia să se facă în taină și fără primejdie, mai cu seamă

pentru turmele sperioase și pentru carele încărcate cu provizii și arme.

Potrivit poruncii, am fost îndreptat, împreună cu alții, spre mijlocul coloanei, și m-am amestecat printre păstorii frigieni. Frigienii sînt neam bun cu tracii care trăiesc dincolo de Hellespont și pe care aheii îi cunosc. O parte din traci a trecut mai demult strîmtoarea și s-a amestecat cu băștinașii, dar cei mai mulți au rămas în țara lor. Cît despre Hellespont, el unește între ele mări deosebite : una mai blîndă, străbătută de corăbiile aheilor, ale cretanilor și ale insularilor, alta despre care se spune că e întunecată ca noaptea, neprimitoare și rea, bîntuită de furtuni necontenite. Pe dînsa se plutește spre Colhida, unde trăiesc oi cu lîna de aur. Numele mării de-a doua în limba tracilor e „apa neagră". Despre traci am mai aflat că au alergat și ei la chemarea troienilor, fiind iubitori de război și de prăzi. La fel de dragi le sînt petrecerile, vinul și caii de preț. Nu știu ce socoteau să dobîndească de la ahei, și ei popoare hămesite după jafuri.

M-au pus printre păzitorii turmelor, fiindcă nu aveau destui din aceștia. Iată-mă, așadar, mînînd juncani și junci cu o strămurare lungă în mînă, ducînd vitele la păscut și la adăpători, mîncînd din pîinea de orz a slugilor, dormind și încălzindu-mă la foc laolaltă cu alții de seama mea. Aș fi fugit, dar pe lături, în față și în spate eram împrejmuiți de ostași, însărcinați să ne apere de vreo izbire vrăjmașă. Nu cunoșteam nici drumul și mă temeam să nu mă rătăcesc și să pier printre străini dușmănoși. Așa am mers pînă aproape de Troia. La o zi depărtare, ne-am oprit la odihnă,

sub niște maluri priporoase. Noaptea am pornit-o din nou, cu fereală. Spre dimineață, Troia se arătă în depărtare. Părea o cetate tare, cu ziduri semețe și cu turnuri de pază înalte. Se povestea că întăriturile erau făcute de mîna zeilor și că orașul stă sub ocrotirea lui Poseidon, zeul mării. Așezată pe țărm, Troia își trage o parte din bogăție de pe urma corăbiilor trimise pretutindeni, iar o alta din ogoarele și pășunile din jur.

Goneam aproape, nădejdea hititilor și a frigienilor fiind să se strecoare între ziduri înainte de revărsarea zorilor. În lumina alburie a dimineții se zări un nor de praf roșiatic. Se auziră strigăte de alarmă. Care grecești se repezeau în coasta noastră. Din cetate ieșeau la luptă troienii. Keteii se rînduiau pentru împotrivire. S-au ciocnit, s-au învălmășit și s-au încleștat. Am văzut ciocnirea carelor, ostași prăbușindu-se în pulbere, lănci zburînd. Tăria celor două tabere fu o clipă deopotrivă, pînă cînd, cu o mișcare dibace, zece-cincisprezece care ahee, însoțite de pedestrași, se desprinseră și loviră într-o latură a frigienilor. Încercau să risipească și să abată cirezile îmbulzite în neștire. Lîngă mine un văcar se opri, se clătină și căzu, străpuns de o lance. Aheul din car era gata să mă izbească și pe mine, cînd am ridicat mîinile și l-am vestit cu voce puternică :

— Oprește-te ! Sînt aheu ca și tine !

Nedumerit, vizitiul struni caii. Războinicul își coborî arma.

— Mă cheamă Asklepios, fiul craiului Eumeniches și casa nu-mi e departe de cetatea Mykene. Craiul cel mare, Agamemnon, mă știe ! Duceți-mă la el !

Ceva în glasul meu îi făcu pe cei doi să-mi dea măcar în parte crezare.

— Hai ! Sări iute în car, fiindcă bătălia nu aşteaptă. Şi zvîrle de pe tine haina asta străină, să nu te ia vreunul drept frigian şi să te ucidă. Sîntem cam iuţi la mînie.

M-am despuiat cu totul şi m-am urcat lîngă ostaşii ahei.

Bătălia era pe sfîrşite. Unele dintre turme şi cirezi apucaseră să-şi facă drum spre Troia. Aheii se trăgeau înapoi mulţumiţi şi ei de dobînda nesperată şi grijulii să nu fie copleşiţi de duşmanii mai numeroşi.

Pe cîmp rămăseseră doar cîteva care sfărîmate şi petele albe ale trupurilor căzute : păstorii frigieni.

Ne îndreptarăm către tabăra aheilor.

jiți. Arareori printre tunici vechi și soioase se zăreau podoabele de aramă, de argint și aur și hainele ca zăpada ale căpeteniilor. Am văzut și ființe nevolnice, cu chipuri și veșminte de străini : bărbați și femei robiți în lupte.

Ani întregi visasem la întoarcerea printre ai mei. Păstrasem în minte, neștearsă, imaginea armatei strălucitoare adunată la Aulis, luciul scuturilor, fulgerele aruncate de tăișul armelor, culorile pestrițe ale coamelor și penelor de la coifuri. Nici o mîndrie nu-mi umplea inima. Ușurarea de a fi scăpat de frigieni lăsă treptat locul unei dezamăgiri surde și oboselii. Privirile mi se opreau nu o dată pe obrazurile slăbite și triste ale celor care pînă nu de mult îmi fuseseră frați : robii.

Mîntuitorul meu, Demites, nobil și rudă de departe cu craiul Menelaos, băgase de seamă schimbarea care mi se petrecea în suflet.

— Ceea ce văd îmi umple inima de întristare, i-am spus proaspătului prieten. Alta era odinioară oastea aheilor.

— Nu ne e prea ușor la Troia, străine, mă mîngîie el. Ai rătăcit pe meleaguri depărtate și ai suferit. Noi ne-am pierdut zilele în fața Illionului și pe mulți din cei care îți erau odinioară prieteni n-ai să-i mai întîlnești. Stăpînește-ți lacrimile. Vino la corturi cu mine. O să te speli de pulberea drumurilor. Ți-om da straie ca lumea și te-om ospăta. După o cupă de vin, toate or să-ți pară altfel.

I-am mulțumit pentru găzduire.

— Doar așa ne poruncește datina să ne purtăm cu un fiu de crai, cum zici că ești. Numele lui

Eumeniches nu ne e necunoscut. Bătrînul a fost războinic vestit. Păcat că nu s-a îndurat să-şi lase palatul şi să ne însoţească.

— Mă trimise odinioară pe mine cu zece războinici. Ştii ceva despre ei ?

— E multă vreme de cînd s-au risipit. N-o să mai dai de nici unul. Au trecut atîţia ani.

Avea dreptate Demites : anii trecuseră şi nimic nu mai era ca înainte.

Mai apoi, m-am dus pe ţărm. M-am scăldat şi m-am curăţat în mare, trăgîndu-mă cam într-o parte ; mi-am uns trupul cu ulei binemirositor şi am îmbrăcat o haină mykeniană, împodobită cu alesături negre şi roşii ; mi-am încins mijlocul cu o cingătoare bătută în ţinte de bronz şi am încălţat sandale din piele de vită. Mă dăruise cu acestea Demites, în semn de bună venire.

Aheii care luaseră parte la bătălia cu frigienii, soţii lui Demites şi Demites însuşi se mirară de noua mea înfăţişare : nu mai semănam cu robul murdar de la vite, pe care erau gata să-l străpungă cu lancea. Cu părul şi barba frumos pieptănate, cu haina albă şi lungă, sprijinit în toiag, semănam a căpetenie. Anii de pribegie — zece la număr — se întipăriseră pe obrazul meu de parcă ar fi fost douăzeci. N-am avut răgaz să le spun decît o frîntură din povestea mea, fiindcă fruntaşii erau chemaţi la craiul cel mare, Agamemnon. Se pregătea sfat şi ospăţ şi toţi cei poftiţi se grăbeau să-şi schimbe armura de război cu haine uşoare şi sărbătoreşti.

Demites mă luă şi pe mine cu dînsul.

— O să-ți spui povestea la masă. Bazileii au să te asculte cu luare-aminte, mai ales dacă aduci veşti despre starea Troiei şi despre cetele de ostaşi care i-au venit azi în ajutor...

Masa era întinsă în mijlocul taberei, între corturi. Luminau focuri de trunchiuri întregi şi făclii o mulţime. Parte din vitele prinse ziua fuseseră ucise, jupuite şi trase în frigări mari de aramă. Robi şi roabe aduceau coşuri cu pîine, burdufuri cu vin, vase de bronz. Sosi şi craiul. Împreună cu dînsul mergeau frate-său Menelaos, bătrînul Nestor, Diomede fiul lui Tideus, Ajax, Ulysse şi alţii pe care nu-i ştiam după nume, dar toţi căpetenii vestite, pe care-i zărisem de mult, în tabăra de la Aulis. Anii trecuseră şi peste ei, îi înăspriseră şi îi învîrtoşaseră, le ascuţiseră şi mai mult trăsăturile feţei. În ochii unora mi se păru că deslușesc osteneala. Se aşteptaseră oare la atîţia ani de război ? Mulţi dintre ei mă priveau cu mirare, dar nimeni nu dete vreun semn că mă cunoaşte, atît mă schimbase trecerea vremii. Nici nu întrebară nimic pînă cînd Demites nu grăi către bazileul Mykenei :

— Mărite Agamemnon, aduc la ospăţ un grec pe care-l scăpai din robie în lupta de astăzi. Zice că-i fiul unui stăpîn peste oameni şi averi, craiul Eumeniches. Primeşte-l, dacă vrei, cu noi la ospăţ. Are ştiri despre Troia. Povestea a tot ce-a păţit pînă astăzi o să şi-o spună cînd tu vei da îngăduinţa.

— Fii binevenit printre noi ! răspunse pe dată Agamemnon. Îl ştim cu toţii pe Eumeniches şi ne aducem aminte de unul din fiii pe care i-a dat pentru războiul cu Troia. Îmi pare că el este, deşi

nu-mi vine să cred că a scăpat teafăr. Corabia în care plutea, cîrmuită de bietul Eheos, s-a pierdut în furtună. O să ne povestești toate pe îndelete, grăi el către mine. Dar mai întîi — îi îndemnă pe oaspeți — să ședem : mîncarea și vinul ne așteaptă !

Toți se grăbiră să se așeze în fața bucatelor fierbinți și în fața cupelor pline ochi cu vin, lăsînd pe mai tîrziu, după ce se vor fi îndestulat, povestea mea, și sfatul de război la care se adunaseră. Cunoșteam felul acesta de ospețe încă de acasă : începute cu multă mîncare și băutură cu nemiluita, se sfîrșeau adeseori cu cîte o încăierare. Sfada pornea cu oase zvîrlite în glumă și era urmată de săbii scoase din teacă. Aici încăierarea lipsi. Erau pătrunși cu toții de respectul pe care-l datorau marelui crai Agamemnon și munciți de gînduri negre care le luau din bună voie.

Cînd ospățul se apropie de încheiere, crainicul — obișnuit la ospețe — vorbi acoperind cu glasul lui zgomotul făcut de meseni :

— Faceți cu toții tăcere. Marele domn Agamemnon vrea să vorbească !

— De ce n-o face ? strigau unii.

Alții îl îndemnau pe Agamemnon :

— Dă-i drumul odată, Agy ! Începe vorbirea pînă n-am băut prea mult vin și nu ne-apucă pe toți toropeala !

Aceste vorbe și altele asemănătoare arătau că, deși Agamemnon era căpetenia cea mare a oastei, ceilalți bazilei se simțeau deopotrivă cu dînsul ca rang, dacă nu ca putere.

Craiul se ridică, lung și vînos, fără să arate că porecla sau glumele îi aduc vreo supărare. Nu se

schimbase prea mult la față în anii care trecuseră, dar privirea i se făcuse mai lacomă și barba îi albise, deși părul era tot negru. Avea voce puternică, ușor răgușită, plină de trufia pe care i-o dădea numărul mare de ostași care ascultau de dînsul. Vorbi puțin :

— Dragi căpetenii din oastea ahee și domni peste oameni,
Strînși la ospățul acesta, făcut din dobîndă de vite,
Știți că războiul tot lîncezește de-o vreme și Troia e tare,
Griji îndestule ne-apasă, plecați de mult de la casele noastre.
Toți am dori să-l sfîrșim. De aceea voisem să sfătuim împreună
Și s-alegem lucrul mai bun de făcut. Soarta ne-aduse pe unul
În stare să dea știri prețioase despre cetatea vrăjmașă...

Mă îndemnă apoi cu un semn să vorbesc.

Fără să aștept încă o poftire, mă ridicai la rîndul meu în picioare, cu o cupă plină cu vin negru în mînă. Se făcu tăcere. Chipul meu necunoscut, deși cu zece ani mai în urmă mulți mi-ar fi zis cu ușurință pe nume, era brăzdat într-o parte de o rană ce-mi străbătea întreg obrazul. Aveam barba lungă abia înspicată cu alb, deși părul îmi era încă galben și semne de mari suferințe pe față. Toate treziră curiozitatea și nerăbdarea acestor războinici iubitori de povești, gata oricînd să asculte la ele și să amîne pe mai tîrziu treburile, chiar însemnate.

— Puternice crai ! începui în tăcerea lăsată la masă, ascultă povestea
Unuia care e fiu, ca și tine, de domn. Tată-meu e bunul Eumeniches,
Voi îl cunoașteți cu toții ! Împreună ați fost pe la harțe și jafuri
Și ați adus în palate turme de boi și de vaci și roabe frumoase.

El mă trimise pe mine, singur din fiii pe care îi are acasă, la Troia !
Zece ostaşi mă urmau : auzii că nu mai trăieşte nici unul dintr-înşii.
Tu, Agamemnon, mi-ai dat la plecare un loc într-una din nave,
Cîrmaci îi era domnul Eheos, rudă de-aproape cu tine şi cu Menelaos.
Zeii ne-au fost duşmănoşi de cînd ne-am pornit din Ahaia străbună.
Jertfirea fecioarei îi îmbună doar o bucată prea scurtă de vreme,
Dar nava se rătăci mai apoi, trecînd peste marea albastră...

Cuvintele mele au trezit mişcare printre meseni. Mulţi îl ştiau după nume pe Eumeniches, îi erau prieteni sau duşmani, şi toţi, cei din ceata lui Agy, îşi aduceau aminte de corabia cu cincizeci de vîslaşi condusă de Eheos rătăcită pe mare fără urme.

— Anii trecuţi peste mine luară cu ei tinereţea cu care plecasem
Şi mari suferinţe şi chinuri îmi săpară obrajii şi fruntea.
Dacă în felul acesta nu mă cunoaşteţi, îi spun craiului Agy
Taina ce-o ştie doar el şi cu mine : cum l-am scăpat de-o boală
Care oprea întreaga armată să plece la Troia...

Agamemnon mă chemă lîngă el, mă luă deoparte şi-n puţine cuvinte îi adusei aminte cum l-am scăpat de durerea de pîntec. De teamă să nu destăinui mai multe decît se cuvenea, se grăbi să întărească spusele mele :

— Străine, drept ai vorbit. Ştiu şi dau mărturie, însumi eu craiul,
Că eşti vraciul Asklepios, iscusitul, şi zici că eşti fiul
Zeului Soare, făcut cu frumoasa ta mamă cînd Eumeniches

Lipsise cam mult de-acasă, plecat cu bătrînul Atreu în războaie.
Naşterea ta strălucită şi zeul Apollon ţi-au dat iscusinţa
Să vindeci un crai de o boală ascunsă, căci orşicine cunoaşte
Că Soarele dă sănătate şi boală la oameni ; asta îi este puterea.
Fii dar binevenit printre noi, şi şezi cu cei ce sînt căpetenii,
Goleşte cupa din mînă pentru buna venire la Troia, iar după aceea
Toarce povestea : cît suferişi şi pe unde, în anii din urmă...

Bazileii, pe jumătate ameţiţi de vin — altfel nu m-ar fi primit cu atîta căldură — se apropiau, pe rînd, unul după altul, de mine, mă pipăiau, mă îmbrăţişau. Unii din ei mă cunoscură şi începură să plîngă amintindu-şi de anii care trecuseră în goană, pierduţi pe la Troia. Cînd tumultul se mai potoli, reluai povestirea. Iubitori de minciuni scornite de dînşii, grecii sînt gata să se îndoiască, mai cu seamă de adevăr. Rătăcirile mele prin ţări de care ei nu auziseră vreodată ar fi fost de bună seamă luate drept minciuni. Ce ştiau ei despre Nubia, despre Summer şi Assur ? Ar fi rîs auzind de Ma'doula (căci ei n-au mai văzut oameni negri ; şi dacă i-ar vedea, le-ar fi silă de dînşii, aşa cum îmi fusese şi mie la început). Ce-ar fi zis de faptul că zăcusem ca rob atîta vreme ? Mi-aş fi atras dispreţul lor, ca bicisnic. Am hotărît să ocolesc adevărul şi să le spun doar ce era în folosul meu.

Povestii aşadar cum furtuna ne rătăcise de flotă împingîndu-ne mereu spre miazăzi. La rugăciunile mele de fiu, zeul Apollon îşi arătase chipul sfîşiind norii şi îndrumîndu-ne cu bine către Egyptos. Acolo am fost înconjuraţi de o mulţime de corăbii duşmane. Eheos şi ostaşii căzură în mîinile egiptenilor. Nu mai ştiusem multă vreme nimic de ei.

Pe mine, auzind că sînt fiul lui Ra, cum îl numesc ei pe Apollon, egiptenii mă primiră cu cinste și mă duseră pînă la Nù, cetate cu multe palate și temple. Trăisem zece ani printre preoți, învățînd de la dînșii arta de a face bine pe oameni, pe care ei la rîndu-le o știau de la zeul Apollon. Ajunsesem preot și vraci. Marea cinste pe care o aveam la Egyptos mi-a îngăduit să îi scot din robie pe grecii care veniseră în navă cu mine, în frunte cu Eheos, dar ei n-au mai vrut să se întoarcă acasă, căci regele țării Egyptos îi dăruise cu averi nespuse, doar din iubire pentru mine și fiindcă îl mîntuisem de o boală grozavă. Mînat de dorul de casă eu cerusem de la rege o navă cu cincizeci de vîslași să mă ducă în Ahaia. Vînturi dușmane, stîrnite de Poseidon, izbiseră însă corabia de coasta frigiană. Gol și singur, fusesem găsit de frigieni și ketei și mă alăturasem cetei ce venea către Troia, cu nădejdea că voi putea ajunge în tabăra grecească...

Le-am tot istorisit astfel de povești, în parte adevărate, în parte scornite de mine, în timp ce robii turnau mereu vin dulce în cupe. Nu știu de m-au crezut cu adevărat, dar cum nimeni nu mă putea dovedi mincinos, se prefăcură de minune că mă cred. Cînd isprăvii trecuse o parte bună din noapte. Mai voiră să afle de la mine ce știu despre Troia și despre oastea venită în ajutor. Le-am spus că ajutorul era însemnat : pedestrași înzăuați, arcași de soi, nobili de neam cu care trase de cîte patru telegari, în totul mai mult de o mie de oameni, în frunte cu Erfilu, un războinic vestit. Adăugai că troienii ceruseră turme de vite și grîne, fiindcă duceau lipsă de carne și pîine.

— La voi nu-i la fel, văd asta după bogăţia de hrană adusă la masă, încheiai eu.

Mesenii schimbară între ei priviri ciudate. Fiindcă se făcuse tîrziu, Agamemnon se ridică şi ceru să se amîne sfatul de război pe a doua zi dimineaţă.

— Am auzit şi noi de Euripil cel viteaz. E mai bine aşadar să judecăm cu capul limpede de băutură şi pe lumină. Gîndiţi-vă la ce ne-a spus despre Troia bărbatul Asklepios. Poate să ne fie de folos pentru hotărîrile pe care le vom lua de acum înainte.

În sfîrşit, plecară fiecare pe la corturile lor. Pe mine mă luă iarăşi cu sine Demites şi mă duse la cortul lui. Ostenit, sătul şi toropit de vinul cel negru, am adormit în curînd un somn fără vise.

Timp de cîteva zile nu se petrecu nimic deosebit. Sfatul de război se tot amîna. Aveam vreme să stau pe îndelete de vorbă cu Demites şi cu alţii. Foarte repede pricepui care era rostul privirilor schimbate între căpetenii în clipa în care pomenisem de bogăţia de hrană de la ospăţ. Lucrurile stăteau cu totul altfel decît îmi închipuiam eu : şi la ahei, ca şi la troieni, era lipsă. Tocmai aceasta îl neliniştea pe Agamemnon şi pe celelalte căpetenii, căci grecilor nu le place să se lupte cu pîntecul gol. An de an împrejurimile Troiei fuseseră arse, jefuite şi pustiite. Vitele şi grînele fuseseră mîncate şi vinul băut. Să aduci de peste mări, din Ahaia, provizii era greu. Marea era bîntuită de furtuni iarna. Vara primejdia venea de la corăbiile troiene. Obiceiurile cereau ca oastea să trăiască din ţinutul ocupat şi cei rămaşi acasă, în Ahaia, nu priveau cu ochi buni cererile mereu reînnoite de grîne şi vite.

Războiul era scump în oameni și hrană. Parte din războinici se apucaseră, în cursul anilor, să lucreze pămîntul, dar adesea troienii năvăleau și ardeau recolta. Belșugul văzut de mine la ospăț nu însemna decît că bazileii o duceau mai bine ca oastea, dar deosebirea aceasta îi făcea pe ostașii de rînd să murmure din ce în ce mai tare împotriva căpeteniilor :

— Ne-au adus aici să pierim în lupte !

— Ne vărsăm sîngele pentru o femeie ușuratică !

— Unde sînt prăzile făgăduite ? Nici măcar nu le-am văzut. Ne prăpădim de foame !

— Sînt zece ani încheiați aproape de cînd ne luptăm, și Troia nu se arată gata să cadă !

— Mai bine ne-am urca pe nave și am merge la casele noastre !

Vorbe de împotrivire umblau pretutindeni prin tabără. Pînă la urmă, ajunseră la cele mai de frunte căpetenii. Unii din bazilei, veniți mai mult de nevoie pe țărmul Illionului, doreau pe față sau în taină părăsirea războiului sau o împăcare cu Troia. În schimb, Agy, Menelaos, prietenii și rudele lor n-aveau de gînd să lase treaba începută nedusă pînă la capăt.

Toate astea le-am aflat fie de la Demites, fie umblînd singur prin tabără. Vestea, adusă de mine și întărită de cîțiva prinși, că troienii nu au hrană îndestulătoare, era mulțumitoare, dar nu schimba starea de lucruri. Întotdeauna cei atacați îndură mai cu bărbăție lipsurile și foamea, căci n-au încotro. Năvălitorii se împacă mai greu cu sărăcia și neizbînzile.

N-am fost chemat la sfatul de război. Nu eram căpetenie și nu porunceam nici unei cete, cît de

mici de ostaşi. Slujitorii care mă însoţiseră cîndva pieriseră în lupte, fugiseră sau se întoarseră în Ahaia. Eram doar un oaspete. Totuşi pe temeiul spuselor mele, s-a luat, după multă sfadă, hotărîrea ca războiul să fie dus înainte.

— E josnic să ne lăsăm înduplecaţi şi să plecăm urechea la cîrtelile mulţimii, ar fi spus Agamemnon. Gloata e schimbătoare. Cîteva izbînzi, cîteva prăzi, şi bunăvoinţa ei o să se întoarcă iar către noi.

Celelalte căpetenii — mai ales Ajax, Diomede, Achille şi chiar bătrînul Nestor — încuviinţaseră aceste vorbe. Ca să-i cîştige din nou pe ostaşi, se gîndiră să calce credinţa în zei şi să-i lege pe toţi printr-un păcat aducător totodată de foloase. Pe malul mării, la vreo două zile de drum, era o mică cetate, numită Krisa. Pînă atunci cetatea scăpase nevătămată, prin neamestecul ei în război. Krisienii încheiaseră legături de pace atît cu Agamemnon, cît şi cu Priam. Aveau — după socotelile unora şi ale altora — grîne şi vite să ajungă pentru o oaste ca a noastră vreme de şase luni şi mai bine. Portul de acolo era bun şi într-însul ar fi putut să tragă la vreme de iarnă corăbiile venite din Ahaia cu ajutoare. Podoaba şi pavăza cea mai de seamă a oraşului era însă sanctuarul zeului Soare, locaş vestit prin minuni de tot felul. La el veneau rugători de pretutindeni şi darurile aduse îmbogăţiseră pe preoţi. Ceea ce fusese îndelung un scut de apărare împotriva vitregiilor vremii, prindea să se schimbe treptat într-un lucru rîvnit de lăcomia prădalnică a oştenilor. Din toate aceste pricini, unul din bazilei, mi se pare Ulysse, spusese la sfat că ar fi bine să ia cetatea, odată cu tot ce este într-însa. În felul acesta oastea noastră ar fi avut,

până să cadă Troia, destulă mîncare și robi pe deasupra. Trebuia doar găsită o pricină de război, mai mult față de oameni, căci de zei nu aveau grijă. Trebuia de asemenea să pară că înțelegerea a fost călcată de krisieni și nu de ahei. Soarta și iscusitul Ulysse, mai priceput decît alții în șiretlicuri, au făcut ca o astfel de pricină să fie găsită.

În ziua sosirii mele, o corabie de la Troia fusese urmărită pe mare de trei nave de-ale noastre și ca se adăpostise în portul cetății Krisa. Era drept : krisienii aveau legături de ospeție și cu noi și cu Troia. Viteazul Ajax, Diomede, Achille și alții strigau sus și tare prin tabără că e la mijloc trădare și călcarea jurămintelor de către krisieni ; că troienii trebuie ceruți printr-un sol și, dacă nu vor fi dați, să fie luată cetatea. Izbîndi însă părerea lui Ulysse : să se încerce o lovitură neașteptată. Altfel cei din cetate ar fi putut să cheme între timp ajutor de la Troia și să ne țină piept. Rămînea o stavilă : templul zeului. Tot Ulysse găsi mijlocul să o înlăture.

— Nu e Apollon al nostru, ci un zeu străin și barbar, cu nume mincinos. Nu-i sîntem datori nici credință, nici nu trebuie să ne fie teamă de el. Și troienii au zei și totuși nu vă sfiiți să le atacați cetatea. De altfel, zeii, oricare ar fi ei, sînt totdeauna de partea biruitorilor.

Aheii l-au ascultat și i-au dat dreptate. Au încărcat în trei corăbii mulțime de ostași. Erau bine ascunși și acoperiți cu pînze. Rămăseseră la vedere numai puțini oameni neînarmați. Ajunși în fața portului, corăbierii cerură krisienilor să-i lase pe țărm : aduceau o solie de la Agamemnon. După un scurt răgaz de gîndire, krisienii le dădură

îngăduința. Nu se așteptau ca aheii să cuprindă cetatea. Se încredeau în jurămintele de pace care îi ocrotiseră atîția ani. Cît despre corăbierii troieni, krisienii puneau la cale plecarea lor, pe uscat, astfel ca să nu se calce nici înțelegerile și să nu se pîngărească nici altarele.

Din corăbiile trase la țărm izvorî o droaie de ostași. La porți și la ziduri apăru în vremea aceasta o altă parte din oastea ahee. Orașul fu invadat înainte ca să poată face măcar o încercare de împotrivire. Doar unii dintre locuitori izbutiră să se închidă în cetățuia aflată pe o stîncă. Am intrat în Krisa, după ce începuse jaful. Răsunau strigăte :

— Lovește !

— Ucide !

— Dă foc !

Krisienii care se împotriveau erau răpuși fără greutate. Ai noștri cărau de prin case grîne pe care le încărcau în căruțe. Din grajduri și staule mînau vite. Pivnițele erau sparte și burdufurile cu vin luate drept pradă. Aheii robeau doar pe cei tineri, lăsîndu-i pe bătrîni și copii, ființe neputincioase, pradă singurătății și foametei care îi aștepta. Am văzut jefuite de vase și podoabe templele zeilor ; altarele, pe care mai fumegau jertfele de dimineață, pîngărite și răsturnate. Nimeni nu se gîndea să asalteze cetățuia și să-i urmărească acolo pe troieni. Toți se grăbeau să isprăvească jaful cît era lumină, temîndu-se de întuneric, de orașul necunoscut, de vreun ajutor venit krisienilor de la Troia. Eu rătăceam prin cetate, uimit de cîtă jale și moarte lăsau în urmă oamenii din neamul meu. Erau la fel ca ostașii din Assur dînd prăzii Summerul. Mă înfundasem fără să

vreau într-o uliță pustie care urca dinspre port. Auzeam de aproape strigătele de chemare și de bucurie ale grecilor. În vreme ce căutam să ies din ulicioara îngustă și întunecoasă, mă împiedicai de un trup prăvălit. Era o femeie, răsturnată cu fața în jos. M-am aplecat și am întors-o, să văd dacă mai trăiește și s-o scap dacă se poate. Era moartă, dar, lucru ciudat, nu avea nici o rană pe trup, ca și cum ar fi murit de spaimă. Am privit-o mai cu grijă. Mă izbi dintr-o dată chipul ei vînăt, acoperit cu pete închise. Mai văzusem un asemenea lucru de mult, în țara Egyptos. M-am apropiat de ușa casei din care socoteam că ieșise, și am împins-o la perete cu piciorul. Înăuntru, întins pe un pat, mai zăcea încă un trup, al unei femei mai în vîrstă, atinsă de aripa aceleiași morți. Mă cuprinse dintr-o dată o groază nespusă : doar știam din Egyptos ce înseamnă petele vinețiii. Am ieșit în grabă. Afară, prima mea grijă fu să strig și să chem ostașii care se auzeau pe aproape.

— Unde e craiul Agamemnon ?

La vederea veșmintelor mele bogate unul din ei s-a îndurat să-mi răspundă :

— Agy ? Caută-l la poarta cea mare. Stă de strajă acolo să ia pentru sine ce e mai de preț din pradă. Dar tot mai rămîne cîte ceva și pentru unii ca noi ! rînji ostașul și-mi arătă o cupă frumoasă de argint pe care o învelea cu mantaua.

Am alergat într-un suflet la marea poartă a cetății, unde într-adevăr l-am găsit pe Agamemnon făcînd ceea ce spusese soldatul. Croindu-mi drum printre ostașii care îl înconjurau, l-am apucat de haină, ca să-i atrag luarea-aminte spre mine.

— Mărite crai Agamemnon, i-am grăit, dă îndată poruncă ostaşilor să lase prada în cetate. Ce-a fost dus — veşminte şi lucruri — să fie zvîrlit într-o mare grămadă. Ardeţi totul ! Să fie sloboziţi robii. Să nu păstraţi nici unul. Vitele să fie întoarse în oraş şi noi să plecăm îndată de aici. Ne pîndeşte o mare năpastă !

Cuvintele mele i s-au părut a fi ale unui nebun. Mi-a spus-o pe faţă :

— Ce te-a găsit, fricosule ? Ţi-e milă de ăştia sau mai curînd te-ai smintit prin ţara Egyptos ? Să lăsăm prada din mînă, cînd am cîştigat-o cu atîta uşurinţă ? Cine-a mai auzit una ca asta ?

Bazileii mai mari şi mai mărunţi din preajma lui Agamemnon au izbucnit în hohote de rîs. Li se părea năstruşnică cererea mea, biet fiu al unui bazileu neînsemnat ! Poate nu luaseră drept adevărată nici povestea mea, nici înrudirea cu zeii.

— Te-ai ascuns de război şi acum ne dai sfaturi nouă, luptători încercaţi ? îmi zvîrli unul în obraz, iar altul scuipă spre mine în semn de dispreţ :

— Văcar la turmele frigienilor, nu ostaş !

Era zadarnic să le spun ce avea să se întîmple cu dînşii. Tot n-ar fi înţeles şi tot nu m-ar fi crezut dacă le-aş fi vorbit de molima care îi pîndea. Ce ştiau ei despre sămînţa bolii care este purtată în taină de oameni, de vite şi de veşminte ? Încercai atunci să-i sperii cu zeii :

— Am văzut arzînd templul tatălui Soare, Apollon. El o să trimită asupra noastră o pedeapsă, dacă nu oprim pe dată jefuirea Krisei...

— Zeii de-aici sînt străini, nici nu ştiu cum îi cheamă şi nici nu mi-e frică de dînşii, mă repezi

Agamemnon. Eu am dat poruncă ostaşilor mei să spargă porţile templului şi să intre înăuntru ! O văzusem fugind într-acolo pe căprioara asta ! adaose el, şi-mi arătă o fetişcană ochioasă, cu părul negru, scăldată toată în lacrimi. Am poftit să o iau pentru mine ca roabă ! Hai, şterge-o, Asklepios, pînă nu pun ostaşii să te alunge ! Pleacă iute cu tatăl Apollon cu tot şi lipseşte din faţa-mi !

A ridicat pumnul şi m-ar fi izbit, dacă nu mă ferea Demites.

— Pleacă, Asklepios. E mai bine, m-a sfătuit acesta cu glas aspru.

Nu m-am îndepărtat. Mă agăţam de ceilalţi bazilei, de ostaşi, de cărăuşi, rugîndu-i să lase totul şi să fugă. Le vorbeam de mînia zeului, îi ameninţam cu ea, dar nimeni nu mă asculta, nu mă lua în seamă. Îmbrîncit, lovit, ocărît, am ieşit din Krisa, îndreptîndu-mă spre tabără. Paşii mei repezi întreceau cete de ostaşi îngreuiaţi de pradă, grupuri jalnice de robi buimăciţi de spaimă, care de luptă încărcate cu saci, cu burdufuri, cu amfore. Mulţi dintre ahei îmbrăcaseră peste platoşele acum nefolositoare veşminte de preţ krisiene. Purpura se amesteca într-un dezmăţ de culori cu roşul mai stins al aramei, cu verdele-gălbui al bronzului, cu albul inului. M-am cutremurat din nou : robi, vite, haine ascundeau în ele sămînţa necunoscută a morţii vineţii. Mergînd veseli sau osteniţi de jaf, cei pe care îi întîlneam se îndreptau cu aceeaşi nepăsare spre destinul care îi pîndea, care îi aştepta. Mulţi, bucuroşi de izbînda uşoară, îşi strigau unii altora :

— Așa o să cadă și Troia, numai că e de o sută de ori mai bogată !

— Slavă craiului Agamemnon ! Slavă !

— Du-ne spre Troia, Agy !

Bazileul cel mare ne-a depășit în goana calului, ridicînd un nor de pulbere cenușie. Văzîndu-l, războinicii pedeștri au prins să-l aclame :

— Agy ! Agy ! Agy !

— Troia ! Troia !...

Eram încredințat și eu că o să cadă și Troia. O oaste atît de lacomă și de mare, atît de încăpățînată, atît de repede gata la orice trădări, avea fără îndoială să găsească pînă la urmă mijlocul de a cuceri Illionul. Dar, mă întrebam în gînd, cîți dintre cei care se veseleau astăzi or să mai apuce și ziua izbînzii ? Îmi puneam această întrebare, fiindcă eu singur știam ce-i așteaptă pe greci în curînd. Mergeam laolaltă cu oștirea prădalnică, și nu-mi pierea dinaintea ochilor vedenia trupului prăbușit în uliță și a feței umflate, cu pete vineții.

Jefuirea plină de folos a Krisei a cufundat pentru cîteva zile tabăra în ospețe. În mijlocul veseliei, a cîntecelor, a focurilor la care se frigeau boi și grăsuni întregi, eu singur eram mohorît și abătut, fiindcă eu singur știam. Nu o dată, în acest scurt răstimp, mi s-au zvîrlit ocări și batjocuri pentru prevestirile mele de nenoroc. Îmi strigau : „Cobe !“ și mă izgoneau de la mese, ca vîndut krisienilor și ca slăbănog înspăimîntat de incendii și de omor. Cei mai înverșunați erau bazileii, dar nici mulțimea ostașilor de rînd nu se lăsa mai prejos, îmbătată de vin și de nădejdi noi.

Cum de nu credeți, ahei, prevestirile rele
Ci doar pe acelea asemeni dorințelor voastre ?
Beți și sătui, cît norocul vă poartă de grijă,
Lăcrimați, cerînd de la zei ocrotire cînd soarta
vi se întoarce împotrivă !

La început molima s-a tîrît aproape nebăgată în seamă. Au prins să moară întîi vitele — boi, catîri — răpite din orașul cucerit. Apoi și-a ridicat capul ici și colo, printre robii din Krisa și printre ostașii care îi păzeau. Îmbolnăvirile, puține, au fost puse pe seama slăbiciunii și a suferințelor, doar pînă cînd boala a izbucnit, cu furie în zece locuri dintr-o dată. Oamenii erau cuprinși de fierbințeli puternice și de sfîrșeală, pofta de mîncare pierea, gura și limba erau arse de o sete nepotolită. Cînd se iveau pe chip și pe trup petele vinețiii, moartea nu mai zăbovea decît ceasuri numărate. Bîntuia mai ales printre soldații de rînd, mai șubrezîți de lipsuri și de veghi decît căpeteniile, dar nu le cruța nici pe acestea. Cîte un cort întreg rămînea pustiu. În altele, leșurile zăceau laolaltă cu cei încă vii. Cîți erau mai în putere, se străduiau să mai țină rînduiala străjilor, să clădească ruguri și să ardă morții. Alții, năuciți de nenorocire, rătăceau pe ulițele strîmte ale taberei, fără nici o vlagă și fără tragere de inimă la vreo treabă.

Socotesc eu că la repeziciunea cu care s-a aprins și s-a întins molima a ajutat și îmbulzeala. Strîmt chiar și pentru armată, locul dintre valul de pămînt, corăbii și mare, era cu totul neîncăpător pentru mulțimea de robi krisieni, de ahei și de venetici adunați la un loc de întîmplare. Pe deasupra erau și lunile marilor călduri, cu care noi,

oamenii de la miazănoapte nu eram învăţaţi. Nu cădea măcar o picătură de ploaie. Orice adiere de vînt se stinsese, pînă şi nopţile, luminate doar de flăcările rugurilor funerare, se făcuseră mai înăbuşitoare. Aerul, greu şi fierbinte, uscat şi prăfos, usca gîtlejurile umflate şi împiedica răsuflarea.

Cunoşteam astfel de molime. Le văzusem aievea în ţara Egyptos, în cartierele murdare şi înghesuite ale sărăcimii şi în casele de lut ale turmelor de robi. Le văzusem şi în vis, în nopţile care urmaseră arderii Krisei şi întîlnirii cu trupul vînăt al femeii din pragul unei uşi deschise de năvălitori. O străfulgerare de mîndrie îmi străbătuse inima o clipă : avusesem dreptate şi ştiinţa mea o dovedise. Mîndria fu urmată de nepăsare întîi, apoi de amărăciune, căci îmi cunoşteam şi îmi simţisem neputinţa. Colindam fără teamă de boală printre corturi, bordeie, suferinzi şi hoituri, şi, pe măsură ce cuprindeam toată întinderea nenorocirii, mi se cocea în suflet înverşunarea împotriva lui Agamemnon şi a soţilor săi, a sorţii şi a războiului. Nu o dată, muribunzii mi-au apucat mîinile sau picioarele rugîndu-mă :

— Mîntuie-ne, Asklepios, dacă eşti vraci şi fiu de zeu ! Lecuieşte-ne, vindecă-ne, dă-ne putere şi viaţă...

Mă scuturam şi plecam mai departe, ca o nălucă, frămîntîndu-mi mintea, chinuind-o în căutarea unui mijloc de scăpare pentru toţi, căci pentru fiecare în parte nu era nimic de făcut.

M-am înfăţişat din nou craiului Agamemnon. Şedea gînditor în cort, cu o cupă plină în mînă.

— Ai venit, Asklepios ?

— Am venit, mărite. Dacă mă ascultai, molima nu s-ar fi abătut asupră-ne. Nu s-ar fi prăpădit atîţia oşteni...

Agamemnon a crescut din jilţu-i cu mînie.

— Mai am destui. Ahaia îmi naşte gloate hămesite şi oricine se naşte e sortit morţii...

L-am privit cu mustrare, dar a vorbit înainte şi mai înverşunat :

— Nu mă simt vinovat. Aşa e războiul. Eram dator să-i mîn la luptă. Crezi că de bine au plecat de acasă ? Aici au măcar parte de slavă şi de dobîndă.

Dar cuvintele lui nu făceau decît să tăinuiască spaima şi descurajarea. Slava de care vorbea nu era decît noroiul cîmpurilor de bătaie, dobînda o amăgire. În ochii altădată îngheţaţi ai craiului se strecurase neliniştea. În apa lor rece se oglindeau, fugare, înfrîngerea, moartea netrebnică şi vineţie, întoarcerea ruşinoasă în Ahaia. Ochii au priceput că am citit într-înşii.

— Ai avut dreptate, a scrîşnit craiul. Şi ? Dacă ştii vreun leac, vreo jertfă, vreun descîntec, de ce nu-l dai pe faţă ? Sau eşti vraci mincinos ?

— Dă poruncă să fie ucise şi îngropate toate vitele bolnave. Nimeni să nu se înfrupte din carnea lor. Pe ostaşii suferinzi desparte-i de cei sănătoşi. Tuturor, rînduieşte-le o hrană uşoară şi din belşug. Şi aprinde peste tot ruguri în care să se arunce miresme, astfel ca aerul otrăvit să se amestece cu fumul şi să se cureţe. Încredinţează-mi o sută de oameni zdraveni — slujitori sau robi, cum ţi-e voia — cu care să strîng leşurile de prin corturi...

Agamemnon părea dezamăgit. Ar fi dorit să invoc zeii, să rostesc vorbe de vrajă şi molima să piară ca un duh.

— E vreme şi pentru rugăciuni, şi pentru jertfe, craiule. Mai tîrziu...

Cu o ridicare din umeri, semn al neîncrederii, Agamemnon a încuviinţat totuşi cererile mele. Îndeplinirea lor a fost trudnică. Am aprins cu mîna mea ruguri, am dat foc, împotriva multor căpetenii, la corturile năpădite de boală, am zvîrlit în flăcări veşminte de preţ, paturi, mantale. Jumătate din slujitorii care mă ajutau au căzut pradă morţii, dar nu m-am oprit. Treptat, tăria molimei s-a domolit, mulţumită strădaniilor mele sau poate de la sine. Numărul bolnavilor şi al morţilor s-a împuţinat. Chiar cei loviţi începeau să se înzdrăvenească mai repede decît înainte. Toate erau semne că molima se apropie de sfîrşit. Era timpul să fac şi zeilor partea cuvenită, mai ales că ghicitorul Calchas răspîndise pretutindeni zvonul că Apollon, zeul săgetător, trebuie îmbunat. Am hotărît să o iau înaintea ghicitorului, care stătuse ascuns pînă atunci şi care, văzînd că truda mea a dat roade, avea de gînd să-şi însuşească meritele.

Am vestit în adunarea căpeteniilor că molima se va stinge grabnic. Mi-o dăduse de ştire, ziceam, printr-un vis, tatăl meu, zeul Soare, înduioşat de rugăminţile mele. Cerea doar să-i fie înălţate jertfe de boi, să se purifice întreaga oştire şi să fie eliberaţi robii krisieni, atîţi cîţi mai erau în viaţă...

Căpeteniile m-au ascultat. Se bucurau şi nu prea. Le era greu să se lipsească de dobîndă, dar n-au avut încotro. Spre mirarea mea, primul care

a primit să îndeplinească dorința zeului a fost Agy. Chiar Calchas, de la care așteptam împotrivire m-a sprijinit.

— Apollon vrea împăcarea între ahei și krisieni. Prorocesc : din aceasta se va trage doar bine pentru noi și rău pentru Troia...

Bănuiam ceva, dar mintea nu mă ajuta să deslușesc urzeala. Plăsmuirea mea — căci visul trimis de Apollon nu-l avusesem niciodată — pornea din dorința de a face, la adăpostul superstițiilor, un bine robilor. Nu uitam că fusesem și eu la fel ca ei, că suferisem, că tînjisem după casă și patrie. Planul lui Agamemnon, pus la cale de el și de Calchas, l-am înțeles abia mai tîrziu.

Molima tulburase și slăbise oastea aheilor. Muriseră mulți. Alții erau încă șubrezi și greu ar fi putut să poarte, cît era ziua de lungă, greutatea armăturii de aramă și a luptelor. Rari mai erau aceia cu poftă de harță. Osteneala celor zece ani de război, rănile și lipsurile simțite dintr-o dată le întorseseră celor mai mulți gîndurile către pace. Cum vîntul își schimbă uneori pe neașteptate bătaia dintr-o parte în cea dimpotrivă, așa se schimbase și sufletul oastei. Entuziasmul și înverșunarea zilelor bune se topiseră ca zăpada de primăvară. În firea nestatornică a aheilor se amesteca poate și nestatornicia cerului sub care neamul lor s-a născut : senin și albastru, se acoperă de la un ceas la altul de neguri sfîșiate de fulgere și de săgeți repezite de ploaie... Se ridicau cîrteli, răsunau plînsete și vorbe de jale, și amintirea depărtatei și pierdutei Ahaia plutea pretutindeni. Se zvonea că nici troienii n-ar fi potrivnici unei înțelegeri.

Strîns de pretutindeni, Agammenon pusese la cale să amăgească oştirea. Pacea cu Krisa fu întîiul pas şi ea îi mai dădu răgaz să răsufle. E drept, îi aduse şi pagubă : ştiuta ceartă cu Achille şi îndepărtarea de el a unei părţi din bazileii cei mai bătăioşi. Cel de-al doilea pas avea să fie schimbarea unor vorbe de pace cu troienii. Şi în Illion se înfruntau două partide : una a păcii, condusă de bătrînul rege Priam şi de întîia lui soţie (avea mai multe) ; alta a războiului cu orice preţ, avîndu-i în frunte pe şefii militari aţîţaţi de Paris. Aşa e dat căpeteniilor războinice : să fie încredinţate că mai au doar puţin şi vor înfrînge cu totul pe vrăjmaş. Vorbele purtate încoace şi încolo nu puseseră însă capăt ciocnirilor. Ca şi cum ar fi vrut să-i împingă pe greci să fugă pe corăbii, nobilii din Illion îşi înteţiseră atacurile. Lucru nemaivăzut pînă atunci, ajungeau pînă aproape de zidurile de pămînt ridicate în jurul taberei noastre. Ziua ne atacau care de luptă ; noaptea traci şi frigieni se apropiau furişîndu-se în întuneric şi azvîrleau lănci şi săgeţi. Slăbiciunea oastei aheie dezbinată şi împuţinată, neputinţa ei de a face faţă atacurilor de zi şi de noapte îi îndemnau pe aceia dintre ai noştri care voiau pacea şi plecarea acasă să-şi ridice glasurile, tot mai multe şi tot mai cutezătoare.

— Să apucăm drumul limpede al mării, cît mai e vreme.

— Păstreze-şi Paris pe Elena ! N-am suferit îndestul pentru ea ?

— Sărăcia e mai bună decît infernul, prieteni !

Plîngînd, îşi aminteau de copii şi de neveste. Îşi arătau unii altora rănile, îşi dezgoleau umerii roşi

de încheieturile platoşelor. De sub coifurile ridicate se iveau capete înspicate cu alb. Nici fruntaşii nu şedeau trîndavi : seară de seară, în cortúl lui Agamemnon se ţineau adunări cînd tainice, cînd pe faţă, pline de zgomot, de sudălmi, de blesteme. Ca şi la troieni, şi la noi izbîndiră cei care doreau purtarea mai departe a războiului, dar nimeni nu găsea mijlocul de a întoarce din nou oastea către luptă. Îmbufnat, Achille se ţinea deoparte, ba chiar dăduse poruncă să fie călăfătuite cu catran şi cu cîlţi corăbiile care îl purtaseră din Ftia.

Agamemnon aştepta, pîndea, se lăsa înfrînt aproape cu voie. Aici se dezvălui şiretenia lui. Troienii, încrezîndu-se în izbînda lor, hotărîră să dea un atac cu toate puterile. Într-un iureş ajunseră la zid, îl trecură şi aprinseră chiar cîteva nave, care arseră în întregime. Focul putea să le cuprindă uşor : erau uscate de multa şedere pe uscat şi de soarele arzător al acestor locuri. Năvala, respinsă spre seară, putea să înceapă din nou dimineaţa. Vrăjmaşul încrezător nici nu se mai întorsese în cetate. Focurile lui de noapte se vedeau aprinse pe tot întregul cîmpiei. Pe ahei îi cuprinsese descurajarea, cînd Agamemnon, Menelaos şi cu alţii prinseră să umble prin tabără, pe la corturi, adunînd oştaşi şi strigînd cît îi ţinea gura :

— Ridicaţi-vă, ahei, dacă vreţi să mai ajungeţi acasă ! Vrăjmaşul ne poartă cu vorbe de pace şi unii din noi i-au dat pînă acum crezare ! Chiar noi, căpeteniile, am vrut să punem capăt vărsării de sînge, cerînd doar ce-i al nostru. Priviţi acum cît sînt de fără credinţă troienii. Plănuiesc să dea foc la toate corăbiile, să ne lase fără vreun mijloc

de întoarcere acasă și pe urmă să ne ucidă pe toți ! Azi au ars doar cîteva. Dar mîine ? Achille stă închis în cort ; Diomede e rănit ; Ajax istovit. Voi nu vă mișcați ! V-ați adus aminte de femei și de prunci și mintea vă e îndreptată doar spre plecare. Ridicați-vă odată ! Nu vedeți că noi sîntem cei asediați, cei înșelați, cei duși cu vorba ? Dacă nu-i izgonim de la corăbii, s-a sfîrșit cu armata aheilor !

Cu astfel de vorbe și cu lacrimi mincinoase îi speriau pe ostași, vrînd să aprindă în felul acesta voința de luptă, să prefacă deznădejdea în curaj deznădăjduit. Zadarnic încercau unii să spună, cu dreptate, că cele cîteva nave nimicite nu însemnau mare lucru și că năvala e dată doar de un număr mic de troieni. Cuvintele lor se pierdeau în tumult și toată armata era cuprinsă de vînzoleală. Bazileii împărțeau, fără să mai țină seama de nici o risipă, din proviziile lor de mîncare ; boi și oi grase, vinul cel mai tare și mai bun, păstrat pînă atunci cu grijă, untdelemn parfumat adus în urcioare tocmai din Ahaia...

Treptat, cu rugăminți, cu minciuni, cu amenințări, cu amețeala dată de vin și cu vigoarea dobîndită la ospățul din seara aceea îi cîștigară pe toți. Hotărîrea de a ieși la luptă prinse rădăcini. Chiar pe ostașii de rînd îi înfuria și îi scotea din minți băutura și așa-zisa trădare a troienilor, care nu țineau seama de tratativele de pace. Mai tîrziu am aflat că la Troia regele Priam privea cu îngrijorare izbînzile obținute de căpitanii troieni, văzînd în ele o primejdie pe care alții nu o vedeau. Era însă prea bătrîn și prea slab ca să se mai facă ascultat. Părea că în amîndouă taberele patimile

și neînțelegerile se încingeau ca într-un nod de șerpi veninoși. Izbînda a fost a celor mai șireți și mai înverșunați : doritorii războiului cu orice preț. Paris își atîțase prietenii și neamurile, făgăduindu-le nimicirea deplină a oastei grecești. Jurînd pe toți zeii din ceruri că nu el vrea lupta, ci că troienii în înfumurarea lor pătimașă îl împing la ea, Agamemnon umbla pe la mese, și bînd laolaltă cu ostașii de rînd, izbuti să-și înflăcăreze armata.

A doua zi, troienii dădură din nou năvală, siguri de biruință. Înaintau în neregulă și fără grijă, cînd din coaste și din față se pomeniră loviți de săgeți și de sulițe. Carele duruiau, caii speriați se ridicau în două picioare și primele rînduri ale dușmanilor, lăsate dinadins să pătrundă în tabără, se risipiră. Șovăiala se schimbă în fugă neașteptată. Norocul bătăliilor s-a arătat mai apoi nestatornic, cu biruințe și înfrîngeri de o parte și de alta. Rînd pe rînd, cumpăna războiului se apleca spre Illion sau spre Ahaia. Întîmplările sînt cunoscute în fiece casă din Mykena, din Pylos, din Sparta : Patrocles ucis într-o învălmășeală de Hector, acesta doborît de sîngerosul Achille, Achille însuși nimerit de o săgeată otrăvită. Nu se mai sfîrșeau uciderile. Nebunia sîngeroasă îi cuprindea pe toți în ghearele ei, purtîndu-i spre necunoscut. Un necunoscut care avea să însemne în cele din urmă dărîmarea, incendiul și robia pentru Troia — risipire, dezamăgire, dezgust și oboseală pentru aheii întorși pe meleagurile lor...

La poveștile cîntăreților rătăcitori nu vreau să adaug decît un singur lucru : chiar amintirea întîmplărilor trăite se încheagă din adevăr și minciună.

Dovadă e felul în care voi urmașii veți afla întîmplarea care a dus la cucerirea Illionului. Povestea calului de lemn, făurit de Epeos, cursa întinsă troienilor neprevăzători, viclenia încununată de izbîndă a lui Ulysse sînt născociri. Am fost de față. Mai mult, l-am cunoscut bine pe Epeos, cel despre care se spune că a alcătuit din grinzi minunea de cal mai mare decît două corăbii laolaltă. Epeos n-ar fi fost în stare să deseneze pe nisip un dobitoc care să semene măcar de departe cu un cal. Nu ținuse niciodată în viața lui în mînă securea dulgherului și nu se pricepea să cioplească o grindă. Fusese unul dintre cei însărcinați să poarte vorbele de pace cu Troia și în drumurile făcute acolo își găsise printre aliații troienilor prieteni de o teapă cu el. De altfel, Troia apăsa greu pe grumazul supușilor ei din împrejurimi și, cu tot ajutorul pe care i-l dădeau, destui ar fi vrut să o vadă prăbușindu-se în țărînă. O mînă de asemenea oameni, momiți cu răsplată bogată, se hotărîră să ne deschidă în taină, noaptea, poarta cea mare a cetății. Planul, pus bine la cale, izbuti. Pe poarta larg deschisă se năpustiră aheii. Pe troieni i-au apucat în somn. Căsăpindu-i, punînd foc și răspîndind prin strigăte spaimă și neorînduială în cetate, aheii au doborît prin înșelăciune și pe neașteptate un oraș pe care ani de lupte cinstite nu-l prăbușiseră. Jaful, incendiul, omorîrea fugarilor printre ruinele arzînde au ținut zile și zile. În cea dintîi dimineață se și înfățișară lui Agamemnon cei cu care Epeos pusese la cale trădarea.

— Poruncește, mărite, îi vorbiră ei craiului, să ni se dea prețul făgăduit. Doar noi am deschis

poarta cea mare, dîndu-vă în mînă cetatea pe care de atîta amar de ani nu puteați să o luați !

Auzind aceste vorbe, Agamemnon fu cuprins de mînie :

— Ce tot grăiți, mincinoși și nemernici ? Nu știu de nici o răsplată ! Cetatea am luat-o noi înșine, nimeni nu ne-a dăruit-o !

Și, arătînd către ostașii de lîngă el, adăugă :

— Cel care ne-a dus la izbîndă a fost calul !

Într-adevăr, ostașii regelui Agy purtau zugrăvit pe scuturi un cal, chip sfînt închinat zeiței Athena.

Trădătorii se încăpățînau. Își cereau nu numai partea de argint și de sclavi, ci se mîndreau cu fapta lor mîrșavă.

— Epeos ne-a făgăduit, în numele tău, Agamemnon, repetau ei. Am schimbat jurăminte. Dă-ne răsplata cuvenită !

L-am văzut pe Agy rînjind, cu rînjetul său rău, și întorcîndu-se către ostașii de pază. O poruncă scurtă și cei ce urziseră trădarea începură să fie uciși fără milă.

— Moartea e cel mai bun căluș ! adăugase Agamemnon, înainte de a pleca la alte treburi, surd la vaietele și strigătele de moarte.

Cred că de aici au scornit mai tîrziu aheii povestea cu calul de lemn, mult mai frumoasă decît adevărul, dar mincinoasă.

Iată, bărbați, cum se naște din gol o poveste sortită
Să ia pentru noi chipul adevărului însuși.
Trădarea se schimbă în cal și calul devine trădare.
De ce dar n-ar fi și Asklepios fiul zeului Phoebus ?

Cînd jaful se sfîrşi, aheii hotărîră, după un obicei mai vechi, să plimbe prin tabără prăzile dobîndite de oaste, să aleagă din ele partea cuvenită fiecăruia şi să păstreze ceea ce era pentru zei. Sub un cort de pînză, menit să-i apere de tăria soarelui, se adunară fruntaşii, şi printre ei, la locul de cinste, Agamemnon, Menelaos şi bălana Elena. Pe lături şedeau căpeteniile mai mărunte şi mulţimea ostaşilor. Prin faţa tuturor căpeteniilor aveau să treacă, rînd pe rînd, carele încărcate cu bogăţii, armele jefuite de la vii şi de la morţi, robii şi, la sfîrşit, prăzile cele mai de preţ : familia lui Priam şi nobilii troieni.

Aveam locul meu printre privitori, în ceata ghicitorilor şi preoţilor, aşezată aproape de cortul bazileilor. Şedeam de-a dreapta lui Calchas. Voiam, mai presus de toate, să o văd pe Elena, despre care se spunea că e nespus de frumoasă. Pînă atunci stătuse închisă în cortul bărbatului ei, care n-o arăta nimănui. Voiam să o văd în clipa cînd prin faţa ei vor trece rudele şi prietenii de ieri, toţi cei care o răsfăţaseră şi luptaseră pentru dînsa, înlănţuiţi, zdrenţuiţi, cu picioarele ostenite şi desculţe în pulberea drumului, mînaţi de la spate de paznici. O să izbucnească în plîns sau o să-şi stăpînească durerea ? Va rămîne nepăsătoare sau va cere lui Agamemnon îndurarea măcar pentru unii dintr-înşii ?

Începu curgerea carelor încărcate cu podoabe de argint şi de aur : cupe, cratere, aduse de departe sau lucrate la Troia ; veşminte de lînă vopsite în roşu, împodobite cu fire de aur ; valuri de pînză subţire ca pînza de păianjen ; mantale cusute cu pietre lucioase. Urmau apoi armele : scuturi, pul-

pare, coifuri, săbii, toate de aramă, cucure pline de săgeți și arcuri făurite din coarne de antilopă, azvîrlite unele peste altele.

Platoșele și armele căpeteniilor troiene erau purtate aparte, fiecare de cîte doi robi. Cu glasul lui puternic, ușor răguşit de trecerea vremii, crainicul Stentor vestea adunării ale cui fuseseră și cine dintre ahei le dobîndise în luptă. Ochii celor de sub cortul de pînză — mari bazilei — ca și ai bazileilor mai mărunți, luceau de lăcomie amestecată cu mulțumire. Strigăte de încuviințare și vorbe de laudă pentru biruitori însoțeau înștiințările crainicului. Doar Elena ședea tăcută, fără să scoată o vorbă, uneori privind cu nepăsare averile, alteori cercetîndu-și unghiile vopsite ale degetelor lungi. Purtarea ei nu mă uimea : era învățată cu bogăția, trăise totdeauna printre lucruri de preț. La fel avea să trăiască și de acum înainte...

Cînd prinseră să treacă robii, însufleţirea aheilor crescu. Prețuiau din ochi pe cei tineri : „Ăsta e sprinten, e bun de cioban sau de păzitor la caprele mele. Celălalt e zdravăn. O să-l pun să-mi cioplească piatra pentru un palat mai cuprins". Un altul era bun să lucreze pămîntul.

Femeile tinere trecură încet, cu ochii în jos. Soarta lor era să fie roabe de casă. Din cînd în cînd cîte un bazileu striga către Agamemnon :

— Asta să fie a mea, Agy ! Dau în schimb pentru dînsa o armură întreagă, din aramă curată !

Marele crai încuviința, căci oștenii se bătuseră bine și meritau răsplata.

Elena era tot nepăsătoare. De cîteva ori își ridică brațele durdulii, goale pînă la umăr și își potrivi cîrlionții de aur în care o adiere de vînt aruncase

neorînduială. Pe chipul ei nu se putu desluşi nimic deosebit, pînă în clipa cînd din ceata robilor se auziră murmure îndreptate împotriva ei. Poporul troian nu o iubise niciodată. Vedea în ea — poate pe nedrept — pricina războiului, a suferinţelor trecute sau viitoare. Două cute aspre îi încreţiră fruntea şi buzele i se strînseră. Murmurele crescură, se schimbară în blesteme. Treceau femei care îşi pierduseră bărbaţi şi fii, cămin, patrie şi libertate. Abia atunci îşi întoarse Elena ochii albaştri, limpezi spre Menelaos.

— Îi laşi pe robii aceştia de rînd să mă blesteme ? îl întrebă ea. De asta m-ai adus aici ?

Menelaos dădu o poruncă şi paznicii înarmaţi le mînară mai repede pe femeile îndrăzneţe. Elena ar fi trebuit să fie mulţumită de supunerea grabnică a bărbatului, dar fruntea îi rămase încruntată şi buzele strînse cu dispreţ. Începură să treacă roabele de neam. Mi se păru că citesc pe chipul Elenei o fugară nelinişte, stăpînită şi ascunsă pe dată, printr-o sforţare a sufletului. O tulbura gîndul că mărirea, bogăţia, puterea sînt, pe lumea aceasta, doar pulbere şi fum ? Sau se temea să nu-i aducă aminte vreuna dintre fostele ei rude de mîngîierile şi răsfăţul cu care fusese dăruită de toţi, de serbările şi de ospeţele la care luaseră parte împreună ? Înaltă, învăluită din cap în picioare, înconjurată de ceata fetelor şi a nurorilor ei — cîte mai rămăseseră vii — trecu şi bătrîna Hecuba, soţia lui Priam. Ochii Elenei plutiră pe deasupra. O uşoară mişcare a buzelor, parcă muşcate, o sclipire umedă în colţurile ochilor albaştri, şi atît. Iar nepăsare, sau nespusă stăpînire de sine ? Surprinsei o altă privire care o pîndea lacomă pe Elena,

căutînd pe obrazul ei o părere de rău după viaţa trecută : privirea regelui Menelaos. Dar nici marele Menelaos, nici neînsemnatul vraci Asklepios nu deslușiră nimic îndoielnic pe obrazul frumos al reginei. Poate nici nu era ceva de deslușit şi ceea ce văzusem eu fusese numai o părere.

Greu e pentru noi să citim în sufletul fraţilor noştri !
Toţi ne-am deprins să ne-ascundem adînc simţirea şi gîndul
Faţă de alţii străini. Adesea nici noi nu ne cunoaştem.

M-am întors cu inima grea la defilarea prăzilor şi a robilor. Prea văzusem doar bucurie lacomă la unii şi doar durere la alţii. De o parte prea mult zgomot, de alta prea multă tăcere, întreruptă doar de suspinele înăbuşite. Hotărîi în clipa aceea să nu primesc nimic din ceea ce mi se cuvenea din prada comună : nici veşminte, nici roabe, nici arme. Nu-mi trebuia nimic de la Troia. Îmi era de ajuns ceea ce păstram în fundul ochilor : priveliştea cetăţii prăbuşite, a celor tîrîţi în robie, a jafurilor, a incendiilor care încă mistuiau cetatea. Era destul, prea destul pentru mine.

Urmară alte zile de ospeţe şi petreceri menite să prăznuiască izbînda, într-o risipă neîntreruptă de carne, de pîine, de mîncăruri stropite cu mirodenii de la Troia, de dulciuri cu miere, de fructe culese din grădinile lui Priam. Vinul şi untdelemnul se scurgeau şi se sleiau în pulbere. Pe pămîntul bătătorit din faţa corturilor în care petrecea soldăţimea, cete de războinici ahei, cu toată armătura pe dînşii, jucau danţurile de acasă. Unii născoceau chiar atunci danţuri noi, înfăţişînd luptele duse cu vrăşmaşul şi biruinţa de la sfîrşit. Îi

întovărăşeau chimbale şi flaute, amestecate cu glasurile celor care ospătau. Pentru bazilei erau puse să joace roabe frumoase de la Troia, îmbrăcate în pînză subţire şi străvezie. Picioarele, braţele, trupurile mlădii se îndoiau în ritmul încet al tipsiilor de aramă şi al coardelor, dar obrajii erau scăldaţi în lacrimi şi surîsurile poruncite, pline de tristeţe amară. Robi tineri îşi încercau puterile la trîntă sau la bătaia cu pumnii, îndemnaţi cu vîrfuri ascuţite de suliţe cînd şovăiau. Înnebunită de necaz şi de furie, cîte o pereche se bătea de moarte, ca şi cum potrivnicii ar fi fost duşmani, şi nu fraţi sau prieteni. Lucrurile de preţ dobîndite îşi schimbau adesea stăpînii, se încheiau cu cel mai neînsemnat prilej prinsori şi pe mese se rostogoleau neîncetat oscioarele de miel cu care aheii obişnuiesc să-şi încerce norocul. Sătui de mîncare şi de băutură, de danţ şi de jocuri de noroc — şi aceasta se întîmpla de cele mai multe ori după ce mijlocul nopţii trecuse — biruitorii se apucau să se laude cu isprăvile abia înfăptuite. Războiul se sfîrşise de puţină vreme. La Troia mocneau încă incendiile, jefuitorii mărunţi mai scormoneau printre ruine, dar legenda începuse să se ţească. Ciocnirile neînsemnate se schimbau în fapte de vitejie nemaivăzute, fuga sau înfrîngerile de pe cîmpul de luptă se datorau amestecului zeilor prieteni ai Troiei. Trădarea devenea iscusinţa lui Ulysse şi a lui Epeos. Războiul purtat pentru pradă şi jaf — o luptă îndreptăţită. La aceste ospeţe, în care se uitau arşiţa, setea şi foamea, murdăria şi ostenelile celor zece ani lungi, au prins aezii rătăcitori să făurească, ciupind coardele lirelor, primele frînturi de cîntece despre războiul cu Illionul. Adevărul începea

să fie uitat și să moară. Poate odată, cineva îl va aduce la viață, așa cum eu stăruiesc să aduc la lumină puțin adevăr despre mine însumi.

Oastea aheie venise toată odată, stătuse toată sub ascultarea lui Agamemnon ieșise la luptă sau rămăsese în tabără după poruncă. În fața Illionului toți fuseserăm ahei. Țelul comun ne strînsese laolaltă. Odată atins, nimic nu ne mai unea. După izbîndă, ne schimbasem iar în mykenieni, spartani, dolopi sau cretani. Puterea lui Agy se risipi ca o nălucă. Nu mai poruncea decît oamenilor lui, la fel ca oricare căpetenie. Neamurile se îmbarcau rînd pe rînd pe corăbiile încărcate cu pradă și porneau pe marea albastră. Din nave se mai auzeau o vreme cîntecele războinicilor și vaietele robilor despărțiți pentru totdeauna de rude și de locul nașterii lor, apoi depărtarea și zgomotul valurilor stingeau totul. În fiecare dimineață număram tot mai puține corăbii trase pe țărm : două sute, o sută, optzeci, cincizeci, douăzeci, zece. Și, pe neașteptate, tăcerea se lăsa asupra taberei, golite treptat de corturi și oameni. Țărmul era gol. Mi se părea că sînt uitat. Și, la drept vorbind, cine avea nevoie de mine ? Rătăcind pe maluri, găsii în marginea cea mai depărtată a golfului, ascunsă de cîteva stînci, cea din urmă fărîmă din războiul troian : o ultimă corabie. Una din cele mijlocii, cu douăzeci de vîsle de fiecare parte, putînd să poarte într-însa cincizeci de ostași : patruzeci de lopeți, doi la marea vîslă care slujea drept cîrmă și șase puși să aibă în grijă catargul și pînza pătrată, care mîna corabia cînd vînturile erau prielnice. Venise plină cu zece ani în urmă la Troia, dar acum jumătate din oameni lipseau : îngrășau pămîntul cu tru-

purile lor. Locul era luat de robi și de roabe, de vase și arme, de boccele cu haine scumpe. Fiecare dintre cei rămași în viață avea să se întoarcă acasă de două sau de trei ori mai avut decît la venire și asta îl făcea să-i uite ușor pe prietenii pierduți. Corabia pornise dintr-un ostrov stîncos și sărac, așezat pe aproape de țărmul Ahaiei, atît de pietros, că putea cu greu să-și hrănească locuitorii. De aceea, oamenii din Ake — așa se numea ostrovul — trăiau mai mult din jaful pe mare și din pescuit decît din munca ogoarelor sau din creșterea vitelor. Fiindcă mai aveau loc și pentru mine, m-am rugat să mă ia cu ei. M-au primit, fără să-mi ceară vreo plată.

— Nu ești tu Asklepios, cel care m-ai mîntuit de boală ? mi-a spus căpetenia lor. Sîntem bucuroși să te ducem pînă aproape de casă. Pentru binefacere, au să ne răsplătească zeii...

Un dor nespus mă împingea spre locul în care mă născusem, în care poate mai trăia maica mea bună, Ixiona, dacă nu se prăpădise de jale. Timpul trecut mă făcuse să uit batjocurile și disprețul fraților mai mari. De la Eumeniches nu așteptam dragoste, dar credeam că vîrsta îl făcuse mai îngăduitor. Din rătăcirile mele nu aduceam decît povești și o faimă trecătoare și șubredă. Îmi închipuiam că e destul. Primirea plină de bucurie, ospețele cu prieteni și neamuri, poveștile de la foc, mirarea cu care copiii mă vor privi, admirația tuturor auzind cum mă luptasem cu leul, cum scăpasem de la Summer, cum mîntuisem oastea aheilor de boală, le vedeam, ca și cum ar fi fost aievea. Știam totuși că în Ahaia, ca și în Assur, ca și în Hatti, e mai mare cinste să ucizi decît să readuci la viață ;

mai de cinste să cari după tine odoare și robi decît un toiag și o traistă cu leacuri. Îi iubeam pe ai mei, îi doream. Socoteam că și ei mă vor iubi și că vor primi să mă întorc printre dînșii. Zadarnic mă îndemnau ostașii din Ake, bucuroși de dobînda cîștigată și îmbunați de prietenia pe care mi-o arăta căpetenia lor :

— Vino cu noi, Asklepios, în ostrovul stîncos Ake. Străinii sînt bine primiți, chiar dacă n-au de nici unele. Noi ducem lipsă de bărbați. O să-ți dăm o casă și o soție. Fetele și femeile noastre sînt cele mai frumoase din lume...

Corabia — o coajă de nucă pierdută pe țărmurile acum singuratice, tăcute și murdare — se desprinse de maluri. Îmi îndreptai privirile spre pămînt. Tabăra era pustie. În șanțul de apărare și pe valul înalt prinsese să crească iarba. De departe, se mai deosebeau urmele arse și negre ale vetrelor. Vîntul de dimineață purta cu el zdrențe sfîșiate din corturile putrezite de ploaie. Dincolo, spre cîmpie se înșirau mormintele celor căzuți : movile rotunde, rînduite în lungi șiruri posomorîte. Spre dreapta, se zăreau zidurile arse, prăbușite ale Illionului. Locurile pline de faimă și slavă erau triste și dezolate. Gloria nu adusese decît ruină și moarte.

Am trecut lopătînd pe lîngă Troia. Akeenii din corabie se uitau drept înainte, spre larg. Eu și sclavii aveam privirile întoarse spre pămînt. Mi s-a părut că se zăresc pe lîngă zidurile cetății umbre de oameni, furișîndu-se temătoare. Nu știu de ce lucrul acesta mi-a umplut deodată inima de încredere : viața avea să se înfiripe din nou printre ruine, întîi sfioasă și puțină, pe urmă tot mai vigu-

roasă. Nimic nu era sfîrşit, încheiat. Iarba avea să crească, proaspătă. Cărbunii de sub cenuşă aveau să se stingă mistuiţi de ei înşişi şi ceea ce fusese tabăra aheie să ajungă poate loc de joacă pentru copiii de mîine.

Lopătarii se încordau peste vîsle, năzuind să ajungă la larg, pălăvrăgind şi rîzînd, bucuroşi de înapoierea acasă. Roabele suspinau încet, fără să-şi ia ochii de la cîmpurile şi colinele care fuseseră odată ale lor. Eu singur, aşezat la pupă, am făcut un gest de rămas bun către ţărm, ascunzîndu-mă de toţi ceilalţi. Apoi mi-am întors privirea, îndreptînd-o spre marea nesfîrşită şi albastră.

Călătoria mi s-a părut lungă. Din popas în popas, din golf în golf, din ostrov în ostrov ne apropiam tot mai mult de insula stîncoasă Ake. Uneori eram primiţi cu prietenie, poftiţi la ospeţe. Locuitorii aşteptau să mai audă încă o dată de la noi poveştile auzite de la corăbiile care îi cercetaseră înaintea noastră, în drum spre Ahaia. Le ştiau pe dinafară, dar le doreau totuşi mereu. Meşteri la minciuni, akeenii se împăunau cu fapte mari. Fiecare din ei doborîse mulţime de duşmani, luase pradă cît nu putuse duce cu sine, fusese părtaş de aproape la bătăliile date de Menelaos, de Achille, de Ajax şi de toţi ceilalţi eroi vestiţi, îl văzuse pe Hector, pe Paris cel frumos, pe Elena, fusese de faţă la moartea lui Priam şi la uciderea fiilor săi în iatacuri. Nu o dată, ameţit de vinul băut, cîte unul dintre noi, luînd martori pe toţi ceilalţi, se jura că el îi văzuse cu ochii, aievea, pe zei luînd parte la harţe sau că auzise cu urechile lui vaietele de durere

ale lui Ares izbit de Athena cu lancea. Gazdele ne ascultau cu uimire, șovăind în a crede sau nu, înclinate mai degrabă să ia drept bune poveștile noastre auzite prin pîcla beției și a superstițiilor. Spre dimineață eram toți eroi nemaivăzuți și la asta ajutau ulcelele golite fără măsură, fumul care umplea sălile, osteneala, dorința ascunsă în oameni de a iubi mai mult neadevărul decît adevărul. Am schimbat roabe de rînd pe odoare, dîndu-le drept prinţese luate ca pradă de la Troia. O slujitoare, gătită cu veșminte mai bune, devenea una dintre cele cincizeci de nurori ale lui Priam și prețul ei se întreia sau se împătrea. Dimineaţa navigam mai departe, bucuroși de cîștig. Am fost de față la prefacerea poveștilor noastre în adevăr : pe măsură ce erau mai aproape de casă, cei din Ake prindeau să creadă ei înșiși în cele scornite. Începeam să am și eu un loc în poveste : veșmintele mele lungi și albe, pată luminoasă printre veșmintele negre ale akeenilor, trezeau printre oamenii neștiutori și închiși în hotarele satelor și cetăților lor sfiiciune amestecată cu teamă.

— Ducem cu noi pe fiul zelui Soare ! spuneau corăbierii, arătîndu-mă și lăudîndu-se : „a ales insula noastră din toate și numele ei o să străbată prin veacuri“...

— Cereți-i binecuvîntarea, dacă nu vreți să fiți săgetați de arcul lui Apollon !

Bărbați în putere, femei, copii nevîrstnici se ploconeau și îngenuncheau înaintea mea și nevoia de a nu dezminți vorbele akeenilor mă silea să iau parte la asemenea înșelătorii.

Alteori, insularii nu ne primeau în cetățile lor întărite. Ostașii trecuți mai înainte se apucaseră de

jafuri sau răpiseră femei. Locuitorii ne strigau de departe că sîntem tîlhari ca toți cei întorși de la Troia, că avem mîinile prea pătate de sînge ca să ne primească în case și în temple. Atunci înnoptam cu toții pe țărm, cu armele la îndemînă și așezînd oameni de pază. Corabia, trasă la mal și priponită cu funii, se legăna ușor pe valuri. Cîțiva dintre akeeni îndrăgiseră roabe, făgăduindu-le că odată ajunși în insula Ake, le vor lua de neveste. Am văzut chiar pe unul din noi mîngîind un copil luat din Troia, împins poate de dorul celor lăsați de dînsul acasă, și pierzîndu-și o parte din vreme să-i cioplească din lemn moale o barcă în stare să plutească pe apă. Cînd a fost gata s-au adunat mai mulți să o vadă plutind. Am auzit rîsete de bucurie și, cînd valurile au început s-o poarte mai departe de țărm, grecul s-a azvîrlit în apă și a adus-o înapoi, ca să risipească tristețea care începuse să se iveasică în ochii copiilor.

Încet, și lumea robilor se împărțea în două. iar amintirea celor pierdute se făcea mai puțin dureroasă pentru cei care aveau o viață mai bună.

Într-un amurg, am zărit în sfîrșit și ostrovul stîncos Ake. Corabia a intrat lopătînd încet într-un golf mic. Deasupra, pe stînci, se deslușea cetatea văroasă, cu ziduri de piatră și case mărunte și albe. De sus, fusesem și noi văzuți. O mulțime de oameni alergau către țărm. Cîteva bărci s-au avîntat să ne iasă mai degrabă înainte. Femeile își îmbrățișau bărbații întorși acasă. Văduvele plîngeau pe cei morți departe de țară, despletindu-și părul și întrebînd cum și unde căzuseră. Copiii, temători, își priveau tații care lipsiseră atîția ani de acasă, abia recunoscîndu-i după

vremea trecută. Bătrînii lăcrimau de bucurie sau de durere. Femeile tinere priveau cu ochi dușmănoși la străinele aduse ca roabe. Peste tot era zgomot și larmă. Cei întorși erau poftiți în același timp la zece ospețe. Prietenii treceau din mînă în mînă odoarele luate drept pradă, minunîndu-se de lucrătura lor frumoasă, nemaivăzută în insulă.

Eu mă țineam deoparte, privindu-i cu inima strînsă de grijă,
Singur în mijlocul lor, fără prieteni și rude de-aproape,
Cum îi stă bine unui străin rătăcit departe de casă...

Odată trecută fierbințeala revederii și sfîrșite nenumăratele ospețe de la care nu putui să lipsesc, mă gătii de plecare. O barcă mă trecu în mai puțin de un ceas pe țărmul de dincolo, în Ahaia. Cînd îmi luai rămas bun, vîslașul, unul dintre cei întorși de la Troia, îmi spuse :

— Du-te, străine, să-ți vezi casa și neamul, dar să știi că oricînd găsești la noi găzduire, o colibă și o femeie...

În primul sat întîlnit am schimbat o bucată de aramă pe un asin, care să-mi poarte desagii cu hrană. Am întrebat care e drumul și am pornit-o cu pași repezi și sprinteni. Poposeam doar cînd mă răzbea oboseala. Drumul mi s-a părut scurt și ușor.

Mă apropiasem de casă cînd, dintr-o dată, fără vreo pricină de seamă, inima mi s-a strîns. Aveau să mă mai cunoască ? Nu mă schimbaseră prea tare necazurile ? Îi voi găsi pe toți, așa cum îi părăsisem, sau altfel ?

Poteca m-a dus prin dumbrava în care odată maica mea bună îl întîlnise pe zeul Apollon. Cît

fusesem plecat, cineva ridicase în mijlocul ei, din pietre alburii, un altar mic, dar pietrarii nu apucaseră să-l sfîrşească. Mă oprii o clipă lîngă altarul de lespezi năruite. Un şarpe se ivi dintre pietre, mă privi cu ochii cei verzi şi se strecură încet, prin iarbă, înapoi în ascunzătoarea lui. Era un semn ? Mă îndemna, oare, şarpele înţelepciunii să mă întorc, să mă mulţumesc să privesc de departe palatul lui Eumeniches ? Sau era doar teama jivinei de mine, o fiinţă necunoscută şi poate răufăcătoare ? Dar zeii — mi-am zis — nu trimit niciodată semne limpezi oamenilor. Doar oamenii caută uneori întîmplărilor de mai tîrziu un înţeles în cele de mai înainte. Rămîi cu bine, şarpe ascuns printre pietre ! N-am să urmez sfatul pe care mi-l dai, deşi poate bun şi prielnic şi tu îmi eşti, fără să ştii, un prieten !

Mi-am mînat mai departe asinul, spre curţile craiului Eumeniches. Palatul îmi păru, de la cîteva mii de paşi, neschimbat. Clădirea înaltă era la fel de cenuşie ca atunci cînd, tînăr de douăzeci de ani, o părăsisem. Grajdurile şi hambarele, sortite să adăpostească averea în grîne şi vite a stăpînilor, nu se înmulţiseră. Pe măsură ce mă apropiam, îmi apăru însă mai limpede că multe nu mai erau la fel ca odinioară. Cîmpurile erau parte lovite de paragină, parte lucrate fără străduanie. Curtea era lipsită de viaţă şi zgomot. Forfota slujitorilor şi a robilor pierise. Hambarele aveau acoperişuri sparte. Grajdurile, uşi date în lături şi bătute de vînt. Palatul era gîrbov, îmbătrînit şi sărac. Am intrat pe poarta altădată străjuită de paznici, şi nimeni nu m-a întrebat nimic. Dincolo de ea am întîlnit o

roabă murdară, cu o haină veche şi ruptă pe dînsa ; picioarele albe îi erau desculţe.

— Cauţi pe cineva, străine ? Dacă vrei de pomană, stăpîna e acasă. Îi primeşte pe toţi călătorii şi-i întreabă dacă nu s-a sfîrşit cu războiul din Troia, pe unde o fi aceea !...

— Şi stăpînul ?

— Care din dînşii ? Cel mai mare a plecat la vînat, doar de asta îi arde ! Celălalt... şi ridică din umeri.

— Întreb de craiul cel bun, Eumeniches.

— A răposat mai demult. Acum Andros domneşte.

Mă privi curioasă, aşteptînd să-i spun ce caut pe la curţile lor, dar n-am mai stat la vorbă cu ea. Am intrat cu inima bătîndu-mi puternic în piept. Sala era mai afumată, mai întunecoasă, mai scundă şi mai strîmtă decît o ştiam. Lîngă vatră, torcînd un caier de lînă, şedea pe gînduri maica mea bună Ixiona. Nici nu băgase de seamă că un străin păşise înăuntru. M-am mişcat uşor şi ea, simţind că nu mai e singură, a ridicat ochii. Anii o însemnaseră, dar frumuseţea de odinioară nu se ştersese cu totul. Inima îmi bătea şi mai tare în piept, gata să-l spargă. Ceva mă oprea să strig : „Eu sînt Asklepios, cel plecat atît de departe !“.

— Vino, străine, mi-a spus. Odihneşte-te. Dacă ţi-e foame sau sete, poruncesc roabelor să-ţi dea de mîncare...

Am scuturat din cap fără să pot scoate o vorbă.

— Semeni la chip cu cineva de aproape. Cu fiul meu pierdut pe mare, Asklepios.

Ceva în privirea mea o făcu să se oprească, înainte de a-şi sfîrşi vorba. A dat un ţipăt. Eram la picioarele ei. Ne amestecam plînsul şi rîsul, rosteam amîndoi cuvinte pe care nu apucam să le înţelegem. Cînd prima izbucnire de dor se potoli, mă pofti să şed alături de dînsa. Îmi cerea să-i povestesc prin cîte trecusem şi peste o clipă mă îndemna să tac şi să o las iar să se uite la mine. Suferinţele mele trecute îi storceau lacrimi de jale. Se bucura de izbînzile mele. Încuviinţa cînd auzea că făcusem vreun bine. Cînd sfîrşii, rămase o clipă pe gînduri. Eram dornic să aflu şi eu ce se întîmplase pe acasă. Mi-a deslușit-o în cuvinte puţine şi triste. Eumeniches murise, lăsînd în locu-i pe fratele meu cel mai mare, Andros. Cel mic, Androcleides, răzvrătit împotriva stăpînirii lui Andros, plecase încotro văzuse cu ochii, să-şi caute norocul. Urmaseră certuri şi vrajbe îndelungi cu vecinii, lupte şi jafuri. Robii fugiseră, averea se risipise în cele patru vînturi. Stăpînul palatului nu-şi luase soţie. Petrecea mai mult la vînat şi, în afară de vînătoare, vinul îi era singura bucurie şi patimă.

— Nu-i rău. Îmi dă cinstea cuvenită, mă lasă să duc cum pot şi cum mă pricep gospodăria, ca singură şi dreaptă stăpînă...

— Toate au să se schimbe, măicuţă ! Palatul o să răsune de larmă, o să ai slujitoare, şi oaspeţi de seamă au să-ţi ceară găzduire...

A căzut pe gînduri. Părea că nu-mi dă crezare.

— N-o să se schimbe nimic, Asklepios. E tîrziu, prea tîrziu. Sînt mulţumită că te văd, că te am lîngă mine : atît îmi e de ajuns. Dar zeii mi-au trimis încă de mult vise despre tine. Ţi le voi destăinui cînd va veni vremea.

Pe cînd tăinuiam despre trecut şi ziua de astăzi, lăcrimînd şi zîmbind în acelaşi timp, s-au auzit afară strigăte, şi lătratul unei întregi haite de cîini. Andros s-a năpustit în casă, purtînd pe umeri o căprioară ucisă. A zvîrlit-o lîngă vatră, pe urmă s-a închinat cuviincios în faţa stăpînei, aruncîndu-mi şi mie o privire fugară şi nepăsătoare.

— Nu-l mai cunoşti ? E fratele tău, micul Asklepios ! S-a întors de la Troia.

Se apropie de mine şi mă recunoscu.

— Adevărat, Asklepios ! Aşadar, nu te-a înghiţit marea aşa cum se auzea...

— Nu m-a înghiţit, frate. Sau, dacă vrei, m-a înghiţit şi pe urmă m-a scuipat afară.

Andros izbucni într-un rîs zgomotos.

— Bine că ai venit. Aveam nevoie de un ajutor şi de un sprijin.

Veselia, de neînţeles pentru mine, nu i se mai potolea. Mă tot îmbrăţişa. Apoi mă bătea pe umăr cu palma lui grea.

— Ai mai crescut, aproape să nu te mai recunosc. Dar ai rămas tot firav şi tot cu mîini subţiri de femeie !

Şi el se schimbase. Băutura îi topise asprimea din suflet şi îl făcuse gălăgios şi vesel, moleşindu-l în acelaşi timp. Doar în ochi îi mai rămăsese ceva din sclipirea răutăcioasă de altă dată. Am băgat de seamă că se ridica greu şi urca şi mai greu pe scara de piatră care ducea la cămările de sus. Am cinat amîndoi. Povestea mea i-am înşirat-o cu înfrumuseţări, ocolind tot ce nu era pe măsura înţelegerii lui. Mă asculta cînd lăcrimînd, cînd rîzînd cu hohote mari şi golind mereu cupe de vin. Blestema auzind de Agamemnon şi de rudele lui.

Hohotea cînd îi pomeneam de faptul că unii mă iau drept fiul lui Phoebus, socotind că e o glumă mai bună decît toate. Într-un tîrziu, adormi cu capul pe masă, înfrînt de zeul vinului tare.

Aceasta a fost primirea în ziua dintîi. În dimineața următoare fratele meu se trezi cu capul greu de băutură, morocănos ca toți bețivii după petrecere. L-am auzit strigînd :

— Unde sînt robii pe care i-ai dobîndit, iubitul meu frate ? Vreau să mi-i înfățișezi odată cu odoarele aduse de la Troia. Aseară eram prea uimit și prea bucuros de venirea-ți, ca să mă gîndesc la astfel de lucruri mărunte. Avem acum vreme destulă să socotim toate !

Vestea că mă întorsesem la fel de sărac cum plecasem îl înfurie peste măsură.

— Te-ai arătat tot nevolnic. Alții și-au umplut cămările cu robi și roabe și au adus avere multă. Tu te-ai întors fără nimic. De asta te-ai dus peste mare ? Crezi că pămîntul sărac pe care mi l-a lăsat Eumeniches ajunge să hrănească încă o gură ? Ai venit să mănînci din puținul care abia ne ajunge nouă ? Și ce vor zice vecinii ? Nimeni n-a venit cu mîna goală de la Illion !

Am simțit că sîngele îmi clocotește.

— Nu-ți cer să împarți cu mine moștenirea. Și nici n-am de gînd să trăiesc pe socoteala ta. Lumea e largă.

— Vrei să pleci ? Atîta pagubă ! Pe urmă s-a mai îmbunat. Privirea îi fugea în lături : Nu-i spune bătrînei că ne-am certat. De altfel, eu nu te izgonesc. Tu ceri să pleci. Știi, mai mult de jumătate din ce a rămas e al ei...

Așadar, iată de ce Andros o cinstea pe mama lui vitregă, Ixiona, și de ce îi lăsa grija gospodăriei : de teama să nu trebuiască să-i redea zestrea, dacă s-ar fi întors în ținutul de unde o adusese Eumeniches...

M-am înțeles cu Andros să mai rămîn acasă o lună. În primele zile vecinii veniră să-mi asculte poveștile. Clătinau cu neîncredere din capete, auzind de arta mea de vraci sau de lucrurile nemaivăzute întîlnite în rătăcirile mele.

— Se poate, dar noi nu știm.

— N-am auzit.

— Nimeni n-a mai pomenit pînă acum de țările pe care zici că le-ai văzut.

Tăceam descurajat. Atunci începeau să surîdă șiret în bărbile cîrlionțate :

— Nu te mîhni, Asklepios. Toate astea sînt bune, dar am fi mai bucuroși să ne arăți odoarele jefuite de tine la Troia. Umblă vorba că nu vrei să le împarți, cum ar fi drept, cu Andros...

Cu greu se încredințau că singura avere pe care o dobîndisem erau anii, ostenelile, urmele pecetii lui Assur-Apal, cicatricea lăsată de gheara leului nubian. Plecau dezamăgiți. Curînd, nu mai veni aproape nimeni, mai ales că în casa lui Andros nu prea era rost de ospețe.

Se împlinise sorocul pe care fratele mi-l îngăduise pentru șederea acasă. M-am folosit de o zi cînd era dus la vînătoare și m-am îmfățișat mamei.

— Îngăduie-mi, maică, să mă depărtez încă o dată de tine. Crai de seamă mă așteaptă...

Cu un zîmbet trist, Ixiona a oprit vorbele mincinoase pe care aveam de gînd să i le spun doar

ca să o cruț. Nici eu nu știam să o mint, nici ea nu putea fi mințită.

— E mai bine să pleci, Asklepios. Uite, nu-ți cer să arăți de ce o faci. Erai un copil. Zilele acelea s-au șters. Ești bărbat. Ce te așteaptă aici? Nimic. Trîndăvie, băutură, vînători, taifasuri. Dar tie ți-e dată o soartă mai bună și faimă în Ahaia. Zeul m-a vestit, adăugă ea cu voce mai înceată. Urmează-ți drumul sortit și rămîi mereu fiul lui Apollon!

Mă voi întoarce.

Fără îndoială. Așa făgăduiesc toți...

Depărtîndu-mă de palatul în care mă născusem și trăisem pînă la douăzeci de ani, inima-mi era ușoară. Ceva îmi spunea că n-am să-l mai văd vreodată, deși îi făgăduisem măicuței să mă întorc. Drumul mă ducea prin aceleași locuri ca la venire. Mi se părea că sînt străin de locuri și de oameni. Mă depărtasem de dînșii și dînșii se depărtaseră de mine.

Am trecut prin dumbrava zeului Soare. M-am oprit cîteva clipe lîngă altar, așteptînd să se ivească din nou șarpele cel înțelept, dar pietrele rotunde de lîngă groapa în care ședea ascuns nu s-au mișcat de la locul lor și iarba n-a foșnit. Aș fi vrut să îi spun, deși șerpii nu înțeleg limba noastră, a oamenilor:

„Îmi pare rău dar și bine că nu te-am ascultat și că nu am ajuns la înțelepciunea ta, aceea a neputințării".

Era de rîs să vorbesc unei jivine? Nu știu. Preoții egipteni spun că tot ce trăiește are minte, jude-

cată și suflet și că în trupuri uneori ciudate și slabe se ascund zei. Or fi avînd dreptate.

Ca să trec, am ocolit altarul. Dincolo de el, întins cît era de lung, nemișcat și negru, ca o creangă uscată, zăcea șarpele care mă întîmpinase la venire. L-am atins ușor cu piciorul. Era mort. Cineva îi zdrobise capul cu o piatră. Înainte de a mă depărta cu totul, mi-am potrivit încă o dată desagii pe asin, ca pentru drum lung, pe urmă m-am pierdut printre copacii pădurii și mai departe, mai departe, printre buruienile și hățișurile bolovănoasei Ahaia.

Părăsisem locul în care mă născusem. Pașii nu mă duceau nicăieri.

Într-adevăr nicăieri ? Mi-am adus aminte de poftirea prietenoasă a locuitorilor din ostrovul stîncos Ake. Poate n-o uitaseră. Împins de dorința unei nesfîrșite liniști, am năzuit către el. Ajuns acolo, după alte zile de drum, am fost recunoscut și primit printre oamenii unui pămînt sărac.

— Să fii de-ai noștri, mi-a spus căpetenia lor — mă știa de la Troia ; îl lecuisem de ciumă — și capetele albe ale bătrînilor s-au aplecat a încuviințare.

— Dacă vrei, ia de soție o fată de-a noastră și înrudește-te în felul acesta cu noi...

N-am primit, căci voiam să rămîn singur, și nici una dintre cele care-mi aruncau priviri îndrăznețe nu-mi încălzea inima înghețată. Treptat, locuitorii se obișnuiră cu mine, cu hainele mele albe, cu toiagul de măslin, cu barba lungă pe care o purtam cu toată vîrsta mea încă tînără. Chipul și sufletul îmi erau ale unui om trecut de vîrsta tine-

ceții. Pămîntenii mă înconjurau cu un respect amestecat cu teamă. Superstiția, puternică la acești oameni neînvățați, amestecată cu neîncrederea deplină porneau din felul meu de viață retras. Ar fi vrut și nu ar fi vrut să mă amestec printre ei. Eu însumi nu făceam nici o sforțare să mă apropii de dînșii : sărbătorile, bucuriile și tristețile lor îmi rămîneau străine. Nu-i însoțeam la pescuit cînd plecau cu bărcile în larg. Scurtele lor călătorii de piraterie nu mă atrăgeau. Îmi alesesem o colibă așezată într-un loc singuratic și mai sălbatic decît altele. Îmi petreceam timpul gîndind, căutînd să recunosc printre ierburile și buruienile insulei pe cele bune de leac și-mi întăream zilnic mai degrabă sufletul decît trupul. Anu egipteanul mă învățase că mintea este aceea care stăpînește trupul omenesc, dacă este destul de puternică. Ea dă agerimea mîinilor și tăria de a înfrunta totul. Fără această învățătură, n-aș fi putut niciodată să îndur atîtea, trupul fiindu-mi șubred din naștere. Și totuși, pot să mărturisesc acum, în pragul trecerii din lumea aceasta în alta — aceea a fraților, zeii — că nimic din ce este omenesc nu îmi e străin. Cunoscusem în țara Egyptos dușmănia și prietenia ; în Nubia dragostea care te învăluie și se prinde de tine chiar dacă nimic nu o răsplătește ; în Assur suferința care înjosește pe om și îl face la fel cu animalele fără grai ; la Troia mila și neputința.

Voiam să trăiesc liniștit, ca un om de rînd. Dar soarta — sau eu însumi, în adîncul inimii mele — hotărîse altfel. Faima de vraci mă însoțise la Ake și purtarea mea deosebită de a celorlalți o mărise.

Deosebirea între medic şi vrăjitor nu era deplină nici măcar în Egyptos. Aici, la Ake, locuitorii înclinau să creadă în farmece, în descîntece, în deochi. Lucru ciudat, mai mare încredere aveau în arta mea vindecătoare grecii de pe ţărmul de dincolo, mai puţin sălbatici şi mai primitori pentru obiceiurile noi. Întîi veni să mă caute o femeie. Aducea cu ea un copil cuprins de fierbinţeală. L-am îngrijit şi l-am scăpat de la moarte. Un bătrîn era chinuit de dureri. Le-am îndepărtat de dînsul. Am vindecat o femeie, adusă cale de trei zile din Ahaia, apucată de furii. O grindă frînsese mîna unui bărbat : i-am pus-o la loc şi osul s-a închegat în răstimpul sfînt.

Vindecările mele — făcute cu mijloace obişnuite : buruieni, fîşii de pînză, bucăţi de lemn, cuvinte de mîngîiere — stîrneau uimire într-o vreme în care grecii nu cunoşteau decît farmecele şi în care cei suferinzi erau lăsaţi să piară sau să se vindece prin propriile lor puteri. Uneori nu izbuteam să aduc vindecarea, şi arta egiptenilor, a nubienilor şi a summerienilor laolaltă nu-mi erau de folos. Atunci mă simţeam bicisnic şi slab, neputincios şi neştiutor. Mîndria lăsa loc descurajării. Dar oamenii ţin minte doar izbînzile : moartea e dată de zei, vindecarea era dată de mine.

Cu toate binefacerile, akeenii mă bănuiau de vrăji făcute pe furiş. De cînd cu întîmplarea de la Summer — cu orbul căruia îi dădusem vederea — nu mai aşteptam recunoştinţă. La Ake am semănat bine şi am cules ură. Iată cum s-a petrecut aceasta.

De cîteva ori, coborînd în Ake, băgasem de seamă priviri curioase. Pe urmă ele mi se părură

ei se schimbă în priviri încărcate de oarecare dușmănie. Nu m-am neliniștit, căci putea să fie doar o închipuire de-a mea. Faima-mi, deși abia la început, aducea bune foloase cetății : călători străini cereau găzduire și o plăteau cu daruri. Mulți schimbau mărfuri și tîrgurile deveniseră mai însuflețite și mai bogate. Alții lăsau prinoase pentru zei, care se adunau la micul altar al satului. Poate năvala străinilor nu le plăcea, mai ales femeilor, căci bărbații erau mai umblați prin lume și mai învățați cu ea. Înclinam să cred asta, căci tocmai bărbații continuau să-mi vorbească cu prietenie. De cîte ori mă vedeau, mă întrebau cînd am de gînd să mă îmbarc împreună cu dînșii, își aminteau odată cu mine de întîmplările trecute, trăite la Troia, mă pofteau la o cupă de vin. Totuși, în drumurile mele, mă întîmpinau adesea șușoteli. Dacă întorceam capul, încetau. Ar fi trebuit să-mi dea de gîndit, dar nu vedeam cu ce fusesem în stare să-i supăr.

— Umblă despre tine vorbe ciudate, Asklepios ! îmi spuse într-o zi Kleros, căpetenia akeenilor.

— Voi înșivă le-ați răspîndit, i-am întors eu răspunsul.

— E drept. Știu că ești vraci priceput. Dar mulți se întreabă de unde îți vine puterea aceasta : de la zeii cei buni sau de la... ?

Se opri, neîndrăznind să grăiască mai departe de-a dreptul.

— Înțelegi ce vreau să spun. Pe urmă, prea trăiești altfel decît noi : ca un pustnic, care n-are nevoie nici de oameni, nici de o femeie a lui, și asta dă de bănuit. Ești doar încă tînăr. Sau ne disprețuiești, de la înălțimea ta de fiu al zeului Soare

pe noi, bieții pescari și păstori din insulă ? Doar ți-am dat adăpost...

— Poate am făcut un legămînt și îl țin.

— Nu cunoaștem astfel de legăminte. De ce stai singur ? Nici un zeu nu cere asta. Îți sînt prieten și de aceea îți dau o povață : vino în cetate, cere bătrînilor să te primească printre noi, cum face orice străin, și ia-ți o nevastă, căci sînt femei cu duiumul. Ia parte la serbările noastre și adu și tu jertfe zeilor locului, chiar dacă nu-ți par demni de cinstire. Ascultă-mă, o să-ți fie mai bine.

M-am despărțit de el făgăduindu-i să cuget și de îmi va fi cu putință să-i urmez sfatul.

Kleros nu-mi spusese deschis gîndul lui întreg, dar, dacă l-aș fi ascultat, aș fi fost ferit de multe necazuri. Am trăit ca mai înainte. Oamenii locului mă ocoleau tot mai mult. Mă căutau doar străinii. Într-un amurg, văzui urcînd spre mine o femeie. Era din Ake : o cunoscui după vălurile negre în care se învește mînta. Se opri la cîteva sute de pași și mă privi, neîndrăznind să vină mai aproape. După un răstimp, se întoarse și coborî în cetate. Cîteva zile la rînd făcu la fel. Se apropia de fiecare dată mai mult, dar niciodată destul ca să-i pot deslușì chipul. Nu știam dacă e tînără sau bătrînă. Era întotdeauna înfășurată în vălurile negre pe care le poartă femeile din Ake. Cînd îndrăzni în sfîrșit să se apropie de mine, băgai de seamă că tremura toată. Își ascunsese fața. I-am văzut numai ochii pe care îi avea mari, strălucitori și cu albul puțin gălbui. Aveau de altfel culoarea verzuie-cenușie a ochilor de pisică. Îmi vorbi cu glas înăbușit de vălul pe care și-l trăsese peste gură :

Vrăjitorule, îmi spuse, oamenii cred că te pricepi să faci farmece, și că vindecările tale se datoresc lor. Nu știu ce zei te ajută. Cei vechi zeade, care mai trăiesc și acum sub pămînt, deși alții mai proaspeți le-au luat locul. Zeii de astăzi au mai puțină putere... De te îndupleci să mă ajuți, răsplata n-o să-ți fie neînsemnată...

După ce rosti aceste vorbe se opri, ca și cum i-ar fi fost teamă să urmeze.

Nu sînt vrăjitor, femeie, i-am răspuns, ci medic. Nu știu să fac nici un fel de farmece. Vindecările le împlinesc cu buruieni întăritoare și uneori cu vorbă mai bună. Descîntecele îmi sînt străine.

Părea că primește cu neîncredere spusele mele.

Știu că mă minți, dar nu te ascunde. Dacă mi-i dai ajutorul pe care ți-l cer, nimeni n-o să afle nimic de la mine.

În vocea ei răsuna o tristețe care mă hotărî să n-o gonesc, așa cum — o, zei ! — ar fi trebuit s-o fac. Nu-mi împietrisem îndestul inima pentru ca suferința celor slabi să mă lase nepăsător și pe deasupra mă îndemna dorința să aflu ce vrea de la mine și prin asta lucrurile tainice care mi se pun în seamă.

— Mă pricep să vindec suferințele trupului, cum poate ai auzit de la alții, și uneori mă încumet să ușurez și sufletele. Vorbește, așadar, fără sfială. O să-ți fiu de ajutor, chiar și fără răsplată.

Își dădu la o parte vălul de pe gură și de pe obraz. Părea să aibă vreo treizeci de ani și era nespus de frumoasă, o frumusețe neobișnuită, aspră, alta decît a femeilor de la Ake.

— Bărbatul meu, Harmionus, s-a întors de la Troia odată cu tine. M-a lăsat acasă, acum zece ani, curînd după nuntă. L-am aşteptat cu răbdare şi anii au trecut unul după altul. Nu mai sînt atît de tînără, treizeci de ani — ghicisem drept — e mult în insula noastră, dar nu mi-am pierdut încă toată frumuseţea. El şi-a adus de la Troia o roabă bălaie, doar de şaisprezece ani şi nu mai vrea să ştie de mine. Am auzit că troiencele sînt vrăjitoare vestite.

Glasul îi deveni dintr-o dată înverşunat.

— I-a făcut vrăji să mă uite.

Îmi aminteam bine de ostaşul Harmionus şi de roaba grăsuţă, blîndă şi albă luată de el pradă. Femeia din faţa mea avea ceva aspru, îngheţat şi fierbinte, pătimaş şi încăpăţînat. Ar fi fost în stare să iubească şi să urască cu mai multă tărie decît oricare alta.

Am ridicat din umeri.

— Dragostea bărbaţilor e nestatornică...

— I-am rugat pe zei să-l întoarcă iar către mine. Un an nu i-am spus măcar o vorbă mai aspră. Zadarnic. Acum am ajuns la sfîrşitul răbdării. Sînt femeie şi dacă ai ochi de bărbat nu sînt de disprețuit. Fă-mi tu vrăji mai puternice, să mă iubească din nou şi să uite de străină. Dacă te încumeţi, fă-o să moară. Îţi jur pe toţi zeii că nimeni n-o să afle.

Ultimele ei vorbe se însoţiseră de un fulger de răutate ţîşnit din ochii ei de pisică. Vrăjile atît de puternice ale celeilalte nu erau decît noutatea, vîrsta fragedă, supunerea, blîndeţea, dorinţa de a-i face cu totul pe plac stăpînului în a cărui putere se afla. Sub înfăţişarea-i firavă, akeeana învă-

luită în negru ascundea încordarea unui arc, vibrarea strunei întinse.

— Nu mă pricep la astfel de farmece, femeie. Nu-mi stă în putere să-ți aduc dragostea pierdută a soțului tău. Încearcă tu singură să îl cîștigi din nou pentru tine...

Iarăși nu păru să mă creadă. Grăbită se căută în sîn, scoase de acolo ceva învelit cu grijă într-o bucată de pînză, și pînă să-mi dau seama, îmi strecură lucrul acela în mînă.

— Primește un dar drept chezășie. Prețuiește cît viața unei sclave. Am nădejde în tine, vrăjitorule !

Am simțit că se pregătea de fugă și am încercat să o opresc. Am prins-o de braț, puțin deasupra cotului, am tras-o spre mine și i-am spus, aproape șuierînd :

— Te-ai înșelat, blestemato, crezînd că poți să mă cumperi ! Nu sînt ucigaș și plata ta nu-mi trebuie !

Fiindcă nu răspundea nimic, tremurînd ca și cum ar fi fost cuprinsă de friguri, am adăugat :

— Mîine cobor în Ake și bărbatul tău o să afle ce pui la cale ! Bine face că te-a părăsit ! Văd după ochii tăi de pisică : ești rea, rea, rea !

Vorbele mele n-au speriat-o, sau nu a arătat spaima de care era stăpînită. Mi-a răspuns, fulgerîndu-mă în același timp cu privirea :

— N-ai s-o faci, străine !

— O să mă împiedici tu ? Harmonius și oamenii toți o să-mi dea crezare !

— Nu, n-ai s-o faci... repetă ea.

Frigurile care o lăsaseră o clipă păreau să o cuprindă din nou. Înainte de a-mi da seama ce

are de gînd să facă, s-a smucit cu o putere pe care nu i-o bănuiam. Dar în loc să fugă, s-a apropiat mai tare. Braţele ei mi-au înconjurat gîtul. M-a îmbrăţişat pe neaşteptate, şi, folosindu-se de uimirea mea, mi-a scăpat din mînă şi a fugit printre stînci.

Am uitat încă o dată, Anu, de jurămîntul făcut în templul de la Teba şi de sfaturile tale. Eram în puterea vîrstei. Luna arunca o lumină gălbuie şi florile sălbatice care cresc pe insula Ake răspîndeau un parfum înţepător, amărui. Venise toamna. De departe se auzeau valurile izbindu-se de maluri.

Am ridicat de jos legătura care în scurta luptă îmi căzuse din mînă, şi m-am întors în colibă. Încă o dată mi se arătase cît de puţin cunosc sufletul omului. Tu, Anu, voi vrăjitori nubieni, vraciule chior din Summer, m-aţi învăţat tot ce ştiaţi despre trupuri — numărul oaselor, al măruntaielor, drumul vinelor ; şapte operaţii, o sută de ierburi vindecătoare, proprietăţile a douăzeci şi patru de pietre — dar nici unul din voi n-a ştiut sau n-a vrut să-mi dezvăluie tainele gîndurilor ce-i împing pe oameni să facă un lucru sau altul.

„Îţi dau o parte din tot ce ştiu, îmi grăise Anu, restul descoperă-l singur cu vremea, trecînd prin toate cîte sînt sortite muritorilor".

Ai avut dreptate, Anu, prorocindu-mi încercări, dezamăgiri, bucurii şi înfrîngeri.

Aprinzînd un opaiţ hrănit cu untdelemn ca să am destulă lumină, am privit legătura. Pe urmă am desfăcut-o. Înăuntru era un şirag de mărgean preţios, întrerupt din loc în loc de boabe rotunde, ca de sticlă : chihlimbar auriu. În cea mai mare

dintre ele, străvezie ca un bob de strugure, întîmplarea închisese o gîză. Șiragul era lucrul cel mai scump al ciudatei femei, poate singura ei bogăție. Voia să îl schimbe pe o nădejde deșartă ? Mă gîndii la început să cobor a doua zi de dimineață, să o caut și să i-l înapoiez pe ascuns. Aveam însă să o găsesc ? Și chiar dacă dădeam de ea, nu s-ar fi făcut că nu mă cunoaște ca să nu cadă asupra ei bănuială de farmece ? Însuflețit de credința mea că avea să se întoarcă, cu vălurile ei negre, cu ura și cu dragostea ei, mă hotărîi să aștept. Trebuia să mai vină o dată, după băutură de dragoste, după otravă sau ca să-mi ceară înapoi șiragul de mărgean și de chihlimbar. Sau...

Au trecut, cred, de două ori cîte șapte zile — anul petrecut la Summer mă deprinsese să număr astfel trecerea vremii, ținînd seamă de lună și stele — timp în care n-am mai coborît de loc în cetate. Era vremea culesului și a sărbătorilor vinului. Pretutindeni în Ahaia roadele podgoriilor aduc veselie, cîntece, mulțime zgomotoasă pe ulițe. Coșurile încărcate sînt răsturnate în jgheaburi. Flăcăi zdraveni zdrobesc boabele rotunde sub tălpi în sunetul flautelor. Mustul roșu ca sîngele se scurge în urcioare uriașe de lut, și mireasma lui, întîi dulceagă, apoi tare și parfumată umple văzduhul zile de-a rîndul.

Pornii spre cetate cu speranța ascunsă și zănatică de a o întîlni printre culegătorii care se întorc spre seară acasă. Mergeam cu inima bătînd — ar fi trebuit să mi-o înfrînez — și gîndurile mă făcură să nu bag de seamă că nu se auzeau chiotele de veselie obișnuite, flautele și cîntecele culesului. Drumurile erau pustii și goale de oameni.

Abia la poarta cetății întîlnii un șir lung de femei bocitoare și de bărbați. În mijlocul lor, pe o năsălie era întins un akeean în floarea vîrstei. Nu-l recunoscui, căci avea fața acoperită după datina locului, dar lîngă el plînsă și cu ochi vineți era femeia care venise la mine pe munte. Cum mă zări, începu să bocească mai tare, strigînd ca apucată de nebunie :

— Vina-i a mea, păcătoasa de mine, și-a celui de colo,
Eu i-am cerut să-mi întoarcă prin vrăji iubirea pierdută,
Dîndu-i în schimb un șirag prețios ce-l aveam de la mama.
El, blestematul, făcu farmece multe, căci plata-i plăcuse,
Însă prea tari : mi-au ucis în plină putere pe soțul
Mult așteptat ani de-a rîndul să vină-napoi de la Troia.
Faceți ce vreți : azvîrliți-mă-n mare, dar vraciul acesta
Să-și ia de la voi pedeapsa hărăzită de lege...

Vorbele femeii îi uimiră pe toți. După o scurtă tăcere, începură să blesteme și să urle, aținați de văduvă și de rudele mortului. Într-o clipită mă trezii înconjurat, apucat de douăzeci de mîini, izbit, tras într-o parte sau alta. M-ar fi ucis acolo pe loc, dacă nu s-ar fi amestecat Kleros și cîțiva din bătrînii cetății.

— Nu e drept, akeeni, să-l ucidem pe Asklepios în grabă și fără judecată. O nelegiuire nu trebuie urmată de încă o nelegiuire. Să-l ascultăm și sfatul cetății să hotărască, după dreptate, chiar dacă omul e un străin pripășit pe aicea. Îl cunoaștem cu toții : ne-a făcut la unii și bine.

Cu greu m-au smuls din mîinile mulțimii înfuriate. M-au dus în piața cetății, așezînd lîngă mine străjeri, pînă se va sfîrși înmormîntarea. Nu eram

îngrijorat, știindu-mă fără vină și bizuindu-mă pe adevăr. Speram să găsesc bunăvoință și crezămînt la akeeni : mulți avuseseră parte în anul petrecut în ostrovul de piatră Ake de vreo binefacere de la mine. Nu credeam ca țipetele unei femei îndurerate să atîrne mai mult în cumpăna dreptății decît cinstea și nevinovăția...

M-au judecat după lege, începînd cu o jertfă și cu o invocare către zei, pe urmă ascultîndu-i pe cei ce mă învinuiau. Începutul l-a făcut femeia și rudele de sînge ale mortului. Auzeam cu uimire învinuiri care de care mai năstrușnice. Femeia povesti întîi că-i făgăduisem să-i întorc dragostea soțului ei. Chiar de a doua zi acesta nu mai intrase la roaba lui din Troia și ea avea bună nădejde în vrăjile mele. Nepăsarea lui față de roabă se schimbase însă grabnic în boala care-l dusese la moarte.

— A făcut farmece prea multe sau prea puternice, atras de lăcomia pentru răsplata făgăduită sau băutura lui de dragoste a fost otrăvită.

— Nu i-am dat nici o băutură.

Cineva aduse un șip, pe care îl recunoscui : era unul din cele în care îmi păstram leacurile. Cine știe cum ajunsese la dînsa !

Urmară alții pe care nici nu-i cunoșteam, un frate al lui Harmionus, un unchi, o mătușă bătrînă. Eu nu-i văzusem și nu le vorbisem niciodată pînă atunci, dar ei știau bine că fac vrăji.

— Altfel n-ar sta acolo pe munte, singur, trăind ca neoamenii.

— Nu crede în zei. Numai într-unul, Apollon. Pe toți ceilalți îi disprețuiește !

— E bine știut că Soarele e cel ce trimite năpasta asupra oamenilor și, dacă Asklepios îi e fiu, îi ascultă, de bună seamă, rugăciunile...

Cîțiva îmi luau apărarea, dar într-un chip neașteptat și nefolositor :

— Și femeia e vinovată, spuneau. Să fie uciși împreună !

— Dacă vreunul dintre ei a mințit, pedeapsa o să fie binevenită !

Judecătorii șovăiau, îndoiți, cînd se iviră cei trimiși să-mi cerceteze coliba. Aduceau cu ei cioburile de oală, pe care îmi însemnam cu slovele sfinte din Egyptos, nume de ierburi și de leacuri, ulcele cu fierturi și cu pulberi. Căpetenia bătrînilor pofti să guste dintr-una, dar l-am oprit cu spaimă.

— Ce e într-însa, străine ? Venin ?

Îmi spuneau „străine", uitînd că mă primiseră printre ei. Cum să-i fac să înțeleagă pe acești oameni neștiutori că în leacuri se amestecă, în măsuri potrivite principii potrivnice, bune și rele ? Se înfățișă și șiragul de mărgean, plata pentru vrăjile mele.

Atunci izbucni mînia. Bărbații mă blestemau.

Aținată, mulțimea de femei striga :

— N-avem nevoie de vraci ! Viața și moartea sînt dăruite de zei și oamenii n-au nici o putere să schimbe soarta odată ce e hărăzită. La moarte cu el !

— În felul acesta s-or rări și străinii care aduc tulburări și strică obiceiurile vechi ! adăugau bătrînii cu mîini și capete tremurătoare.

Era o judecată? În jurul meu vedeam guri strîmbe de strigăte, ochi azvîrlind flăcări de ură. Privirile judecătorilor erau șovăitoare. Tot ceea ce făcusem bine — prin știința și prin priceperea mea și a mîinilor mele — se schimbase în rău. Am vrut să vorbesc, cum aveam dreptul, după obicei, dar nu mă lăsară. Îmi aruncau insulte, îmi acopereau glasul cu urlete, mă amenințau cu pumnii. Și totuși, strigai din răsputeri, încercînd să mă fac auzit:

— Vorbiți cu păcat. N-am nici o vină din toate cîte-mi aduceți. Nedreptatea o să cadă asupra capului vostru și al copiilor voștri! Zeul Apollon, care mi-e tată, n-o să vă ierte nelegiuirea!

Strigătele mele — acestea și altele — avură darul să-i mai potolească puțin. Judecătorii se folosiră de asta ca să dea poruncă străjerilor să împingă mai departe mulțimea și ei se traseră deoparte să se sfătuiască. A trecut mult timp pînă s-au întors. Dintre ei a vorbit cel mai bătrîn:

— Sfatul cetății te găsește vinovat pe tine, Asklepios, și pe femeia aceasta. Ați călcat împreună legea, mîniindu-i pe zei. Poate ești fiul zeului Soare, dar noi nu ne temem prea mult de el. Zeul nostru mai mare e Poseidon, stăpîn peste ape. Doar din ele ne tragem averea și tăria. Mîine veți fi pedepsiți după datina noastră și după dreptate, tu și femeia. Vă izgonim din cetate, lăsîndu-i pe zei — Poseidon al nostru și Apollon al tău — să hotărască.

Nu știam prea bine ce putea să însemne pedeapsa dată după datina lor. Dar dacă o lăsau în grija

zeilor, îmi mai rămînea o urmă de noroc. Zeii au destule de făcut, ca să-şi mai aducă aminte de oameni.

Am petrecut sub pază noaptea. Pe la mijlocul ei s-a apropiat de mine Kleros.

— Mă oropsiţi pe nedrept, Kleros. Ştiţi bine că nu sînt vinovat. Bărbatul o fi murit de o boală sau fiindcă i s-a încheiat sorocul vieţii. Sau l-a otrăvit femeia.

— Poate, Asklepios, poate. Cine e în stare să aleagă fără greş adevărul de minciună ?

— Şi totuşi mă osîndiţi !

— Sîntem datori s-o facem.

— De ce, prietene Kleros ?

— Bătrînii cred că obiceiurile vechi sînt temelia pămîntului nostru. Ai încălcat unul din ele. Ai făcut vrăji aducătoare de moarte. Ai chemat duhurile răufăcătoare.

— Gîndeşti şi tu astfel ?

Kleros se posomorî.

— Ce însemnătate are ce gîndesc eu, Asklepios ? E destul că bătrînii şi mulţimea te socotesc vinovat. După o scurtă tăcere adăugă : Sînt şi eu robul datinilor.

— La ce ai mai venit, atunci ?

— Să te mai văd o dată, Asklepios. Şi să-ţi spun că marea nu ucide întotdeauna şi nici Phoebus...

Dimineaţa, judecătorii, paznicii, mulţimea ne-au dus pînă la mare, pe mine şi pe femeie. La ţărm, priponită, se legăna o barcă uşoară, cu catarg şi pînză, dar fără vîsle şi fără cîrmă. Ne-au smuls

[illegible]rile şi ne-au împins înăuntru, punînd lîngă [illegible] desaga cu care venisem din Ake, un urcior cu [illegible] şi o pîine. Au legat cu o funie barca de o [illegible] cu treizeci de vîslaşi şi ne-au pornit spre [illegible] tîrîndu-ne după ei cale de o zi, pînă ce uscatul [illegible] din vedere. Ne părăseau, în voia mării şi a [illegible] lui.

Aceasta era deci pedeapsa lui Poseidon şi a lui Apollon.

Pe ţărm rugurile jertfelor începuseră să fumege...

KOS

Pluteam părăsiți în largul mării. Cît vedeai cu ochii nici un ostrov, nici o stîncă. Vîntul căzuse și pînza atîrna jalnică. Totuși marea ne purta mereu, eram duși ca de un fluviu curgînd printre valuri. Ședeam la pupă. La prova ședea femeia care mă tîrîse în întîmplarea aceasta, învăluită de sus pînă jos în haina ei neagră. I se vedeau sticlind ochii. Între noi urciorul cu apă și pîinea rotundă, coaptă în spuză după obiceiurile din Ake. Corabia cu cei treizeci de vîslași plecase de mult. Femeia mă ațintise cu privirea ceasuri întregi, fără să scoată o vorbă. Nu părea nici speriată, nici îndurerată de soarta care o aștepta. Nici măcar nu era tristă. O însuflețea un singur simțămînt : ura, pe care nu o înțelegeam, împotriva mea. În cele din urmă, am încercat să-i vorbesc.

— Crezi, într-adevăr, femeie, că vrăjile mele ți-au împins bărbatul la moarte, de mă urmărești cu o ură atît de înverșunată ?

A rămas o clipă pe gînduri pînă să se hotărască să-mi răspundă. Ceea ce mi-a spus m-a umplut de uimire și de spaimă, atît a fost de neașteptat. Și-a desfăcut puțin vălul — să-i văd chipul — și a zîmbit ciudat.

— Nu, nu cred asta, străine. Eu însumi sînt vinovată de moartea-i. Văzînd că nu se întoarce la mine, i-am turnat în băutură otravă.

— De ce m-ai învinut pe mine atunci ? Știai doar...

— Știam. Știam că aruncînd asupra ta păcatul, o să mă tîrăști și pe mine în pustiul de apă. Știam că asta e pedeapsa care ne așteaptă, după datina insulei noastre.

— Atunci ?

— Atunci nimic. Te-am luat cu mine doar fiindcă te urăsc.

— Și noaptea petrecută pe munte ? am îndrăznit s-o întreb.

— De atunci te urăsc. Nu ți-a fost milă de mine, nu mi-ai ascultat rugăciunea, n-ai făcut nici o vrajă, deși știu bine că poți. Pricepi ?

Nu, nu pricepeam. Cărările pe care umblă gîndurile oamenilor sînt adesea ascunse, de neînțeles. De ce își otrăvise bărbatul și nu pe roaba adusă de la Troia, care i-l luase ? Așa ar fi fost mai limpede. De ce mă ura pe mine ? Doar nu-i făcusem nici un rău. Dar dacă...

Gîndurile mi-au fost întrerupte de glasul ei :

— Tu ai fi putut să mi-l dai înapoi, dar n-ai vrut. Deși te-am rugat, deși... Doar tu străine,

nimeni altul pe lume ! Şi n-ai vrut. Nici el n-a vrut să se întoarcă la mine, deşi am plîns şi m-am umilit şi l-am rugat... O iubea pe troiana aceea, cu toate că sînt mai frumoasă ca dînsa.

Pînă au răsărit stelele, n-a mai vorbit nimic. Cînd a amurgit, am coborît pînza nefolositoare. Dacă se ridica pe neaşteptate vîntul, eram în primejdie să ne răsturnăm. Curentul ne ducea tot mai departe de orice pămînt locuit. Am rupt o bucată de pîine pentru mine şi una pentru ea. I-am dat urciorul. A mîncat şi a băut o înghiţitură de apă. I-am întins pînza să se învelească cu ea, dar a scuturat din cap. Eu, ostenit de două zile şi o noapte de veghe, mi-am căutat culcuş în partea dinapoi a bărcii şi am adormit un somn greu.

M-am trezit pe neaşteptate şi am rămas nemişcat. Lîngă mine se strecurase pe nesimţite o umbră, o mînă subţire şi îngheţată îmi căuta deschizătura de la gît a cămăşii, în vreme ce o a doua apropia încet, cu băgare de seamă şi grijă, o armă pe care am deslusit-o sclipind într-o rază de lună. I-am prins cu amîndouă mîinile mîna în care ţinea cuţitul şi am încercat să i-o răsucesc, în timp ce cu mîna stîngă mă izbea peste obraz şi mi-l sfîşia cu unghiile ascuţite.

Ne-am luptat pe fundul îngust al bărcii, fără nici o vorbă. Îi strîngeam tare încheietura şi i-o răsuceam, pînă cînd un zgomot surd mi-a arătat că arma îi căzuse din mînă undeva pe scîndurile luntrei. Abia atunci am căutat şi mîna cealaltă şi am prins-o. Femeia se zbătea înainte. În încăierare se lipise de mine. I-am simţit sub haină trupul subţire. Întins ca o coardă de arc se încleşta de al meu, deşi încercam s-o împing şi s-o azvîrl departe

de mine. Răsuflarea fierbinte mă ardea în obraz și dinții ascuțiți ca de pisică luceau în întuneric, încercînd să mă muște. Abia cînd a ostenit de tot i-am dat drumul. A rămas o vreme nemișcată, parcă fără viață.

Într-un tîrziu s-a tras deoparte, spre celălalt capăt al bărcii, învăluindu-se iar toată în haina ei întunecată. Luna scăpătase. Era întuneric. Doar o slabă lumină de stele.

— Numele meu e Asklepios, i-am spus, și am treizeci de ani.

— Al meu e Hyge. Am treizeci de ani, mi-a răspuns. Știi ce înseamnă Hyge în graiul din Ake ?

Știam dar am lăsat-o pe ea să mi-l tălmăcească.

— Curățenie, străine, asta înseamnă Hyge în graiul din insula Ake.

— De asta ai vrut să mă ucizi adineauri !

— De asta. Nu mai sînt Hyge, curata...

După o clipă de gîndire, a adăugat :

— Și pentru că ești mai tare ca mine. Mi-e teamă să nu mor înaintea ta, de foame și de sete.

Vîntul dinspre zori se ridicase. Am înălțat pînza, îndreptîndu-mă după stele spre miazăzi. Nădăjduiam să întîlnesc vreo insulă. Aheii nu știau să se călăuzească după stele. Drumurile lor pe mare erau scurte, aproape de țărmuri, din insulă în insulă. Pluteau doar ziua ; noaptea se adăposteau pe uscat. Eu însă învățasem de la Anu și de la Summer să cunosc cîteva astre. Știam cum se rotesc una cîte una, cum pier după anotimpuri și cum apar din nou, către care din ele trebuie să te îndrepți. Vîntul îmi părea prielnic. Totul era să nu ne lăsăm doborîți de foame, de sete, de soare. Totul era să nu se

ște din senin vreo furtună, căci valurile ar fi răsturnat șubreda luntre lipsită de cîrmă și vîsle.

Vîntul se vădi însă înșelător și nestatornic. În care nu se arăta nici un țărm. Ziua și noaptea se fugăreau una peste alta. Marea rămînea goală, împrăștiindu-mi speranțele de o clipă. Pentru fiecare înghițitură de apă băută de mine, îi dădeam Hygei două înghițituri. Pentru fiecare bucată de pîine mîncată de mine, ei două. Cînd văzduhul era nemișcat, întindeam pînza peste barcă, făcînd un adăpost împotriva arșiței istovitoare. Noaptea mă străduiam să ghicesc după stele încotro ne poartă soarta. Dar Hyge nu s-a mai apropiat de mine, nici n-a mai încercat să mă ucidă, nici nu mi-a mai vorbit. Tăcea tot timpul înfășurată în văluri, ațintindu-mă cu ochii ei de pisică. Uneori îi închidea, să le ascundă flacăra care ardea nepotolită, cu toată osteneala și istovirea crescîndă. Am plutit astfel zile în șir și nopți în șir. Vîntul dormea sau ne purta încoace și-ncolo, întorcîndu-ne mereu din drumul pe care voiam să-l urmez. Pîinea și apa s-au sfîrșit, deși păstrasem din ele mai mult timp decît și-ar fi putut închipui cineva.

— Ar fi trebuit să fim morți, după socoteala celor din Ake, mi-a spus în ziua a șaptea Hyge. Nimeni nu trăiește mai mult de trei zile pe marea aceasta. Nu e pămînt și nici nu trec corăbii...

— O să scăpăm, Hyge. Am trecut prin primejdii mai mari.

— Nu. În două zile sau în trei, o să fii slăbit cu totul, Asklepios. Atunci am să mă apropii de tine și am să te împung cu cuțitul...

Ura nu i se potolise, ca şi cum nimic nu era în stare s-o sece : nici marea nesfîrşită, nici soarele necruţător, nici singurătatea, nici soarta care ne lega unul de altul.

Într-o noapte am prins un peşte care sărise în barcă şi se zbătea pe fundul scînduri. L-am împărţit în două, cu cuţitul. Avea o carne aţoasă şi amăruie, dar bucăţile, supte încet, ne-au potolit pentru o vreme setea. Ştiuseră akeenii ce fac ducîndu-ne în partea aceea de mare nestrăbătută de corăbii, departe de uscaturi, cu vînturi sărace şi potrivnice, care nu puteau să te îndrepte în vreo parte, oricare ar fi fost ea.

În rătăcirea noastră pe mare am întîlnit în cea de a zecea zi pămînt : o stîncă înălţată deasupra valurilor, cu totul pustie. O adiere ridicată din senin ne-a purtat către ea şi ne-a aşezat pe ţărm. Nu eram încă de tot istovit. Am împins luntrea pe pietriş, am proptit-o cu un bolovan să n-o ia apa şi am pornit, urmat de şovăitoarea Hyge, să cercetez. Nici un copac. Nici un fir de iarbă. Nici o vietate, cît de măruntă. În mijlocul ostrovului am dat peste un ochi de apă nemişcat şi rotund. Însetat, am vrut să beau dintr-însul. Apa era caldă, amară şi greţoasă, încît am scuipat-o pe dată din gură. Am oprit-o pe Hyge să bea, căci înghiţitura luată de mine îmi ardea pîntecul şi-mi răscolise setea.

— Dacă rămînem aici, ne prăpădim fără nădejde, femeie. Mai bine pornim mai departe, cu şubreda noastră barcă, poate întîlnim vreun pămînt mai prielnic sau oameni.

Hyge nu s-a împotrivit, nepăsîndu-i dacă trăieşte sau piere odată cu mine. Cufundîndu-şi mîna în

apă, a fost uimită de greutatea ei unsuroasă, ca untdelemnul. Vîntul, soarele, apa sărată de mare i uscaseră pielea și i-o făcuseră aspră. Osteneala i se strecurase adînc în trup.

— Lasă-mă doar să mă scald o dată într-însa. E caldă și bună. Pe urmă, pornim mai departe, încotro ne va duce marea și vîntul.

Ca și cum ar fi fost singură pe stînca rătăcită în mijlocul apei, Hyge s-a dezbrăcat și s-a cufundat în ochiul sticlos, limpede și amar. Îmi era teamă să o privesc, atît era de frumoasă, răsfrîntă în apă, cu trupul subțire și mlădios, ca o trestie tînără. Cînd să iasă din scaldă, am întors ochii. Privirea mi-a căzut pe un desen săpat de mînă omenească într-o lespede. Înfățișa o ființă cu trup subțiratic și cu cap rotund. De pe chipul însemnat doar prin cîteva linii, mă ațintea doi ochi înțepeniți. Alături, un cerc închipuia soarele sau lacul în care se cufundase Hyge. Era adevărat sau zeii îmi trimiteau vedenii și înștiințări ? Mai văzusem chipuri asemănătoare în cetatea duhurilor Saaba și pe podișul morții din țara Hatti. Adîncit în contemplarea străniei mele descoperiri, nu mă trezii decît atunci cînd Hyge mă strigă a doua oară :

— Să mergem, străine, vîntul bate spre larg...

Am privit-o. Era mai frumoasă, mai tînără decît atunci cînd intrase în ochiul de apă, sau privirea mea tulbure de istovire mă înșela ? Am renunțat să-mi răspund la întrebarea aceasta. Amîndoi, cu pași șovăielnici, ne-am îndreptat spre barcă. Hyge s-a suit întîi în ea. Am dat deoparte bolovanul, am împins luntrea și, cu ultimile puteri, m-am urcat și eu în ea. Marea ne-a luat înapoi și ne-a purtat cu ea mai departe, mereu mai departe, pînă

cînd măruntul ostrov, depărtat și apropiat de Saaba și Hatti, s-a pierdut printre valuri. Întîmplarea aceasta fără însemnătate aș fi uitat-o, dacă mai tîrziu nu mi s-ar fi arătat un înțeles mai adînc al ei.

Furtunile care au urmat m-au făcut să regret că mă desprinsesem de ostrovul de piatră. Nu era totuna dacă muream acolo de foame și sete, sau dacă pieream pe întinsul mării, înecați ? Cel puțin nu ne-ar fi mai azvîrlit valurile uriașe către cer și apoi către hăuri. Nu ne-ar mai fi muiat apa sărată și fulgerele nu ne-ar fi amenințat catargul și pînza. Aceste gînduri ale mele trădau o nesfîrșită osteneală și pierderea oricărei speranțe. Doar atunci omul nu mai vrea să mai lupte și brațele îi cad neputincioase în jos. Hyge, bolnavă de foame, de sete, de istovire, începuse să aiureze. Rostea vorbe fără șir. Numele bărbatului ei mort se împletea cu al meu. Scuipa blesteme de ură și susura vorbe de mîngîiere, dar nu izbuteam să înțeleg cui îi sînt destinate.

Lipsa de apă îmi dădea fierbințeală. Gura mi se uscase cu totul și buzele îmi crăpaseră. Eram la fel de slab ca Hyge, deși eu eram bărbat în putere și ea doar o biată femeie nevolnică. Simțeam treptat cum mintea mi se întunecă. Abia îmi puteam opri în gîtlej vorbe fără înțeles, la fel cu cele rostite de Hyge.

Și totuși, ca printr-o minune, barca noastră a întîlnit, într-o bună zi, mai înainte ca foamea și setea să ne fi ucis, mîntuirea. În zare a apărut un țărm înalt și alb, către care ne mîna un curent al mării și, în cele din urmă, odată cu apusul soarelui, am eșuat pe o plajă cu pietre rotunde. Am făcut

o sforţare şi clătinîndu-mă am păşit afară din barcă, purtînd-o pe Hyge în braţe. Nu m-am îndurat să o părăsesc, deşi credeam că la primul prilej avea să încerce din nou să mă ucidă. Am mers cam o sută de paşi şi am găsit un izvor care venind dintre stînci se strecurase spre mare. Apa lui, rece şi limpede, ne-a răcorit gîturile arse şi ne-a înviorat. Se zărea, alergînd către noi, o ceată de copii ai locului.

Mi se părea că am ajuns la liman, după o călătorie nesfîrşită. Spun nesfîrşită, deşi totul ţinuse doar zile. Singurătatea, foamea şi setea, arşiţa neîndurătoare şi vîntul topiseră vremea şi o făcuseră fără margini. Într-un scurt răstimp am străbătut drumul de la ură la dragoste şi iarăşi la ură. Necunoaşterea dintre noi s-a schimbat în cunoaştere şi din nou în necunoaştere. Valurile care ne azvîrliseră pe ţărmul atît de rîvnit rupseseră această ţesătură vrăjită. Eram din nou doar Asklepios, vindecătorul, lipsitul de patrie şi casă, şi femeia Hyge, ucigaşă şi menită morţii de nişte judecători neîndurători.

Pămîntul mi se păru la început pietros şi sărac. La fel de sărmani se arătau a fi şi oamenii, bieţi pescari miloşi cu pribegii şi cu cei scăpaţi de valurile mării albastre. Mai tîrziu, am aflat mai multe despre kosieni — căci aşa se numea după numele insulei poporul care locuia — dar ceea ce am simţit nelămurit încă de la început s-a dovedit a fi adevărat. Asprimea le venea din vitregia pămîntului pe care erau stăpîni şi din aşezarea insulei Kos, la răspîntia unor drumuri de apă între Ahaia, Creta, ţara Egyptos şi Fenicia. Îndurarea, din sălbăticia care îi făcuse mai puţini robii averilor şi

din faptul că erau plămădiți în bună măsură din rătăciți ca mine și Hyge. Neamul le era deosebit de al altora, fiind născut din amestecul mai multor popoare. Însăși limba grecească pe care o vorbeau era împestrițată cu cuvinte troiene, cretane, și chiar egiptene.

După ce m-am întremat, am inceput să le înșir bieților pescari o poveste plăsmuită și făcută mai frumoasă de mine :

„Abia izbutisem să ne salvăm dintr-un naufragiu, și eu și soața-mi. Ceilalți de pe navă fuseseră înghițiți de adîncuri. Năzuiam spre o patrie nouă, fiind izgoniți din țara părintească atunci cînd se întîmplase nenorocirea. Acum, nu mai știam dacă voi mai găsi undeva pe lume adăpost. Toată averea agonisită o pierdusem în furtună"...

Mă ascultau în tăcere, fără să dea nici un semn de încuviințare sau de neîncredere. În vreme ce căutam să prind pe chipurile lor ceea ce ascundeau în inimi, întîlnii din întîmplare ochii Hygei și deslușii în ei o flacără de ură. Întredeschisese buzele să dezvăluie adevărul : că sîntem osîndiți și izgoniți dintre oameni ; că ea e o femie păcătoasă și eu un vrăjitor primejdios prin puterea farmecelor mele. Fie că s-a temut de moartea care o ocolise pînă atunci, fie din altă pricină, Hyge s-a răzgîndit și a tăcut, întorcîndu-și ochii aiurea. Mă pregăteam să urmez înainte cu minciuni și mai înduioșătoare, cînd cel mai în vîrstă dintre pescari m-a întrerupt :

— Nu te-am întrebat cine ești și de unde vii, străine. Pentru noi ești cel adus de Poseidon. Fii binevenit, dacă vrei să rămîi în insula noastră.

Dă-i ce nume poftești, doar să ne cinstești obiceiurile.

Era zadarnic să înșir mai departe lucruri închipuite.

În aceeași seară am aflat că insula nu era mare și că poporul ei locuia cîteva sate mărunte și o cetățuie mai de seamă numită tot Kos, întărită cu ziduri și cîrmuită de un sfat de bătrîni. Ne îndemnară cu toții să ne îndreptăm într-acolo : aveam să găsim mai ușor adăpost și mijloace de hrană. Pe urmă, ne-au lăsat să ne odihnim după suferințele îndurate pe apă.

Mă trezii din nou singur cu Hyge. După zgomotul cu care ne înconjuraseră oamenii, după lumina dimineții și a zilei, ne împrejmuia liniștea și ne lumina o făclie tremurîndă. Rupsei tăcerea cel dintîi, aducîndu-mi aminte de privirile pe care mi le arunca Hyge în timp ce încercam să încheg o poveste demnă de crezare și mai puțin primejdioasă pentru noi.

— De ce n-ai vorbit ?

— Dușmănia împotriva ta, Asklepios, și ura sînt numai ale noastre, ale amîndurora. De ce să-i mai amestec în ele și pe alții, străini ?...

— Eu nu te urăsc, Hyge, cu toate că ai încercat să-mi ridici viața. Nici nu pricep de ce te însuflețește o dușmănie atît de înverșunată împotrivă-mi. Am înfruntat împreună marea și soarele, pe Poseidon și Apollon. Am împărțit cu dreptate pîinea și apa. Zeii au vrut să scăpăm cu viață din încercarea aceasta. Știu ei mai bine decît noi pentru care pricină sîntem pribegi amîndoi, fără neam și fără țară. Ne-am găsit în sfîrșit un pămînt pri-

mitor. Nu vezi nici un semn în aceasta ? Lasă mai bine deoparte ura şi rămîi împreună cu mine.

— Am să rămîn, mi-a răspuns, dar să ştii că ura mea nu s-a stins încă. Şi mie nu-mi e teamă atît de mult de zei, cît de oameni şi de mine însămi. Am încercat să te ucid pînă acum de două ori. O să mai încerc încă o dată şi atunci n-am să mai dau greş. Asklepios, dacă vrei şi ai îndrăzneală, Hyge rămîne cu tine.

Am întrebat-o din nou de ce este atît de înverşunată împotriva mea. Nu mi-a mai răspuns decît :

— Puţin mai cunoşti încă sufletul oamenilor, o, Asklepios, deşi ai trecut prin multe primejdii...

Peste cîteva zile străbăteam pe jos insula, călăuziţi de un flăcău. Dincolo de malurile pietroase, pămîntul se arăta roditor. Cetatea Kos era aşezată deasupra unui golf mic, adăpost bun pentru nave. Intrarăm pe poartă fără ca nimeni să ne ia în seamă. Oraşul era plin de oameni. Furăm cercetaţi în piaţă. Şapte bătrîni din sfatul cetăţii aşteptau să judece pricinile care s-ar fi ivit. Înaintea lor trebuia să ne înfăţişăm şi noi, ca nişte străini pribegi ce ne aflam. Repetai încă o dată povestea : furtuna, spargerea corăbiei încărcate cu averea-mi, mîntuirea neaşteptată a mea şi a femeii mele, luînd drept mărturie pe zei.

— Nu te întrista prea tare, străine. Nu eşti întîiul care păţeşte un necaz ca acesta. Te găzduim pe seama cetăţii. Aşa e obiceiul nostru cu cei scăpaţi de pe mare. Pe aici se abat adesea corăbii străine. S-o nimeri vreuna să te poarte pînă în ţara ta.

— Bătrîni înţelepţi, le-am spus, mila voastră îmi dă viaţa, dar îmi ia în acelaşi timp din ea.

Cum să mă întorc la mine în țară, cînd nu de bine am plecat de acolo ? Fratele meu cel mare, moștenitorul craiului Eumeniches, mă socotește de prisos. Plănuisem să-mi caut o patrie nouă, în care să fiu primit mulțumită averilor mele. Acum am pierdut tot. Un singur lucru nu mi-a putut răpi marea : știința pe care am dobîndit-o cu multe suferințe și mîndria nașterii mele minunate.

— Ce știi să lucrezi ? m-au întrebat. Arama sau bronzul, lemnul sau piatra ? Poate ești meșter să plămădești lutul și să-l arzi, făcînd din el oale, să topești nisipul și să-l schimbi într-o pastă străvezie. Ești meșter făurar, țesător sau îți place să ari și să semeni ?

— Știu să lecuiesc pe cei suferinzi.

— Am auzit de meșteșugul acesta, grăi cel mai bătrîn dintre sfetnici. Se rătăcesc uneori pe la noi, cum ți-am spus, corăbii de pe meleaguri străine, chiar din depărtatul Egyptos, țara vracilor, a leacurilor și a celor care nu mor niciodată. Corăbierii povestesc multe. E greu să alegi adevărul și neadevărul din vorbele lor. Kosienii sînt oameni tari. N-au nevoie de leacuri. Doar viața și moartea sînt în mîna zeilor. E greu să schimbi mersul firii. Numai de-ai fi vreunul dintre nemuritori...

— Nu vreau să mă laud, dar maică-mea bună mi-a destăinuit, cînd am plecat de acasă, că sînt fiul zeului Soare. Mărturie îmi stau părul meu galben și ochii albaștri...

Nu părură prea încredințați de temeiul spuselor mele. De altfel, Apollon nu se bucura de prea multă trecere la oamenii din Kos. Se închinau mai cu seamă pămîntului, cerului și mării care îi înconjura de pretutindeni.

— Fie cum vrei, noi nu ne punem împotrivă. Ia-ţi numele pe care îl doreşti. Şi dacă n-ai altă ţară, străine, rămîi în insula Kos. Mulţi dintre noi au străbuni veniţi de aiurea... Pînă o să găseşti să trăieşti din meşteşugul cu care te lauzi, îţi dăm un ogor rămas fără de stăpîn şi sămînţă, să te hrăneşti din munca pămîntului. Dajdia pe care o datorezi cetăţii e mică.

Am primit, mai cu seamă că şi Hyge mă îndemna să părăsesc ceea ce numea ea „meşteşugul blestemat" care îmi adusese doar necazuri şi nefericiri. În mintea ei de femeie din ostrovul Ake, lecuirea bolnavilor era nu artă deprinsă cu trudă şi învăţătură, ci îndeletnicire legată de vrăji şi de duhurile pămîntului şi apelor. Gîndisem şi eu adesea la soarta pe care o avusesem pînă atunci. Un învăţător, centaurul Kiron, ucis în bună măsură din vina mea ; vindecarea fără glorie a lui Agamemnon ; preotul Anu lovit şi omorît ; primejdiile prin care trecusem în satul lui N'Gola şi mai tîrziu la Summer şi Assur.

Ogorul pe care mi-l încredinţaseră kosienii era aşezat deasupra cetăţii, pe o coastă. Cel care îl stăpînise mai înainte plantase pe el smochini şi măslini, acum sălbăticiţi aproape şi plini de uscături, dar totuşi încă în stare să dea roade. Partea însămînţată odată cu grîne era năpădită de buruieni, izvorul astupat de o prăbuşire de bolovani, coliba căzută în ruine, acoperişul spart şi putred. Totul era trist şi sălbatic. Doar frumuseţea golfului şi limpezimea văzduhului, care îmi lăsa privirea să rătăcească pînă la marginile zării, dezvăluiau minunăţia locului. În timp ce priveam gînditor depărtările, auzii în spatele meu zgomot. Cu

mînecile hainei ei negre sumese pînă mai sus de [illegible]. Hyge se apucase de muncă.

Am muncit împreună : frămîntarăm lutul și îl [illegible]răm bun de lipit pereții colibei. Aduserăm [illegible] rotunde și le înlocuirăm pe cele rostogolite din ziduri. Trunchiuri subțiri de copaci crescuți din semințe aduse de vînt pe ogorul părăginit ne ajutară să dregem acoperișul. Desțelenirăm pămîntul năpădit de buruieni, îl săparăm și îl semănarăm cu sămînță împrumutată. Curățirăm măslinii, portocalii și smochinii sălbăticiți și-i ajutarăm să dea roade. Au sosit apoi seceratul și treieratul puținelor grîne pe care le adunasem. Apoi culesul și așezarea fructelor în loc uscat, ca să se păstreze.

Întoarsă la îndeletnicirile ei din insula Ake, Hyge [illegible] să fi uitat furtunile și urgiile îndurate.

Abia sfîrșisem muncile cînd, pe cărarea pietroasă care urca din cetate spre coliba noastră, se [illegible] o femeie ducînd de mînă un băiețaș ca de [illegible] sau șapte ani. Purta un strai bun. La gît și la mîini avea podoabe. Se opri în fața pragului pe care ședeam și mă întrebă :

— Tu ești cel care își spune Asklepios, fiul zeului Soare ?

Am încuviințat.

– Eu sînt, urmă femeia, Hepiona. Și acesta e fiul meu Telesforos. Am venit să-ți cer partea care mi se cuvine din roadele ogorului.

Am rămas nedumerit, căci nu știam să fiu dator cuiva. Hepiona s-a grăbit să-mi spulbere mirarea : era văduva fostului stăpîn al colibei și al ogorului. După legile Kosului, atîta vreme cît fiul îi era încă la vîrsta copilăriei, noi, cei care lucram pămîn-

tul, eram datori să dăm ajutor de hrană văduvei și orfanului.

— Nu prea te arată înfățișarea să ai nevoie de ajutor, s-a amestecat Hyge. Dacă îți trebuie roade, n-aveai decît să-ți muncești singură livada și țarina...

Străina s-a sumețit :

— N-am vorbit cu tine, femeie ! Bărbatul tău știe mai bine ce are de făcut, după obiceiul drept al poporului nostru.

Ne legasem să păzim obiceiurile kosienilor, așa că Hepiona și Telesfor primiră a patra parte din recoltă : grîu, mei și orz, smochine uscate, untdelemn stors din măsline verzi.

— Să-mi aduci ceea ce mi se cuvine acasă, Asklepios...

Zîmbetul care întovărăși aceste cuvinte era șăgalnic și ademenitor.

— Așa cere obiceiul ? a întrebat din nou Hyge.

— Așa...

În Kos, Hepiona m-a primit cu prietenie. M-a îmbiat cu vin dulce din care nu mai băusem. Am golit o cupă și am plecat, lăsînd-o nițel mohorîtă.

— Să mai vii pe aici, Asklepios, cînd te abați prin cetate.

Hyge era încruntată și tăcută, dar nu s-a putut să nu-mi spună :

— După datină, văduva era datoare să-și ducă singură acasă partea de roade...

Una după alta, zilele treceau pline de trudă liniștită. Ca și cum aș fi poposit după un drum al cărui capăt nu nădăjduisem să-l mai văd, izgoneam de la mine gîndurile. Hyge era fierbinte și rece ; apropiată și depărtată. Uneori uitam cu totul

de ameninţarea ei — cea de a treia încercare de a mă ucide — alteori ochii ei mi-o aduceau aminte. Zilele, lunile, anii s-ar fi putut scurge neschimbaţi, ca un pîrîu cu aceeaşi apă limpede întotdeauna. Dar, fără să vreau, tînjeam şi eu însumi nu ştiam sau mă prefăceam că nu ştiu de ce. O simţeam şi Hyge, cu inima ei de femeie.

— Tu nu eşti mulţumit, Asklepios, văd eu bine. Doar nu eşti făcut pentru viaţa aceasta. Nu-i pentru tine aratul, zvîrlitul sămînţei, culesul roadelor, ingrămădirea lor în hambare. Duci dorul meşteşugului tău ; zadarnic vrei să te lepezi de dînsul. Nu spera că-ţi va aduce vreodată fericire, deşi zici că te tragi din zeul Apollon. Fiecărui om îi ajung durerea şi suferinţele lui. De ce să te încarci cu cele ale altuia ?

Ce puteam să-i răspund ? Cît ţinuseră muncile cîmpului trăisem mai mult singuri. De altfel, şi kosienii de baştină erau risipiţi pe ogoarele lor, fărîmiţate şi împrăştiate. Odată cu toamna, începeau sărbători şi praznice. Furtunile care bîntuiau marea îi strîngeau pe acasă şi pe corăbieri. Apele învolburate îngreuiau prinderea peştelui şi luntrile pescăreşti zăceau la odihnă şi adăpost. Mai eu, mai Hyge, coboram în cetate. Schimbam o vorbă-două cu oamenii, dădeam o măsură de grîu pe una de peşte sărat sau tîrguiam o bucată de pînză. Încet, kosienii se obişnuiau cu noi şi eu, cel puţin — despre Hyge nu m-aş fi încumetat să spun nimic — mă simţeam treptat unul dintre ai lor. Împămîntenirea ne era uşurată de însăşi alcătuirea neamului care ne primise la sînul lui.

Voi care veţi citi, poate peste veacuri, foile acestea de papirus trebuie să ştiţi că în vremurile

despre care vă povestesc soarta străinilor era vitregă în Ahaia. Domnii şi oamenii de rînd făceau toţi parte din cîte un neam. Puterea fiecăruia şedea deopotrivă în avere, cît şi în numărul rudelor de sînge. Pribegii sau cei rătăciţi erau robiţi şi nimeni nu putea să trăiască în afara unei familii. Totuşi, în Kos nu mai domneau de mult asemenea rînduieli : popor amestecat, alcătuit din oameni veniţi din cele patru vînturi, kosienii nu puneau nici un preţ pe obîrşie. Nu ţinuseră seamă nici de-a noastră.

Scurtele răstimpuri petrecute în cetate potoliseră urîtul care mă prinsese în gheare, dar nu-l alungaseră. Anii în care fusesem medic lăsaseră urme şi de multe ori, întorcîndu-mă acasă, aduceam cu mine ascunsă în haină cîte o piatră bună de leac sau vreo buruiană vindecătoare. Hyge nu vedea, sau se făcea că nu vede. Totuşi, într-una din zile, îmi spuse ca din întîmplare :

— Asklepios, femeia de la care iau de obicei peşte sărat, bureţi şi scoici, are bărbatul bolnav. S-a rănit mai demult la pescuit şi rana, pătrunsă de apa mării, s-a înveninat...

— De ce mi-o spui, Hyge ? Ştii bine că oamenii din Kos disprețuiesc leacurile.

— Poate le disprețuiesc fiindcă nu le cunosc. Cinstesc însă descîntecele. Uite, omul a fost descîntat de o bătrînă meşteră.

— Şi ?

— Mîna i s-a umflat şi mai tare. Aşa o fi lucrînd farmecul, adăugă ea cu şiretenie.

— Ce tot vorbeşti ? Ăsta e semn că boala s-a înrăutăţit.

Fiindcă i se păruse că aş fi putut surprinde în glasul ei o urmă de milă, adăugă :

- Am făcut întotdeauna cu ea schimb cinstit, plin de folos pentru noi. Dacă omul moare, unde o să mai găsesc peşti atît de frumoşi ?

Şi iată cum, împins de Hyge, mi-am călcat făgăduiala făcută mie însumi. Braţul pescarului era înverbinte şi umflat pînă aproape de cot. Cînd am înfipt cuţitul, a ţîşnit puroi galben, amestecat cu sînge stricat. Am spălat tăietura, am oblojit-o cu buruieni, am legat strîns cu feşi curate locul bolnav, şi zeii au făcut ca pescarul să se lecuiască. De bătrîna meşteră în descîntece am încercat să o îmbunez cu un dar. Nu ştiu dacă am izbutit. Vestea întîmplării s-a răspîndit prin vecini şi vindecarea pe care nimeni n-o mai aştepta a trezit mirare.

Cel de-al doilea bărbat pe care l-am îngrijit a fost stăpînul unei corăbii de negoţ sau de piraţi. Furtunile îl siliseră să caute adăpost pe ţărmul Kosului şi nişte friguri rele îl doborîseră. Auzise că lîngă cetate trăieşte un vraci meşter şi trimisese după mine un vîslaş. M-am dus într-o doară, cu oarecare îndoială : corăbierii obişnuiau să atragă în corăbiile lor oameni pe care îi furau şi-i vindeau cu cîştig aiurea.

— Am încredere în tine, mi-a grăit. Sînt om umblat. Am fost şi la Egyptos în mlaştinile fluviului, după un negoţ al meu. Dar n-am avut noroc : acolo m-a lovit întîia oară boala. M-a vindecat un preot, făgăduindu-mi că n-o să mai sufăr de nimic, dar m-a înşelat, blestematul ! Frigurile m-au apucat din nou.

L-am lecuit cu coajă pisată dintr-un arbore cunoscut de mine.

Ce fel de negoț îl mînase în deltă mi-au arătat cîteva roabe fumurii de neam egiptean...

La plecare a vrut să-mi lase o cupă de sticlă feniciană, frumos lucrată, ca dar. Dar n-am primit-o.

— Rău faci, Asklepios. Știința ta merită măcar o asemenea răsplată. Dacă aș fi știut cît ești de meșter, te furam și te duceam la Sidon. Acum, fii bun și primește altfel de plată.

L-am sfătuit să așeze cupa, drept ofrandă, în templul cetății, pentru ca zeul Soare să-i ierte gîndul rău.

Trebuie să mai fie și astăzi acolo, alături de alte odoare, dăruite mie din Ahaia, din insule, din îndepărtatele orașe ale Feniciei. Atunci, la început, au mai fost și alții, dar nu mi-i amintesc pe toți. Îmi aduc, însă, aminte bine de o noapte în care la ușa noastră a bătut Hepiona și mi-a cerut să alerg, fiindcă i se prăpădea copilul. Înainte de a mă cufunda în întuneric pe urmele Hepionei, m-a oprit Hyge :

— Așa ești tu, Asklepios, răsplătești răul cu binele. Obiceiul din Ake spune că răul trebuie plătit cu rău...

— Ce rău ți-au făcut ție, femeie, Hepiona și copilul ei Telesforos ?

— Nici unul, Asklepios, pînă acum. Dar sufletul îmi spune că Hepiona nu mă iubește și că Telesforos o să-ți aducă multe necazuri. Poate ar fi mai potrivit să-l lași să se prăpădească...

Am ridicat din umeri și am plecat fără să țin seama de vorbele Hygei.

Pe Hepiona, Hyge nu o putuse niciodată suferi. Nu fiindcă o parte din munca ei trebuia împărțită

cu kosiana, ci fiindcă nu-i plăceau ochii ei rotunzi, cu priviri galeșe, și legănarea trupului ei de vădană încă tînără și frumoasă. Înverșunarea Hygei mi se părea femeiască și cuvintele ei îmi dădeau întreaga măsură a urii de care era în stare akeeana. O noapte, o zi și încă o noapte le-am petrecut lîngă Bosfor, pînă l-am smuls din ghearele morții. Cînd m-am întors acasă, eram istovit de nesomn și de încordare, dar mulțumit. Hyge a întîmpinat fără o vorbă vestea că izbutisem. De atunci, Hepiona, care ne ocolise o vreme, începu să-și facă din nou drum pe la noi. Spunea că e mînată de recunoștință, doar îi lecuisem feciorul. Uneori, sorbea cu el de mînă, așezîndu-l pe vatră ; alteori venea singură, mai ales cînd Hyge era plecată la cimp. Vorbea mult. Se arăta nemulțumită de îngrijirile pe care mi le dădea Hyge.

— Un vraci ca tine, Asklepios, ar trebui să ducă o viață mai bogată, mai plină de tihnă, mai îndestulătoare. Hyge te lasă prea multă vreme singur, de parcă ar fi o străină. Altă femeie în locul ei ar prețui norocul de a avea un bărbat ca Asklepios și de a fi înrudită cu o odraslă zeiască...

Asemenea lingușiri le puneam pe socoteala recunoștinței și nu le dădeam nici o însemnătate. Într-o bună zi, Hepiona nu mai veni. Mi-am arătat, după trecerea unui răstimp, mirarea față de Hyge.

— Eu am izgonit-o, Asklepios. E tînără și bălaie, ca roaba adusă din Troia de bărbatul meu dintîi. Pîntecul ei a rodit o dată și mai poate rodi, pe cînd al meu e sortit să fie pe vecie sterp. Nu vreau să-mi ia locul, fiindcă eu mai am o răfuială cu tine...

Hyge era o femeie ciudată și aspră, ca ostrovul stîncos pe care se născuse. În inima Hygei dragostea nu se despărțise cu totul de ură. Se uita arareori în ochii mei, privirile îi aruncau fulgere sau păreau moarte. Cîteodată, atunci cînd eram plecat, mă aștepta în prag. Dar nu trebuia să fiu uimit cînd, așezată la vatră, pe gînduri, mă privea nepăsătoare, fără un cuvînt. Poate firea ei aprigă și închisă, apropiată și depărtată îi înstrăinase pe întîiul bărbat. Izbucnirile pătimașe, împletite cu răceală de gheață, tăcerile, privirile lungi erau făcute să ostenească sufletul de rînd al unui om iubitor de viață molcomă și doritor de bucurii mărunte. Pe noi doi ne apropiau, ne făceau să semănăm unul cu altul, ne legau frămîntarea și neliniștea care nu ne dădeau pace...

Învolburarea războiului troian ocolise Kosul, prea depărtat de locul luptelor, prea neînsemnat și prea singuratic. Asediul Troiei lărgise însă pentru ahei hotarele lumii cunoscute, întinse acum spre apus pînă la Skeria, la Scila și Charibda ; spre miazăzi, pînă dincolo de Creta și de insula chiparoșilor, spre răsărit pînă la hotarele împărăției Hatti. Călătoriile de război fuseseră urmate de altele — de negoț și de jaf mărunt — și drumurile mării nu mai păreau atît de pline de spaimă. Corăbiile pluteau de la miazănoapte spre miazăzi. Unele făceau popas vremelnic la Kos, unde aduceau mărfuri și odoare necunoscute, mirodenii, pînzeturi și vase, pe care le schimbau pe grîne și pește. Altele lăsau robi. Bătrînii cetății își făcuseră cei dintîi rost de sclavi străini ; pe urmă, după fapta lor se luaseră și alții. Kosienii mai tineri, mînați de lăcomie, nu se dădeau în lături să se tocmească

pe corăbiile de pradă care se opreau în port. După o vreme se întorceau cu averi, cu zei și cu slujitori străini. Viața oamenilor și obiceiurile se schimbau treptat. Poate așa trebuia să fie. Și eu mă schimbam ; doar Hyge rămînea aceeași. Kosul se chema în graiul ahaic din miazănoapte Keos, în egipteană Lus, în cretană Kes. În mijlocul acestor vîltori, mama mea de vraci creștea, odată cu bogăția Kosului. Străinii și kosienii călători purtau încoace și încolo povestea despre mine. Focul taberelor, veghea în corăbii, dorința de a te arăta învățat tulcamnă adesea la vorbă. Cele mai obișnuite vindecări deveneau lecuiri minunate. Eram în sfîrșit Asklepios, fiul lui Phoebus, care îl lecuisem pe craiul Agamemnon de o boală trimisă de zeul mării Poseidon ; stîrpisem molima care îi secera pe ahei la Troia ; dădusem sănătate regelui din țara Egyptos...

Astfel mi se scurgea viața și acestea erau faptele mele, cînd un băietan, sosit în pragul casei, mă vesti într-o bună zi că niște oameni străini întreabă de mine și vor să mă vadă.

— Sînt ahei și spun că vin din Ahaia, adăugă băietanul. Auzindu-l, Hyge păli. Era mai albă ca piatra de cretă. Se temea de sosirea celor din țara mea ? Nu făcu însă nici un gest cînd mă auzi răspunzînd flăcăului :

— Du-le din partea mea cuvînt să mă aștepte. Voi coborî să stau de vorbă cu dînșii.

Hyge mai prinse culoare, văzînd că nu-i poftesc în casa mea sărăcăcioasă, așa cum adesea făceam cu alți străini veniți de aiurea.

În port recunoscui cu ușurință corabia aheilor. Apropiindu-se de mine, mă salutară în graiul din

Mykene. Fără să-mi dea răgaz să întreb ce vînt le mînase nava către Kos, căpetenia lor, unul bătrîn alb de vreme, dar încă zdravăn, începu :

— Bunule vraci, venim din Mykene, cetatea cu ziduri
Tari și înalte, cioplite în piatră, cu porți ferecate,
Numa-n aramă bătută, adusă ca pradă de preț de la Troia.
Sfatul te cheamă la noi ! Poftește cît mai degrarbă.
Zeii ne-au fost împotrivă, mînioși pe cetate și țară,
Căci la întorsul din luptă stăpînul bătrîn Agamemnon
Adus-a cu sine o roabă : Casandra, fiica lui Priam.
Ziua și noaptea ședea numai cu dînsa, uitînd de nevasta-i,
Mama copiilor săi, Clitemnestra. Regina puse la cale cu Egist,
Un tînăr de neam cu care își îndulcea din tristețea amară,
Omorul stăpînului nostru și-l duseră pînă la capăt.
Nu domni îndelung ucigașa soție : doar pînă se-ntoarse acasă
Din pribegie Orestes, fiul reginei cu marele domn Agamemnon...
Vrînd să răzbune pe tatăl ucis, fiul Orestes ucise pe Egist
Și împreună cu dînsul pe mama lui bună care-l născuse !
Zeii i-au dat o pedeapsă de spaimă deopotrivă cu fapta :
Furii grozave îl chinuie noaptea și-l lasă fără simțire,
Mintea-i se pierde în neguri, se zbate și urlă-n palatu-i.
Mykena, lipsită de rege, e gata să cadă drept pradă ușoară
Multor dușmani care-i vor prăbușirea. Poporul nevolnic și robii
Nu mai ascultă de cei căror li-e dat să fie stăpîni peste dînșii...

Crainicul se opri o clipă să-și tragă răsuflarea, pe urmă vorbi înainte :

Bunul stăpîn Agamemnon ne spunea despre tine, pe vremuri,
(Dacă tu ești Asklepios iscusitul, fiul zeului Phoebus)
Tot povestind cum l-ai lecuit și pe dînsul de-o boală,
Cum ai scăpat mai tîrziu oștirea de ciumă, prin știința-ți
Și prin credința în zei. Vino acum la Mykene, cu mine,

Iai-l sănătos pe Orestes. O să-ți dăm o răsplată bogată : cupe de argint și aramă, veșminte și arme, roabe destule și, mai presus de acestea, vom da mărturie de azi înainte că te-ai născut din zeul Apollon, dacă ții cumva la aceasta...

Cuvintele înflorite ale trimisului mykenian mi-au trezit amintirea copilăriei și a adolescenței, a războiului de la Troia, a suferințelor îndurate de ostași. Mi-au trezit încă o dată dorul din Ahaia, de Ahaia cea adevărată, căci oricîți ani ar fi trecut peste mine nu mă puteam împăca cu aceste trandafirii și dulci insule de la miazăzi. M-am întors acasă, fără să le dau un răspuns hotărît. Trebuia să mai chibzuiesc.

Hyge mă aștepta. În vorbe puține, i-am povestit totul.

— Și ce gînd ai, Asklepios ?

— Să plec, Hyge.

— Și dacă eu îți cer să nu le asculți rugămintea ? Nu ți-am cerut niciodată nimic. Ai dreptul să nu-mi iei în seamă dorința.

Am ridicat ochii.

— Nu se poate, Hyge. Preotul Anu — care mi-a fost mai mult decît un părinte — m-a învățat să nu plătesc răul cu răul. Nu, am hotărît. Vrei poate să vii împreună cu mine, să-ți vezi neamuri și rude ? Știu ce e dorul de casă, căci ani întregi m-a ars și pe mine.

— Și mie îmi e dor de insula Ake, răspunse Hyge, dar eu n-am să mai pun niciodată piciorul într-însa. De ce ? Am să-ți spun cînd te vei întoarce din Ahaia. Dar vreau să-ți aduc aminte de zilele în care împărțeam împreună un urcior cu apă și o pîine. Eu nu le-am uitat, Asklepios...

O privii. Mi se părea că Hyge rămăsese neschimbată, ca și cum zeii ar fi dăruit-o cu o tinerețe veșnică. Legendele țării Egyptos vorbeau de apa vie, a veșnicei tinereți. Unde o găsise Hyge ? Mie îmi încărunțise treptat părul galben ca soarele. Părul ei negru rămînea la fel de greu și de negru.

Îmi întinse o cupă plină cu o băutură aromată.

— Bea-o, Asklepios, în amintirea ostrovului stîncos Ake, în care ai găsit-o pe Hyge...

Ochii îi străluceau de dorință și spaimă, ca niște cărbuni aprinși. Niciodată nu-i străluciseră astfel.

— Hyge, curata mea Hyge, i-am spus, am împărțit amîndoi binele și răul, munca și somnul. Să împărțim și băutura aceasta. Beau jumătate, jumătatea cealaltă ți-o las ție.

Mîinile îi tremurau cînd mi-a întins cupa. Totuși am luat-o și am dus-o la gură, dar Hyge m-a izbit cu o mișcare neașteptată. Cupa de lut s-a rostogolit și s-a spart de pămînt. Vinul parfumat s-a scurs și s-a risipit. L-a băut țărîna uscată și însetată.

— A trecut și cea de-a treia încercare, Hyge, i-am amintit. Pe cînd cea de-a patra ?

— Niciodată, Asklepios, niciodată. Zeii care te ocrotesc ne-au legat unul de altul.

Aheii vîsleau cu nădejde și dădeau mulțumire mării liniștite și vîntului potrivit :

— Iată, abia am pornit către casă și zeii parcă s-au îmbunat. La venire, marea era furioasă, cu valuri înalte, năpustite împotriva șubredei noastre corăbii...

Am călătorit pe mare, pe urmă pe uscat, într-un răstimp mai scurt decît cel obișnuit, Tot drumul vestitorul trimis de Mykene mi-a spus povești despre

neamul lui Atreu și despre ceea ce se întîmplase, pe rînd, cu mulți din cei plecați și întorși de la Troia. Am aflat cum n-au avut parte de liniște și de viață tihnită, decît unii dintr-înșii, și nu cei mai vrednici. Agamemnon murise. Despre Menelaos, mînat de dorința unor alte prăzi spre țara Egyptos, nu se mai auzise nimic. Ulysse pierise sau rătăcea pe mare. Nestor îmbătrînise de tot. Crainicul Ifentor răgușise și de necaz golea cupe după cupe pline cu vin. Nu știam dacă să mă întristez și să-i jelesc sau să rămîn nepăsător. Jalea și moartea, mă gîndeam eu, se întorc asupra celor care poartă cu ei moarte și jale. Aș fi dorit să aflu și amănunte despre boala lui Orestes, dar, deși vorbăreț din fire, crainicul amuțea de îndată ce începeam să-l întreb. De mă încăpățînam, se mulțumea să-mi răspundă în doi peri :

- O să vezi, Asklepios.

Palatul lui Agamemnon era tăcut. Slujitorii și robii se furișau fără zgomot, umblînd dintr-o parte în alta fără rost. În marea sală de ospețe de la intrare, vatra era rece : nu se mai aprinsese de mult focul. Sus, iatacurile femeilor rămăseseră pustii. Întîi pierise Iphianassa, jertfită pe altarul din Aulis. Mai apoi căzuse sub loviturile răzbunătoare ale Clitemnestrei frumoasa fiică a lui Priam, Casandra. Odată cu ea o mulțime de roabe troiene fuseseră sugrumate în întunericul cămărilor. După ce Orestes — întors din pribegie — sfîrșise cu maica lui bună și cu iubitul acesteia, Egist, care se împăunase cu titlul de rege, slujitoarele reginei se risipiseră, ca un stol speriat. Mai rămăseseră doar cîteva bătrîne, dintre cele care îl crescuseră pe Orestes și-i purtau și acum de grijă. Curtea trăia

aproape pe furiș și neliniștea ca și dezbinarea dinăuntrul palatului se strecuraseră rînd pe rînd în fiecare casă a cetății. Mykene se închisese în ea însăși, în așteptarea viitorului nesigur.

M-am dus încă din întîia seară la regele Orestes. Mă primi în sala cea mare, slab luminată de cîteva făclii înfipte în inele de bronz. Ședea pe un jilț, cu capul plecat, fără să spună o vorbă, liniștit, fără să dea semne de furie. Plecăciunea mea nici n-a luat-o în seamă. Nu i-am spus nimic. Am luat doar una din făcliile înfipte în zid și am aprins focul din vatră. Cînd o flăcăruie subțire s-a ivit printre vreascuri, am început să hrănesc focul, ca să prindă putere. Curînd flăcările ardeau vii și lacome. Încăperea era luminată mai bine. Mă bizuiam pe faptul că Orestes, după spusa multora, nu mai vorbise de multă vreme aproape cu nimeni, și așteptam să grăiască el cel dintîi. Așteptarea mea s-a împlinit. Deșteptat parcă de căldură și de lumină — dar îi simțisem tot timpul, în spate, privirea iscoditoaree, îndreptată spre mine — m-a întrebat :

— Tu ești vraciul adus de departe ?

— Eu sînt, mărite. Mă numesc Asklepios. Poate vei fi auzit de mine.

— Am auzit. Se spune că te tragi din zeul Apollon.

— Se spun multe. Cine poate să le creadă pe toate ?

— Mulțimea, cine alta ? rosti cu dispreț netăinuit Orestes. Doar și noi, Atrizii, ne tragem din zei și știm cîte ceva despre asemenea înrudiri.

— Sînt de folos și în meseria de vraci, și în cea de bazileu, i-am răspuns.

Şi cum ai de gînd să mă vindeci de boală ? Cu ierburi, sau cu rugăciuni către zei ?

Cu nici una din acestea, mărite.

Cunoşti vreo jertfă adusă zeului Soare sau Furiilor, bună să mă izbăvească de păcatul făcut şi să-mi redea mintea întreagă ? Să-mi ia visurile chinuitoare de noapte şi să-mi oprească glasul în gîtlej înainte de a izbucni în urlete ? Dacă ştii, spune. Îndeplineşte cît mai degrabă ce trebuie !

Acum n-am să fac nimic, Orestes. Vreau numai să stau de vorbă cu tine. Voi hotărî mai tîrziu.

Bănuieşti care este răsplata : avere destulă chiar pentru un domn. Părintele meu Agamemnon a adus bogăţii fără număr de la Troia.

N-aştept nici o răsplată, i-am răspuns şi vorbele mele l-au mirat.

Se purtase pînă atunci ca un domn cu mintea întreagă, dar asta putea să nu aibă nici un înţeles anume. Uneori, cei cu sufletul tulburat şi cu judecata rătăcită par la fel ca noi, pînă cînd un lucru neînsemnat ne arată că sînt supuşii bolii. Nu m-am grăbit să-mi fac o părere.

Am urmat să stau de vorbă cu Orestes, pîndind vreun semn de nebunie, cît de mic, dar n-am descoperit în seara aceea nici unul. Regele a dat poruncă să se aducă mîncare şi m-a ospătat cu carne, pîine şi vin vechi. Toată vremea mi s-a părut sănătos. A mîncat şi a băut cu cumpătare, ocolind în timpul ospăţului orice nouă pomenire a suferinţei sale. De cîteva ori a rîs şi a glumit. Apoi, amintind de războiul Illionului, s-a posomorît. S-a ridicat pe neaşteptate, a dat poruncă să fiu găzduit în palat şi m-a părăsit. Chelăriţa mi-a

așternut lîngă vatră o sarică mițoasă de oaie și, ostenit de drum, am adormit în curînd. M-au trezit pași răsunînd pe tavanul de lemn al megaronului. Cineva umbla de colo-colo, ca și cum n-ar fi avut somn. Tăcerea a fost întreruptă deodată de urlete puternice. Am alergat în sus pe scara slab luminată de torțe fumegînde, aducîndu-mi aminte cu spaimă că o astfel de furie îl făcuse pe Ajax să se ucidă pe sine însuși înainte de a i se putea da vreun ajutor. Ghemuită lîngă ușa din dosul căreia se auzeau vaiete, tremurînd, bătrîna chelăriță pîndea venirea mea.

— Cine ? am gîfîit.

— Domnul nostru, Orestes.

Am încercat să intru la dînsul, dar am găsit zăvorul tras pe dinăuntru. Am bătut și am chemat, dar la chemările mele n-a răpuns nimeni. Urletele s-au prefăcut în gemete și au murit ca într-un hohot înăbușit de plîns. Căzuse în nesimțire, adormise sau nu voia să mă vadă ?

În cea de-a doua seară, Orestes a rămas ascuns. Am ospătat împreună cu un prieten vechi : viteazul Demites, slujitor de credință și rudă a craiului Agamemnon.

— Bazileul Orestes nu vine, m-a înștiințat Demites. E ostenit, așa cum trebuie să fie după ce l-au chinuit Furiile.

Rostind aceste cuvinte, slujitorul de credință nu se arăta muncit de nici o îngrijorare. În timpul cinei am fost singuri. Ca doi oameni care nu se mai văzuseră de mult, ne-am povestit tot felul de întîmplări neînsemnate. Pîndeam vreo mărturisire, fiindcă Demites făcea parte din sfetnicii de taină lăsați de Agamemnon lui Orestes și fiindcă unele

vorbe care îmi ajunseră la ureche mă sileau să caut un înțeles mai adînc al lucrurilor. Multă vreme n-am prins nici unul. Abia mai tîrziu, cînd cupele nenumărate îl amețiseră, soțul meu de ospăț a început să-și deschidă inima :

— Sînt unii, prietene Asklepios, care tare ar mai dori să-l vadă pe craiul Orestes izgonit din cetate, ca blestemat ucigaș de mamă.

— Sprijinitorii și neamurile lui Egist, fără îndoială...

Demites a rîs.

— Pe cei mai mulți din aceia...

Și a făcut un gest scurt cu muchea palmei în dreptul gîtlejului.

— ...iar cîți or mai fi rămas, sînt lipsiți de putere. La nevoie Orestes poate să-i împace cu daruri.

— Atunci ?

— Gloata, Asklepios, gloata netrebnică. Li se pare că prea s-a făcut puternic și trufaș neamul lui Agamemnon. Ar vrea să ne întoarcem la orînduielile din vremile vechi, cînd orice păcătos de om liber, înarmat cu o suliță, avea cuvînt în fața obștii...

— Obiceiurile trecutului nu erau rele.

— Pentru anii trecutului, poate. Dar azi ? Avem bogății și robi cu duiumul. Aheii de jos se mai pot măsura cu unii ca noi ? Eu cred că nu, dar ei se socot îndreptățiți să murmure.

— Și ce vor anume ?

— Să plece Orestes. Să lase schiptrul de bazileu, doar fiindcă a făptuit un păcat !

Demites scuipă cu dispreț.

— Păcat ! Atreu nu păcătuise ? Agy n-a păcătuit ? Și tot i-au îndurat.

L-am îmbiat înainte pe prietenul meu cu pocale de vin și nu s-a împotrivit. Cuprins tot mai mult de beție, pălăvrăgea înainte :

— Sîngele Atrizilor e otrăvit. Ei și ? Bătrînul își luase o roabă frumoasă. Nu de asta s-au mîniat bazileii, ci fiindcă prea îi dădea troienei cinstire și ascultare. Crezi că puțini dintre noi l-am sprijinit pe Egist și pe Clitemnestra ?

— Și totuși ați lăsat să fie uciși...

Demites a rîs din nou. Hotărît, vinul îi dezlega limba și îl înveselea. Zise :

— Prea își luase și Egist avînt...

Am clătinat din cap, într-un semn fără înțeles limpede, pe care aheul l-a crezut o încuviințare.

— Tu, Asklepios, ești fiu de bazileu. Mai mult, zici că te tragi din însuși Apollon ! Ne înțelegi pe cei din neam. Cum o să ne lăsăm înfruntați de mulțimea de rînd ? Nu-i place Orestes, mai cu seamă că...

Aici s-a oprit și a deșertat încă o cupă de vin. Gîndurile lui au luat apoi altă cale, lăsînd neterminate cele ce voise să spună.

Am încercat să-l descos din nou :

— De ce nu-și înfrînge Orestes dușmanii cu puterea armelor ?

— Vezi, sîntem prea puțini și craiul nu socotește cu cale să-și pună la încercare tăria sau slăbiciunea, cum vrei să-i zici. Așteptăm de mult pe Pylades cu oaste, dar nu mai vine. S-o fi prăpădit pe la traci.

Mai mult n-am putut alege din vorbele lui care se făceau tot mai încurcate, dar îmi era destul cît aflasem.

În zilele următoare, mi-au îngăduit să umblu prin cetate. La temple, în piață, în locurile unde se bea vin, m-am amestecat în popor și am plecat urechea la zvonuri. Tot mai puternice rădăcini prindea credința mea că am fost chemat la Mykene pentru o înșelăciune. Orestes se înfățișa — după plecata mea — ca un om sănătos. Demites îmi dezlușise temeiurile pentru care Eriniile, întîi, mîntuirea de ele, mai apoi, erau trebuincioase bazilevilor și lui Orestes însuși. Un șir de omoruri pătaseră de ani și ani casa lui Atreu. Jertfirea Iphianassei în cetatea Aulis, uciderea lui Agamemnon, răzbunarea lui Orestes, îngrozitorul păcat făptuit — împletire de dreptate și nelegiuire — amenințau să stingă pentru totdeauna neamul de bazilei care de veacuri stăpînea Mykene.

Poporul — secătuit întîi de pregătirile pentru cucerirea Troiei, lăsat apoi pe mîna aspră a lui Egist, stors pentru a hrăni desfrîul și setea de bogăție a Clitemnestrei — dorea, fără să o mărturisească deschis, o schimbare de stăpînire. Meșteșugarii, oștenii, plugarii cu stare puțină spuneau că fiul pătat nu putea să domnească. Fiind cel din urmă din neamul său, puterea se cuvenea să fie întoarsă obștei. În schimb, cei bine născuți, de neam mare, așteptau de la Orestes să întemeieze o stăpînire pe placul lor, să potolească obrăznicia sclavilor de rînd și să caute în afara cetății prilej de noi războaie aducătoare de pradă.

Iată de ce sosirea mea, vraciul adus de departe să-l vindece pe rege, trezea în unii nădejde, iar în alții neîncredere și bănuială. Noaptea dormeam în palat și întotdeauna, la ceasul ei de mijloc, urletele, gemetele și plînsul dureros îmi sfîșiau somnul

şi urechile. Trupul şi sufletul meu, istovit şi aţîţat, mă făceau să caut răcoarea zorilor. Şi astfel văzui în cea de-a şaptea dimineaţă, înlănţuit, sîngerat, mînat de la spate de un paznic, pe unul din fraţii mei, robii. Era scos din iatacul lui Orestes pe o scară dosnică.

Seara, am fost chemat din nou de Orestes, de data aceasta, în cămara de taină a lui Agamemnon. Pe lîngă pereţi zăceau cupe de argint şi de aur, cu lucrătură grecească, troiană, cretană, feniciană ; tăvi mari de bronz, împodobite cu chipuri de animale înaripate şi de oameni ; platoşe de aramă şi de argint ciocănit ; arme greceşti şi străine. Printre ele lucea ca un soare platoşa în întregime de aur a regelui Priam şi scutul lui, împodobit cu semnul cetăţii Troia — un turn şi o corabie cu pînzele umflate de vînt. Sipete de lemn preţios, încrustate cu fildeş şi sidef, gemeau de mulţimea lanţurilor de atîrnat la gît, împestriţate cu pietre roşii şi verzi, de mulţimea brăţărilor şi a inelelor smulse de pe mîinile şi de pe degetele morţilor în războaie sau de pe acelea ale femeilor luate ca roabe. Alături, în neorînduială, argint şi aramă nelucrată, saci grei de piele netăbăcită plini cu nisip de aur, amfore în care ghiceai parfumuri şi uleiuri de dincolo de mări. Pe pereţi atîrnau straie de preţ, cusute cu fir sau cu perle...

— Alege-ţi ce vrei din toate, ca răsplată pentru vindecarea mea, Asklepios, şi ca să vesteşti poporului că zeul Apollon îmi iartă nelegiuirea ! îmi spuse Orestes. Nimic nu e prea mult, dacă vrei să-mi dai ajutor.

Am scuturat din cap.

— Nu ţi se pare destul ?

— La ce îi trebuiesc averi unui biet vraci dintr-o insulă pierdută pe mare, rege Orestes ?

Fără un cuvînt, Orestes mă apucă de mînă şi mă tîrî după dînsul. Luminaţi de o faclă, ne strecurarăm prin săli înguste şi întortocheate, prin hrube subpămîntene, spre o ţintă necunoscută. Ieşirăm, la lumina lunii, departe de palat. Drept în faţă se deslușea o movilă acoperită cu iarbă. În coasta ei, Orestes căută şi găsi o uşă pe care o deschise cu o opintire. Neobişnuită putere avea tînărul bazileu, dacă putuse el să clintească din loc greaua lespede de piatră de la intrare...

Încăperea boltită se pierdea în întuneric. Orestes îmi lumină ungherele cele mai ascunse. Eram în mormîntul regilor din Mykene : şiruri de sicrie — din care regele deschise cîteva — ascundeau morţi îmbrăcaţi în straie vechi, cu arme cum nu mai văzusem. Sub flacăra jucăuşă şi tremurătoare, feţele le străluceau, ca şi cum ar fi fost de aur.

— Sînt aici bogăţii şi mai nemăsurate, Asklepios. Fiecare chip e acoperit cu o mască de aur, împodobită cu pietre nestemate. O parte sînt pradă adusă de mult, din mormintele ţării Egyptos... Dar nu asta am vrut să-ţi arăt. Văd că dispreţuieşti bogăţia. Sînt însă şi alte minuni, fără vreun preţ pentru mine, dar poate neprețuite pentru un vraci din ţara Egyptos.

În timp ce grăia acestea, îmi înfăţişă, îngrămădite pe o masă, nenumărate suluri de papirus, acoperite cu semne sfinte. Unele erau încă în bună stare, pe altele le mîncase vremea, le ştersese, le rosese. I-am smuls facla şi am apropiat-o de primul papirus care mi-a căzut în mînă. Pe măsură ce deslușeam înţelesul întîielor rînduri dintr-un

sul, îl aruncam și luam altul. Murmuram fără să-mi dau seama :

— Leacuri... Farmece... Vrăji... Toată știința vechiului Egyptos...

Erau taine pe care nici preotul Anu nu le știa și pe care oamenii țării Egyptos le uitaseră poate de mult...

— Sînt vrăji care fac din cel care poate înțelege semnele un vraci fără măsură în lume, leacuri tainice, adevăruri despre cer și pămînt — așa spunea preotul bătrîn pe care l-au ucis aheii cînd au jefuit mormîntul cel mai măreț din Egyptos.

Fără să iau aminte la vorbele lui Orestes, mă oprisem la unul din suluri : „Povestea oamenilor care au coborît din cer pe pămînt și au zburat iarăși în cer", așa sunau primele rînduri. Sub hieroglifa „cerului" scribul așezase un desen a cărui înfățișare mă voi strădui să v-o înfățișez. Preoții din Egyptos așternu, uneori, pe piatră, papirus sau lut așezarea lunii, a planetelor, a constelațiilor. De data aceasta desenul închipuia o parte din fața pămîntului și a mării. Pe ea erau zugrăvite cu culori aproape șterse o piatră pătrată și neagră, o coloană înaltă și ascuțită ca un fus, un zeu pe jumătate bărbat și pe jumătate femeie și ochiul rotund și albastru al unui lac. Doar lîngă acesta din urmă deslușii cîteva hieroglife mărunte : „Ochiul viu al tinereții fără sfîrșit". Hieroglifele îmi aduceau aminte de ceva îndepărtat, stins, uitat. Cu o sforțare, căutam să aduc înapoi chipul acestui „ceva" din uitare și întuneric. Aș fi vrut să citesc mai departe, cînd Orestes mă izbi peste mînă. Făclia căzu la pămînt, sfîrîi, dar nu se stinse.

— Oricare din sulurile astea, în schimbul vindecării mele, Asklepios. Trebuie să mă faci sănătos, înțelegi ? Trebuie ! Vreau ca marea să fie acoperită din nou de corăbii și pe țărmuri să se audă iarăși zăngănitul armelor. Vreau ca faima lui Agamemnon, a lui Achille, a tuturor să fie întunecată de a mea...

— Troia e arsă, mărite, am murmurat.

— Mai sînt orașe de ars, Asklepios, țărmuri și insule de jefuit, robi de tîrît la Mykene...

Glasul craiului răsuna izbit de bolțile care îl schimbau în urlet.

— O să plec din palat și din cetate, mărite, fără să iau cu mine nimic. Nu pot să te vindec.

— Și totuși ai faimă de vraci priceput ! Și eu și mulțimea ne încredem în tine. Cum de spui că nu poți, cînd nici n-ai făcut vreo încercare ?

— Nu pot, mărite, și știi bine de ce.

— Nu cumva crezi că zeii nu sînt în stare să uite o astfel de faptă, mai grozavă ca toate ? Liniștește-te, Asklepios. Am să-ți dezvălui o taină : Clitemnestra nu era mama mea bună, dar mulțimea nu o știe. Așadar, zeii pot să mă izbăvească de pedeapsă.

— Nu aceasta e pricina, înaltule domn.

— Dar care ? Vorbește odată ! îmi porunci Orestes.

Mi-am continuat vorba cu îndrăzneală :

— Nu zaci de nici o boală. Te prefaci numai.

Am văzut în ochii regelui Orestes o sclipire de ură, ca un fulger.

— Te prefaci, și nobilii o știu la fel de bine ca noi doi. E limpede : păcatul nu poate fi iertat. Poporul nu vrea încă un ucigaș în fruntea cetății.

Furiile de care te plîngi par o pedeapsă cerească. Dacă te faci sănătos, înseamnă că zeii te iartă și poți să pornunceşti mai departe în cetatea Mykene. Poporul n-are ce să mai zică, doar se teme de zei.

— Ești ager la minte, vraciule, dar nu îndestul. Știi cumva să ghicești viitorul ?

— Nu. Și nu cred că muritorii pot ști mai dinainte ce va fi mai tîrziu.

— Muritorii de rînd nu. Dar uneori regii sînt în stare de asta. Iată, eu știu ce poate să te aștepte pe tine : o bogată răsplată și faimă, dacă faci ce îți cerem, sfatul și cu mine. Dacă nu, s-ar putea să te prăpădești pe aici, cine știe din care pricină. Din fericire, zeii au lăsat oamenilor dreptul să-și aleagă, uneori, soarta...

— Pot chibzui pe îndelete la cele ce mi-ai dezvăluit cu darul tău de a vedea viitorul, mărite Orestes ? l-am întrebat, căci nu era cuminte să iau o hotărîre pripită.

— Da, pînă mîine în zori și rămînînd închis în palat. În trei zile, cel tîrziu, am nevoie de minunea pe care o aștept de la tine. Gîndește-te bine și dă-mi dimineața răspunsul...

În iatacul în care m-au dus slujitorii, somnul nu m-a găsit. Știam că stăpînirea lui Orestes va fi sîngeroasă și-mi era milă de poporul Mykenei, mereu încercat de o nebunie sau alta a regilor săi. Să resping cererea lui Orestes pe față nu era cu putință. Mă prinsese în capcană. Dacă nu-i făceam pe voie, piream în palat și nimeni n-ar fi fost în stare să-mi dea de urmă. Avea Orestes tainițe și lespezi destule sub care să mă îngroape. Bătrînii de neam și regele Orestes voiseră să mă înșele. Era drept să le plătesc și eu cu o înșelăciune. Dar

care, și cum s-o pun la cale ? Sau era mai potrivit să mă prefac că-l vindec, de ochii lumii, și să primesc darurile fără să-mi pun în primejdie viața ? Nu mă încîntau comorile. Înaintea ochilor îmi apăreau însă tainicele suluri de papirus, cu știința închisă în ele, și mai ales cel care povestea despre izvorul veșnicei, nesfîrșitei tinereți. Era un fel de nemurire făgăduită mie, pe lîngă care poate trecusem. Hyge se scăldase odinioară într-un lac rotund, cu apă unsuroasă și grea, și anii trecuseră pe lîngă ea fără s-o ofilească. Sau era doar o părere, o închipuire a mea, o vedenie rămasă aceeași datorită iubirii dintîi ?

Făgăduisem Hygei că mă voi întoarce. Era drept să înșel așteptarea singurei ființe pe care o aveam pe lume pentru niște oameni necunoscuți și de rînd ? M-aș fi ridicat, atunci, în miezul nopții, din culcușul meu și m-aș fi dus la rege.

„Primesc învoiala, Orestes...".

Ușa era ferecată, eu singur, noaptea sorocită ruperii nu se sfîrșise și gîndurile urmau să zboare...

Pînă atunci, în întreaga mea viață, regii și stăpînii lumii nu-mi fuseseră niciodată prielnici. Amintește-ți, îmi spuneam, de craiul Eumeniches, de Khaemonast, de regele nubian Sa'abakh, de Gudea, de bunul stăpîn Agamemnon. Avea să mă lase Orestes să plec, odată împlinită dorința lui, știind că pătrunsesem taine pe care ar fi dorit să le țină ascunse ? Nu călcasem vreo rînduială sfîntă pătrunzînd în mormîntul regilor cu chip de aur și odată trecut de pragul lespezii de piatră, nu fusesem osîndit la moarte ? Nu mă vor izbi pe drum tîlharii sau chiar slujitorii pe care avea să mi-i

dea regele ca pază pentru mine și bogățiile dăruite ? La fel i se întîmplase preotului Anu și barca preoților se schimbase într-o barcă a Soarelui, plutind spre tărîmurile morții. Dincolo de hotarele Mykenei, eram în afară de primejdie. Dar pînă acolo ? Și totuși nu puteam să dau pe față uneltirea. Mulțimea nu m-ar fi crezut pe mine, un străin venit de aiurea.

Dimineața am cerut să fiu dus în fața regelui și lăsat singur cu dînsul. Orestes era în sala cea mare și se îndeletnicea cu trasul la țintă cu arcul. Fiecare săgeată se înfigea vîjîind într-un scut rotund de lemn, atîrnat de perete, fără ca vreuna din ele să-și greșească ținta. L-am întrerupt :

— Zeii mi-au trimis în noaptea asta un vis îndrumător. Poruncește să se pregătească în piață un altar în cinstea zeului Soare și jertfe cît să ajungă pentru un mare ospăț. Cheamă poporul și sfatul. Tu îmbracă haina de rege. Ceea ce trebuie va fi împlinit. Mai înainte îți voi da să bei dintr-o băutură binecuvîntată de zei...

Pe mine m-a privit cu mulțumire, dar băutura a privit-o cu neîncredere.

— Lasă-mă să-mi îndeplinesc cerințele artei de vraci și nu te amesteca în ele, mărite, cum eu nu mă amestec în hotărîrile tale de rege. Dacă ți-e teamă de vin otrăvit, sînt gata să beau și eu dintr-însul. Dă numai porunca...

Aceste vorbe au părut să-l hotărască, și mai mult decît toate, cererea pe care i-am făcut-o pe dată.

— Ca plată să-mi dai un singur sul de papirus, cel pe care îl voi alege. Atît îmi ajunge.

Alesesem cel mai de preţ lucru din mormîntul regesc, dar Orestes mi-a făgăduit fără şovăială că la plecare voi primi „tot ce mi se cuvenea" pentru slujba mea. Cuvinte pline de înţeles pentru unul care văzuse la Aulis, la Krisa şi la Troia cît preţuiesc jurămintele bazileilor greci. Urechea mea auzise bine : îmi făgăduise nu lucrul pe care-l cerusem, nici papirusul, ci „ceea ce mi se cuvenea". Sabia, poate !

În ziua statornicită altarul era pregătit, vitele pentru jertfă împodobite cu panglici şi cu flori sfinte. Slujitori şi prieteni pricepuţi împrăştiară prin mulţime zvonul că Asklepios, fiul lui Apollon, o să-i ceară tatălui său, zeului, izbăvire şi iertare pentru bazileu, oferind drept ispăşire un taur cu totul şi cu totul alb. Piaţa era plină de oameni încă din zori şi sfatul celor puternici adunat. Ultimul sosi regele Orestes, urmat de slujitorii săi şi de mine. Poporul — care nu-l văzuse de cînd cu moartea sîngeroasă a Clitemnestrei şi a lui Egist — se tulbură şi prinse să murmure surd. Unul dintre cei mai bătrîni nobili din sfat şi rudă cu neamul Atrizilor cuvîntă :

— Ascultă, popor din Mykene ! Am adus de departe, cu mari osteneli, un vraci vestit în Ahaia, Asklepios, fiul zeului Soare, acelaşi care îl vindecă pe Agamemnon în Aulis şi care îi mîntui pe ahei de năpasta trimisă de Apollon la Troia. Aţi auzit cu toţii de dînsul ! Zeii i-au trimis în noaptea trecută un vis minunat şi puterea de a ni-l da înapoi pe Orestes sănătos şi puternic.

Am aşteptat să se facă tăcere deplină şi aşteptarea a ţinut un răstimp, căci poporul se vînzolea. Înainte de a vorbi, i-am aruncat o privire lui Ores-

tes. Buzele și mîinile începuseră să-i tremure ușor, iar ochii lui priveau ciudat în gol. Le-am spus că zeii cer un sacrificiu de vite. Taurul cel mai frumos și mai împodobit avea să fie jertfit de mine însumi. Dacă în clipa în care sîngele avea să țîșnească sub cuțit, însîngerînd altarul, Orestes avea să vorbească dînd semne că mintea îi e întreagă, înseamnă că zeii îi vor mîntuirea, și-l spală de vină. Ce mai urmează din vis le voi dezvălui după aceea.

Cu ochii larg deschiși, mută, mulțimea aștepta să vadă ce avea să se întîmple. Bătrînii schimbau între ei priviri mulțumite. M-am alăturat de Orestes și, luîndu-l de mînă, m-am apropiat cu dînsul de altar. Tremura ușor și privea mereu ciudat în gol, dar nimeni, afară de mine, nu băgase de seamă schimbarea care se petrecea cu dînsul. Cînd am socotit că sosise clipa, am ridicat ochii spre cer, rugînd pe Apollon să-și arate voința. Am vorbit cu voce cît mai puternică, astfel ca toți mykenienii adunați în piață să audă. Apoi am izbit taurul împodobit pentru jertfă. Un șuvoi de sînge negru a țîșnit, pătîndu-mi haina și împroșcîndu-l pe Orestes. Mulțimea a scos un strigăt de spaimă, căci era semn de dușmănie cerească să fii împroșcat cu sînge de la jertfe. În aceeași clipă, regele Orestes a prins să tremure tot, să se zbată și să scoată urlete puternice, de parcă el și nu taurul fusese lovit de cuțitul sacrificatorului.

Nobilii și bătrînii din preajmă nu mai pricepeau nimic de cele ce se petreceau sub ochii lor, atît de neașteptată pentru ei era întîmplarea. Se așteptau ca Orestes să strige că e izbăvit, dar Furiile,

de data aceasta cele adevărate, păreau să-l prindă mai tare în ghearele lor și să-l chinuie.

— E semn că Apollon nu vrea să primească nici jertfa, nici să-i dea iertare celui care a păcătuit ! am rostit de lîngă altar. Singura mîntuire pentru cetate este ca regele Orestes să fie scos dincolo de ziduri ! Casa lui Agamemnon să nu mai domnească vreodată ! Altfel vă așteaptă nenorociri și mai mari !

Am repetat de cîteva ori că așa mi se arătase în vis. S-a produs învălmășeală și tumult. Din mulțime a prins să răsune îndemnul :

— Scoteți-l chiar acum ! Nu mai zăboviți !... Și oamenii din popor s-au năpustit înainte și, cu toată împotrivirea slujitorilor înarmați, l-au înhățat pe Orestes și l-au purtat cu ei.

În vremea aceasta, lîngă altar se vestea reîntoarcerea vechilor timpuri și a puterii obștei. Mă amestecai în ceata celor care îl duceau pe Orestes.

Dincolo de ziduri, le-am spus mykenienilor :

— Rămîneți cu bine, ahei ! Nu vreau de la voi nici o răsplată și nici nu o merit. Vegheați doar ca Orestes să nu fie lăsat să mai intre vreodată în cetate !

Ca și cum nu ar fi așteptat decît acest îndemn, ne părăsiră și închiseră porțile cu zăvoare trainice. L-am sprijinit pe Orestes de umeri și am pornit-o, cu pași șovăitori sub greutatea care mă apăsa. Într-un crîng am dat peste un asin priponit. L-am dezlegat și așezîndu-l pe rege pe spinarea lui am plecat mai departe.

Cînd s-a trezit, Orestes era culcat pe un maldăr de frunziș. Alături, aprinsesem un foc de vreascuri. Prima întrebare pe care am auzit-o a fost :

— Ce e cu mine ?

I-am povestit totul. Pe măsură ce prindea să înțeleagă, ochii i se întunecau și se făceau tot mai răi. Se pipăi zadarnic la brîu. Era neînarmat, și, ca din nebăgare de seamă, în timp ce-i vorbeam, eu mă jucam cu cuțitul de bronz pe care îl păstram întotdeauna la mine. Era cuțitul cu care Hyge încercase odată să-mi ia viața.

— Înșelătoria ta blestemată e de vină ! mi-a zvîrlit Orestes în față, cu ură.

— Sau amenințarea ta că voi pieri la Mykene, mărite ! i-am întors eu vorba. Spune-mi, nu-i așa că mîine sau poimîine slujitorii tăi m-ar fi ucis, ca să nu mai pot spune nimănui adevărul despre boala și vindecarea ta minunată ?

— Ești ager, vraciule, sau mi-ai ascuns că și tu știi să ghicești viitorul ?

— Poate nici una, nici alta, Orestes. Dar de mult, în țara Egyptos, mi s-a întîmplat o poveste la fel ca aceasta...

— Am să mă întorc chiar acum la Mykene !

— Nu te-aș sfătui. Ai putea să primești vreo săgeată sau să fii lovit cu pietre, de moarte...

A rămas pe gînduri. Știa că dinastia Atrizilor nu era iubită de poporul Mykenei și bănuia că în împrejurările de față nici prietenii lui nu i-ar fi putut fi de ajutor. Blestemul ceresc îi îndepărta pe toți de dînsul.

— Mă înveți de bine, Asklepios. Îți mulțumesc. Mă voi duce departe, poate pînă în țara tracilor, să-l caut pe Pylades și ajutoare împotriva dușmanilor mei din cetate. Tracii îi dușmănesc pe ahei, doar au stat în ajutorul Illionului pe vremuri.

— Fă de acum înainte cum vrei şi cum te îndreaptă mintea ! i-am răspuns. Din clipa aceasta drumurile noastre se despart.

Orestes m-a privit încă o dată crîncen, drept în ochi. Nu izbuteam să ne desprindem unul de altul. Treptat însă privirile i se schimbară. O amărăciune de neînţeles pentru mine luă locul urii. Pînă la urmă tristeţea îi deveni atît de puternică, încît o simţii ca pe un fier ascuţit de lance.

— Te-ai arătat iscusit, Asklepios. Mai mult iscusit, decît vraci priceput. Cine îţi dă dreptul să răstălmăceşti sufletul oamenilor, fără să-l cercetezi ? Lecuieşti sau nu, după cum îţi sînt pe plac cei suferinzi.

— Tu însă, Orestes...

— Eu ? Crezi că băutura ta blestemată m-a aruncat în ghearele Eriniilor ? Am scuipat-o din gură ! Sufăr de mic de astfel de furii. Sîngele păcătos al Atrizilor le poartă prin mine. O vreme, cît am fost pribeag, s-au domolit. Şuvoiul roşu ţîşnit din pieptul Clitemnestrei le-a deşteptat din nou. La fel astăzi şuvoiul roşu ţîşnit din inima taurului de jertfă... Te-ai înşelat, neştiutorule vraci, te-ai înşelat. Eşti un biet mincinos...

Mă simţeam ostenit. Era destulă lumină de lună să-mi pot găsi drumul. Vorbele lui Orestes îmi strecuraseră în inimă îndoiala. O îndoială cumplită, căci pînă atunci fusesem încredinţat de ştiinţa şi de puterea mea. Fusesem încredinţat, poate, şi de coborîrea mea din zeul Apollon. Şi îndoiala, odată pătrunsă în suflet, îşi face culcuş şi nimeni n-o poate izgoni.

Pe regele Orestes l-am lăsat istovit şi singur, în haina lui regească, murdară de pulbere şi pătată de sîngele taurului ucis.

CARTEA a X-a

AMENTIT

Drumul de noapte, făcut într-o întinsoare după întîmplările și zbuciumările zilei, mă ostenise : nu mai aveam de mult douăzeci de ani. Am căutat înviorare și răcoare într-un izvor întîlnit în cale. Țîșnea vesel din crăpătura unei stînci și curgerea neîncetată a apei săpase la picioarele pietrei o dulbină. Aplecîndu-mă să beau, mi-am zărit în oglinda tremurătoare și limpede chipul. Eram eu sau altul ? Da, îmbătrînisem fără să bag de seamă, și bătrînețea nu era doar a trupului, ci și a sufletului. Îmi pierise încrederea în puterile mele, treptat, cu fiecare neizbîndă și îndoială. Cea din urmă fusese pricinuită de însuși Orestes. Ar fi trebuit, poate, să mă opresc mai mult asupra lui, să-i ghicesc suferința ascunsă, să-l vindec. Mă înșelasem singur. Mă înșelase și zeul Apollon. El, zeul, îi poruncise lui

Orestes să-şi ucidă mama. Tot el trimisese asupra lui Furiile şi acelaşi Apollon îmi acoperise ochii cu ceaţa neştiinţei. Ceea ce se făcuse nu mai putea fi îndreptat. Cînd plecasem din Kos, Hyge îmi spusese :

„Cunoşti ceasul plecării, Asklepios. Acela al întoarcerii îţi este ascuns. Dacă vrei uită-mă. Eu te voi aştepta oricît. Pentru tine voi rămîne neschimbată".

Dar eu mă schimbasem şi mă schimbam neîncetat, şi în aceste prefaceri totul îmi părea mincinos, chiar fiinţa nemuritorilor. Să mă întorc la Hyge, care încercase pentru a treia oară să mă ucidă ? Vîrsta tinereţii fusese urmată de aceea a bărbăţiei ; bătrîneţea era urmată de moarte şi nu voiam să pier în întregime, să mocnesc şi să mă sting. Aa fi dorit ca flacăra mea să ardă veşnic. Pierdusem odată prilejul. Papirusul pe care era însemnat locul „ochiului tinereţii nesfîrşite" rămăsese în cripta regilor de la Mykena, dar ostrovul cu apa nemuririi dăinuia încă în mijlocul mării.

Năzuiam către coastă. Cît am putut, am mers singur, poposind rareori la cîte o stînă. Mă hrăneam cu pîine veche, cu carne uscată de capră şi cu brînză pietroasă, dăruite de păstori. Îmi astîmpăram setea cu apa pîraielor. Culcuş îmi era pămîntul şi acoperămînt cerul. După socotelile mele trebuia să fi zărit de mult marea, dar întinderea ei fremătătoare nu se arăta. Ocolind aşezările şi oamenii, mă rătăcisem. Cînd într-o bună zi mi se iviră în faţă zidurile unui palat, mă hotărîi, de nevoie, să cer găzduire după obiceiul aheilor şi să întreb încotro se află cel mai apropiat port.

Curtea era plină de forfotă, ca și cum un șoarece lacom ar fi pătruns într-un stup de albine. Mă îndreptai către un rob care își făcea de lucru împreună cu alți doi-trei și-i vorbii :

— Sînt călător venit de departe. Aș putea să capăt găzduire o noapte de la stăpînul palatului ?

Înainte de a-mi răspunde, sclavul mă măsură lung, din cap pînă în picioare. Drumul și dormitul sub cer îmi prăfuiseră straiele. Picioarele îmi erau rănite și pline de glod. Arătam, credeam eu, mai degrabă ca un cerșetor decît ca un medic îmbiat cu cîteva zile în urmă cu bogățiile din tezaurul Mykenei.

— Stăpînul n-are vreme pentru cerșetori, îmi răspunse morocănos slujitorul. Se gătește de luptă.

— N-am auzit de vreun război. Pe drum era pace.

— Cine stă să-i împărtășească noutățile unuia ca tine ?

Glasul slujitorului părea și mai morocănos.

— Cine s-ar coborî să-ți spună că gloata, din care fără îndoială faci parte, s-a răzvrătit și l-a izgonit pe craiul Orestes din Mykene, dreapta lui moștenire ? Bazileii se pregătesc de război, unii de partea regelui izgonit, alții împotriva lui.

— Nu te întreb pentru cine o să lupte stăpînul tău, robule...

— Pentru Orestes, fără îndoială. Un blestemat de vraci, Asklepios, i-a făcut farmece. De l-am prinde, l-am da cîinilor să-l sfîșie.

M-am cutremurat. Se sălbăticiseră iarăși oamenii din fosta mea patrie ! Sîngele Iphianassei îi pătase pe toți. Fiecare purta pe veșmînt o picătură din el. Izvorul roșu țîșnit din trupul bălanei fecioare

se amestecase cu cel al troienilor, al krisienilor, al lui Agamemnon și al Clitemnestrei și cu cel al bietului taur jertfit pentru încoronarea lui Orestes, și se schimbase într-un rîu mai adînc decît fluviul Egyptos. N-avea, oare, să sece niciodată ?

Nimerisem, așadar, într-un ținut dușmănos mie. Am mai zăbovit printre slugi și robi, să mai aflu vești. Orestes își găsise adăpost la unul dintre prietenii lui, bazileu tînăr, puternic și setos de lupte. Un adăpost vremelnic, dar destul de tare ca să-l ocrotească. Ca dintr-o rană atinsă de venin, otrava prindea să se împrăștie în întreg trupul Ahaiei. De acolo dăduse de știre bazileilor înrudiți sau aliați cu dînsul despre întîmplările petrecute la Mykene. Strîngea oaste de pretutindeni. Repezise către Pylades vestitori, cerîndu-i să grăbească recrutările în Tracia, de unde aștepta mai ales pedestrași ușor înarmați. Ar fi căutat, după spusele unora și ale altora, prietenia triburilor năvălitoare din miazănoapte, în fruntea cărora ședea Doros, un rege sălbatic și războinic. Pretutindeni unde Orestes avea tovarăși, numele medicului Asklepios era blestemat și căpățîna lui pusă la bun preț. Era învinuit de înșelătorie, de farmece, de răstălmăcirea voinței zeilor, de îndemn la răzvrătire și altele de același fel...

În cele din urmă, dînd cu ochii de robul cu care vorbisem, m-am încumetat să-l întreb :

— Încotro să mă îndrept, ca să ajung la țărmul mării albastre ?

A aruncat priviri furișe în lături. Eram singuri.

— Poartă-ți mai bine pașii spre miazănoapte, străine, mi-a răspuns cu un glas mai binevoitor.

la mare te pîndesc oamenii lui Orestes. Şi pune-ţi pe tine un alt strai. Aşa, or să te mai cunoască şi alţii.

După întîmplarea aceasta, văzui lămurit că drumul spre ţărmurile mării îmi era închis. Năzuisem spre coastă, dar acolo străjuiau palatele întărite ale Atrizilor şi păzitori înarmaţi. O luai către miazănoapte. Într-un alt fel, fuga de astăzi o repeta pe aceea din Egyptos spre Etiopia. Atunci aveam drept duşmani foamea, setea, pustiul şi fiarele sălbatice. Le biruisem cu ajutorul unui om cu chipul întunecat. Azi duşmani îmi erau oamenii, oamenii din neamul meu. Nu mai ţin minte cît am pribegit, căutînd o cale mai lipsită de primejdii. Vremea şi drumul mă prefăcură treptat într-un adevărat cerşetor, aşa cum erau cei pe care îi gonea de la masă tatăl meu, craiul Eumeniches. Hainele mi se zdrenţuiseră şi sandalele, rupte, nu mai erau bune de nimic. Înfăţişarea mea de sărman îmi fu de folos. Nimeni n-ar fi putut să mai cunoască în mine pe vicleanul medic asupra căruia un bazileu puternic azvîrlise blestemul. De cîteva ori întîlnii în cale cete de ostaşi care se îndreptau spre locul de adunare hotărît pentru armatele care aveau de gînd să cotropească Mykene. Cetele erau mai mici şi soldaţii mai rău înarmaţi decît mă aşteptam. După cîte se arăta, puţini ascultaseră de îndemnul craiului. Lui Orestes, nădejdea îi rămînea fie la tracii pe care urma să-i aducă Pylades, fie la triburile lui Doros.

Drumul îmi era ocolit, cotit, furişat. Ici şi colo, mă opream să-mi agonisesc hrana. Cerşeam, ghiceam viitorul, furam atunci cînd nimeni nu voia să

mă ajute. Treptat, deveneam o ființă rătăcitoare care nu mai avea țintă.

Trecusem de mult limba îngustă de pămînt încolțită dintr-o parte și din alta de apele unei mări albastre care despărțea stăpînirea Atrizilor de alte ținuturi ale Ahaiei. Lăsasem la dreapta și insula Eubeea și Athena, oraș în care își găsise adăpost Orestes. Urcasem și coborîsem un șir de munți ; în fața mea se ridica un altul. Înainte a mă avînta mai departe, am făcut un popas în coliba unui sărman păstor de capre. Simțeam o nesfîrșită dorință de odihnă. Văzîndu-mă sfîrșit de puteri și socotindu-mă un netrebnic la fel ca el, păstorul m-a oprit și mi-a dat găzduire. Cînd mă mai întremai, începui să-i dau ajutor. Pășteam caprele. Eram de folos seara, cînd trebuia să le strîngem de pe pripoare și să le închidem în stînă. Mulgeam laptele cald în ciubere de lemn. Laolaltă cu păstorul făceam de strajă atunci cînd se auzeau în noapte urletele lupilor flămînzi. Găsisem o ospeție pe care nu mi-o dăruise nici un crai. Adăstam aici și nici eu nu știam ce anume. Ostenelile îmi stinseseră dorul de Hyge. Mi se părea că aș fi fost în stare să trăiesc pînă la sfîrșitul zilelor o astfel de viață, mai ales că stăpînul colibei mă îmbia să rămîn la el : îmbătrînea, știind că moartea nu e departe. Singura lui fiică, slabă de minte și oloagă, avea nevoie de cineva care să-i poarte de grijă. Pentru un pribeag fără țară, ca mine, socotea el, cele cîteva zeci de oi și capre erau o avere nemaivăzută.

Sosirea unei cete de ahei, cu vite de povară și cu care de luptă, spulberă într-un ceas și această poiană de liniște. Poposiră la stînă, pe neașteptate,

într-o seară, după ce caprele și oile fuseseră strînse și laptele adunat în ciubere de lemn.

S-au năpustit lacomi și flămînzi. Cît ai clipi, prinseră cele mai grase capre, le spintecară și le spălară. Alții aprindeau focuri. Cei fără nici o treabă scotoceau după brînză, lapte și vin. Păstorul rămăsese neputincios, cu brațele căzute, jelindu-se slab. Fata se ascunsese pe undeva. Se temea de ostașii pofticioși de petrecere.

— O să ți le întoarcă regele Orestes cînd o să-și ia din nou în stăpînire ocina părintească ! îi strigau în batjocură păstorului care se jeluia după averea lui risipită și prădată.

Și îl înghionteau, trimițîndu-l să le aducă apă și lemne.

Nici eu nu scăpai de muncă. Mă amestecai printre oșteni, cînd masa se încinse. Din vorbele spuse la chef, am aflat de unde veneau : de la Doros, cu care încheiaseră un legămînt trainic și prietenesc în numele stăpînului lor Orestes. Purtaseră daruri și mai ales făgăduieli de pradă și jaf, pe spinarea bieților locuitori din Ahaia. Aduceau cuvîntul lui Doros și triburile sălbatice îi urmau la o zi de mers. Se bucurau și se arătau mulțumiți de izbîndă. Cu mintea copilărească a războinicilor, nu vedeau decît folosul clipei. Nu se gîndeau că e mai ușor să aduci pe dușman în țară decît să-l hotărăști după aceea să plece.

Undeva în Ahaia se mai ridica palatul lui Eumeniches ; mai vieţuia poate buna mea mamă ; dăinuia altarul de piatră închinat lui Apollon. Toate acestea aveau să fie risipite și pîngărite. Mă înșelase poate Apollon, nu-mi dăruise știință deplină,

dar zeul nu-mi amorțise inima. Simțeam cu ascuțime că dorința mea de a face bine mykenienilor se întorcea împotriva altor greci. Aveam vreo putință de a mă împotrivi ? De cîte ori fusesem prins în vîltoarea războaielor, biet fir de iarbă, rostogolit de vînt pe cîmpurile de bătaie !

Le-am cerut să mă ia cu dînșii. Pe lîngă niște nobili apropiați lui Orestes puteam nădăjdui să răzbesc spre țărm. Și de acolo, mai departe. Mă mîna și dorința de a vedea poporul lui Doros, venit din miazănoaptea care odinioară mi-l trimisese pe Kiron... Mă însuflețea și gîndul că aș izbuti să fiu de folos încă o dată mykenienilor.

Ca să-i hotărăsc să mă primească, le-am spus că mă pricep la bolile cailor.

— Știu să le dau leacuri potrivite, să le oblojesc rănile copitelor, să vindec rapănul și să curăț de sînge și puroi rosăturile de la jug. Luați-mă cu voi. O să vă fiu de folos.

— Te pomenești că vei fi chiar vestitul vraci Asklepios, fiul lui Apollon, m-a luat în rîs căpetenia lor, și văzînd că nu te pricepi la leacuri de oameni ai trecut la cele ale vitelor !

— Mai știi, mărite ? Și oamenii, și caii au sînge și carne. Însuși Apollon are nevoie cîteodată de un vraci ca mine, să-i oblojească armăsarii de la carul de foc...

Unora dintre ei le-au plăcut vorbele mele. Le luau drept glume și, ca toți oștenii, erau gata să se veselească. Pentru a le cîștiga și mai mult bunăvoința, le-am adus, dintr-o ascunzătoare, cel mai bun vin al gazdei mele. Bietul păstor mă privea cu ochii goi, mut de groaza nerecunoștinței mele

nemernice. M-am arătat ticălos, însă cred că suferința unuia singur atîrnă mai puțin în cumpănă decît binele mai multora.

S-au îndurat și m-au primit ca slugă și în același timp ca prilej de bătaie de joc și de petrecere. N-am făcut nimic spre a le spulbera închipuirile mincinoase. Dimpotrivă, căutam să mă arăt cît mai nevolnic, să le dau prilejuri de rîs și să-i întăresc în disprețul pe care-l aveau pentru mine. Învățasem ceva de la nebunii care îl înveseleau pe faraon și de la acrobații veniți tocmai din Creta să-și cîștige hrana și traiul în palatele din Egyptos.

La al doilea popas, ne-a ajuns din urmă oastea lui Doros. Era altfel decît toate pe care le văzusem pînă atunci. Într-un răstimp neașteptat de scurt, a crescut într-o vale o mare de corturi și de colibe de crengi risipite printre care păștеau cai mărunți și slabi, de povară. Părea că un neam întreg se urnise de la locurile sale. Războinicii — cîtă frunză și iarbă — bărboși, cu plete lungi și galbene, cu ochi albaștri, fioroși în lucirea lor ca de sticlă moartă, cu obrajii și brațele scrijelite de tăieturi, cu chipurile vopsite cu sucuri de ierburi și pămînturi colorate, umblau aproape goi. Doar cei mai de seamă abia aveau drept veșmînt piei de fiare. Prin tabără mișunau femei și copii, nu roabe și robi, ci neveste, surori și odrasle ale războinicilor. Femeile, la fel de voinice și sălbatice ca bărbații lor, copiii niște mici sălbăticiuni cu dinți ascuțiți...

În mijlocul unui asemenea popor, oamenii lui Orestes nu se simțeau în largul lor, deși erau ocrotiți de legile sfinte ale ospeției. Neamul lui Doros,

așa cum am aflat mai tîrziu, era mai păstrător de cuvînt și de datini decît oricare altul. Nici o primejdie nu-i amenința pe ahei în afara privirilor curioase și pofticioase care se aţinteau asupra podoabelor și asupra veşmintelor de preţ.

Cu aceeași lăcomie cercetau armele bătute cu pietre strălucitoare, lucrătura scuturilor de bronz, chipurile săpate pe platoșe. În schimb, carele noastre de luptă li se păreau tuturor greoaie și nefolositoare. Cînd s-a văzut intrat fără împotrivire în hotarele Ahaiei și ieșit la lărgime, Doros și-a arătat adevăratul suflet nesăţios.

— Să ne dați și locuri de așezare, pășuni și ogoare. Țara ne place. A noastră e mai pustie și mai aspră.

— Sîntem în stare să ni le cîștigăm și singuri, se lăudau căpetenii mai mărunte. Cine o să ne stea împotrivă ? E mai bine să vă fim prieteni...

Rostind asemenea vorbe, se izbeau cu pumnii uriași în piepturile care sunau ca niște vase de bronz și își rînjeau dinții albi ca ai lupilor tineri. În orice tărie se ascunde însă slăbiciunea, mă învățase preotul Anu. Trupul cel mai zdravăn și mai mare are locuri care, vătămate, pot duce la amorțirea membrelor, a glasului, a vederii. Cel mai oțelit suflet cunoaște ceasuri de spaimă. Judecata cea mai sănătoasă se poate preschimba în nebunie. Slăbiciunea poporului lui Doros ședea în neștiință și în superstiții. Oastea era înțesată de vrăjitori și de ghicitori, care o țineau sub puterea șiretlicurilor. Se temeau de cer și de trăsnet, în care vedeau zei răutăcioși și înfricoșători. Erau ca niște copii...

I-a pierdut pînă la urmă însăşi lăcomia lor neştiutoare. În iureşul pe care l-au pornit, oştenii din miazănoapte n-au mai ţinut seama de nimic. Prieteni şi duşmani ai lui Orestes cădeau fără deosebire pradă focului şi jafului, răzvrătind în felul acesta Ahaia întreagă împotriva năvălitorilor. La început au mers din izbîndă în izbîndă. Pe măsură ce se înfundau spre miazăzi, erau tot mai fără păsare, tot mai necugetaţi. Ar fi trebuit să-i pună pe gînduri pămîntul, apa, soarele, vrăjmaşe unor popoare învăţate cu un aer mai rece şi cu un cer mai darnic în ploi. Ar fi trebuit să-i pună pe gînduri întîrzierea lui Orestes, care le făgăduise că îşi va uni cu ei cetele de traci la istmul care desparte Lacedemona de restul Ahaiei. Doros a trecut şi de acesta, tălăzuindu-şi triburile spre Argos, spre Mykene, spre Sparta. O trîmbă de oşti — gloată dezordonată de războinici, femei şi copii, vite de povară — a fost sfărîmată sub zidurile Argosului de izbirea unei armate ahee şi călcată sub picioarele cailor şi sub roţile carelor. O alta s-a rătăcit prin viroagele unui ţinut priporos şi uscat, răbdînd de sete şi de foame, pînă s-a topit şi s-a spulberat. A treia, şi cea mai însemnată, a răzbit pînă la Mykene şi şi-a ridicat corturile şi colibele de crengi în jurul cetăţii cu porţile ferecate. O vreme, Doros a stat trîndav aşteptîndu-l pe regele Orestes. Îşi petrecea ziua, cît era de mare, împrejmuit de vraci şi de ghicitori. Răsunau tobele magice, împodobite cu clopoţei, şi vrăjitorii jucau cu paşi mărunţi danţuri menite să farmece ursita, să aducă biruinţa şi să-l cheme pe Orestes. Basileul nu se arăta, din pricini necunoscute.

Nobilii ahei care îl întovărăşeau pe Doros erau şi ei neliniştiţi. Întîrzierea le aducea pagubă. Ar fi vrut să vadă odată oraşul închinîndu-se, deschizînd supus porţile înaintea lui Orestes, pe mykenieni primindu-l pe rege cu fruntea în ţărînă. Repezeau vestitori după vestitori spre Atica, grăbindu-l pe Orestes.

— Dacă mai zăboveşti, oastea lui Doros se risipeşte şi pierdem războiul...

— Puterea prietenilor noştri se iroseşte zi cu zi, în atacuri nepricepute sau în trîndăvie...

— Strînge mai iute gloate de traci şi purcede încoace, în ajutor...

Bazileul trimitea răspunsuri îndoielnice sau nu răspundea de loc. Uneori, ceea ce spuneau crainicii era cu totul lipsit de noimă. Atunci ştiam că suferinţa lui tainică, întărîtată de ură şi necaz, îi stăpînea mintea şi trupul şi că sîngele otrăvit al Atrizilor i se îngrămădea sub ţeastă.

Rătăceam adesea departe de tabără. Stăpînului meu, nobilul Akrites, un tînăr zvînturatic, îi spuneam că merg în căutarea unor ierburi bune de leac, trebuind a fi culese doar în faptul serii. De fapt, căutam şi jinduiam după altceva. Orestes mă dusese pe cărări tainice spre mormîntul regilor din Mykene şi noaptea îmi ascunsese drumul. Îmi aminteam doar că hruba era în afara cetăţii. Într-însa, în afară de aur şi nestemate, zăceau sulurile de papirus, şi printre ele cel care cuvînta despre locul în care clipeşte ochiul veşnic viu al tinereţii fără sfîrşit. Într-una din aceste rătăciri, am dat peste o fată bălană. M-am apropiat şi nu s-a sfiit :

— Ești străin de locurile astea ?

— Și da, și nu, i-am răspuns. Nu te temi de ostași ?

A rîs.

— Sînt prea greoi ca să poată pune mîna pe mine. Încearcă !

La cea dintîi mișcare a mea, a sărit sprintenă la cîțiva pași.

— Vezi ? Nici n-am de ce să mă tem : zeița mă ocrotește, și a arătat spre lună.

Apoi s-a întristat fără pricină.

— Înainte mă plimbam pînă departe. Acum... Crezi că vrăjmașii or să cuprindă Mykene ?

— Poate.

— Zeița mi-a destăinuit că dacă un bărbat l-ar ucide pe cel care le e căpetenie, s-ar duce de aici, înapoi, în negurile din care au venit. Ostașii noștri s-ar încumeta să-l omoare. Nu-l cunosc. E frumos ? Umblă îmbrăcat bogat ? Are podoabe prin care se deosebește de alții ?

— Dacă vrei, ți-l înfățișez în cuvinte așa cum e aievea.

— Adevărat ? Ceri desigur o răsplată mai mare decît pot să-ți dau...

Mi-a lucit o nădejde.

— Știi unde e mormîntul regilor din Mykene ?

— O movilă înaltă, acoperită de bălării ? Închisă cu o stîncă uriașă ?

— Întocmai. Du-mă acolo și vi-l dau în mînă pe Doros.

— Să mă mai gîndesc.

Pe urmă a adăugat repede :

— Mă găseşti aici, ori de cîte ori luna e ca o seceră.

Şi a pierit în întuneric.

Cea din urmă înştiinţare repezită din tabăra lui Doros spre Orestes suna astfel : *„Au hotărît să dea năvala cea mare la prima lună nouă. Dacă nu eşti aici, totul e pierdut. Sau din Mykene nu mai rămîne piatră de piatră, sau nădejdile noastre se spulberă pentru ani lungi de acum înainte...“*.

Şi eu aşteptam întîiul pătrar de lună. Am căutat-o pe fata bălaie. Şedea pe aceeaşi stîncă, rozînd între dinţi un fir subţire de iarbă.

— Ai venit ? Primesc tîrgul. Doros — pentru mormîntul regilor. Dar să ştii că locul e bîntuit de duhuri.

Nu îmi era frică de ele.

I-am destăinuit tot ce ştiam :

— Triburile pornesc năvala mîine, în zori. Doros stă în mijlocul liniei de bătaie, la vreo zece paşi în urma primelor rînduri de luptători. Nu poartă nici un fel de platoşă sau zale. E gol cu totul, cu părul ca o coamă galbenă. Îl recunoşti uşor : poartă două lănci în mîna stîngă şi e înconjurat de vrăjitori zugrăviţi cu roşu şi negru, care dănţuie tot timpul. Cu o săgeată bine ţintită...

Fecioara s-a ridicat.

— Îţi mulţumesc, străine. Jur pe zeiţă să mă ţin şi eu de făgăduială. Caută-mă din nou în seara a treia după moartea căpeteniei...

La întoarcerea spre tabără, am luat-o pe cărări ocolite. Nu se auzea decît murmurul noptatic al cîmpului, cînd liniştea a fost sfîşiată de duruitul

unui car şi de tropote de copite. Ajuns lîngă mine, vizitiul şi-a strunit telegarii.

— Eşti aheu ?

— Aheu, mărite, şi slugă a nobilului Akrites.

— Încotro vine tabăra ? Am rătăcit drumul...

— Îngăduie-mi să te călăuzesc.

M-am suit alături de dînsul în car şi am apucat hăţurile din mîinile lui ostenite.

— Veşti însemnate ?

— Însemnate. Bazileul Orestes e la trei zile de drum, cu Pylades şi cete de traci. Porunceşte să nu se dea năvala cea mare pînă nu se arată şi el, cu ajutorul de oaste...

— Să ne grăbim atunci. Doros a hotărît năvala pentru mîine dimineaţă şi Akrites nu s-a putut împotrivi.

Am plesnit cu biciuşca spinările ude de năduşeală ale armăsarilor şi i-am împins într-o goană nebună. Drumul era priporos, strîmt şi cotea lîngă o rîpă sălbatică. Îl ştiam bine, îl străbătusem de nenumărate ori pînă atunci. În dreptul rîpei am strîns pe neaşteptate hăţurile. Telegarii s-au ridicat în două picioare şi s-au prăvălit în rîpă, tîrînd după ei carul. Avusesem vreme să sar în lături.

Ceva mai tîrziu, m-am coborît în văgăună. Carul era sfărîmat, caii zăceau cu gîturile frînte. Vestitorul lui Orestes răsufla greu şi de moarte, cu pieptul apăsat şi zdrobit de greutate. Jurasem să lecuiesc şi să vindec şi din voinţa mea un slujitor nevinovat zăcea aproape de hotarul dintre viaţă şi tărîmul de dincolo. Îmi aduc aminte că nu m-a scuturat atunci nici o părere de rău. Acum, după trecerea anilor, mă întreb : pentru ce am făcut-o ?

Pentru Mykene, pentru Ahaia sau pentru mine însumi ? Și nu cutez să-mi răspund.

A sosit dimineața. Șirurile lungi ale neamului sălbatic și străin s-au clătinat către zidurile și porțile Mykenei. Gol și mîndru, cu coama galbenă fluturînd în vînt, cu cele două suliți în mîna stîngă, înconjurat de danțurile vrăjitorilor săi, Doros ședea la locul hărăzit căpeteniei. Abia începea lupta : o săgeată, venită de pe ziduri, a șuierat lung și întreaga soartă a bătăliei s-a întors. Străinii au dat un vaier de groază și s-au prăvălit înapoi într-o fugă neașteptată și într-o spaimă care le-a cuprins tabăra, femeile, copiii...

Fecioara bălaie era la locul obișnuit.

— Mi-am ținut făgăduiala, ține-o și tu pe a ta.

— Nu știu nimic, necunoscutule.

— Doros a murit și triburile gonesc fără popas spre țara lor de baștină.

— Adevărat ?

— Nu le-ai destăinuit tu aheilor cum pot să-l omoare pe Doros ?

Fata a rîs scurt și ciudat.

— Cine ar asculta vorbele uneia ca mine ? De altfel, de cînd te-am întîlnit ultima oară, nici n-am mai fost în cetate. L-o fi lovit o săgeată trimisă de ursita lui.

— E atunci minciună și povestea cu mormîntul regilor ?

O vreme nu mi-a răspuns și nici n-am mai întrebat-o. Într-un tîrziu, s-a ridicat de pe piatră.

— Vino cu mine.

M-a dus pe cărări furișe și înguste o bucată de vreme pînă m-a scos într-o latură a cetății. Într-o

prăvălire de stînci uriașe se zărea mormîntul la care mă purtase Orestes. Lespedea de la intrare era neclintită. Am încercat zadarnic să o urnesc. Strania fecioară mă privea cum mă chinuiesc și cum caut.

— Propteşte-ţi umărul aici şi împinge.

Abia am avut vreme să mă feresc : o rostogolire de bolovani uruind surd, şi intrarea s-a astupat pentru veşnicie cu grămezi pe care nici ciclopii n-ar fi fost în stare să le înlăture.

Am prins-o de umeri şi am scuturat-o puternic.

— Cine eşti ? Care îţi e numele ?

— Numele meu, necunoscutule, e „aur şi argint", şi în vine îmi curge sîngele otrăvit al Atrizilor. Doar n-ai fi voit să pîngăresc mormîntul. Lasă-i să doarmă în pace pe toţi.

A prins a le înşira, cîntat, numele şi rangurile.

— Aigeus, bazileu ; Thiestes şi Atreu, bazilei ; Agamemnon, căpetenie a oştilor ; Clitemnestra, regină ; Iphianassa... Nu, Iphianassa nu zace aici.

— A fost doar jertfită !

— Iphianassa ? O biată roabă îmbătată cu suc de cînepă a sîngerat pe altar în locul ei, străine. Fiica lui Agamemnon şi a reginei Clitemnestra a fost trimisă departe, la adăpost. În locul lui Orestes se zbuciuma şi urla în palat un sclav netrebnic, pentru ca acei care-l auzeau să creadă că Orestes e muncit de Furii. Dar zeii au grijă de toţi, au grijă de...

Fecioara bălaie, a izbucnit într-un rîs nepotrivit. Avea ochii sticloşi şi goi. Abia atunci am băgat de seamă că privirea ei nu spunea nimic şi că rochia îi era sfîşiată de ţepii mărăcinilor de prin viroage.

Şi mi-am adus aminte că aheii numesc amestecul de aur şi de argint „electron".

Oamenii din Egyptos spun că ţara subpămînteană hărăzită morţilor se cheamă Amentit. Ajunsesem de multe ori aproape de pragul ei ; nu-l trecusem, datorită norocului. Acum, mă îndreptam spre ea, o căutam, o doream. Aveam să o găsesc, fiind încă în viaţă.

Nu mai aveam în calea mea nici o stavilă. M-am coborît spre mare şi drumul de întoarcere mi-a scos în faţă ostrovul stîncos Ake.

Vremea se schimbase. Aveam credinţa că după atîţia ani nimeni nu m-ar fi cunoscut şi, chiar dacă s-ar fi găsit cineva să mă strige pe nume şi să-mi zvîrle în faţă osînda trecută, nu mi-ar fi păsat. Mă mîna imboldul de a revedea locuri ştiute şi nu mă împotriveam lui. Ostrovul mi s-a părut pustiu şi trist. Celui dintîi akeean întîlnit i-am cerut deslușiri.

— După războiul din Troia, i-am spus, am trecut prin ostrovul vostru. Toate îmi par prefăcute, mie, străinul. Ce s-a întîmplat cu pămîntul şi oamenii voştri ?

— Multe necazuri, călătorule, ne apasă de o vreme. Izvoarele seacă, ţarina abia mai rodeşte, soarele pîrjoleşte totul fără cruţare. Vitele pier, corăbiile se întorc din larg cu plasele goale. Akeenii mor fără veste, femeile sînt sterpe. Ne lovesc mereu nenorociri fără număr. S-au abătut şi pe la noi oameni din neamul lui Doros. Nu ştiu ce-au căutat : sîntem săraci. Nenorociri peste nenorociri, străine.

— Şi n-aţi încercat să ieşiţi, într-un fel, la liman ? am întrebat.

— E un blestem trimis de zei. Am fost la temple, am închinat jertfe. După multe rătăciri, un preot bătrîn de pe ţărmul Ahaiei ne-a desluşit că trebuie să fie o pedeapsă cerească pentru vreo nedreptate făcută de noi : că am izgonit vreun zeu care ne ruga pentru adăpost într-o noapte de furtună, că un pescar o fi pîngărit o sirenă, că am pus cîinii pe vreun faun şi altele de soiul acesta. Ne-am adunat cu toţii : singurul lucru nedrept ni s-a părut a fi osîndirea la moarte pe mare a unui fiu de zeu, Asklepios al lui Phoebus, pripăşit pe la noi cu mulţi ani în urmă. Mai ales că mărturiile aduse atunci împotriva lui s-au dovedit mincinoase. Şi, ca să nu uit, Asklepios acesta ne făcuse numai bine.

— Dintr-atîta să vi se tragă nenorociri aşa de mari ? Parcă nu-mi vine a crede, m-am împotrivit eu.

— Întîi nu ne venea nici nouă, dar ne-a adus aminte unul din bătrînii noştri de un oracol străvechi :

Dacă izgoneşti de la tine pe cel pripăşit din Ahaia,
Marea şi Phoebus ţi-or da o răsplată amară. Măsura
Se va-mplini la întorsul celui pierit fără urmă.

Şi nu ştim cum să ispăşim nedreptatea...

— O spune chiar oracolul. Nenorocirile se vor stinge la întoarcerea celui alungat.

— O fi murit de mult. Şi chiar dacă trăieşte, unde să-l găsim ?!...

— Eu sînt Asklepios, fiul Soarelui.

La început s-a îndoit. Ca să-i împrăștii bănuielile, i-am vorbit de Hyge, de Kleros, l-am întrebat dacă bătrînul Narchos mai e în viață. În cele din urmă am adăugat :

— Chiar dacă n-aș fi eu acel Asklepios pe care îl doriți, luați-mă drept el ! N-aveți decît de cîștigat.

— Oamenii au nevoie de încredere. Grăiești drept, străine.

Se mai apropiau și alții.

Mi s-a aruncat la picioare ca un rugător la un altar :

— Vino cu mine în sat și ridică blestemul.

Apoi a strigat către ceilalți :

— E Asklepios, Asklepios, fiul lui Apollon. Sîntem mîntuiți !

M-au înconjurat toți, rugîndu-mă ca pe un zeu sau ca pe un trimis al zeilor să nu-i las în părăsire și să merg împreună cu ei în cetate.

I-am însoțit, deși nu credeam că un blestem rostit la mînie poate face pămîntul sterp, stîrni furtuni și aduce molime...

Multe zile am rămas la Ake, primit cu cinste de către cei mai de frunte. Kleros, căpetenia, îmbătrînise și orbise. M-a cunoscut pipăindu-mi cu degetele fața și a izbucnit în plîns :

— Cît am mai suferit pe la Troia, Asklepios, și tot nu ne ajunge ! Eu am fost împotriva osîndirii tale, dar neamurile păcătoasei de Hyge nu m-au ascultat. Mai bine îi înfruntam cu lancea, ca pe niște vrăjmași, decît să-i las să-și facă pe voie.

— Nu mai boci, prietene drag ! Am înfruntat noi și năpaste mai rele !

Puținele cuvinte rostite de mine au fost luate drept făgăduieli nesfîrșite. Kleros nu mai contenea povestind fapte de-ale mele, adevărate sau închipuite. Mulțimea se înghesuia să mă vadă, mă venera, mă urma pretutindeni.

La Ake oamenii așteptau de la mine minuni nemaivăzute : o ploaie binefăcătoare, corăbii încărcate cu grîne, pești zvîrlindu-se singuri în năvoade. Eu nu le-am dat decît încrederea într-înșii, leac bun împotriva descurajării. Cea mai grabnică nevoie era să izgonim foametea care bîntuia în ostrov. La îndemnul meu au pus laolaltă toate grînele pe care le mai aveau și le-au împărțit deopotrivă, după numărul bărbaților, al femeilor și al copiilor. Cei mai avuți nu s-au arătat mulțumiți, dar n-au fost în stare să stăvilească poporul. Atît nu era însă de ajuns. Tăind ultimii și puținii copaci de pe insulă, i-am schimbat în scînduri și în grinzi, cu care am întărit cele trei corăbii rămase. Am reparat năvoadele sfîșiate de furtuni, și toți împreună am pornit, cale de trei zile, în largul mării, intrînd în curentul cel rece, care odinioară ne tîra spre moarte pe mine și pe Hyge. Am rămas zi și noapte la pescuit. Nu ne-am întors în ostrov pînă cînd nu am umplut bărcile cu pește, căci norocul ne trimisese în cale bogăția vie a apelor. În vremurile acelea akeenii foloseau vînatul mării doar cît era proaspăt. I-am deprins să-l usuce la vînt și să-l săreze, ca în insula Kos, și astfel să-l folosească o vreme mai îndelungată. Mai rămînea să adunăm grîne destule să ajungă pînă la secerișul viitor.

— Strîngeţi toate odoarele de metal din ostrov, i-am sfătuit. Scoateţi vasele de bronz şi cupele de aramă din case ! Ştiu că vă vine greu să vă despărţiţi de cele dobîndite pe mare sau de la Troia, dar lutul e la fel de bun ca arama. Vasele de lut or să vă ajungă. Morţii n-au nevoie de aramă. O vom schimba în Ahaia pe grîne.

— Te ascultăm bucuroşi, deşi ne e teamă că o facem în zadar. Aproape nimeni nu vrea să ne vîndă, iar cei care vor, dau grîul pe un preţ întreit.

M-am îmbarcat a doua oară pe nava încărcată cu aramă. N-aş putea să spun că unii sau alţii nu mai dosiseră prin cotloane cîte un lucru de preţ, dar aveam metal îndeajuns pentru trebuinţele schimbului. Am colindat coasta ahee pînă departe. Cu rugăminţi şi cu vorbe meşteşugite am căpătat grîu. M-a ajutat la asta şi scumpetea aramei, ascunsă în pămînt şi uitată sau jefuită în timpul năvălirii lui Doros, sălbaticul. Izbînzile neaşteptate îi uimeau pe akeeni. Îi uimea mai ales încrederea mea nestrămutată în puterile lor. Toate acestea, povestite pe scurt, au ţinut luni întregi de osteneli, de nesomn, de îndemnuri. Vecinii — duşmănoşi cu cei slabi — se potoliseră de la sine. În Ahaia mergea vestea că akeenii sînt ocrotiţi de un zeu.

Treptat, ostrovul Ake se ridică din nenorociri. Oamenii îmi dădeau lauda mie, deşi toate cele înfăptuite se făcuseră cu mîinile lor. Înlăturarea suferinţelor şi bunăstarea lăsau să se ivească din nou vechile patimi : lăcomia şi pizma, necugetarea şi orgoliul, dorinţa de a stăpîni peste alţii. Ici şi colo, cîte o corabie trimisă de mine la pescuit se întorcea cu pradă şi cu robi. Vinul înlocuia iarăşi apa izvoarelor şi sclavele tinere păreau din nou

mai frumoase decît soțiile. Grîul, adunat din destul în hambare, se făcuse mai ieftin decît arama. Judecătorii osîndeau, ca mai înainte.

— Răstimpul ședерii mele printre voi se încheie, i-am vestit eu pe oamenii din Ake. Îngăduiți-mi să vă părăsesc.

Unora le-a părut rău, alții s-au împăcat repede cu dorința mea. Era în aceasta încă un semn că nu le mai sînt de trebuință. Ca și cum s-ar fi rușinat de propriile lor gînduri, au vrut să-și arate recunoștința :

— Rămîi pentru vecie la noi.

— Cere-ne ce dorești, Asklepios, pentru binefacerile tale. Știm că ești lipsit de toate...

— Ce sînteți în stare să-mi dați ?

Se vede că nu pricepuseră înțelesul adevărat al cuvintelor mele : se sumețiră, încrezători în bogăția lor neînsemnată.

— Orice. Casa cea mai bună, dacă rămîi la Ake. Fecioara cea mai frumoasă. Tain de pește, de grîu, de vin, de veșminte, pe seama noastră. Robi, dacă poftești. Un altar și nume de zeu, după moarte.

Am scuturat din cap și împotrivirea mea le-a adus parcă ușurare.

— Atunci, să-ți dăm vîslași și o corabie să te poarte acasă, dacă inima te trage într-acolo.

Poftirea lor, încredințarea mea că le făcusem un bine care merita răsplată, fie și numai pentru a-i dezlega de orice datorie față de mine, îmi dădură ghes să-mi dezvălui gîndurile.

— Ursita îmi este să mai rătăcesc pe mare. Poate luni, poate ani. Cine se încumetă să meargă cu mine ?

— Să ne depărtăm de casele şi de pămîntul nostru ? Nu ne ceri prea mult, Asklepios ?

— Sînt poate printre voi unii fără casă, fără pămînt, fără nădejde.

Un akeean nătîng a rîs, fără să-şi dea seama cît de înţelepte erau cuvintele pe care le rostea :

— Aşa sînt numai robii...

— Robii ? Drept şi adevărat ai grăit, omule din Ake. V-aţi îndura să le dăruiţi libertatea celor care ar merge cu mine ?

— Să nu fie prea mulţi, au şovăit fruntaşii ostrovului.

— Mi-aţi făgăduit un altar şi jertfe, după moarte. Acum vă drămuiţi recunoştinţa.

Mulţimea care era de faţă s-a clătinat. S-au înălţat glasuri.

— Dacă îl mîniaţi, Asklepios ne blestemă din nou...

— Ogoarele n-or să mai rodească. Pîntecul femeilor o să fie iar sterp...

Fruntaşii au răspuns cu dojană :

— Vouă, care n-aveţi decît braţele voastre, ce vă pasă ? Doar nu daţi de la voi, ci de la alţii.

Orbul Kleros, peste care anii nu trecuseră zadarnic, s-a arătat mai îndemînatic :

— Asklepios merită măcar zece sclavi. Pe cei care îl dăruiesc cu oameni dintr-ai lor, îi despăgubeşte obştea din prima corabie căzută în mîinile noastre...

Deşi orb, Kleros ştia să vadă mai bine decît unul cu ochi în sufletele cărpănoase ale fruntaşilor stăpîni peste sclavi.

— Dacă e aşa, primim.

— Eu slobozesc unul, a adăugat Kleros.

— Nu cumva pe fenicianul cel schilod, care nu e bun de nimic ?

— El sau altul...

— Îngăduiți-mi să-i aleg eu însumi dintre cei nevolnici, nefolositori sau răzvrătiți, m-am amestecat și eu în vorbă.

Inima nu mă îndemna încă să mă întorc la Kos și la Hyge. Sufletul îmi era bîntuit de dorința care mă chinuise în preajma Mykenei și eram orbit de o nădejde neomenească.

Akeenii au adunat toți robii de care au socotit că se pot lipsi fără pagubă prea însemnată — o biată turmă de cîteva zeci de capete.

— Dacă ești cu adevărat fiu de zeu, poți să cutreieri marea și cu aceștia. Roagă-l pe Phoebus să-i înzdrăvenească și să le insufle putere.

Am cerut să fiu lăsat singur cu dînșii și le-am vorbit :

— Știți de ce akeenii v-au strîns aici. Sînteți robi de pretutindeni, azvîrliți la țărmuri de furtuni, răpiți de ahei de la Troia sau de pe alte meleaguri. Unii ați uitat țara părinților voștri, alții v-o mai amintiți. Aveți tain de muncă și tain de hrană, amîndouă pe măsura zgîrceniei sau dărniciei stăpînilor voștri. Legile vă îngăduie să aveți femei și prunci. Aceleași legi îngăduie domnilor să vi-i ia și să vă despartă de dînșii. Viața tihnită vi se pare, poate, mai bună decît necunoscutul în care pîndește moartea. Nu mai aveți patrie. Eu vă făgăduiesc una, schimbătoare și nestatornică : marea. Care din voi vrea și are curajul să vină cu mine, să se avînte pe valuri, să înfrunte furtuni, sete și arșiță ? Răsplata ? Poate un lucru pe care nici nu-l visați : viață și tinerețe veșnică. Sigur, un

lucru pe care l-ați uitat sau nu vă mai este de trebuință : libertatea...

Le-am mai spus și altele pe care nu mi le mai amintesc. Erau îndoiți, nehotărîți. Se obișnuiseră cu traiul pe care îl duceau, prinseseră și ei rădăcini. O zi după altă zi, o lună după alta, toate la fel, le păreau mai bune decît închipuirea pe care le-o făgăduiam. Turma lor tăcută ședea nemișcată. Am crezut că n-am izbutit să-i dezmorțesc ; nici nu fusesem vreodată meșter la vorbă. M-am înșelat. Unul a îndrăznit :

— O să vîslim veșnic ? Sînt trecut de pragul tinereții. Să îmbătrînesc în rătăciri ?

— Trei ani, doar trei ani legați-vă de mine, sclavilor. La încheierea lor, jur pe cer, pe pămînt și pe tărîmul de dincolo, pe care egiptenii îl numesc Amentit : veți fi slobozi.

— Atunci ia-mă cu tine, Asklepios. Sînt schilod, dar brațele îmi sînt tari. Mînuiesc vîsla cea mai grea.

— Merg și eu cu tine, Asklepios. N-am decît un ochi, dar vede pînă departe. Cunosc locul aștrilor și rotirea constelațiilor.

— Și eu. Sufăr de piept. Aerul sărat și umed o să mă vindece.

— Și eu.

— Și eu.

Ceata pe care mi-am adunat-o era amestecată și ciudată. Cîțiva mai tineri, doritori să vadă lumea, deși schilozi, alții, lipsiți de orice nădejde în schimbarea sorții, sătui de colibele întunecoase, de nevestele istovite de munci, de copii galbeni și slăbănogi.

M-am înfăţişat akeenilor în fruntea celor zece robi care mă urmaseră de bunăvoie. Văzîndu-mi vîslaşii, au rîs.

— Mai bine ne lăsai pe noi să-i alegem.

— Aşa e paguba mai neînsemnată, nu s-a putut împiedica să-şi dea gîndul pe faţă un fruntaş.

Corabia era şi ea potrivită cu puterile noastre - uşoară, dar trainică. Fenicianul cel şchiop fusese odinioară corăbier şi cunoştea mînuirea cîrmei şi a pînzelor. Am pornit, mînaţi de acelaşi vînt care ne dusese, pe mine şi pe Hyge, în larg. O bucată de drum ne-au însoţit akeenii, în două corăbii. Aveau vîslaşi zdraveni şi tineri, care se încordau pe lopeţi, năzuind să ne lase în urmă, în bătaie de joc.

— Ne socotesc neputincioşi ! le-am strigat alor mei. Fenicianule, arată-ţi măiestria. Ridică pînza şi vîntul de miazănoapte să o umfle ! Cretanule, apleacă-te pe vîsle ! Te-ai lăudat cu puterea braţelor tale !

O pală de vînt a întins vela pătrată. Cîrmaciul a sucit cîrma şi a prins-o drept în pupă. Corăbioara s-a aplecat pe o coastă şi tăind valurile s-a aşternut la drum. În urmă pluteau navele ostenite ale akeenilor.

Povestea rătăcirii noastre nu ascunde în ea nimic deosebit. Din insulă în insulă, din ostrov în ostrov, pluteam spre o ţintă necunoscută, fugară şi poate închipuită. Am văzut insule verzi, ostroave golaşe, cetăţi bogate şi aşezări sărmane de pescari sălbatici. Vînturile şi vîslele ne-au purtat spre miazăzi printre arhipelaguri, pînă aproape de coastele Egiptului. Spre răsărit am ajuns pînă la Kypros.

Către apus, am trecut dincolo de Skeria, pătrunzînd într-o mare lipsită de insule şi săracă în corăbii. La întoarcere am poposit în Kalliste, am ocolit Charibda şi am deslușit, în zare, ţărmurile pe care se spune că s-au aşezat rămăşiţe de-ale troienilor. Timp de trei ani am întîlnit pe mare ahei, egipteni, fenicieni, cretani şi neamuri de care n-aţi auzit niciodată. Ni s-au ridicat în cale furtuni şi uragane, munţi care scuipă foc şi piatră topită. Uneori ne abăteam sau ne opream din drum, să ne agonisim hrană. Vîslaşii pescuiau, schimbau lucruri aduse din vreo insulă pe grîu, se tocmeau la muncile cîmpului. Eu, numindu-mă medic şi vraci, lecuiam, tăiam, descîntam, făceam prorociri mincinoase sau adevărate şi, mînat de nevoie, primeam orice plată, cît de neînsemnată. Odată îndestulaţi, apucam din nou calea netedă a mării.

La început, am rătăcit mînat doar de amintirile mele sau de ceea ce putusem păstra în ochi în scurtul răstimp în care Orestes îmi îngăduise să cercetez tainicul sul de papirus. Mai apoi, am prins să întreb pe toţi cei întîlniţi în cale dacă n-au dat, în drumul lor, peste ostrovul căutat de noi. Ridicau din umeri a neştiinţă :

— N-am auzit.

— N-am întîlnit o astfel de stîncă...

Cei mai neruşinaţi ne rîdeau în faţă :

— Alergaţi după închipuiri.

Primeam găzduire şi adăpost sau eram alungaţi după firea locuitorilor şi după bogăţia lor. Cei mai sărmani erau cei mai îngăduitori, şi nu mă dau în lături să mărturisesc că adesea străinii au arătat

mai multă milă pentru niște pribegi ca noi decît aheii, din al căror neam făceam parte.

În drumurile noastre am întîlnit corăbii de război, de negoț, de piraţi. Luîndu-se după înfăţişarea noastră săracă, după straiul rupt, după neputinţa părelnică a trupurilor, ne dispreţuiau. Altele ne-ar fi robit şi, de ar fi ştiut că ascundem în fundul corăbiei argint şi aramă, cîştigate de mine, nu s-ar fi dat în lături să ne prade şi să se sfîrşească şi cu noi.

Pe tovarăşii mei de drum îi legasem cu un jurămînt straşnic făcut zeului să-mi fie supuşi timp de trei ani. M-au ascultat cu sfinţenie, n-au cîrtit cînd îi chinuiau foamea şi setea. Au vîslit şi au ridicat pînzele după poruncă, nepăsători sau stăpîniţi de puterea jurămîntului.

Într-o dimineaţă, i-am văzut adunaţi pe ţărmul care ne adăpostise peste noapte. Nici nu se gîndeau să înceapă pregătirile de plecare. Tocmai voiam să-i mustru, cînd m-au înfruntat :

— Încotro ne mai porţi cu vorba, Asklepios ?

— Te-am ascultat. Am întors cîrma, am ridicat pînzele, am bătut apa cu vîslele şi nicicînd nu ni s-a arătat ceea ce căutăm.

— Am alergat împreună cu tine după un vis.

— Ştii că sîntem plecaţi de trei ani din insula Ake ?

— Marea ne-a istovit de tot. Nu mai putem.

Am încercat să-i liniştesc şi să-i înduplec :

— Mai păsuiţi-mă răstimpul dintre o lună şi altă lună nouă.

Cîrmaciul fenician a scos din sîn un răboj de lemn crestat peste tot.

— O mie de crestături și încă o sută. Timpul norocit s-a împlinit. Dezleagă-ne de jurămînt. Dă-ne libertatea, dacă n-ai fost în stare să ne dai tinerețea veșnică făgăduită.

— Înșelătorie și minciună.

— Lasă-ne să ne risipim în cele patru vînturi.

Era drept. Anii trecuseră pe nesimțite și se închegaseră din zile neînsemnate. Ostrovul se arătase a fi o himeră și o dorință zadarnică. Ani pierduți...

Mi-am frînt deasupra capetelor de robi toiagul :

— Să fiți slobozi. Iertați-mă, dacă v-am hrănit cu închipuiri. Și mie mi-au fost merinde.

— Poate nu trebuia, Asklepios, să ne tîrăști după tine. Dar ne-am încrezut ție, de bunăvoie. Pentru asta, să fii iertat. Dar pînă la Kos nu te mai purtăm.

Eram pe țărmurile de nisip ale unei insule bogate, cînd ceata noastră s-a spart și s-a risipit. Argintul, arama, aurul agonisit prin vindecări le-am cîntărit și le-am împărțit drept între cei care îmi fuseseră tovarăși. Mie nu mi-am păstrat nimic.

— Tagma mea de vraci și de medic nu e slobodă să primească vreo plată pentru binele pe care îl dăruie. Dacă am primit, călcîndu-mi jurămîntul făcut la un sanctuar de care n-ați auzit, am făcut-o pentru voi.

S-au bucurat, fiecare în felul lui.

— E mai mult decît ne-ai făgăduit.

— Cu partea mea, pot dobîndi un ogor.

— Cu a mea un adăpost.

— Vreau o femeie tînără, să fie numai a mea.

— Eu o să-mi schimb argintul pe un rob zdravăn. Să muncească el pentru mine...

Și-au ascuns averea primită în sîn, în chimire, în desagi. S-au închinat pentru cea din urmă oară înaintea mea și ne-am despărțit.

Corabia care ne purtase credincioasă a rămas stingherită și bătrînă pe plaja aurie, așteptînd să fie sfărîmată de întîia furtună.

Mai avea rost să mă zbucium ? Soarta îmi scosese de multe ori norocul, dar de fiecare dată îmi ceruse ceva în schimb. Nu voisem să dau sau nu avusesem ce da. Îmi rămînea un singur liman : Hyge cea curată și tînără.

Mai tîrziu, am reușit să mă îmbarc pe o navă feniciană care se îndrepta spre Sidon.

— Negoțul mă duce și prin părțile Kosului. O să te las în cetate, mi-a spus stăpînul corăbiei.

Așezat la proră, așteptam să zăresc după săptămîni de plutire înălțimile verzi ale dealurilor și zidurilor albe-cenușii ale orașului. Pîndeam silueta neagră a Hygei, care își păstrase și în noua ei patrie portul din țara părinților și străbunilor ei.

Ca și cum, în sfîrșit, acolo mi-ar fi fost hărăzite mie, cel mînat de lungi călătorii de un neastîmpăr care se stinsese, pacea, somnul, odihna și mulțumirea, mă grăbeam spre singurul loc pe care, după atîția ani îl puteam numi „casă", pe tot întinsul pămîntului.

Bucuria întoarcerii avea să-mi fie însă întunecată. Insula fusese călcată de curînd de o năvală dușmană. Cunoscui asta după semne neîndoielnice : pustiu, scrum, fuioare de fum înălțîndu-se spre cerul nepătat. Ocolind cetatea, am alergat într-un suflet spre casa în care trăisem eu și Hyge. Locu-

mța era arsă, vatra risipită, urcioarele cu leacuri dărîmate, legăturile cu buruieni vindecătoare împrăștiate. Printre zidurile dărîmate Hyge rătăcea o umbră întristată. Eu însă n-am văzut-o decît pe ea : rămăsese la fel de tînără și de frumoasă ca atunci, de mult, pe ostrovul stîncos Ake. Izvorul tinereții fără sfîrșit era sau nu era o închipuire ?

— Cine ? am întrebat-o după cea dintîi îmbrățișare.

— Ahei din neamul tău, Asklepios. Erau conduși de unul care își spunea prietenul tău de pe mare din țara Egyptos. Ne-au strigat în bătaie de joc : Ne vom întoarce să-l luăm cu noi pe fiul zeului. Avem o răfuială cu el"...

— Nu e nimic, Hyge, vom ridica totul din nou, din cenușă, am mîngîiat-o eu, și m-am bucurat văzînd cum îmi surîde printre lacrimi.

Asta a fost revederea noastră.

Kosul fusese ars și prădat. Năvălitorii pătrunseră într-o parte a orașului și în urma lor rămăseră doar ruine. Zidurile, nici înainte prea înalte și prea trainice, erau șubrezite de foc. Pe alocuri dușmanii le prăbușiseră slujindu-se de bîrne, de topoare, de tîrnăcoape.

Mulțime de tineri kosieni fuseseră uciși în lupte. Bătrîni și femei se prăpădiseră de suferințe și de lipsuri.

Cei rămași se zbuciumau între descurajare și spaimă, căci piratii făgăduiseră să se întoarcă și să nimicească totul.

Ca și cum groaza le-ar fi amorțit mădularele, kosienii rătăceau printre dărîmături, nefiind în stare să se apuce de nimic temeinic. Bătrînii și fruntașii își risipeau vremea în sfaturi fără folos.

O parte a cetăţii era la pămînt ; în cealaltă zidurile erau zdruncinate şi nu ar mai fi putut stăvili un al doilea atac la fel de puternic.

— Ce aveţi de gînd ? i-am întrebat.

Erau îndoiţi şi nehotărîţi în păreri :

— De am avea destule corăbii, ne-am îmbarca şi ne-am căuta alte pămînturi, îşi spuse unul gîndul.

— Să cumpărăm pacea cu aur...

— Îţi e uşor să vorbeşti, grăi un alt treilea. Ţie nu ţi-a mai rămas nimic : piraţii te-au jefuit de tot. Eu însă mai am cîte ceva. Să dau de bunăvoie ce nu mi-a fost smuls cu sila ?

— Să întărim cum ne-om pricepe zidurile.

— Sînt prea şubrede.

— Să le ridicăm de la pămînt ! Cu ce puteri ?

— Aşezarea cetăţii a fost de la început neprielnică apărării...

Se certară îndelung. Nu erau în stare să ia o hotărîre. După sfat, m-am întors printre dărîmăturile care rămăseseră din casa noastră. Dîrză, Hyge se şi apucase să dreagă ce se putea.

— Hyge, i-am spus, kosienii sînt împărţiţi în păreri. Aşa cum îi văd, nu vor fi în stare să se apere de o altă năvală. Mă bate gîndul să plecăm de aici. Poate vom găsi un loc mai tihnit.

— Unde, Asklepios ? Singur ai spus că Ahaia e bîntuită de războaie. Regele Orestes îţi este duşman de moarte, Menelaos te duşmăneşte şi el. Din palatul lui Eumeniches ai fost o dată gonit. Akeenii ne-au osîndit. Nicăieri pe lume n-o să fim liniştiţi. Pentru suferinţă, e bine şi aici, la Kos...

I-am dat dreptate. Ce era însă de făcut ?

— Ar trebui mutată vatra orașului, am gîndit cu cu glas tare.

În plimbările mele după ierburi, găsisem deasupra vechiului Kos un loc priporos, apărat de la sine din trei părți, bogat în izvoare și care străjuia de departe întinsul mării și cîmpia. De ce nu și-or fi clădit acolo orașul strămoșii kosienilor ?

I-am vorbit Hygei despre el.

— Îl știu și eu. Oamenii de pe aici îl numesc „locul pietrei". Se zice că e blestemat.

Eu îl socoteam, dimpotrivă, binecuvîntat de zei, căci nicăieri aiurea nu creșteau ierburi vindecătoare cu o putere mai mare.

— Oamenii de neam și preoții nu-mi vor lua în seamă sfatul, deși am umblat mai mult decît oricare din ei prin lume, am văzut războaie și cetăți uriașe.

— Sînt și din aceia care au încredere în tine. Mulțimea de oameni sărmani, cărora nu o dată le-ai făcut bine. Vorbește mulțimii. Dacă ea te ascultă, Kosul e mîntuit. Le plătești, în felul acesta, pentru mila avută de noi, pentru găzduire și îngăduință.

A doua zi m-am înfățișat iarăși kosienilor. M-au ascultat cu neîncredere : rămăsesem, totuși, pentru ei un venetic.

— „Locul pietrei" e blestemat, s-a împotrivit întîiul dintre preoți. E drept, ar fi potrivit pentru o nouă cetate : e ocrotit de așezarea lui, e bogat în izvoare, pădurea e aproape. Dar, dacă e blestemat...

M-am întors către mulțime și i-am vorbit îndelung. Planurile mele păreau bune poporului, dar povățuiala lui era mai tare decît vorbele mele, poate nemeșteșugite.

— Mai bine rămînem pe loc. Tot ne-am învăţat în vechiul oraş, ziceau unii.

— Ne temem, adăugau alţii. Nu îndrăznim.

— De ce, kosieni ? De duşman să vă temeţi, nu de blesteme închipuite sau poate mincinoase. Cine v-a spus despre ele ?

La întrebările mele aprinse, nimeni n-a ştiut să-mi răspundă, afară de unul, gîrbov de ani :

— Ştiu de la tata, şi el de la părintele lui, că tăpşanul e închinat vechilor zei ai pămîntului. Oamenii care trăiau pe aceste meleaguri înaintea kosienilor îl ocoleau. Îl ocolim şi noi. De ce se cheamă „locul pietrei", n-aş putea să-ţi spun, Asklepios.

Ne pierdeam vremea în certuri zadarnice, cînd un fior străbătu mulţimea adunată. Gîfîind, un bărbat îşi făcu loc printre rînduri şi, fără să se mai închine după obicei fruntaşilor, le strigă :

— Vin de pe mare. La o zi de drum am zărit navele piraţilor îndreptîndu-se iarăşi spre noi. De atunci vîslesc spre Kos fără oprire.

Kosienii au izbucnit în vaiere şi s-au tulburat de moarte.

— Singura scăpare e să ne refugiem cu toţii pe „locul pietrei", am acoperit eu tumultul cu glasul. Să-i închidem gura cu un şanţ şi cu un val de pămînt, după învăţătura de la Troia a aheilor. Pe năvălitori o să-i primim cu săgeţi şi cu bolovani uriaşi, rostogoliţi din înălţime...

M-am avîntat înainte, fără să mai aştept încuviinţare şi îngăduinţă. O ceată de îndrăzneţi m-a urmat, cu tîrnăcoape şi cu unelte de săpat.

Odată ajuns pe tăpşanul zeilor vechi, am smuls din mîinile unui kosian tîrnăcopul şi m-am apucat

să izbesc cu sete pămîntul. Nimeni nu a făcut la fel ca mine. Se aşteptau să mă prăbuşesc trăsnit sau să fiu înghiţit pe loc de flăcări subterane.

— Aici vom înălţa templul zeului Soare, părintele meu şi ocrotitorul de mîine al noului Kos...

Unealta grea îmi sări deodată din mînă. Se lovise de o stîncă îngropată în pămînt. Nu cumva era „piatra" care îi dădea locului un nume altfel de neînţeles ?

Am săpat mai departe sub privirile curioase şi temătoare ale celor care mă însoţiseră. În jurul bolovanului stingher, pămîntul era moale şi afînat. Treptat, stînca ieşea la iveală. Ceva în forma ei mi păru ciudat. M-am aplecat şi cu mîinile goale am început să o curăţ. În ochii uimiţi, larg căscaţi ai kosienilor, am dezvelit un chip cioplit în piatră. Pe locul blestemat era ascunsă o statuie, ale cărei trăsături nu se desluşeau încă.

— E zeul Apollon ! strigai. Zeul Apollon ! Nu v-am spus eu, kosieni ?

Băietani sprinteni alergară către cetate să ducă vestea minunii, în vreme ce zeci de mîini îmi dădeau ajutor. Ne-a trebuit o zi de lucru şi o sută de oameni ca să o dezvelească în întregime şi apoi cu frînghii să o ridice în picioare. În dreapta şi în stînga statuii, alte sute de kosieni munceau la şanţul de apărare şi la valul de pămînt. Femeile şi bătrînii cărau din cetate lucrurile mai de preţ şi proviziile de hrană, păstorii mînau vitele la adăpost. Binevoitori dintr-o dată, preoţii pregăteau jertfe zeilor.

Eu nu aveam gînduri şi ochi decît pentru statuie. Cînd am văzut-o înălţată pe lespedea care îi servise drept soclu, mi-am dat seama cît era de

ciudată și neobișnuită, dar și cît îmi era de cunoscută.

Statuia zeului, cioplită într-un fel de piatră neagră-cenușie, cum nu se găsea nicăieri în insula Kos, era înaltă cît trei bărbați în putere. Trupul rotunjit abia se ghicea, cu mîinile și picioarele însemnate prin scobituri ușoare. Fața — singura lucrată cu grijă și artă — cît o pătrime din corp, uimea prin mărimea și forma ochilor alungiți către tîmple. Buzele surîdeau tainic, ușor întredeschise. Parcă răsufla, deși era doar un chip de piatră. Părul lung și greu se pierdea pe umeri, topindu-se în ei. Era, fără îndoială, Soarele, așa cum îl văzuse în tinerețea ei maica mea bună, așa cum îl visasem de nenumărate ori : un tînăr care ar fi putut să aibă părul de aur și ochii albaștri. Da, era Soarele, căci purta pe piept cercul de raze, semn străvechi, bine știut de ahei, adus cu dînșii din ținuturile de la miazănoapte, din care coborîseră. Kosienii își recunoscură zeul. Îl recunoscui și eu. Îl mai văzusem, îmi aduceam bine aminte, dar în care locuri din rătăcirile mele? Nu semăna cu chipurile cioplite de egipteni, de summerieni, de assirieni și hitiți, dar semăna cu ceva cunoscut, cunoscut...

Șanțul și valea erau gata. Poporul se strînsese la adăpostul lui și primele fuioare de fum ale jertfelor se răsfirau spre cer. Zeul — dacă era unul — se ridica în fața porții celei mari, ca și cum ar fi vrut să ne ocrotească.

Malul se umplu dintr-o dată de corăbii străine ; din ele săriră ostași lacomi, urcînd la asalt. Trecură prin Kosul pustiu și părăsit, ieșiră din el, se risipiră ca niște ogari în căutarea vînatului. Cînd în

sfîrșit ne găsiră, îi așteptam pe coama valului, cu lăncile cumpănite în mîini și cu arcurile încordate. Dar oastea prădalnică se opri uimită în fața stafiii, șovăi, se clătină și, fără să pricep de ce, se rostogoli cu strigăte de spaimă înapoi, spre corăbii. Una cîte una, grăbite, navele se desprinseră de la mal, vîslind risipite spre larg, pînă se pierdură în zare.

Lucrul acesta de neînțeles răspîndi pînă departe în insule și chiar în Ahaia faima zeului și, pe lîngă ea, pe a fiului său, Asklepios.

Noul Kos se ridică pe „locul pietrei", înflori, se îmbogăți. După anii de război, urmară ani de belșug și de pace — cel puțin aici, în insulele mării de miazăzi. Bogații își agonisiră iar robi. Tinerii plecară pe mare. Săracii fură la fel de săraci ca mainte de războaiele care bîntuiseră Kosul. Preoții slujeau zeilor și le închinau jertfe. Portul se umplu iar de corăbii feniciene, cretane, egiptene chiar. Mă căutau din nou suferinzii și îi lecuiam după știința și puterea mea. Locuiam în vechea mea casă singuratică. Mi se părea că sînt la fel ca mai mainte. Aș fi putut chiar să mă socotesc zeu. În mijlocul tuturor acestor întîmplări, ceva îmi aducea aminte, neîncetat, că sînt om : bătrînețea. Anii trecuseră grei peste mine, mă însemnaseră cu dinții lor ascuțiți, îmi mușcaseră din carne, îmi sfîșiaseră chipul. Hyge rămăsese tot frumoasă și tînără. Veți spune, ahei, că o vedeam cu ochii tinereții trecute, căci oamenii nu sînt scutiți de bătrînețe și moarte. Dar nu e așa. Hyge fusese izbăvită de una din astea, se scăldase în fîntîna veșnicei tinereți. Trecusem și eu pe lîngă fîntînă și n-o luasem în seamă, încrezător în puterile trupului

meu, ale minții, ale învățăturii de care eram plin ca o amforă. Apoi, o căutasem zadarnic, fără s-o mai găsesc. O făgăduisem unei cete de robi și nu le-o dăruisem. Era într-un ostrov pierdut pe marea cea verde, un sîmbure de piatră cu un ochi rotund de apă grea în mijloc. Alături, săpat pe o stîncă, ședea semnul tainic al cerului, același din cetatea părăsită Saaba, din pustiul de piatră al țării Hatti, de pe papirusul din mormîntul regilor mykenieni, de pe pieptul statuii ce străjuia Kosul. Și, totuși, multe din lucrurile pe care le credem trainice nu sînt uneori decît păreri.

Tinerețea poate să fie veșnică, dar nu și viața.

Hyge, cea veșnic tînără, fu cuprinsă deodată de o nesfîrșită slăbiciune, de o mare liniște, de o mare tăcere, în care deslușii apropierea morții. Am încercat să găsesc semnele vreunei boli, dar n-am găsit nici unul. Am cercetat-o, am privit-o, i-am căutat bătaia vinelor de la mîini. Mă lăsa să fac ce vreau, ca și cum ea însăși ar fi voit să fie la fel ca mai înainte. Mai avea vreo nădejde sau nu mai avea nici una ?

— Haide, Asklepios, îmi spunea cu zîmbetul ei tainic, lecuiește-mă. Doar tu, fiul zeului Soare, poți să o faci. Privește-mă. Sînt tînără, tînără de tot. Trupul îmi este pietros și subțire, ochii negri, la fel ca atunci cînd m-ai întîlnit la Ake sau în barca rătăcită pe mare. Lecuiește-mă, dragul, bunul meu Asklepios !

Mă simții bătrîn și străin lîngă dînsa.

— Îți aduci aminte cînd ai plecat către Mykene ? Îți aduci aminte de cupa cu otravă pe care ți-am întins-o ? Îți făgăduisem atunci să-ți dezvălui o

taină. Acum pot să o fac. Te-am iubit, mi-ai fost mai drag ca lumina și ca viața. Dar n-am știut-o nici eu limpede de la început. Am aflat-o încet, trăind alături de tine. Adesea am vrut să te iau și să te păstrez doar pentru mine, așa cum m-am priceput. Nu eu mi-am otrăvit bărbatul, dar te-am mințit, și ție nu ți-a fost teamă. Iată, aceasta e taina. Lecuiește-mă, dă-mi înapoi anii trecuți. Du-te și cere-i zeului Soare viață și izbăvire pentru biata ta Hyge...

Am ieșit din casă, să nu aud mai departe astfel de vorbe. Înainte de a trece pragul, Hyge mi-a mai spus :

— Adu-ți aminte că am fost închinată mării adînci și nesfîrșite. Nu uita aceasta, Asklepios. N-o uita niciodată !

Simțeam nevoie de aer proaspăt. Departe, se întindea cetatea adormită. Orașul mă atrăgea, ca și cum acolo m-aș fi simțit mai puțin singur și mai puțin slab. La ce e bună arta și știința, dacă nu poți să-i lecuiești pe cei dragi ? Odată în oraș m-a cuprins dorința să plec. Îndemnul lăuntric de a mă apropia de oameni fie și străini, fusese trecător. Mă înăbușeau casele, ulițele, răsuflările liniștite ale celor care dormeau fără grijă sau spaimă. Am ieșit din cetate. Întunericul era străveziu. Luna se înălțase deasupra orizontului și o lumină lividă îmbrăca totul într-o haină stranie. Statuia zeului Soare, găsită de mult ascunsă în pămînt, străjuia Kosul. N-o mai văzusem niciodată noaptea. Vînăta lumină de lună cădea pe obrazul zeului, dîndu-i o înfățișare cunoscută și știută de mult. Trăsăturile își pierduseră tăria și aveau rotunjimile unui chip de femeie. Era ea,

într-adevăr. De douăzeci de ani nu mă mai gîndisem la neagra Ma'doula, dar o vedeam și o recunoșteam în figura de piatră. Pe măsură ce luna se ridica spre mijlocul bolții cerești, razele ei cădeau sub alt unghi peste statuie. Treptat trăsăturile Ma'doulei pieriră și altele le luară locul. Ochii ieșiți din întuneric își dezvăluiau tăietura alungită spre tîmple. Umbrele îngroșau și împlineau buzele, făcîndu-le cărnoase, surîsul devenea mai de neînțeles. Zeul lua înfățișarea sărmanei roabe summeriene, care la Hatti îmi dăruise viața ei, o viață pe care n-o putuse dărui nimănui altcuiva. Nu ți-am aflat numele, roabă din Summer... Timpul trăit de noi doi — o singură clipă — fusese prea scurt să te întreb „cum te cheamă ?".

Razele mișcătoare ale lunii, căzînd mereu sub altă înclinare pe chipul zeului, îl făcură să se schimbe din nou. Ajunsă în crucea cerului. lumina cuprinsese întreaga față de piatră, izgonind ultimele pete de umbră. Zeul era acum Hyge, așa cum o văzusem întîia oară pe munte, cînd îmi ceruse să fac vrăji de iubire și de moarte. Ochii luceau, buzele întredeschise se mișcau șoptind vorbe neauzite. Nepăsarea obrazului era împletită cu o patimă arzătoare, izbucnind din piatra schimbată parcă în carne și sînge. Cînd luna începu să coboare și chipul Hygei se șterse, știui că la întoarcerea acasă n-aveam să mai găsesc pe nimeni.

Odăile erau goale și pustii. Poarta grădinii, întredeschisă, îmi arătă că Hyge plecase. N-am mai văzut-o niciodată și nici n-am mai auzit de dînsa. Un băietan fără somn zărise o umbră îndreptîndu-se spre mare. Paznicul unei corăbii auzise apa

clipocind, zbătîndu-se şi tăcînd. Eu însumi îmi amintii vorbele Hygei :

„Nu uita că sînt închinată mării...".

Dimineaţa zeul era la fel ca întotdeauna, aşa cum îl ştiam. Noapte de noapte am pîndit surîsul buzelor lui de adolescent, căutînd să retrăiesc reînvierea chipurilor, aşa cum le desluşisem înainte de a o pierde pe Hyge. Preoţii egipteni spun că luna, deşi revine mereu pe acelaşi drum, are mereu altul. Lumina avea să fie la fel poate abia peste o mie de ani. Neschimbarea statuii părea să-mi grăiască desluşindu-mi înţelesul celor văzute :

„Sînt zeu şi om. Unul singur şi mai mulţi. Bărbat şi femeie, ură şi dragoste, prefăcute mereu una într-alta. Am văzut înaintea ta, Asklepios, o mie de generaţii, după tine voi mai vedea încă o mie. M-ai numit Phoebus, fiindcă asta ţi-a fost ţie dorinţa, dar numele meu adevărat nu-l ştii. N-am poate nici unul. Pentru voi sînt soarele şi depărtarea ; pentru mine, nesfîrşirea şi timpul. M-ai întîlnit în Saaba, la Hatti, pe un ostrov neştiut din marea albastră Okeanos, printre morţii cu chip de aur de la Mykene. Zadarnic ai fugit, căci m-ai întîlnit şi aici. Sînt peste tot unde te afli, căci sînt una cu tine...".

Viaţa a mers înainte. Îmi vedeam de treburile obişnuite.

Casa îmi era pustie : nici Hyge şi nici eu nu voiserăm niciodată să avem slujnice sau robi şi zeii nu ne dăduseră urmaşi. Mă simţeam singur şi suferinţele din trecut îşi arătau urmele. Bătrînii sînt ciudaţi. Singurătatea li se pare o prevestire a morţii. Pentru toate aceste pricini mă bucurai cînd, într-una din zile, se arătă Hepiona. N-o văzu-

sem de mult. Îmbătrînise și ea dar, totuși, o recunoscui pe dată. La cîțiva pași în urmă, venea un flăcău înalt, grăsuliu și neîndemînatic. Cum mă zări, Hepiona îi strigă :

— Ploconește-te pînă la pămînt, Telesforos, și dă-i toată cinstea lui Asklepios ! El te-a mîntuit odinioară de moarte și îți este un al doilea părinte !

Cînd Telesforos mi s-a aruncat la genunchi, luîndu-mi mîinile și sărutîndu-mi-le, simții cum ochii mă înțeapă și mi se umezesc. Așadar, după scurgerea atîtor ani, nu uitaseră binele făcut...

— Ești singur, Asklepios, adăugă Hepiona. Îngăduie să-ți dăm, din vreme în vreme, ajutor la gospodărie, fiindcă muncile ei sînt peste puterile tale și nici nu sînt demne de mîinile unui vindecător atît de vestit.

Treptat, ceasurile pe care Hepiona și fiul ei Telesforos le petreceau în casa mea se înmulțiră. Hepiona punea în orînduială gospodăria. Telesforos îmi era de ajutor la culesul și fiertul ierburilor, pisa mineralele vindecătoare și le amesteca unele cu altele după măsurile cuvenite. Pînă la urmă, Hepiona și Telesforos se aciuară în casa lui Asklepios. Mie băiatul începuse să-mi fie drag, deși îl ghiceam greoi la minte și neîndemînatic. Avea însă o încăpățînare și o silință la învățătură care îi făceau cinste. O dată sau de două ori mi s-a părut că deslușesc în ochii lui și o sclipire de șiretenie, dar nu mă puteam încrede în păreri. Mai mult mă îngrijora nepăsarea cu care se purta cu unii suferinzi. Socotii că se datorește tinereții lui care nu cunoștea încă suferința și urmarea ei, mila. Zi de zi mă străduiam să-i vîr în cap numele plantelor și al mineralelor, înfățișările și puterile

pe care le au, singure sau în amestecuri, felul părților trupului omenesc și la ce slujesc fiecare, numărul bolilor care pot să-i lovească pe bărbați, pe femei și pe copii. O parte din acestea le ținea minte, altele le uita, dar i le mai spuneam o dată și încă o dată. Era mai atras de descîntecele summeriene decît de recea știință a Egiptului. Oricît m-am străduit, n-am izbutit să-i scot din minte oarba credință în nemărginita putere a zeilor și a talismanelor. Asta îi venea de la cucernica lui mamă, Hepiona, rudă de departe cu preotul cel mare al Kosului. Pentru scriere a avut întotdeauna un dispreț grosolan. Se încredea mai mult în ținerea de minte. Deși neîndemînatic, izbuti să învețe să pună la loc un os frînt și să-i ajute să se lipească, dar atît. Cuțitul de bronz nu izbutea să-l mînuiască. Degetele îi erau mari și butucănoase și mișcările lor lipsite de blîndețe. De altfel, nici nu-l atrăgea nimic spre operații. De mai multe ori mă întreba :

— Părintele meu, de ce nu-mi destăinuiești toate descîntecele care te ajută să lecuiești ?

Nu-i venea să creadă că nu folosesc farmece ascunse sau că nu mă rog, într-un chip deosebit, zeului vindecător ca să-mi împlinească dorințele. Mă bănuia, în inima lui, că îi ascund o parte din arta mea. De fapt, nu-i rămînea tăinuit din ea decît ceea ce el însuși nu era în stare să priceapă. Eram îngăduitor cu aceste scăderi, izvorîte din pricini care, după socoteala mea, nu era vinovat : mintea greoaie, mîinile mari și stîngace, credințele deșarte care îl stăpîneau. Începuse, chiar, să-mi fie drag.

Mă trezii pe neașteptate din somn. De afară se auzea glasul ascuțit al Hepionei, întrerupt din vreme în vreme de cel gros al lui Telesforos.

— Vraciul nu te primește, ți-am mai spus și ieri, păcătosule ! Fără darurile cuvenite, ia-ți orice nădejde să te faci vreodată sănătos. Nu știi că zeii trebuie îmbunați în vreun fel ?

Se amestecă în vorbă și Telesforos :

— Hai, pleacă odată robule ! Să nu te întorci cumva cu mîna goală. Dacă nu-ți dă stăpînul, fură și adu !...

Am ieșit în grabă. Văzîndu-mă, Hepiona și Telesforos au tăcut și și-au întors ochii în lături. M-am apropiat de rob : era slab și prăpădit, cu semnele suferinței pe față. Avea o mînă umflată, roșie și caldă, pe care o învelise, așa cum se pricepuse, în niște cîrpe murdare. I-am spălat rana, i-am curățat-o de venin, i-am legat-o cu fești curate. În vreme ce-i dădeam îngrijiri, îi pusei o mulțime de întrebări. La început nu vru să-mi răspundă, dar în cele din urmă se hotărî :

— De multă vreme Hepiona și acela care își spune fiul tău, Telesforos, nu-i lasă pe cei oropsiți să ajungă la tine, Asklepios. Spun că ai îmbătrînit și nu mai poți îngriji pe oricine, cer răsplată și daruri. Dacă nu dai, ești alungat cu vorba și chiar cu pumnul...

Cuvintele sclavului deșteptară în mintea mea întîmplări cărora nu le dădusem pînă atunci însemnătate : privirea temătoare a unui suferind, faptul că o parte dintre bolnavi nu se mai întorceau să-i revăd deși îi pofteam să o facă, zelul cu care Telesforos se înghesuia să-mi aleagă pe cei care sufe-

reau de boli mai grele, zicînd că pe cei bolnavi uşor îi lecuieşte el singur...

În aceeaşi zi mi-am călcat pe inimă şi i-am izgonit din casa mea pe Hepiona şi pe aşa-zisul meu fiu, Telesforos. S-au mîniat, strigîndu-mi cu glas mare că le sînt nerecunoscător. Îmi făcuseră doar atîta bine! Hepiona mai ales îşi regăsise limba ascuţită din tinereţe:

— Bătrîn urîcios şi nătîng! mă ocăra. Să dea zeii să ajungi cît mai curînd neputincios, fiindcă sărac eşti şi aşa! Atunci să te văd! Crezi că vreunul din cei vindecaţi o să vină să-ţi dea o ulcică de apă? O să te stingi părăsit şi uitat, singur cuc! Du-te, odată, după blestemata vrăjitoare în straie negre!

În vreme ce înşira acestea şi altele de acelaşi fel, Telesforos aduna într-o desagă ce găsea mai de preţ prin casă, sub ochii mei nepăsători. Eram prea nerăbdător să-i văd departe, ca să mai iau seama. Lăcomia lor pe care n-o descoperisem la vreme îmi făcea silă.

Credeam că totul s-a isprăvit aici, dar Hepiona şi Telesforos mă chemară în judecată. Mă învinuiau că am lăsat în părăsire livada şi ogoarele care li s-ar fi cuvenit de drept. Mai mult, îmi aruncau în faţă necredinţa în zei.

— Zeii nu sînt atotputernici, aşa mă învăţa Asklepios, mărturisi Telesforos în faţa judecătorilor. Fiindcă nu voiam să-l ascult, m-a izgonit...

Marele preot arătă şi el că nu coboram la temple nici la cele mai însemnate sărbători şi că disprefuiam jertfele de animale şi ritualele.

— Nu crede în prevestiri şi nici în visele pe care cei de sus le trimit oamenilor. Îi dă cinste

doar unuia singur dintre nemuritori, lui Apollon, pe care îl numește „egipteanul".

Ședeam în fața unor judecători necunoscuți. Bătrînii pe care îi știam muriseră de mult. Amintirea ajutorului pe care îl adusesem odinioară Kosului se șterse. Odată cu bogăția nouă, vechea îngăduință pentru străini și săraci pierise. Fiindcă locuitorii erau prea numeroși, pierise și datina adăpostirii celor pribegi. Oamenii erau alții, chiar zeii se schimbaseră odată cu vremea. Nici unul din cei de azi nu mă cunoștea decît din spusele lumii.

— Ce ai de zis, Asklepios, în apărarea ta ?

— Nimic, le-am răspuns, și vorbele mele au fost privite ca o înfruntare.

„Asklepios zis al lui Phoebus — suna hotărîrea judecătorilor — *e osîndit să dea înapoi lui Telesforos și Hepionei pămîntul pe care îl stăpînește pe nedrept. Pentru celelalte învinuiri e lăsat în seama zeilor. Cetatea îl mai îngăduie în Kos un an. După aceea, să-și caute o altă țară, de va găsi. Nu putem suferi printre noi oameni care nu cred în zei. Ne-am atrage mînia celor de sus și dușmănia vecinilor...".*

Telesforos fu uns ca vraci al cetății. Folosea puținul celor învățate de la mine. Dacă nu izbutea dădea vina pe zeii cărora nimeni nu le poate cere socoteala. Il căutau mulți, prețuindu-l pe măsura plății pe care o cerea pentru leacuri. Mie îmi rămăseseră săracii, robii, străinii pribegi, vîslașii de pe băncile corăbiilor de negoț, singurii care se încumetau să vină pînă la depărtata mea locuință. Aveam un an răgaz să-mi caut o altă patrie, cea din urmă. Un an mi se păru prea mult. Mi-am adus aminte, curînd, de călătoria făcută cu preo-

tul Anu spre gurile fluviului, în cel de-al şaptelea an al vremii petrecute de mine în ţara Egyptos. Îmi sunau în urechi vorbele lui Nefer, paznicul mormîntului din piramida cu trepte.

„Eşti tînăr şi frumos, Ammon-Asu. O să ajungi bătrîn şi neputincios. Nu uita că la intrarea templului în care doarme zeul vei găsi totdeauna un ungher să-ţi odihneşti capul şi o bucată de pîine".

„Cine îţi va urma, Nefer, peste atîţia ani ?".

„Fiul meu, Nefer cel mic. Să-i spui doar atît : Sînt ucenicul zeului Im-Hotep, care primeşte pe toţi cei ce vindecă suferinzii".

Călătoria în Egyptos a fost uşoară. La intrarea piramidei, păzea Nefer, odinioară cel mic. I-am spus vorbele pe care nu le uitasem.

„Fii binevenit. Cel din urmă vraci preot a murit de curînd. Altul nu mai vrea să vină. Credinţa în Hotep se pierde. Vracii cer argint şi daruri pentru leacurile lor...".

Am rămas pentru totdeauna la Pa-Sokaris. Mi se spunea Asu, fiul lui Hotep, sau pe scurt As-Hotep. Treptat bolnavii au început să bată din nou cărările vechiului sanctuar.

Unora le-am făcut bine, altora le-am dăruit doar o nădejde. Vremea mă înconjurase cu o aureolă de vrăji şi de farmece. Nu devenisem zeu, dar nu mai eram nici om la fel cu alţii.

Cîteodată mă simţeam nemuritor, departe de timp. Alteori veşti care răzbăteau pînă la mine — călătorii sînt vorbăreţi şi le place să poarte ştiri dintr-o parte în alta — îmi aminteau de lucruri cunoscute. La Nù, oraşul pe care aheii îl numesc Teba, stăpînea un nou faraon, care purta numele bunicului său, Ram-Seth, şi iubea războaiele.

Carele și caii lui călcau pământul Feniciei, corăbiile lui străbăteau marea pînă la Creta și la Kypros, pînă la insule. Mykene fusese zdruncinată de un cutremur și zidurile ei prăbușite. Undeva, în Ahaia, se ridicase un bazileu puternic din neamul craiului Eumeniches. Va fi fost Andros, fratele meu vitreg sau vreun fiu al lui ? Zvonurile îmi ajungeau tocite de vreme, căci faptele pomenite de ele se petrecuseră cu ani înainte și altele le luaseră locul. Într-un tîrziu, am înțeles că îmbătrînisem cu totul. Ceea ce făcusem bun în viață se cumpănea într-o măsură dreaptă cu răul. Nu mai aveam vreme să aplec balanța nici într-o parte, nici în alta. Nu-mi părea rău și nu-mi părea bine de nimic.

Într-o noapte mă trezii. Lumina de lună îmi bătea în ochi. M-am ridicat să beau apă și abia atunci, cotrobăind în tăcerea nopții, mi-am dat seama că tot ce adunasem în minte, în atîția ani, avea să piară. Egiptenii uitaseră limba veche și cuvintele de acum o mie de ani nu mai aveau pentru ei înțeles. Sulurile de papirus putrezeau în nisip sau zăceau ascunse în temple ruinate și pustii. Summeriana de demult nu se mai vorbea nicăieri, și odată cu ea muriseră vechile formule. Grecii din insule și de pe țărm știuseră cîndva să-și însemne întîmplările și socotelile de negoț, numele regilor și ale celor puternici, cu semne zugrăvite, săpate, zgîriate pe lut. Pămîntul Mykenei, al Spartei, al Pylosului era plin de tăbliță pe care nimeni nu le mai citea. Pretutindeni războaiele necurmate făcuseră ca știința să piară. Nu eram dator să trec mai departe ceea ce primisem ?

Dădusem odată greș cu Telesforos. Dar era acesta un temei ? Spaima că nu voi putea trăi atît cît va fi nevoie mi-am domolit-o curînd. Mă simțeam încă în putere și am hotărît să-mi supun durata vieții voinței.

Dimineața găsii în fața colibei în care trăiam două ființe aproape sfîrșite : mama și o copilă nevîrstnică. Erau îmbrăcate în straiele negre din Ake. Mama a murit repede, răpusă de istovire. Pustiul de nisip prin care trecuse o ucisese. Istovită și ea, fata tremura toată și nu era în stare să scoată nici un cuvînt. Abia după ce i-am dat lapte călduț, mi-a spus în graiul ei aspru :

— Mă cheamă Hyge.

Purta la gît lanțul robilor. Negustorul care le răpise și voia să le vîndă le-a dat de urmă. Era însoțit de slujbași egipteni ai cîrmuitorului din partea locului. Cînd a văzut-o moartă pe femeie, a izbucnit în blesteme. Copila i se părea de prea puțin preț. Am intrat în colibă și din desagă am scos ultima podoabă care îmi mai rămăsese, o cupă de bronz împodobită cu șerpi. Mi-o dăruise cîndva un crai, Agamemnon... O pierdusem la Assur, și o regăsisem la Pa-Sokaris. Lucrurile neînsuflețite călătoresc la fel ca oamenii...

— Ia-o în schimbul copilei, neguțătorule. Bronzul e veșnic. Roaba nu știi dacă mai are zile.

Hyge a trăit și trăiește. Soarta îmi trimisese o fiică și tot soarta făcuse ca numele ei să fie Hyge, Hyge din ostrovul stîncos Ake. Cea plecată pe mare se întorsese sub un alt chip. Era bună și blîndă, zîmbea ușor, puțin trist, dar cu o mare dra-

goste pentru toți oamenii. Niciodată nu a putut să piardă felul de a vorbi al celor din ostrovul pe care se născuse.

De atunci au trecut zece ani. Hyge a crescut și s-a făcut frumoasă. Îi spun fiică și ea mă numește tată. Uneori vorbesc cu ea în graiul din Ake ; alteori, în limba din țara Egyptos. În cetatea Kos mai am un fiu. Își spune Telesforos al lui Asklepios, vindecă și slujește în același timp la templu. Nimeni n-a făcut printre greci mai mult decît el pentru renumele meu de zeu : socotește folositor ca o parte din nemurirea mea să se răsfrîngă asupră-i. Are vreo însemnătate ?

Zeul de la poarta cetății Kos s-ar fi prăbușit într-un cutremur. Nimeni nu l-a mai ridicat. Îmi închipui că a prins să se înfunde iar în pămînt. Îl acoperă pulberea adusă de vînt de pe dealurile văroase ale Kosului. Oamenii se închină mereu la alți zei.

Trăiesc în umbra piramidei cu trepte în care doarme medicul Hotep, care a ajuns zeu. Sînt, peste veacuri, fiul și urmașul lui. Ultimul, poate. Uneori pătrund în sanctuar, rătăcesc prin culoare lungi, luminîndu-mi drumul cu o torță, pînă la lespedea care închide cămara de taină. Acolo, îmbălsămat, înfășat în alb, acoperit cu podoabe, străjuit de ibiși uscați ca și el, odihnește Hotep. Culoarele sînt tot mai greu de străbătut : unele stau să se prăbușească. Vînturile de apus aduc nori de nisip după nori de nisip.

Nefer îmi spune cu amărăciune :

„După mine, nimeni n-o să mai cunoască nici intrarea mormîntului, nici drumul pe sub pămînt...".

„Nu e nimic, Nefer. Zeul o să doarmă în pace, pînă la sfîrșitul veacurilor".

Mă întorc în coliba de la intrarea sanctuarului și îmi odihnesc oasele ostenite. Nefer îmi aduce o bucată de pîine de grîu, poame și urciorul cu lapte de capră. Afară se aude vocea fiicei mele cu ochii albaștri :

— Asklepios o să-i primească îndată pe cei suferinzi...

Desenez cele din urmă semne roșii și negre pe cea din urmă foaie de papirus.

Învățați din povestea lui Asklepios, oameni, cum să ajungeți deopotrivă cu zeii :

„Nu poți fi zeu decît atunci cînd te împaci cu tine însuți, rămînînd neîmpăcat. Cînd ai dobîndit liniștea, fără să pierzi neliniștea. Cînd renunți la ceea ce îți dorești pentru tine, dar nu pentru alții.

Știința este o treaptă, căci dacă nu știm încă totul putem nădăjdui să cunoaștem. Oamenii descoperă și uită, dar vor descoperi iarăși.

Dragostea e treapta a doua. Cînd ești iubit, ți se pare că ești zeu, dar iubirea de o clipă încălzește numai o clipă și te schimbi iarăși în om. Abia atunci dragostea te apropie de divinitate.

Cea de-a treia din trepte e cea mai grea de trecut. Numele ei e durere.

Cea din urmă se cheamă moarte".

Eu, Asklepios, le-am cunoscut pe cele trei dintîi și ele îmi dau nădejde, mai mult decît sîngele zeului Phoebus, să ajung printre zei. A patra e apropiată. Mai am încredere și în altceva : în vremea care îmbracă adevărul cu mantia strălucitoare a neadevărului. Oamenilor le plac minunile și tot ce nu înțeleg schimbă în miracol. I-au plămădit pe zei după asemănarea oamenilor și tot ei îi prefac

pe oameni în zei. Douăzeci de veacuri voi fi din plămadă cerească. După ele, voi deveni iarăşi om.

Şi totuşi am inima strînsă. Ştiu că o zi de lumină e mai bună decît întunericul veşniciei. Doar trupul zeului Hotep trăieşte. Inima lui e moartă. Veşnicia, poate, nici nu are fiinţă aievea. Nu mă osîndiţi că o spun : zeilor le sînt îngăduite mai multe decît muritorilor.

Am scris aceasta în limba şi în semnele sfinte ale ţării Egyptos, eu, Asklepios, fiul lui Eumeniches sau al zeului Soare. Într-o viaţă de om am rătăcit prin Ahaia, prin Nubia, prin ţara Summer, prin Assur şi prin Hatti. Am luat parte la arderea Troiei, am trăit în ostrovul de piatră Ake, în insula înverzită Kos şi în umbra unui mormînt uriaş de piatră. Am făcut bine şi rău. Am fost darnic şi lacom. Am rîvnit la mărire. Am crezut rînd pe rînd că ştiu totul şi că nu ştiu nimic. Mîndria şi umilinţa mi-au fost cunoscute. Am fost tînăr, bărbat în putere, bătrîn. Curînd — poate mîine — voi ajunge una cu zeii.

Tu, care citeşti, fii sănătos şi ia seama la cele citite.

CUPRINS

Cartea I	AHAIA .	7
Cartea a II-a	AULIS .	45
Cartea a III-a	EGYPTOS	77
Cartea a IV-a	NUBIA .	117
Cartea a V-a	SAABA .	147
Cartea a VI-a	SUMMER	179
Cartea a VII-a	ASSUR	221
Cartea a VIII-a	ILLION . .	259
Cartea a IX-a	KOS . .	325
Cartea a X-a	AMENTIT	371

Lector : GH. D. VASILE
Tehnoredactor : ELENA GĂRĂJĂU

Apărut 1972. Comanda nr. 442. Coli de tipar 26,75.

Lucrare executată sub comanda nr. 3360 la Oficiul Economic Central „Carpaţi", Intreprinderea poligrafică „Bucureştii-Noi", str. Hrisovului nr. 18 A, sectorul 8, Bucureşti

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen 2026